
Vergaderjaar 2007–2008

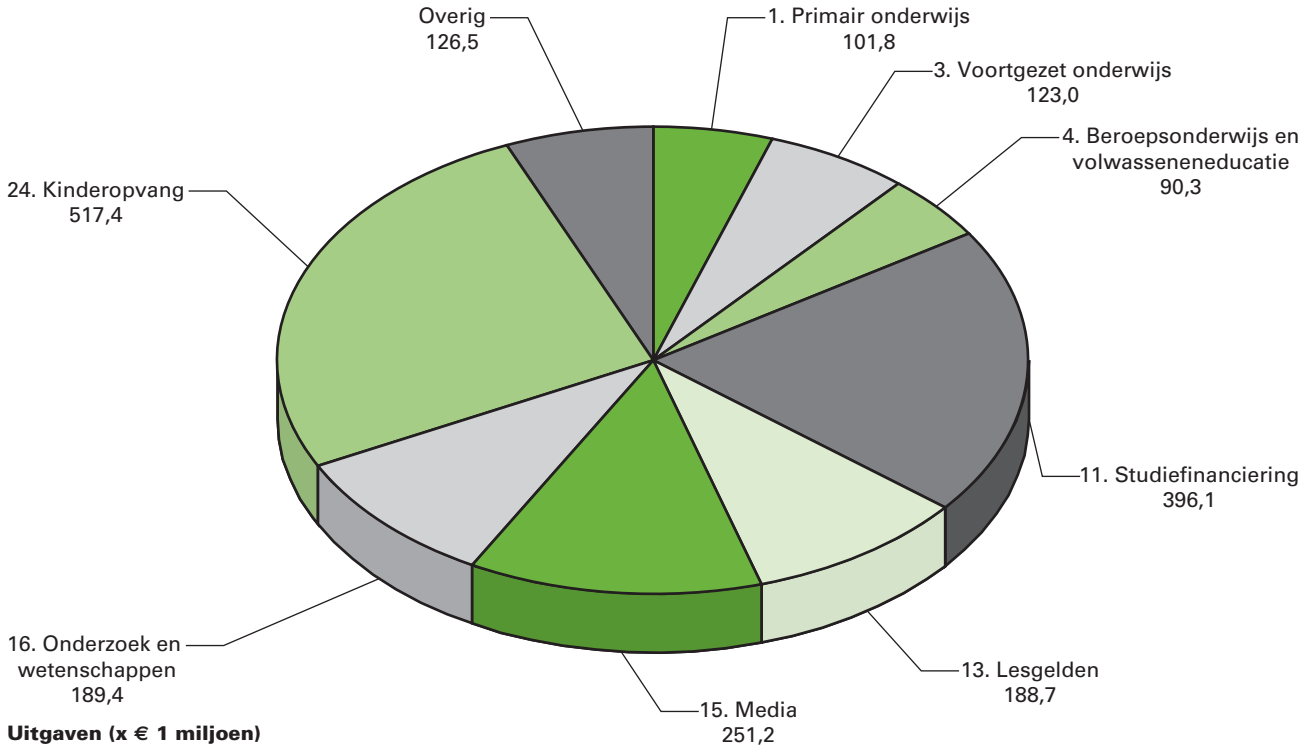
31 444 VIII

**Jaarverslag en slotwet ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap 2007**

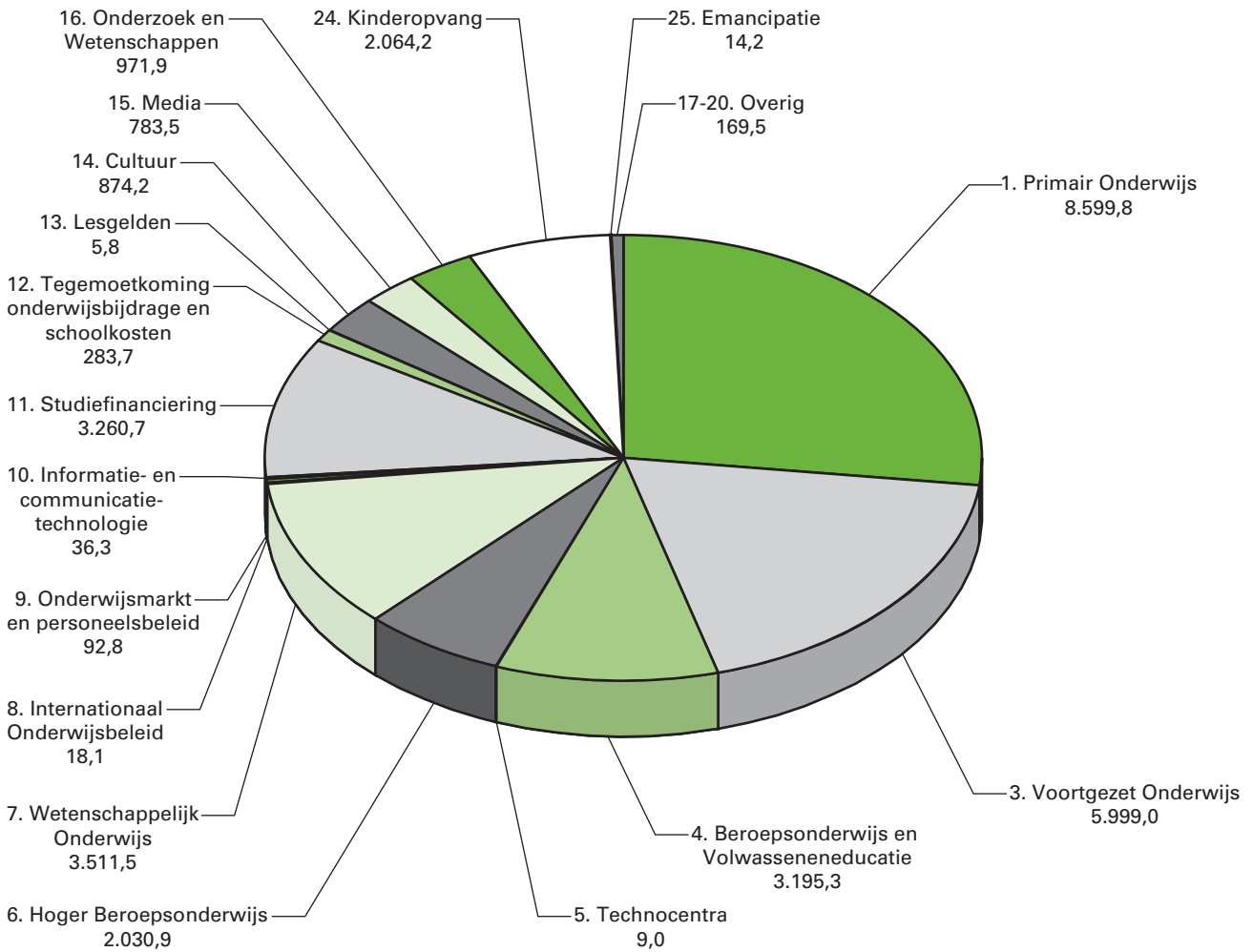
Nr. 1

**JAARVERSLAG VAN HET MINISTERIE VAN ONDERWIJS,
CULTUUR EN WETENSCHAP (VIII)**
Aangeboden 21 mei 2008

Ontvangsten (x € 1 miljoen)

Uitgaven (x € 1 miljoen)

INHOUDSOPGAVE		blz.
A.	ALGEMEEN	6
	Aanbieding en dechargeverlening	6
	Leeswijzer	11
B.	BELEIDSVERSLAG	13
	<i>Beleidsterugblik</i>	<i>13</i>
	<i>De beleidsartikelen</i>	<i>34</i>
	1. Primair onderwijs	34
	3. Voortgezet onderwijs	51
	4. Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	64
	5. Technocentra	81
	6. en 7. Hoger onderwijs	83
	8. Internationaal onderwijsbeleid	95
	9. Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	101
	10. Informatie- en communicatietechnologie	110
	11. Studiefinanciering	116
	12. Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	130
	13. Lesgeld	140
	14. Cultuur	142
	15. Media	156
	16. Onderzoek en wetenschapsbeleid	164
	24. Kinderopvang	178
	25. Emancipatie	184
	<i>De niet-beleidsartikelen</i>	<i>190</i>
	17. Nominaal en onvoorzien	190
	18. t/m 20. Ministerie algemeen	194
	<i>Bedrijfsvoeringparagraaf</i>	<i>197</i>
C.	JAARREKENING	207
	1. Verantwoordingsstaat van het ministerie van OCW	207
	2. Verantwoordingsstaat van de agentschappen	208
	3. Saldibalans	209
	4. Misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving	218
	5. Jaarrekening Centrale Financiën Instellingen (CFI)	222
	6. Jaarrekening Nationaal Archief (NA)	226
D.	BIJLAGEN	232
	1. ZBO's en RWT's	232
	2. Toezeggingen aan de Algemene Rekenkamer	233
	3. Topinkomens	234
	4. Inhuur externen	235
	5. Afkortingen	236
	6. Trefwoorden	245
	7. Begrippen	249

A. ALGEMEEN

AANBIEDING EN DECHARGEVERLENING

Aanbieding van het jaarverslag en verzoek tot dechargeverlening van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Onder verwijzing naar de artikelen 63 en 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verzoek ik de beide Kamers van de Staten-Generaal de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap decharge te verlenen over het in het jaar 2007 gevoerde financiële beheer met betrekking tot de uitvoering van de begroting van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Ten behoeve van de oordeelsvorming van de Staten-Generaal over dit verzoek tot dechargeverlening is door de Algemene Rekenkamer als externe controleur op grond van artikel 82 van de Comptabiliteitswet 2001 een rapport opgesteld van haar bevindingen en haar oordeel met betrekking tot:

- a. het gevoerde financieel en materieel beheer;
- b. de ten behoeve van dat beheer bijgehouden administraties;
- c. de financiële informatie in het jaarverslag en de jaarrekening;
- d. de departementale saldibalans;
- e. de totstandkoming van de informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;
- f. de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering;

van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dit rapport wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aan de Staten-Generaal aangeboden.

Bij het besluit tot dechargeverlening dienen, naast het onderhavige jaarverslag en het hierboven genoemde rapport van de Algemene Rekenkamer, de volgende, wettelijk voorgeschreven, stukken te worden betrokken:

- a. Het financieel jaarverslag van het Rijk over 2007; dit jaarverslag wordt separaat aangeboden.
- b. De slotwet van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over het jaar 2007; de slotwet is als afzonderlijk kamerstuk gepubliceerd. Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de betrokken slotwet is aangenomen.
- c. Het rapport van de Algemene Rekenkamer over het jaar 2007 met betrekking tot de onderzoeken, bedoeld in artikel 83 van de Comptabiliteitswet 2001. Dit rapport, dat betrekking heeft op het onderzoek van de centrale administratie van 's Rijks schatkist en van het financieel jaarverslag van het Rijk, wordt separaat door de Algemene Rekenkamer aangeboden.
- d. De verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer met betrekking tot de in het financieel jaarverslag van het Rijk over 2007 opgenomen rekening van uitgaven en ontvangsten van het Rijk over 2007, alsmede met betrekking tot de saldibalans van het Rijk over 2007 (de verklaring van goedkeuring, bedoeld in artikel 83, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001).

Het besluit tot dechargeverlening kan niet worden genomen, voordat de verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer is ontvangen.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
R. H. A. Plasterk

mede namens

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
S. A. M. Dijkma

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
J. M. van Bijsterveldt-Vliegenthart

Dechargeverlening door de Tweede Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal dat de Tweede Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Tweede Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, tweede lid, van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, ter behandeling doorgezonden aan de voorzitter van de Eerste Kamer.

Dechargeverlening door de Eerste Kamer

Onder verwijzing naar artikel 64 van de Comptabiliteitswet 2001 verklaart de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal dat de Eerste Kamer aan het hiervoor gedane verzoek tot dechargeverlening tegemoet is gekomen door een daartoe strekkend besluit, genomen in de vergadering van

De Voorzitter van de Eerste Kamer,

Handtekening:

Datum:

Op grond van artikel 64, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 wordt dit originele exemplaar van het onderhavige jaarverslag, na ondertekening van de hierboven opgenomen verklaring, doorgezonden aan de Minister van Financiën.

LEESWIJZER

Het departementaal jaarverslag 2007 bestaat uit de volgende onderdelen:

- A. Een algemeen deel
- B. Het beleidsverslag
- C. De jaarrekening
- D. Bijlagen

A. Het algemeen deel bevat de aanbieding en dechargeverlening en deze leeswijzer.

B. Het beleidsverslag kent de volgende elementen:

- 1. Beleidsterugblik
- 2. De beleidsartikelen
- 3. De niet-beleidsartikelen
- 4. Bedrijfsvoeringparagraaf

1. Beleidsterugblik

In de beleidsterugblik kijken we terug op de hoofdpunten van het beleid in 2007. Dit jaar is de opzet van de beleidsterugblik anders dan voorgaande jaren. De beleidsterugblik 2007 is ingedeeld aan de hand van de 6 pijlers uit het Coalitieakkoord en het Beleidsprogramma. Aan de hand van deze pijlers wordt ingegaan op de stappen die in 2007 zijn gezet om de doelen uit het nieuwe Beleidsprogramma te realiseren en wordt er een doorkijk gegeven naar 2008. De onderwerpen uit de beleidsagenda 2007 komen hierbij terug.

2. De beleidsartikelen

In de begroting 2007 is bij elk artikel aandacht besteed aan de kritische succesfactoren die de resultaten van het beleid mogelijk kunnen beïnvloeden. In deze verantwoording wordt alleen op deze factoren teruggekomen indien zij daadwerkelijk van invloed zijn geweest op het al dan niet behalen van de beoogde doelstellingen.

3. De niet-beleidsartikelen

Op artikel 17 (Nominaal en onvoorzien) wordt een overzicht gegeven van de verdelingen van tijdelijk geparkeerde middelen, zoals de loon- en prijsbijstelling. De apparaatsuitgaven van het bestuursdepartement, de inspecties en de adviesraden worden op artikel 18 t/m 20 (ministerie algemeen) verantwoord.

4. Bedrijfsvoeringparagraaf

In de bedrijfsvoeringparagraaf wordt verslag gedaan over de bedrijfsvoering. De paragraaf bevat tevens de mededeling bedrijfsvoering. Deze heeft betrekking op het financieel en materieel beheer en de daarvoor bijgehouden administraties.

C. De jaarrekening

De jaarrekening bevat de Departementale Verantwoordingsstaat 2007, de samenvattende verantwoordingsstaat 2007 van de agentschappen, de saldibalans, misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving en de jaarrekeningen van de agentschappen CFI en het Nationaal Archief.

D. De volgende bijlagen zijn opgenomen:

1. ZBO's en RWT's
2. Toezeggingen aan de Algemene Rekenkamer
3. Topinkomens
4. Inhuur externen
5. Afkortingen
6. Trefwoorden
7. Begrippen

B. BELEIDSVERSLAG

BELEIDSTERUGBLIK

Inleiding

Op 22 februari 2007 is het kabinet Balkenende IV aangetreden. In het Coalitieakkoord staat duidelijk omschreven wat het kabinet voor onze samenleving voor ogen heeft: een actieve internationale en Europese rol; een innovatieve, concurrerende en ondernemende economie; een duurzame leefomgeving; sociale samenhang; veiligheid, stabiliteit en respect; en een dienstbare overheid en publieke sector.

Met deze zes pijlers als uitgangspunt heeft het kabinet de eerste honderd dagen van de regeringsperiode gebruikt om met burgers en maatschappelijke organisaties te praten. Gaandeweg de 100-dagenperiode werden de contouren van het nieuwe beleid steeds beter zichtbaar. Deze kregen hun definitieve vorm in het beleidsprogramma 2007–2011 «Samen werken, samen leven», dat op 14 juni 2007 is gepresenteerd.

In dit beleidsprogramma is een belangrijke rol weggelegd voor goed onderwijs, uitstekende kinderopvang, excellente wetenschap, een nieuwe impuls voor emancipatie en een rijk cultureel leven: samen de basis voor welzijn en welvaart. Kwaliteit van het onderwijs (inclusief kinderopvang), de positie en de kwaliteit van leraren en voortijdig schoolverlaten zijn hierbij de blikvangers van OCW.

Kwaliteit onderwijs

Dit kabinet gelooft in de kracht van goed onderwijs. Jongeren hebben recht op inspirerend onderwijs van de hoogste kwaliteit, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Hiervoor moet de kwaliteit van het onderwijs buiten kijf staan. Dit wordt onderstreept door de uitkomsten van het parlementair onderzoek Onderwijsvernieuwingen (eindrapport commissie-Dijsselbloem 13 februari 2008). Het is van belang om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren en het publiek vertrouwen te herstellen.

Om dit te bereiken is in 2007 een kwaliteitsagenda primair onderwijs en voortgezet onderwijs gepresenteerd, evenals een strategische agenda hoger onderwijs en wetenschap. Deze agenda's zijn in nauw overleg met het onderwijs tot stand gekomen of worden op dit moment breed besproken. Binnenkort zal ook een strategische agenda beroepsonderwijs verschijnen.

Verder is in 2007 een start gemaakt met de ontwikkeling van referentieniveaus voor rekenen en taal voor de doorlopende leerlijn van het primair onderwijs tot de Pabo. In het primair onderwijs is de invoering van de lumpsum succesvol afgerond. In het voortgezet onderwijs is de invoering van de maatschappelijke stage in de steigers gezet. MBO 2010 ondersteunt scholen desgewenst en vraaggericht bij de implementatie van de competentiegerichte kwalificatiestructuur. Er is meer geld uitgetrokken voor meer en beter hoger opgeleiden. En met ingang van het collegejaar 2007–2008 kunnen studenten hun studiefinanciering wereldwijd gebruiken voor een volledige opleiding.

Leraren

De kwaliteit van het onderwijs staat of valt met de leraren. Dit kabinet vindt dat zij meer ruimte moeten krijgen voor hun belangrijkste taak: het

geven van goed en gedegen onderwijs. Vanaf 2010 dreigt er door de vergrijzing een fors tekort aan leraren. Om dit tekort tegen te gaan heeft de commissie «Leraren» onder leiding van Rinnooy-Kan op 12 september een advies uitgebracht. OCW heeft dit advies uitgewerkt in het actieplan «Leerkracht van Nederland», waar opend tot 2020 € 1,1 miljard voor wordt uitgetrokken.

Voortijdig schoolverlaten

Dit kabinet verstevigt en intensificeert de aanpak op de schooluitval om het doel – halvering in 2012 ten opzichte van 2002 – te bereiken. In het schooljaar 2006–2007 gingen 53 100 jongeren voortijdig van school, dit mogen er in 2012 niet meer dan 35 000 zijn. Hiervoor richt het kabinet zich op aanpakken bij de bron, soepele overgangen tussen de schooltypen, het bij de les houden van leerlingen en de praktijk als leermeester. In de aanpak hiervan is een goede beroepsoriëntatie belangrijk.

Naast deze blikvangers heeft OCW in 2007 ook op het gebied van kunst, cultuur en media veel werk verzet. Zo is in juni de nota Kunst van Leven aangeboden aan de Tweede Kamer. Hierin wordt het cultuurbeleid voor de komende jaren beschreven. Een speerpunt van dit beleid is het oprichten van een programmafonds voor cultuurparticipatie. Ook is er een einde gemaakt aan de periode van bezuinigingen op de publieke omroep. De rijksbijdrage gaat nu weer omhoog.

Verder heeft OCW in 2007 het emancipatiebeleid een impuls gegeven met de emancipatienota «Meer kans voor vrouwen» en de homo-emancipatienota «Gewoon homo zijn». En *last but not least* is er extra geld naar de kinderopvang en de voor- en vroegschoolse educatie gegaan.

Om inzichtelijk te maken op welke manier OCW bijdraagt aan het realiseren van de ambities van het kabinet, is het beleidsverslag ingedeeld op basis van de pijlers en de doelstellingen uit het beleidsprogramma. Bestaande doelen uit de begroting van 2007 zijn in deze indeling meegenomen.

Pijler 2: Een innovatieve, concurrerende en ondernemende economie

Deze pijler zet in op het versterken van kennis en innovatie met het oog op de Nederlandse concurrentiepositie en het oplossen van complexe maatschappelijke problemen. OCW levert hier een bijdrage aan door het scheppen van randvoorwaarden voor een excellent hoger onderwijssysteem waarin studenten het beste uit zichzelf halen en waarin onderzoek op wereldniveau wordt verricht.

Doelstelling 11: Kwaliteit hoger onderwijs en onderzoek

Om – net als alle andere landen in Europa – onze welvaart en ons welzijn te vergroten moeten wij onze kennis optimaal benutten *en meer aandacht schenken aan innovatie*.

Hoe we dat willen doen is vastgelegd in de strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek en wetenschapsbeleid (Het hoogste goed) (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 288, nr. 1).

De belangrijkste punten uit deze strategische agenda zijn:

- Voor het thema «meer en beter hoger opgeleiden» is extra geld uitgetrokken. Deze middelen worden toegevoegd aan de rijksbijdragen van de HO-instellingen onder de voorwaarden dat er in het voorjaar 2008 meerjarenafspraken gemaakt worden over de kwaliteit van het hoger

- onderwijs en het terugbrengen van de uitval van studenten. De Tweede Kamer wordt hierover voor de zomer 2008 geïnformeerd.
- Vanaf 1 september 2007 kunnen studenten gebruik maken van een collegegeldkrediet. Dit geeft hen meer financiële ruimte, zodat ze meer tijd aan hun studie kunnen besteden. Tot en met december 2007 hebben ca. 18 000 studenten het collegegeldkrediet bij de IB-groep aangevraagd. Dit is circa 5% van doelgroep.
 - In het collegejaar 2006–2007 en 2007–2008 zijn in totaal 57 pilots met Associate-degreeprogramma's gestart. In het jaar 2008–2009 starten naar verwachting nog een aantal pilot-programma's. Het gaat dan om Ad-programma's van lerarenopleidingen die opleiden voor het beroep van onderwijsondersteuner op het hoogste niveau.
 - In het kader van «Ruim baan voor talent» hebben we de afgelopen jaren opleidingen ondersteund die studenten meer bieden dan reguliere opleidingen («erkende evidente meerwaarde»). Deze opleidingen experimenteren met het selecteren van studenten en het vragen van meer collegegeld. De commissie «Ruim baan voor talent» heeft eind 2007 het eindrapport «Wegen voor Talent» over deze experimenten uitgebracht. De Tweede Kamer zal dit voorjaar een beleidsreactie op dit rapport ontvangen.
 - In 2006 zijn er prestatieafspraken gemaakt met 21 instellingen (hbo en wo) om de instroom, de doorstroom en de uitstroom van niet-westerse allochtone studenten te verbeteren. Voor deze projecten die drie jaar duren, is in totaal € 4,5 miljoen uitgetrokken. In 2009 worden de projecten geëvalueerd. In tien jaar tijd is het aandeel niet-westerse allochtone studenten in het hoger onderwijs verdubbeld, van 6% in 1995 tot ruim 12% in 2005. Voor bijvoorbeeld jongeren van Turkse en Marokkaanse komaf geldt dat in 1995 11% van hen ging studeren. In 2005 is dat respectievelijk 24% en 27%. Zij leveren dus een belangrijke bijdrage aan de doelstelling van meer hoger opgeleiden. Omdat hun studierendement significant lager is dan dat van autochtone studenten, wordt er de komende jaren extra geïnvesteerd in deze groep, te beginnen met € 4 miljoen in 2008. Dit geld is bedoeld voor de vier grote steden, omdat daar 50 tot 60% van alle niet-westerse allochtone studenten studeert. Voor de zomer ontvangt de Tweede Kamer een nota over de stand van zaken.
 - In 2007 is het wetsvoorstel «Wet op het hoger onderwijs en onderzoek» (WHOO) ingetrokken. In de strategische agenda is een nieuw voorstel gedaan voor de aanpassing van de «Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek» (WHW) en de bekostiging van het hoger onderwijs.
 - De ruimte die het promotiestelsel aan talentvolle studenten biedt, wordt verder vergroot, naar het voorbeeld van de *graduate schools* in de Verenigde Staten. NWO gaat *training grants* toekennen aan graduate schools, op basis van open competitie. Hiervoor is in 2008 € 1 miljoen beschikbaar. Dit bedrag kan in de jaren daarna worden verhoogd.
 - De Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) heeft eind 2007 accreditatie verleend aan 1573 Nederlandse opleidingen (en 127 Vlaamse). Eind 2009 moeten alle opleidingen door de NVAO geaccrediteerd zijn. Op dit moment is een belangrijk deel van de eerste ronde van accreditatie afgerond. In de strategische agenda is een voorstel opgenomen voor de vernieuwing van het accreditatiebestel na 2009 (de tweede ronde). De Tweede Kamer heeft 11 februari 2008 een brief ontvangen, waarin dit voorstel verder is uitgewerkt (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 288, nr. 21). Over deze vernieuwing is uitvoerig overlegd met alle betrokken partijen: instellingen, studenten,

werkgeversorganisaties, NVAO en de Vlaamse partners. Er is veel draagvlak voor het voorstel.

Doelstelling 12: Excellente wetenschap

Het vorige kabinet heeft in de beleidsagenda 2007 maatregelen beschreven om excellente onderzoekers en sterke onderzoeksgroepen meer armslag te geven. Voorbeelden hiervan zijn de «smart mix» regeling en het overhevelen van € 100 miljoen van de eerste naar de tweede geldstroom. Ook moet er door verschillende maatregelen meer ruimte komen voor jong onderzoekstalent. De programma's voor talentvolle vrouwen (Aspasia) en allochtonen (Mozaiëk) worden voortgezet. Het programma «creatieve promovendi» helpt talentvolle onderzoekers bij het starten van hun promotie op een onderwerp naar keuze. De eerste honoreringen hebben inmiddels plaatsgevonden. Maatregelen voor het stimuleren van kennis en innovatie zijn uitgewerkt in de eind 2007 gepubliceerde strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid. Deze agenda was daardoor tegelijkertijd een definitieve reactie op het rapport van de commissie «Dynamisering».

Verder is in 2007 het beleid voor «onderzoekstalent» doorgelicht. De resultaten hiervan komen begin 2008 beschikbaar. Ook is in 2007 de besluitvorming over de inzet van aardgasbaten om excellente wetenschap en innovatie te bevorderen met succes afgerond. Met dit geld kon ook het *National Genomics Initiative* een tweede periode worden voortgezet. Het kabinet wil tenslotte zorgen dat onderzoeksresultaten beter benut worden. Dit kan onder andere door studies beter te laten aansluiten bij de technische praktijk van alledag. Hiervoor moeten technische universiteiten beter gaan samenwerken en de competenties, die de Technologiestichting NWO/STW heeft geformuleerd, moeten beter aansluiten op wat universiteiten doceren. Verder moeten onderzoekers meer mogelijkheden krijgen om te kunnen profiteren van hun intellectuele eigendomsrechten. Ook is er extra geld beschikbaar voor praktijkgericht onderzoek in het hbo.

Project 2: Nederland Innovatieland

Dit kabinet heeft een interdepartementale programmadirectie Kennis en Innovatie ingericht. Deze directie gaat het project «Nederland Ondernemend Innovatieland» (NOI) uitvoeren (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 27 406, nr. 112). Via het project NOI wil het kabinet kennis, ondernemerschap en innovatie inzetten om een aantal belangrijke maatschappelijke thema's aan te pakken. Een aantal van deze thema's valt onder onderwijs. Ook komen er voorstellen over de manier waarop er met FES-gelden een bijdrage geleverd kan worden aan het terugdringen van het kwantitatieve en kwalitatieve lerarentekort.

Verder heeft dit kabinet een tweede innovatieplatform ingesteld, in een grotendeels nieuwe samenstelling. De minister-president blijft ook voorzitter van dit platform en de ministers van OCW en EZ zijn respectievelijk eerste en tweede vice-voorzitter. De doelstelling van het eerste platform was het bevorderen van het innovatievermogen van Nederland. Deze doelstelling is in het tweede platform breder geworden, er moet ook meer aandacht komen voor maatschappelijke innovatie en ondernemerschap (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 27 406, nr. 107). De adviezen van het eerste innovatieplatform, zoals de Kennisinvesteringsagenda, hebben er in belangrijke mate aan bijgedragen dat er meer aandacht is gekomen voor het belang van onderwijs, onderzoek en innovatie in Nederland.

Pijler 4: Sociale samenhang

Sociale samenhang is het cement van de samenleving. Investeren in sociale samenhang is een belangrijke manier om de samenleving vorm te geven. Een samenleving waarin iedereen gelijke kansen krijgt.

De school is de plek waar het beste uit kinderen en jongeren wordt gehaald, en waar ze ook voldoende bagage meekrijgen om als verantwoordelijke mensen bij te dragen aan de samenleving. Het streven is zoveel mogelijk mensen een startkwalificatie te laten halen. Alle leerlingen die vanaf schooljaar 2007–2008 instromen in het voortgezet onderwijs moeten op een bepaald moment in hun opleiding een maatschappelijke stage volgen. Goed onderwijs staat of valt met goede leraren, daarom moet de positie en de kwaliteit van de leraren worden verbeterd.

Doelstelling 36: Emancipatie

Uit de Emancipatiemonitor 2006 van het SCP is gebleken dat het emancipatieproces in Nederland stagneert. Het aantal uren dat vrouwen per jaar werken behoort tot de laagste in Europa. Dit geldt ook voor het aantal vrouwen in topposities, dat in internationaal opzicht laag is. En er bestaat een hardnekkig en onverklaarbaar verschil in beloning tussen vrouwen en mannen voor hetzelfde werk. Uit het onderzoek «Gewoon doen» van het SCP uit 2006 blijkt dat de algemene acceptatie van homoseksualiteit in Nederland is toegenomen, maar dat homoseksualiteit in de naaste omgeving en in de openbaarheid moeilijker wordt geaccepteerd. Ook zijn er verontrustende signalen over homonegativiteit onder jongeren en is het gevoel van onveiligheid onder homoseksuelen in de afgelopen jaren toegenomen. Het kabinet Balkenende IV geeft een nieuwe impuls aan het emancipatiebeleid en heeft de vernieuwing van het emancipatiebeleid en het homo- en lesbisch emancipatiebeleid uitgewerkt in twee nota's. De nota «Meer kansen voor vrouwen» en de nota «Gewoon homo zijn». Deze zijn beide in het najaar van 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden. Er is in 2007 voortvarend begonnen met de uitvoering van de aangekondigde maatregelen.

Meer kansen voor vrouwen

- Op 22 oktober 2007 zijn de 50 grootste gemeenten uitgenodigd om afspraken te maken over meer aandacht voor het emancipatiebeleid en het homo- en lesbisch emancipatiebeleid op lokaal niveau. Deze afspraken worden in de eerste helft van 2008 geconcretiseerd. Er worden afspraken met gemeenten gemaakt over het vergroten van de maatschappelijke participatie van vrouwen uit etnische minderheden en het uitbreiden van het aantal «koplopergemeenten» dat het nieuwe openingstijdenbeleid 7 tot 7 hanteert. Het streven is om minimaal met 25 gemeenten concrete samenwerkingsafspraken te maken.
- Om de arbeidsparticipatie van vrouwen te vergroten wordt er 8 april 2008 een taskforce «DeeltijdPlus» ingesteld. Deze taskforce gaat vooral aandacht besteden aan het verhogen van het aantal uren dat vrouwen werken. Bijvoorbeeld door werkgevers én vrouwen de voordelen hiervan te laten zien. Voor de taskforce is € 5 miljoen beschikbaar. Gerekend naar banen van 12 uur of meer bedraagt de arbeidsparticipatie van vrouwen 56%. Nederlandse vrouwen werken voor bijna 60% in deeltijd (CPB 2007). In het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, waar het percentage werkende vrouwen vergelijkbaar is met dat in Nederland, geldt dat voor niet meer dan ongeveer 40% van de werkende vrouwen. In de noordelijke landen ligt het aandeel vrouwelijke deeltijdwerkers tussen de circa 15% (Finland) en 25 procent (Denemarken).
- Op 30 oktober 2007 is een intentieverklaring getekend door het

kabinet, werkgevers en werknemers met als doel meer vrouwen te laten doorstromen naar de top van het bedrijfsleven. Een taskforce «Vrouwen naar de top», onder leiding van Sybilla Dekker, heeft de opdracht gekregen deze intentieverklaring verder uit te werken. Op 28 mei 2008 wordt een charter «Vrouwen naar de top» gepresenteerd, waar bedrijven en overheidsinstellingen zich voor kunnen inschrijven. Voor de taskforce is € 1 miljoen beschikbaar. Het streven is minimaal 20% in de top van het bedrijfsleven in 2010. In 2005 bedroeg dit 6%.¹

- Bij de overheid moet in 2011, 25% van de leidinggevenden bij de Algemene Bestuursdienst (ABD) vrouw zijn. En van de leidinggevenden die instromen 30%. De cijfers over 2007 worden in het Sociaal Jaarverslag Rijk gepresenteerd. Voor adviescolleges is evenredige vertegenwoordiging het streven. Het uitgangspunt van 50% vrouwen wordt hierbij gehanteerd. Het kabinet beoordeelt bij elke benoeming of deze bijdraagt aan het realiseren van deze doelstelling.
- Om de beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen te verminderen, is afgesproken dat bij de overheid het bestaande onverklaarde beloningsverschil in de komende kabinetsperiode wordt gehalveerd. In 2008 worden hierover concrete afspraken gemaakt met de departementen.

Gewoon homo zijn

Met de vier grote steden zijn in 2007 afspraken voorbereid over het homoen lesbisch emancipatiebeleid. Deze afspraken zijn op 5 maart 2008 geconcretiseerd in koploperovereenkomsten met de vier grote steden en zullen op 17 april 2008 worden geformaliseerd met 17 andere grote gemeenten. Voor het realiseren van «homo&hetero allianties» zijn in de sectoren arbeid, onderwijs, (ouderen)zorg en sport verzoeken uitgezet om dergelijke allianties tot stand te brengen. Het COC krijgt een meerjarige subsidie voor een aantal taken die het homobeleid en de homobeweging in den brede ten goede komen. Verder zijn er subsidies toegezegd voor het ondersteunen van «gay straight»-allianties op scholen en voor de organisatie van een nationale «uit de kast kom dag».

Doel 37: Verhogen kwaliteit basis, voortgezet en beroepsonderwijs

Kwaliteit primair onderwijs

Zowel de Inspectie van het Onderwijs als de Onderwijsraad signaleerden in 2007 dat het talent van leerlingen in het primair onderwijs niet goed benut wordt. Ook ontstond een brede maatschappelijke discussie over de vraag of het onderwijs in taal en rekenen leerlingen wel voldoende voorbereidt op het vervolgonderwijs en hun toekomstige beroep. Dit kabinet vraagt extra aandacht voor de kwaliteit van het primair onderwijs. Tijdens het 100-dagentraject is uitgebreid over dit thema gesproken met ouders, leerlingen en scholen. In nauwe samenwerking met het «onderwijsveld» is de «Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs» opgesteld.

Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs

Deze agenda focust op de verbetering van de prestaties van leerlingen in taal en rekenen, door onder meer referentieniveaus voor taal en rekenen in te voeren en beter gebruik te maken van het leerlingvolgsysteem. In 2007 is door de *Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen* gestart met de ontwikkeling van referentieniveaus voor taal en rekenen. Dit biedt leraren meer houvast bij het bepalen van de leerstof en het volgen van de ontwikkeling van leerlingen. De expertgroep heeft begin 2008 het advies gepubliceerd over de inhoud van deze referentieniveaus

¹ In 2005 was in Nederland 6% van de leden van de Raden van Bestuur en de Raden van Commissarissen van de top 100 bedrijven vrouw.

en de manier waarop zij moeten worden ingevoerd. Voorjaar 2008 ontvangt de Tweede Kamer de beleidsreactie met daarin de beleidskeuzen en de implementatievoorstellen. Bij het opstellen van de beleidsreactie worden experts en het onderwijsveld geconsulteerd.

Onderwijsachterstandenbeleid

Scholen kunnen in aanmerking komen voor extra geld om onderwijsachterstanden bij kinderen weg te werken. Dit geld wordt verdeeld via de zogenoemde gewichtenregeling. Bij de laatste wijziging van deze regeling in 2006 werd duidelijk dat de regeling nog niet goed tegemoet kwam aan de achterstanden in de grote steden. Het Coalitieakkoord zet ook in op maatregelen voor de problemen op het platteland. Naar deze twee punten is in 2007 onderzoek gedaan. Uit dit onderzoek blijkt dat het geld het meest effectief wordt ingezet als er een drempelverlaging komt tot 6% en het criterium «impulsgebied» wordt toegevoegd. De Tweede Kamer is hier begin 2008 over geïnformeerd.

Ook gemeenten ontvangen geld voor het onderwijsachterstandenbeleid. Zij kunnen dit onder andere inzetten voor schakelklassen. De afspraken met de G31 over de schakelklassen zijn bijgesteld naar aanleiding van de «*midtermreview*». De Tweede Kamer heeft 15 oktober 2007 een brief gekregen over de bijgestelde prestaties voor schakelklassen (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 30 313, nr. 13)

Invoering lumpsum

In 2007 is de laatste voortgangsrapportage over de invoering van lumpsumbekostiging in het primair onderwijs met de Tweede Kamer besproken. De conclusie was dat de invoering succesvol is verlopen. Er is een «vangnet» om besturen te ondersteunen die als gevolg van de invoering van lumpsumbekostiging in financiële problemen komen. Door zorgvuldige voorbereiding en een vierjarige overgangsregeling is er in 2007 geen ondersteuning vanuit het vangnet nodig geweest. Het vangnet blijft gedurende de overgangperiode nog wel bestaan.

Passend onderwijs

Het vorige kabinet heeft in 2005 de kwaliteit van het onderwijs aan zorgleerlingen geëvalueerd. Naar aanleiding van deze evaluatie bleek dat het onderwijs aan zorgleerlingen herzien moest worden. Het huidige kabinet heeft de nota «Passend onderwijs» in juli 2007 naar de Tweede Kamer gestuurd. In deze nota staan aanbevelingen voor het verbeteren van de kwaliteit en de organisatie van het onderwijs aan zorgleerlingen. Het onderwijs aan zorgleerlingen is gebaat bij de vorming van regionale netwerken. De basis van deze netwerken is het huidige samenwerkingsverband tussen het primair en voortgezet onderwijs en de regionale expertisecentra. Per netwerk is er één «loket» dat zorgleerlingen een indicatie kan geven voor een bepaald soort onderwijs. De kwaliteit van het onderwijs aan zorgleerlingen kan verbeterd worden door leraren in het regulier onderwijs beter te ondersteunen bij deze taak.

De Tweede Kamer heeft in juli 2007 ingestemd met het uitwerken van het «Invoeringsplan passend onderwijs». Dit plan is in de tweede helft van 2007 samen met de onderwijsorganisaties uitgewerkt. De Kamer heeft dit uitgewerkte plan in december 2007 ontvangen (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 27 728, nr. 101) en ermee ingestemd onder de voorwaarde dat zij jaarlijks een voortgangsrapportage ontvangt. In 2009 wordt de haalbaarheid van het invoeringsplan met de Kamer geëvalueerd.

In het speciaal onderwijs worden in 2008 kerndoelen ingevoerd, wordt het kwalificatiesysteem aangepast voor leerlingen die geen reguliere start-

kwalificatie kunnen halen en worden stage en stagebegeleiding opgenomen in de (wettelijke) taakomschrijving van het voortgezet speciaal onderwijs. Om de uitgaven beter te beheersen wordt de bekostiging van het (v)so/lgf gebudgetteerd. In 2008 wordt de kwaliteit en de organisatie van het onderwijs aan zorgleerlingen verder uitgewerkt.

Kwaliteit voortgezet onderwijs

Het voortgezet onderwijs in Nederland presteert zeker niet onder de maat, maar er zijn wel breed gedeelde zorgen over de kwaliteit. Om deze kwaliteit te verbeteren heeft OCW in samenwerking met de VO-raad in het najaar van 2007 de «Kwaliteitsagenda VO» opgesteld. De Kwaliteitsagenda VO is een startdocument. De komende tijd wordt deze uitvoerig met leraren, leerlingen en ouders besproken. Het streven is om voor de zomer 2008 een breed gedragen agenda naar de Tweede Kamer te sturen. De kwaliteitsagenda gaat in op de volgende thema's:

- aantoonbare verbetering van de taal- en rekenprestaties;
- goede en betrouwbare examens;
- excellentie bevorderen, betere ontwikkeling van toptalent;
- alle leerlingen een passende kwalificatie;
- voor alle leerlingen een maatschappelijke stage;
- reductie van het aantal zeer zwakke scholen.

Daarbij zijn er ook afspraken gemaakt over drie belangrijke randvoorwaarden:

- onderwijspersoneel (doelstelling 38 leerkracht van Nederland);
- bekostiging;
- onderwijstijd.

Veiligheid in het voortgezet onderwijs

Veiligheid is een randvoorwaarde voor goed onderwijs. In november 2007 is de Tweede Kamer geïnformeerd over onze visie op veiligheid in het onderwijs, de resultaten van de huidige maatregelen en de aanvullende maatregelen die we voorstellen. De belangrijkste aanvullende maatregelen zijn: verplichte registratie van incidenten, verbeteren van de weerbaarheid van leerlingen en het verbeteren van hun sociale competenties, het stimuleren van *peer mediation*, *mentoring*, het hanteren van gedragscodes en het inzetten van «kwaliteitsteams veiligheid» die de scholen gaan adviseren bij opstellen en of verbeteren van hun veiligheidsbeleid.

Meerdere examenmomenten

In het schooljaar 2007–2008 is voor het 2e achtereenvolgende jaar invulling gegeven aan de pilot «meerdere examenmomenten». Deze pilot loopt tot 2010. Tot 2010 kunnen leerlingen van de twaalf deelnemende scholen op drie momenten eindexamen examen doen: januari, mei en augustus. Na afloop van de pilot wordt bekeken of examen doen op meerdere momenten voor alle scholen mogelijk gemaakt kan worden. De monitoring en eindrapportage moeten aangeven wat de gevolgen zijn voor de inrichting van het onderwijs op de scholen, de meerwaarde voor de leerlingen, de aansluiting op het vervolgonderwijs en de effecten op de overheid (regelgeving, organisatie en financieel).

Leerplus

Naar aanleiding van de berichtgeving over het Barleaus gymnasium in het voorjaar van 2007 is een onderzoek gestart naar de onbedoelde effecten van de indicator voor het Leerplusarrangement VO. Dit onderzoek is nu in volle gang. De planning is om in de eerste helft van 2008 de Tweede Kamer hierover een brief te sturen.

Onderwijstijd voortgezet onderwijs

De Inspectie heeft in 2007 bij een representatieve steekproef van 76 scholen de naleving van de onderwijstijd gecontroleerd. De onderwijstijd is 1040 klokuur per schooljaar in de onderbouw, 1000 klokuur in de bovenbouw en 700 klokuur in het examenjaar. Uit de steekproef bleek dat verreweg de meeste scholen niet aan de norm voldeden. Gemiddeld bleken scholen 52 uur te weinig onderwijstijd te bieden. Op basis van de uitkomsten van de steekproef is de regelgeving aangepast. Maximaal 40 uur kan worden ingevuld met onderwijsactiviteiten die niet voor alle leerlingen verplicht zijn. Bovendien wordt rekening gehouden met de vakantiespreiding en telt de maatschappelijke stage van 72 uur (over de totale middelbare schooltijd) mee als onderwijstijd.

De norm van 1040 is in 2007 redelijk en billijk gehandhaafd. Alleen van die scholen die meer dan 150 uur te weinig onderwijstijd hebben aangeboden of meer dan 100 uur te weinig hebben geprogrammeerd wordt geld teruggevorderd vanaf het 150ste uur. Dit betrof 15 scholen.

Islamitisch primair- en voortgezet onderwijs

Bij verschillende islamitische scholen in het primair en voortgezet onderwijs hebben zich in 2007 onrechtmatigheden voorgedaan in de bekostiging.

Uit onderzoek van de onderwijsinspectie en de Auditdienst bleek bij enkele scholen dat het bestuur onrechtmatig had gehandeld bij de onderwijsbekostiging. Dit geldt wordt teruggevorderd. Tegen twee van deze scholen is aangifte gedaan bij het OM. Verder is via de rechter het ontslag gevraagd van bestuurders van een basisschool (begin 2008 is het ontslagverzoek toegewezen). In twee gevallen leidde de samenloop van financiële, bestuurlijke en onderwijsproblemen ertoe dat scholen de deuren moest sluiten. De kinderen van deze scholen zijn in het nieuwe schooljaar naar een andere school gegaan.

Naar aanleiding van deze voorvallen hebben de staatssecretarissen Dijkema en Van Bijsterveldt de Onderwijsinspectie en de Auditdienst opdracht gegeven een thema-onderzoek uit te voeren (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 200 VIII, nr. 9). Dit onderzoek zal niet alleen gericht zijn op islamitische schoolbesturen, maar ook breder kijken naar andere schoolbesturen. De verwachting is dat het onderzoek voor de zomer van 2008 klaar is.

Vrije scholen en particuliere scholen in het primair en voortgezet onderwijs

In het streven om alle leerlingen in Nederland onderwijs te bieden van voldoende kwaliteit, heeft OCW in 2007 extra aandacht besteed aan de Vrije scholen en particuliere scholen.

De Vrije scholen in het basisonderwijs worden door de Inspectie verhoudingsgewijs vaak als zeer zwak beoordeeld. De Inspectie heeft daarom in 2007 een analyse van de Vrije scholen gemaakt. Deze analyse is op 2 oktober 2007 naar de Tweede Kamer gestuurd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 200 VIII, nr. 12). De Vereniging van Vrije scholen ziet het als haar opdracht de Vrije scholen er weer bovenop te helpen. Periodiek worden de resultaten van de verenging besproken met het ministerie van OCW. In het voortgezet onderwijs behoren Vrije scholen niet tot de categorie zeer zwak.

Om duidelijkheid te scheppen over de criteria waaraan particuliere scholen moeten voldoen om door leerplichtigen te mogen worden bezocht, is in augustus 2007 de «Leerplichtwet 1969» gewijzigd. Hiermee is ook de relatie tussen de leerplichtambtenaar en de Inspectie bij de handhaving van de wet helder vastgelegd. In 2005–2006 is de Inspectie bij de toenmalige particuliere scholen nagegaan of werd voldaan aan de toen geldende wettelijke eisen. Dit leidde in een aantal gevallen tot acties van de leerplichtambtenaar en tot een proefproces. Het reguliere kwaliteits-toezicht heeft ook betrekking op de particuliere scholen. De Inspectie zal in dat kader vanaf voorjaar 2008 de kwaliteit van de huidige scholen opnieuw toetsen.

Tegengaan segregatie

Het vorige kabinet heeft de gemeenten en het basis- en voortgezet onderwijs verplicht om met ingang van het schooljaar 2006–2007 met elkaar te overleggen over maatregelen die de integratie bevorderen en de segregatie tegengaan. Ook dit kabinet wil de segregatie in het onderwijs aanpakken. OCW heeft in mei 2007 het «Kenniscentrum Gemengde Scholen» opgericht om gemeenten en scholen daarbij te ondersteunen. De Tweede Kamer heeft op 8 februari 2008 een brief ontvangen over het tegengaan van segregatie in het basisonderwijs. Daarin staat de uitwerking van beleidsmaatregelen, waaronder het uitvoeren van pilots in ondermeer de vier grote gemeenten (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 21 293, nr. 3). Dit om na te gaan welke maatregelen het meest effectief zijn bij het voorbereiden van eventuele wetgeving. Daarnaast heeft OCW in 2007 de «Stichting Kleurrijke Scholen» gesubsidieerd om ouders van basisschoolleerlingen te ondersteunen.

Kwaliteit beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

De invoering van competentiegericht onderwijs in het mbo is in 2007 beschreven in het «Plan van Aanpak MBO 2010». De bedoeling is dat competentiegericht onderwijs in het mbo in fases wordt ingevoerd. Op 1 augustus 2010 moeten alle mbo-scholen hun onderwijs hebben aangepast aan de nieuwe kwalificatiedossiers. In 2007 zijn er kwalificatiedossiers gemaakt waarin wordt beschreven wat er op het gebied van kennis, vaardigheden en competenties van een afgestudeerde mbo'er wordt verwacht. Op deze manier wordt duidelijk wat een leerling moet kunnen om een mbo-diploma te halen. In 2007 zijn er voor het eerst specifieke eisen gesteld aan de beheersing van de Nederlands taal. Voorgaande jaren werd taalbeheersing vooral uit de beroepseisen gedestilleerd. Vanaf 2007 zijn deze taaleisen ook opgenomen in het «doorstroomdeel» van de kwalificatiestructuur en tellen daarvoor mee. In 2007 is een start gemaakt met de discussie over het centraal examineren van taal en rekenen/wiskunde in het mbo.

Op basis van de hoor- en wederhoor van scholen en het onderzoek van de Inspectie (als toezichthouder op KCE) is in 2007 geconstateerd dat de oordelen van KCE over de kwaliteit van de examens in het mbo niet betrouwbaar zijn. Hierdoor was het juridisch niet mogelijk om examenlicenties in te trekken. Een ernstige situatie ontstond. Daarom gaat vanaf 15 november 2007 de Inspectie toezien op de kwaliteit van de examens van mbo-opleidingen. Het toezichtkader wordt daarbij opnieuw bekeken. Met het oog op competentiegericht beroepsonderwijs worden onderwijs en bedrijfsleven opgeroepen om meer werk te maken van de standaardisatie van examens en examenprofielen.

De regeling «Innovatiebox 2006 t/m 2009» is ook in 2007 voortgezet. Deze regeling houdt in dat onderwijsinstellingen geld krijgen om samen met belanghebbenden concrete innovatiedoelstellingen af te spreken en uit te voeren. Uit onderzoek (KBA 2007) blijkt dat scholen werken met «pakketten» van onderling samenhangende en elkaar versterkende innovatieprojecten. Uit ditzelfde onderzoek blijkt dat het geld in 2007 ten opzichte van 2006 iets meer is besteed aan het verbeteren van de aansluiting en doorstroming binnen de beroepskolom en iets minder aan het bevorderen van competentiegericht beroepsonderwijs.

In 2007 zijn naar schatting 3 000 extra stageplekken en stimulatieplekken in het mbo gecreëerd. Ruim 5 000 moeilijk plaatsbare leerlingen hebben intensieve begeleiding gekregen bij het zoeken van een stageplek. Om extra te kunnen investeren in zorgleerlingen is in 2007 de «leerlinggebonden financiering» (LGF) wettelijk vastgelegd.

Aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt: een «leven lang leren»

In 2005 startte de interdepartementale projectdirectie Leren & Werken (SZW/OCW). Er zijn toen ambitieuze en concrete doelen geformuleerd: 15 000 duale trajecten en 20 000 EVC-trajecten in twee jaar. Ook zouden er tenminste tien regionale samenwerkingsverbanden moeten komen en vijf vernieuwende projecten model moeten staan voor een ander bedrijf of sector. Tenslotte moest er een «infrastructuur» komen voor een «leven lang leren». Na ruim twee jaar maken we de balans op.

Duaal leren

Duaal leren is werken en leren tegelijk, waarbij het leren zoveel mogelijk op de werkvloer gebeurt. Het doel was om 15 000 duale trajecten te starten. Het zijn er bijna 29 000 geworden. De doelstelling is dus ruimschoots gehaald. Het gaat dan vooral om trajecten voor het halen van een mbo-diploma (merendeel mbo-2) en branchecertificaten.

Erkennen van verworven competenties

Het «erkennen van verworven competenties» (EVC) houdt in dat volwassenen hun ervaring in werk en vrije tijd kunnen «omzetten» in een certificaat en diploma. EVC kan voor volwassenen veel leer- en tijdswinst betekenen en voor de werkgever winst in termen van kosten en tijd. De doelstelling van 20 000 EVC-trajecten was fors. Dat doel is niet gehaald. Maar met ruim 15 000 trajecten is een verdrievoudiging ten opzichte van de periode voor 2005 gerealiseerd. De belangrijkste reden voor het achterblijven van de EVC-trajecten is dat EVC nieuw is, voor zowel de aanbieders als voor mogelijke deelnemers. Het kost tijd en energie om EVC binnen organisaties de plek te geven die het verdient. Daarom is er geïnvesteerd in een goede EVC-infrastructuur. In 2006 is een «kwaliteitscode EVC» ondertekend door het totale beroepsonderwijs, werkgevers en werknemers. De kwaliteitscode is bedoeld om de kwaliteit van het beroepsonderwijs te garanderen, draagvlak te krijgen en het aanbod van EVC inzichtelijk te maken.

Regionale samenwerkingsverbanden en vernieuwingsprojecten

De doelstelling was om minimaal tien regionale samenwerkingsverbanden tussen overheid, ondernemers en onderwijs tot stand te brengen. Die moesten niet alleen concrete doelen halen, maar ook zorgen voor een structureel betere samenwerking. Het doel is ruimschoots gehaald: er zijn er nu 44. Over de duurzaamheid van deze netwerken is na twee jaar nog niet veel te zeggen. Dat moet in de komende jaren blijken. Gepland waren vijf vernieuwingsprojecten. Het zijn er elf geworden. Hierbij heeft de

formule van «spotten en verpotten» goed gewerkt. Dat wil zeggen dat goed werkende vernieuwingen in regio's of branches ook op andere plekken worden toegepast.

«Leven lang leren»

Om de infrastructuur voor een «leven lang leren» te versterken zijn er de afgelopen twee jaar diverse activiteiten ondernomen. Zo zijn er zestien regionale «leerwerkloketten» ingericht om werkgevers, werknemers en werkzoekenden te informeren over EVC en duaal leren. Verder is er een website ontwikkeld (www.lerenenwerken.nl) om burgers en werkgevers ook digitaal te bereiken en zijn er pilots van start gegaan met korte tweejarige opleidingsprogramma's binnen de hbo-bachelor opleiding (*associate degree*). Deze resultaten laten zien dat met samenwerking en ambitie veel kan worden bereikt. Voor het kabinet is dat een reden om de komende drie jaar te blijven investeren in «leven lang leren», met nog ambitieuzer doelen. Deze doelen staan in het plan van aanpak 2008–2011, «Doorpakken met Leren & Werken».

Educatie

De rijksbijdrage «educatie» maakt voor de 31 grote gemeenten deel uit van de brede doeluitkering sociaal, integratie en veiligheid van het Grotestedenbeleid. In dat kader zijn in 2007 tussen het Rijk en de G31 meerjarige prestatieafspraken op het terrein van educatie overeengekomen tot en met 2009 (einde GSB III periode).

Goed bestuur

In de OCW-begroting van 2007 staat dat in het onderwijs de bestuurlijke context zo wordt ingericht dat «onderwijs op maat» mogelijk wordt. Onder andere door minder regels en voorschriften van OCW en door het toezicht op scholen te integreren. Inmiddels is een plan voor een nieuwe aanpak van het geïntegreerde toezicht in oktober 2007 met de Tweede Kamer besproken. De noodzakelijke wijziging van de Wet op het onderwijstoezicht (WOT) wordt nu voorbereid. De bedoeling is dat deze wet begin 2009 in werking treedt.

Het toezicht wordt selectiever en gaat zich meer richten op concrete risico's. Toezicht op de kwaliteit van het onderwijs zal worden gecombineerd met het financiële toezicht. Per school zal jaarlijks een risicoanalyse worden gemaakt. Deze risicoanalyse is beslissend voor de mate van toezicht. Zijn de risico's klein en de eindresultaten goed, dan vindt in dat jaar geen verder onderzoek plaats en wordt volstaan met een gesprek met het bestuur. Dit zorgt voor minder «overlast» bij een school. Bij grote(re) risico's zal de Inspectie uitvoerig onderzoek doen. In het overleg met de Tweede Kamer over deze nieuwe aanpak van het geïntegreerde toezicht is afgesproken dat de Inspectie eens in de vier jaar onderzoek doet op elke school. Naast deze nieuwe vorm van extern toezicht is ook begonnen met het voorbereiden van wetgeving waardoor het bestuur en het interne toezicht in het onderwijs een betere positie krijgt.

Doelstelling 38: LeerKracht van Nederland!

De kwaliteit van het onderwijs staat of valt met de leraren. Dit kabinet vindt dat zij meer ruimte moeten krijgen voor hun belangrijkste taak: het geven van goed en gedegen onderwijs. Elke school is zo goed als zijn docenten. Goede, bevlogen leraren die zich met hart en ziel inzetten voor hun leerlingen, voor beter onderwijs en daarmee voor de samenleving, verdienen waardering en respect. Vanaf 2010 dreigt er door de vergrijzing een fors tekort aan leraren, vooral in het voortgezet onderwijs (3300 leraren in 2011). In het basisonderwijs wordt een tekort aan schoolleiders

verwacht. Zonder maatregelen zal het tekort aan schoolleiders in deze sector oplopen tot 500 in 2011. De «vervangingsvraag» in het mbo stijgt in 2010 naar 1860 leraren. Voor de oplossing van deze problemen heeft dit kabinet de commissie «Leraren» onder leiding van Rinnooy-Kan ingesteld. Op 12 september 2007 kwam deze commissie met een rapport. De analyse van de commissie is helder. Er komt een enorm probleem op ons af: een kwantitatief en kwalitatief lerarentekort.

Actieplan

Eind november 2007 kwam het ministerie van OCW met een actieplan: «LeerKracht van Nederland». Met dit samenhangende, uitgebreide pakket aan maatregelen reageert het kabinet op het advies van de commissie «Leraren» en het advies van de Onderwijsraad «Leraarschap is eigenaarschap». Het actieplan moet zorgen dat leraren beter onderwijs kunnen geven. De waardering voor het leraarschap moet omhoog. Niet alleen kunnen leraren rekenen op een betere beloning (met een sterk accent op opleiding en prestaties) en een beter loopbaanperspectief, maar ook zal hun positie in de school worden versterkt. Het kabinet trekt daarvoor deze kabinetsperiode honderden miljoenen per jaar extra uit, oplopend tot uiteindelijk ruim € 1,1 miljard in 2020. In december 2007 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het actieplan. De komende maanden worden met de sociale partners prestatieafspraken gemaakt. Ook wordt er samen met de lerarenopleidingen gewerkt aan een kwaliteitsagenda.

Doelstelling 39: Kinderopvang

Dit kabinet hecht groot belang aan het verhogen van de arbeidsparticipatie van vooral vrouwen. Het beleid voor de kinderopvang maakt de laatste jaren een snelle ontwikkeling door. Dit beleid is erop gericht om drempels weg te nemen voor vrouwen met jonge kinderen die willen deelnemen aan het arbeidsproces.

Formele kinderopvang

Het gebruik van formele kinderopvang is in 2007 sterk gestegen. Het aantal huishoudens met kinderopvangtoeslag was in 2007 bijna 50% hoger dan in 2005. Deze stijging deed zich bij alle inkomensgroepen en bij alle opvangvormen voor. Met name het gebruik van gastouderopvang steeg in 2007 zeer sterk. De invoering van de verplichte werkgeversbijdrage en de motie Van Aartsen/Bos hebben aan die groei bijgedragen. Per 1 januari 2007 is er € 125 miljoen extra per jaar beschikbaar voor de kinderopvang. Deze € 125 miljoen heeft gezorgd voor een prijsverlaging van kinderopvang (voor ouders). Daarnaast heeft de verplichte werkgeversbijdrage ervoor gezorgd dat de prijs van kinderopvang is verlaagd voor ouders die eerst geen of een gedeeltelijke werkgeversbijdrage ontvingen. Verder zijn voor alle ouders de administratieve lasten aanzienlijk verminderd.

De Belastingdienst heeft éénmalig achterstanden weggewerkt in het uitbetalen van kinderopvangtoeslagen. De uitgaven voor de Wet kinderopvang vielen in 2007 per saldo circa € 470 miljoen hoger uit dan geraamd. In de Miljoenennota 2008 is op basis van de beleidsinformatie van de Belastingdienst voor bijna € 300 miljoen aan extra uitgaven geraamd. Daarvoor is voor 2007 dekking gevonden in de generale middelen, en meerjarig in onder andere de «enveloppe kinderopvang» en een taakstelling binnen de Wet kinderopvang. Uiteindelijk bleken aan het eind van het jaar de uitgaven nog eens circa € 170 miljoen hoger uit te vallen. Het feit dat meer mensen gebruik maken van de kinderopvang en de hogere uitgaven van 2007 werken door in latere jaren.

De motie Van Aartsen/Bos heeft de regering gevraagd om scholen te verplichten om voor- en naschoolse opvang aan te (laten) bieden. Scholen zijn dit alleen verplicht als ouders om deze opvang vragen. De toenevende vraag naar buitenschoolse opvang heeft geleid tot wachtlijsten. Het kabinet heeft met Prinsjesdag 2007, naar aanleiding van een rapport van de taskforce «Wachtlijsten», maatregelen aangekondigd die deze wachtlijsten moeten terugdringen. Bijvoorbeeld door een subsidieregeling voor snelle capaciteitsuitbreiding. Deze subsidieregeling is in november 2007 van kracht geworden.

Voor- en vroegschoolse educatie (vve)

Op 13 juli 2007 is er een brief naar de Tweede Kamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 30 800 VII, nr. 169) gestuurd over de bestrijding van taalachterstanden en de harmonisering van de regelgeving op dit gebied. Daarin stond onder andere dat er meer kinderen bereikt moeten worden die voor- en vroegschoolse educatie (vve) nodig hebben. Verder wordt ingezet op verhoging van de kwaliteit van vve. Voor verdere harmonisatie van de regelgeving, waaronder de financiering, wordt aangesloten bij de praktijk, uiteraard in overeenstemming met de doelstellingen van het kabinet. Uit het FES is € 45 miljoen beschikbaar voor de vve. Dit geld is bestemd voor het schooljaar 2007–2008 en 2008–2009. Hierdoor bereiken gemeenten sneller 70% van de kinderen uit de doelgroep. Het kabinet Balkenende IV wil dat in 2011 alle kinderen uit de doelgroep mee kunnen doen aan voor- en vroegschoolse educatie. Met de VNG is een bestuursakkoord gesloten waaruit blijkt dat gemeenten zich hiervoor willen inzetten. Ook is er met de G4 en Oost-Groningen een akkoord bereikt over separate maatregelen. Afspraken hierover met de VNG en Zuid-Limburg volgen dit voorjaar. Afgelopen jaar zijn naar aanleiding van de «midtermreview» de prestatieafspraken met de G31 over de voor- schoolse educatie bijgesteld.

Doelstelling 40: Brede scholen

«Brede scholen» bieden een stimulerende en uitdagende leeromgeving voor kinderen, doordat onderwijs wordt gecombineerd met opvang, zorg, welzijn, sport en cultuur. Hardnekkige knelpunten remmen de groei van «brede scholen» af en bedreigen ze zelfs in het voortbestaan. Dit kabinet heeft in het beleidsprogramma opgenomen dat ze de ontwikkeling van «brede scholen» in het basis- voortgezet onderwijs actief wil ondersteunen. Onder meer door het vergroten van het aantal combinatiefuncties in onderwijs, sport en/of cultuur. Het gaat dan om 2500 fte extra in 2012. Combinatiefuncties zijn functies waarbij mensen voor verschillende sectoren werken, terwijl ze in dienst zijn van één werkgever. Bijvoorbeeld: een vakleerkracht die naschoolse sportactiviteiten organiseert of een muziekdocent die zowel lesgeeft op de muziekschool als op een «brede school».

Kort na het uitbrengen van het beleidsprogramma heeft het kabinet een «koersbrief» gestuurd naar alle gemeenten en de vele organisaties in de onderwijs-, sport- en cultuursector. In deze brief stond informatie over de combinatiefuncties voor «brede scholen», en de sport- en cultuursector. In de periode daarna is veel overleg gevoerd met alle partijen over de uitwerking van de combinatiefuncties. Dit heeft geleid tot de ondertekening van bestuurlijke afspraken op 10 december 2007 tussen het rijk (OCW en VWS), de VNG en de koepels van onderwijs (po en vo), sport en cultuur. Ook is er een taskforce ingesteld die beleid gaat ontwikkelen voor het succesvol invoeren van de combinatiefuncties. Deelnemende

gemeenten (in 2008: de G31, waarin ook de krachtwijken liggen) hebben een verklaring getekend waarin zij:

- de doelen onderschrijven;
- concreet aangeven hoeveel combinatiefuncties zij zullen realiseren;
- aangeven dat ze vanaf het tweede jaar 60% van de kosten zullen financieren.

Vanaf 2009 komen er jaarlijks nieuwe deelnemende gemeenten bij.

In december 2007 is de beleidsbrief «brede school» naar de Tweede Kamer gestuurd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 200, nr. 75). Deze brief gaat in op de bestuurlijke afspraken en op de maatregelen die naast de combinatiefuncties bijdragen aan de ontwikkeling van de «brede school». Het gaat om een stimuleringsarrangement huisvesting (circa € 23 miljoen), een kenniscentrum en experimenten met ontschotting van geld.

Doelstelling 41: Maatschappelijke stage

Een maatschappelijke stage voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs. Dat is het doel van dit kabinet. Op 15 november 2007 is het plan van aanpak «maatschappelijke stage» gepresenteerd. In december 2007 is een definitief plan opgeleverd. Hierin staat welke ondersteunende activiteiten scholen, stagebieders, begeleiders en bemiddelaars kunnen verwachten bij het invoeren van de maatschappelijke stage. Vanaf 2008 moet het aantal scholen en leerlingen dat deelneemt aan de maatschappelijke stage worden uitgebreid. Daarnaast ligt het accent op het «experimenteren» met de maatschappelijke stage. Dit levert voor OCW belangrijke informatie op over wat wel en wat niet werkt. Het streven is dat in het schooljaar 2008–2009, 20% van de leerlingen een maatschappelijke stage doet. Dit percentage loopt op van 45% in 2009–2010, tot 90% in 2010–2011 en 100% in 2011–2012. Leerlingen moeten uiteindelijk 72 uur stage lopen. Stageplekken worden zowel gezocht in de non-profitsector als in de profitsector. In de profitsector hebben de Rabobank, Fortis en Campina zich gecommitteerd via het ondertekenen van een convenant.

Doelstelling 42: Gratis lesmateriaal

Het kabinet wil het lesmateriaal voor ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs gratis maken. Al vanaf het schooljaar 2008–2009 is hiervoor geld beschikbaar. Alle scholen in het voortgezet onderwijs zijn hierin november 2007 over geïnformeerd. Toen werd duidelijk dat de periode tussen december 2007 en de invoeringsdatum van 1 augustus 2008 voor de scholen te kort zou zijn om de Europese aanbestedingsprocedures voor het lesmateriaal op een verantwoorde wijze vorm te geven.

Er is goed naar de scholen geluisterd en het kabinet heeft begin 2008 een oplossing gevonden die recht doet aan scholen én ouders:

1. De verplichting voor scholen om hun leerlingen van gratis lesmateriaal te voorzien wordt één schooljaar vooruit geschoven, waardoor scholen langer de tijd krijgen om zich goed te kunnen voorbereiden.
2. Ouders ontvangen in december 2008 een tegemoetkoming voor de kosten van lesmateriaal voor het schooljaar 2008–2009. De tegemoetkoming bedraagt € 308 (prijspeil 2007) per leerling en is daarmee gelijk aan de kosten van een gemiddeld boekenpakket voor een leerling in het voortgezet onderwijs.
3. De tegemoetkoming WTOS wordt met ingang van het schooljaar 2008–2009 met € 308 verlaagd. De WTOS wordt in twee termijnen betaald (augustus en januari), maar om de ouders die recht hebben op de

WTOS-tegemoetkoming niet in problemen te laten komen wordt deze nu geheel in augustus 2008 betaald.

Op 18 maart 2008 heeft de Tweede Kamer ingestemd met het wetsvoorstel «gratis lesmateriaal».

Project 8: Aanval op de schooluitval

Dit kabinet gaat verder met de aanval op de schooluitval. De Tweede Kamer is hierover geïnformeerd in de uitvoeringsbrief «schooluitval» van 30 november jl. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 26 695, nr. 42). Er komt geen nieuw beleid, maar we gaan actie ondernemen om het bestaande beleid nog beter uit te voeren. In het schooljaar 2006–2007 gingen 53 100 jongeren voortijdig van school. Het kabinet is vastbesloten om het aantal nieuwe voortijdige schoolverlaters in 2012 te halveren. Dan mogen er niet meer dan 35 000 over zijn, vergeleken met de 71 000 in 2002. Om dat doel te halen, moet duidelijk zijn wie uitvalt, waarom en waar hij of zij uiteindelijk terecht komt. We gaan de resultaten monitoren en waar nodig bijsturen. OCW investeert daarom in het verbeteren van de registratie, kwalitatief en kwantitatief onderzoek, toezicht en de handhaving van de leerplicht.

Scholen, gemeenten, CWI, zorginstellingen en het regionale bedrijfsleven dragen allemaal bij aan de strijd tegen schooluitval. De maatregelen van OCW richten zich op: uitval aanpakken bij de bron, soepele overgangen tussen schooltypen, het bij de les houden van leerlingen en de praktijk als leermeester. Ofwel: voorkomen is beter dan genezen. Maar we vergeten ook de groep (werkende) schoolverlaters niet. In vervolg op de éénjarige convenanten die in 2006 zijn afgesloten, is in het najaar van 2007 besloten vierjarige «vsv-convenanten» af te sluiten met alle 39 RMC-regio's. Eind 2007 zijn convenanten afgesloten met de G-4. Het streven is om vóór 1 juli 2008 met de overige 35 RMC-regio's convenanten af te sluiten. In de convenanten worden concrete afspraken gemaakt over de reductie van het aantal voortijdige schoolverlaters, het soort maatregelen die scholen hiervoor inzetten en over de financiële tegemoetkoming hiervoor.

Naast deze intensivering van bestaand beleid zet OCW in 2008 in op:

- extra aandacht voor een soepele overgang van vmbo naar mbo;
- betere loopbaanoriëntatie, studiekeuze en begeleiding;
- meer en betere zorg op school;
- aantrekkelijker onderwijs, met sport en cultuur, om jongeren op school te houden;
- meer ruimte voor vmbo-scholieren die het best leren met hun handen;
- meer maatwerktrajecten om uitval te voorkomen;
- inzet van 20 000 EVC-trajecten voor schooluitvallers van 18 tot 23 jaar.

Pijler 5: Veiligheid, stabiliteit en respect

Veiligheid is een kerntaak van de overheid en een basisvoorwaarde voor een samenleving waarin mensen zich vertrouwd, vrij en verbonden voelen. De komende jaren zet het kabinet zich in voor verdere verbetering hiervan. OCW draagt hier aan bij door meer aandacht te geven aan het veiligheids- en radicaliseringsbeleid van onderwijs- en onderzoeksinstellingen.

Doel 59: Veiligheid en radicalisatie

OCW wil dat onderzoeks- en onderwijsinstellingen zich beter kunnen verdedigen tegen terrorisme, dat het onderwijspersoneel minder te maken krijgt met agressie en dat scholen veiliger worden. In 2007 is een onderzoek gestart naar mogelijke maatregelen voor het verminderen van

agressie tegen onderwijspersoneel. Op dit moment is OCW nog in afwachting van het rapport. Om instellingen bewust te maken van de risico's van het illegaal gebruik van kennis over chemische, biologische, radioactieve en nucleaire (CBRN) middelen, is de gedragscode «*Biosecurity*» opgesteld. Twee universiteiten hebben maatregelen voorgesteld om hun weerbaarheid te vergroten. Deze maatregelen zijn goedgekeurd en worden in 2008–2009 ingevoerd. Andere kennisinstellingen komen in 2008 met voorstellen voor maatregelen. De aanpak voor het verhogen van de sociale veiligheid op scholen is naar de Tweede Kamer gestuurd.

Pijler 6: Overheid en dienstbare publieke sector

Deze pijler bevat een groot aantal onderwerpen variërend van een slagvaardige overheid tot een toegankelijk aanbod van kunst. OCW wil de cultuurparticipatie vergroten en bijdragen aan een sterke publieke omroep en een onafhankelijke en pluriforme pers.

Doel 73: Kunst en Cultuur

In de nota «Kunst van leven» van 29 juni 2007 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 28 989, nr. 44) beschrijft het kabinet het cultuurbeleid voor de komende jaren. Het eerste deel van de nota geeft een visie op cultuur. De belangrijkste ambities van het kabinet staan hieronder genoemd. Het tweede deel van de notitie beschrijft de uitwerking van de vernieuwing van het subsidiesysteem.

Cultuurparticipatie

«Kunst van leven» presenteert een «10-puntenplan cultuurparticipatie» en kondigt ondermeer de oprichting van een programmafonds voor cultuurparticipatie aan. Leidend voor het 10-puntenplan is de ambitie dat iedere jongere tot 18 jaar vertrouwd raakt met één of meer kunstvormen. Bij de uitvoering van het 10-puntenplan is een belangrijke rol weggelegd voor het programmafonds. In oktober 2007 zijn de voorbereidingen voor het nieuwe fonds gestart (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 28 989, nr. 58). Speerpunten van het fonds zijn amateurkunst, volkscultuur en cultuureducatie. In het voorjaar van 2009 zal het nieuwe fonds operationeel zijn. De werkzaamheden liggen op schema.

Cultuur en school

«Kunst van leven» kondigt een onderzoek aan naar buitenschoolse cultuureducatie. Verder wordt er € 5 miljoen geïnvesteerd in het aanbod van cultuur op «brede scholen». Dit geld is bedoeld voor de eerder genoemde combinatiefuncties en zal zorgen voor minimaal 150 nieuwe combinatiefuncties cultuur in 2011. Vanaf het schooljaar 2009–2010 wordt de historische canon van Nederland opgenomen in de kerndoelen van het onderwijs. Ter ondersteuning hiervan worden diverse initiatieven ontwikkeld, zoals de canoncaravaan en nascholing voor docenten. Tot slot wordt in het schooljaar 2008–2009 de cultuurkaart voor het voorgezet onderwijs geïntroduceerd.

Een mooier Nederland

Door ruimtegebrek en economische belangen staan de cultuurhistorische waarden van stad en platteland onder druk. Sommigen spreken van een «verrommeling» van Nederland. Dit kabinet wil door cultuurbeleid te verbinden met de ruimtelijke ordening, de culturele factor in de samenleving versterken. Dit moet voor stedelijke en landelijke gebieden een hogere architectonische en cultuurhistorische kwaliteit opleveren: een mooier Nederland dat tegemoet komt aan eisen die burgers aan wonen en hun woonomgeving stellen.

Met het actieprogramma «Ruimte en Cultuur» (2005–2008) werkt het kabinet – in het verlengde van de eerdere architectuurnota's, de nota «Belvedere» en de nota «Ruimte» – aan het versterken van de kwaliteit van het ruimtelijke ontwerp en een zorgvuldige omgang met cultureel erfgoed bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het ministerie van OCW is de coördinator van het actieprogramma en werkt hierbij samen met zes departementen. Het actieprogramma telt in totaal 29 acties. In 2007 zijn onder andere de volgende resultaten geboekt: De Gouden Piramide, rijkprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap, is toegekend aan de gemeente Enschede voor de herbouw en herstructurering van de wijk Roombeek. Het projectbureau Belvedere presenteerde op het Belvedere Festival in Den Bosch de resultaten van zeven jaar beleid, er zijn inrichtingsplannen voor de werelderfgoedgebieden Beemster en Kinderdijk gemaakt en tientallen Belvedere- en architectuurprojecten ontvingen een subsidie. Tenslotte vond in februari een bijeenkomst plaats over ruimtelijk kwaliteitsbeleid door de provincie. Het Belvederebeleid wordt in 2008 geëvalueerd.

Het actieprogramma «Ruimte en Cultuur» wordt in 2008 afgerond en opgevolgd door de visie «architectuur en ruimtelijk ontwerp». Daarvoor is in 2007 een interdepartementaal projectteam van start gegaan. De visie wordt voor de zomer van 2008 naar de Tweede Kamer gestuurd.

Diversiteit cultuur

Er is in 2007 veel aandacht besteed aan culturele diversiteit. In samenwerking met grote steden zijn verschillende activiteiten georganiseerd door culturele instellingen. Ook fondsen geven ieder op eigen wijze invulling aan culturele diversiteit. Bovendien maakt diversiteit deel uit van het «tienpuntenplan cultuurparticipatie» in de nota «Kunst van Leven». Culturele diversiteit is een aandachtspunt bij benoemingen van besturen en adviescommissies. Zo heeft Atana succesvol bemiddeld tussen mensen met diverse culturele achtergronden en besturen van culturele instellingen. De Europese Commissie heeft 2008 uitgeroepen tot het Europees Jaar van de Interculturele Dialoog. De Nederlandse invulling is belegd bij Kosmopolis en de Stichting Internationale Culturele Activiteiten. In 2008 wordt het beleid op het gebied van culturele diversiteit geëvalueerd. De betrokken instellingen zullen deel uitmaken van de evaluatie.

Creatieve industrie

Het in 2005 aangekondigde programma voor de creatieve industrie loopt nog door tot eind 2008. Het omvat diverse initiatieven en projecten rond creatieve bedrijfstakken en (overig) bedrijfsleven, intellectueel eigendom, internationalisering en professionalisering van cultureel ondernemerschap. Zo wordt een bijdrage geleverd aan het verlichten van knelpunten die creatieve bedrijfstakken op verschillende punten ervaren. Het programma wil via de subsidieregeling *Creative Challenge Call* de aansluiting tussen creatieve en andere bedrijven bevorderen om zo het economisch potentieel van creativiteit beter te benutten. In de eerste tranche van deze regeling worden 39 projecten ondersteunt.

Nationaal Historisch Museum

Dit kabinet heeft aangekondigd dat er een Nationaal Historisch Museum komt en dat het rijk daarvoor een bedrag olopend tot € 12 miljoen structureel vrijmaakt. In het voorjaar van 2007 zijn drie steden (Arnhem, Amsterdam, Den Haag) gevraagd met voorstellen te komen voor de locatie van het Nationaal Historisch Museum. Op 2 juli 2007 heeft de minister bekend gemaakt dat het museum in Arnhem komt. In Arnhem is

een locatie gekozen en zijn de noodzakelijke voorbereidingen getroffen voor de bouw. Het museum moet in 2011 gereed zijn.

Op 31 augustus heeft de minister de Kamer geïnformeerd over het vervolg en de financiën. Op 1 november jl. heeft de minister aangegeven dat hij de heer C. Boer advies vraagt over de fasering van het proces en de organisatorische vertaling daarvan.

De minister heeft de Tweede Kamer op 28 januari 2008 geïnformeerd over de uitkomst van dit advies en de consequenties daarvan voor de organisatie van het Nationaal Historisch Museum. De heer A. Nicolai is benoemd tot voorzitter van de stuurgroep van het museum.

Doel 74: Een modern medialandschap

Media hebben een prominente rol in de samenleving. Dat geldt zeker nu media dankzij digitale technologie alom aanwezig zijn: thuis, onderweg en op het werk. Door digitale technologie zijn de wegen om de burger te bedienen eindeloos. Het kabinet vindt het de opdracht van de publieke omroep om al die mogelijkheden te benutten. Het aanbod en de organisatie van de publieke omroep moet daarom bij deze ontwikkeling aansluiten.

Op 5 oktober 2007 heeft het kabinet zijn plannen voor de toekomst van de publieke omroep gepresenteerd. Er komt geen grootscheepse hervorming. Het kabinet zorgt ervoor dat de publieke omroep zich multimediaal kan ontwikkelen en zich zo kan aansluiten bij een nieuwe generatie media-gebruikers. Verder krijgen de omroepen meer mogelijkheden om hun bestaansrecht en hun bijdrage aan de pluriformiteit van de publieke omroep te bewijzen, op basis van ledental en programmatische bijdragen. Dit kabinet heeft een einde gemaakt aan een periode van bezuinigingen bij de landelijke publieke omroep. De rijksbijdrage gaat omhoog, oplopend naar indicatief € 100 miljoen in 2011. Hiervan is € 15 miljoen speciaal bestemd voor Nederlands drama. Met de publieke omroep is een prestatieovereenkomst gesloten over de programmering voor 2008–2010.

Het kabinet zal in 2008 twee wetsvoorstellen indienen om de mediawet te wijzigen: het wetsvoorstel Multimediawet en de Erkenningwet. In het eerste wetsvoorstel regelt het kabinet dat de regionale en lokale omroep multimediaal kunnen werken. Ook worden de reclameregels voor Nederlandse commerciële omroepen versoepeld. In de Erkenningwet worden de bovengenoemde plannen van het kabinet uitgewerkt. Omroepen kunnen zich voortaan op twee manieren bewijzen: op basis van ledental en op basis van hun programmatische specialisatie. In de plaats van de A- en B-status voor omroepverenigingen komt er een glijdende schaal waarbij het aantal leden meetelt voor het budget.

Mediaconcentratie en crossownership

Op 13 juni 2007 is de Tijdelijke wet mediaconcentraties in werking getreden. In dit wetsvoorstel worden de crossownershipbepalingen uit de Mediawet geschrapt en vervangen door een tijdelijke regeling. Met deze wet krijgen mediaondernemingen ruimere mogelijkheden om zich crossmediaal te ontwikkelen en uit te groeien tot ware multimediale ondernemingen. Tot dusverre kon een dagbladonderneming met een marktaandeel van 25% of méér op de dagbladmarkt niet zelfstandig een commerciële radio- of televisiezender in eigendom hebben, maar moest dat samen doen met andere partijen. Met de nieuwe wettelijke regeling kan zo'n dagbladuitgever wél een radio- of televisiezender in eigendom

hebben. De Telegraaf heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt en zijn belang in *Sky Radio Group* uitgebreid naar 85%. RTL Nederland heeft Radio 538 en de televisieprogramma's van Tien overgenomen van Talpa. De wet stelt ook duidelijk grenzen aan de concentratie van aanbieders op mediamarkten. Door maxima te verbinden aan via fusies en overnamen te verwerven marktaandeel: die grens ligt op 35% voor de dagbladmarkt. Voor een partij die op alle drie (dagbladen, radio en televisie) de markten actief wil zijn, geldt een grens van 90% (op een totaal van 300% van de markten voor dagbladen, radio en televisie). De regeling wordt begin 2009 geëvalueerd. Mede op basis daarvan wordt besloten of de regeling per 1 januari 2010 wordt beëindigd, gewijzigd of voort blijft bestaan.

Mediawijsheid

In het Coalitieakkoord is afgesproken dat er een centrum komt dat expertise op het gebied van media-educatie gaat bundelen. Het doel is om kinderen en jongeren te leren omgaan met de media. De eigen rol van ouders en scholen is daarbij van cruciaal belang. Om de samenwerking tussen initiatieven op het terrein van media-educatie te verbeteren is een groep kwartiermakers (Kennisnet, de publieke omroep, Beeld en Geluid, Vereniging Openbare Bibliotheken en ECP.NL) gevraagd OCW hierover te adviseren. Voorjaar 2008 stuurt het kabinet een brief aan de Tweede Kamer waarin functie, opzet en inrichting van het media-educatie en expertisecentrum uitvoerig uiteen worden gezet. Voor 2008 is alvast € 0,5 miljoen beschikbaar voor de start van het centrum. In gesprekken met media-aanbieders is een beroep op hen gedaan om hun maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen via (zelf)regulering en te zorgen voor een gedragscode.

Aansluittabel beleidsverslag en beleidsartikelen

OCW draagt bij aan de onderstaande doelstellingen en projecten uit het beleidsprogramma. Deze doelstellingen en projecten worden nader toegelicht in de volgende beleidsartikelen.

Beleidsprogrammadoelstellingen	Beleidsartikel
Pijler 2	
11. Hoger onderwijs met meer kwaliteit en minder uitval	6, 7 en 11
12. Het versterken van de internationale reputatie van Nederlandse wetenschappelijke instellingen en onderzoeksinstellingen	16
Project 2: Nederland ondernemend innovatieland	Overkoepelend
Pijler 4	
36. Het kabinet geeft een nieuwe impuls aan het emancipatiebeleid en aan het homo-emancipatiebeleid	25
37. Verhogen van de kwaliteit van onderwijs onder meer door basis-, voortgezet-, en beroepsonderwijs naadloos op elkaar en op het hoger onderwijs aan te laten sluiten	1, 3 en 4
38. Voldoende gekwalificeerd onderwijspersoneel nu en in de toekomst	9
39. Het realiseren van een sluitend systeem voor kinderopvang voor 0–4 jarigen	24
40. Het fors uitbreiden van het aantal brede scholen	1 en 3
41. Een maatschappelijke stage voor alle leerlingen in het voortgezet onderwijs	3
42. Het geleidelijk invoeren van gratis schoolboeken in het voortgezet onderwijs met ingang van schooljaar 2008–2009, en volledig per schooljaar 2009–2010	3
Project 8: Aanval op de schooluitval	4
Pijler 5	
59. Het tegengaan van radicalisering	Overkoepelend
Pijler 6	
73. Alle jongeren tot 18 jaar raken actief of passief vertrouwd met cultuur en kunstvormen en met de Nederlandse geschiedenis	14
74. Het aanbod van de publieke omroep is kwalitatief hoogwaardig en crossmediaal en richt zich op een breed en divers publiek	15

DE BELEIDSARTIKELEN

ARTIKEL 1. PRIMAIR ONDERWIJS

1.1 Algemene beleidsdoelstelling: het primair onderwijs bereidt voor op de leerloopbaan die het beste aansluit bij de talenten van de kinderen en levert een belangrijke bijdrage aan hun huidige en hun latere zelfstandige deelname aan de Nederlandse samenleving.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Alle kinderen hebben recht op passend en kwalitatief goed onderwijs in deugdelijk toegeruste scholen (Grondwet, art 23). De overheid houdt daarvoor een stelsel van (speciale) basisscholen en scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs in stand en waarborgt de kwaliteit van het onderwijs. Voor leerlingen die extra zorg nodig hebben, heeft de overheid als taak om ondersteuning te bieden en onderwijsachterstanden te voorkomen. De overheid verplicht ouders door middel van de *Leerplichtwet* om hun kinderen onderwijs te laten volgen.

De bijdrage die de minister aan de algemene beleidsdoelstelling levert, is uitgewerkt in drie operationele beleidsdoelstellingen, te weten «stelselonderhoud», «kwaliteit en innovatie» en «school en omgeving». Om de operationele doelstellingen te bereiken, is een aantal instrumenten ingezet. De resultaten van deze instrumenten dragen bij aan het behalen van de operationele doelstellingen en daarmee aan de algemene beleidsdoelstelling.

Hieronder staan de meest recente realisaties van de meetbare gegevens bij deze algemene doelstelling:

Tabel 1.1 Meetbare gegevens							
Indicator	Realisatie				Streefwaarde		
	1999	2001	2003	2005	2007	2010	
1. Positie op internationale ranglijst «gemiddelde score op science» in groep 6 van het basisonderwijs Bron: TIMMS			10		–	top 5	
2. Positie op internationale ranglijst «gemiddelde wiskundeprestaties» in groep 6 van het basisonderwijs Bron: TIMMS			6		–	top 5	
3. Positie op internationale ranglijst «gemiddelde leesvaardigheid» in groep 6 van het basisonderwijs Bron: PIRLS		2			12	top 5	
4. Percentage leerlingen op basisscholen met havo of vwo-advies Bron: NWO cohortonderzoek	38%	37%	39%	38%	–	40%	
5. Percentage leerlingen op basisscholen met adviezen tot aan vmbo gemengde leerweg Bron: NWO cohortonderzoek	24%	25%	25%	27%	–	25%	
6. Percentage leerlingen op basisscholen met havo of vwo-advies dat in leerjaar 3 feitelijk havo/vwo volgt Bron: NWO cohortonderzoek	83%		87%		–	90%	
7. Percentage leerlingen op basisscholen met een lager advies dat in leerjaar 3 toch havo/vwo volgt Bron: NWO cohortonderzoek	14%		15%		–	20%	

Toelichting

Er zijn zeven indicatoren opgenomen die een beeld geven van de prestaties van leerlingen in het primair onderwijs (overigens gaat het hier om leerlingen in het basisonderwijs – van het speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs zijn geen vergelijkbare resultaatgegevens bekend). Deze informatie wordt verzameld via internationaal (TIMMS eind 2008, PIRLS 2007) en nationaal steekproefonderzoek (NWO cohortonderzoek begin 2009).

Op het gebied van gemiddelde leesvaardigheid is het Nederlandse basisonderwijs in 2007 op de 12e plaats in de wereld beland. Nederlandse leerlingen van 9 en 10 jaar lezen in vergelijking met andere landen goed. Maar op de internationale ranglijst daalt Nederland in 2006/2007 voor het onderdeel «gemiddelde leesvaardigheid» in groep 6 van het basisonderwijs. Deze daling is toe te schrijven aan een minder goede prestatie van de meisjes. Nederland heeft niet veel zwakke lezers, maar ook niet veel gevorderde lezers. Verreweg de meeste scholieren beheersen de basisleesvaardigheden. In november 2007 is de Kwaliteitsagenda primair onderwijs aan de Tweede Kamer gestuurd. Deze agenda focust op het verbeteren van taal- en rekenprestaties van alle leerlingen. In paragraaf 1.3.2 staat meer hierover.

Een aantal gegevens uit het onderwijsverslag, zoals «het percentage scholen dat het systeem van kwaliteitszorg goed op orde heeft» of «de school voert de zorg planmatig uit», is opgenomen onder de operationele doelstellingen «kwaliteit en innovatie» en «school en omgeving». De effectgegevens over «de tevredenheid van ouders over het onderwijs» is weergegeven bij de operationele doelstelling «stelselonderhoud».

Een meer gedetailleerd beeld van het primair onderwijs kan worden verkregen in *Bestel in Beeld 2007* (<http://www.minocw.nl/documenten/bestelinbeeld2007.pdf>), *Kerncijfers 2003–2007* (http://www.minocw.nl/documenten/KERNCIJFERS_2003_2007.pdf) en het *Onderwijsverslag 2006/2007* (<http://www.staatvanhetonderwijs.nl/pdf/onderwijsverslag.pdf>).

Kritische succesfactoren

Een kritische succesfactor van het primair onderwijs is de onderwijsarbeidsmarkt: er dient voldoende en goed onderwijspersoneel te zijn. In het derde kwartaal van 2007 waren er openstaande vacatures voor 650 fte's directiepersoneel, leerkrachten en onderwijsondersteunend personeel. In hoeverre dit van invloed is geweest, is moeilijk te zeggen. Kengedaten over de onderwijsarbeidsmarkt zijn in beleidsartikel 9 (Arbeidsmarkt en Personeelsbeleid) opgenomen.

Daarnaast zouden ook demografische ontwikkelingen, zoals veranderingen in de samenstelling van de leerlingpopulatie en het lerarenbestand, van invloed kunnen zijn, maar ook dat is lastig te onderbouwen. Veranderingen in de samenstelling van de leerlingpopulatie worden gemeten in de *referentieraming* (http://www.minocw.nl/documenten/referentieraming_2007_onderwijsdeelname.pdf). Ten opzichte van de vorige teldatum steeg het aantal leerlingen in het totale primair onderwijs met ongeveer 0,3%. De grootste stijging deed zich voor in het (voortgezet) speciaal onderwijs (8%). In 2007 is het aantal leerlingen met een rugzak (leerlinggebonden financiering) wederom sterk toegenomen.

1.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 1.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 1 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	7 275 972	7 514 143	7 922 743	12 891 139	8 789 236	8 237 430	551 806
Waarvan garantieverplichtingen	30 000						
Totale uitgaven	7 245 233	7 574 341	7 881 588	8 314 990	8 599 849	8 238 646	361 203
Programma-uitgaven	7 245 233	7 568 334	7 875 870	8 309 235	8 593 249	8 232 998	360 251
<i>Stelselonderhoud</i>	<i>5 642 459</i>	<i>5 860 643</i>	<i>7 488 456</i>	<i>7 891 891</i>	<i>8 115 565</i>	<i>7 740 056</i>	<i>375 509</i>
● Personele bekostiging	4 679 009	4 846 973	6 413 228	6 686 279	6 921 385	6 610 527	310 858
● Materiële bekostiging	832 366	858 359	966 397	1 041 296	1 068 875	1 032 381	36 494
● Onderwijspersoneelsbeleid	78 698	86 785	23 033	26 600	8 176	24 259	- 16 083
● Flankerend beleid invoering lumpsumfinanciering	35 792	53 329	59 762	111 379	90 087	47 350	42 737
● Invoering onderwijsnummer	0	0	7 672	5 838	4 409	4 358	51
● Versterken positie ouders	0	0	2 417	2 625	2 763	3 244	- 481
● Overig	16 594	15 197	15 946	17 874	19 870	17 937	1 933
<i>Kwaliteit en innovatie</i>	<i>68 107</i>	<i>75 143</i>	<i>76 618</i>	<i>80 417</i>	<i>55 553</i>	<i>87 145</i>	<i>- 31 592</i>
● Innovatie in het primair onderwijs	0	1 955	918	3 940	1 597	1 880	- 283
● Vergroten kwaliteitszorg	0	666	675	505	411	500	- 89
● Verbreding techniek in het basisonderwijs	0	0	150	230	1 245	7 260	- 6 015
● Cultuur en school	0	750	5 812	7 605	15 700	7 350	8 350
● Schoolbegeleiding	59 383	64 385	65 473	66 736	35 787	69 805	- 34 018
● Actief burgerschap en integratie	0	0	0	450	260	350	- 90
● Overig	8 724	7 387	3 590	951	553	0	553
<i>School en omgeving</i>	<i>1 534 667</i>	<i>1 586 952</i>	<i>268 161</i>	<i>297 953</i>	<i>373 284</i>	<i>364 268</i>	<i>9 016</i>
● Wsns: onderwijs aan leerlingen met een specifieke zorgbehoefte (alleen specifieke projecten)	320 919	332 013	7 325	5 059	5 093	5 847	- 754
● Lgf: onderwijs aan leerlingen met een handicap of gedragsstoornis (alleen specifieke projecten)	595 700	637 367	27 396	29 185	55 419	43 566	11 853
● Onderwijsachterstandenbeleid (alleen middelen voor gemeenten en specifieke projecten)	597 221	597 338	205 481	170 480	216 493	211 811	4 682
● Eerste opvang aan leerplichtige asielzoekers	2 708	2 494	2 182	1 073	613	1 164	- 551
● Veiligheid op school	0	0	8 758	15 906	21 262	21 450	- 188
● Brede scholen en dagarrangementen	309	309	395	46 986	32 141	33 200	- 1 059
● Tussenschoolse opvang	4 954	4 885	8 119	3 298	3 569	8 712	- 5 143
● Faciliteiten zieke leerlingen	4 990	5 297	6 085	6 126	6 224	6 130	94
● Buitenschoolse opvang	0	0	0	17 954	32 121	32 000	121
● Overig	7 866	7 249	2 420	1 886	349	388	- 39
<i>Programmakosten overig</i>	<i>0</i>	<i>45 596</i>	<i>42 635</i>	<i>38 974</i>	<i>48 847</i>	<i>35 304</i>	<i>13 543</i>
● Uitvoeringsorganisatie IBG	0	9 754	11 497	10 936	18 616	15 744	2 872
● Uitvoeringsorganisatie CFI	0	35 842	31 138	28 038	30 231	19 560	10 671
Voorcalculatorische uitdelingen	0	0	0	0	0	6 225	- 6 225
Apparaatsuitgaven	0	6 007	5 718	5 754	6 600	5 648	952
Ontvangsten	28 417	88 998	43 151	115 932	101 845	51 906	49 939

- NB 1 De reguliere financiering aan scholen voor «Weer Samen Naar School», «Leerlinggebonden financiering» en «Onderwijsachterstandenbeleid» zijn per 1 augustus 2006 onderdeel geworden van de lumpsum en daarom opgenomen in «Personele bekostiging» en «Materiële bekostiging». Voor de vergelijkbaarheid is dit, net als in de begroting 2007, teruggerekend tot en met het jaar 2005. Voor de jaren daarvoor is dat niet mogelijk.
- NB 2 Verschillen in de optelling worden veroorzaakt door afrondingsverschillen.

Toelichting

De realisatie van de uitgaven in het primair onderwijs ligt ca € 360 miljoen hoger dan geraamd in de begroting 2007. De realisatie van de ontvangsten is ca € 50 miljoen hoger dan geraamd. Hieronder worden de grootste verschillen toegelicht.

- Personele en materiële bekostiging: Het verschil wordt onder andere verklaard door het verwerken van de loonbijstelling 2007 (€ 214 miljoen) en de prijsbijstelling (€ 16 miljoen). Verder zijn de budgetten flink verhoogd voor de grotere groei aan zorgleerlingen dan verwacht (€ 84 miljoen). Verder is een deel van de middelen voor de schoolbegeleidingsdiensten overgeheveld naar de lumpsum (€ 33 miljoen).
- Onderwijspersoneelsbeleid: Met ingang van 1 januari 2007 is de werkgeversbijdrage kinderopvang verplicht. Het centrale budget voor kinderopvang is verwerkt in de lumpsum. In deze tabel verschuiven deze middelen dan ook naar het onderdeel «personele bekostiging». Hiermee wordt het verschil grotendeels verklaard.
- Flankerend beleid invoering lumpsumfinanciering: Het betaalritme van de regeling Bestuur en Management is aangepast aan die van de lumpsum. Hierdoor is ca € 44 miljoen overgeheveld van 2008 naar 2007.
- Verbreding techniek in het basisonderwijs: Door vertraging in de subsidieverlening zijn lang niet alle FES-middelen voor Bèta en Techniek in 2007 ingezet. Deze FES-middelen worden overgeheveld naar 2008.
- Cultuur en school: De regeling Versterking cultuureducatie in het primair onderwijs is aangepast, zodat meer scholen hiervan gebruik konden maken. In verband hiermee zijn de uitgaven met ruim € 8 miljoen verhoogd.
- Schoolbegeleiding: Met ingang van 1 augustus 2006 is er een vraaggestuurde financiering van schoolbegeleidingsdiensten en worden de middelen stapsgewijs opgenomen in de lumpsumvergoeding aan scholen. In deze tabel verschuiven de middelen dan naar het onderdeel «personele bekostiging».
- LGF, onderwijs aan leerlingen met een handicap of gedragsstoornis: Het verschil tussen raming en realisatie wordt verklaard door een toename van het aantal leerlingen met een rugzak in het voortgezet onderwijs. Naast specifieke projecten voor LGF staat de algemene vergoeding voor het voortgezet onderwijs onder dit instrument. De vergoeding voor het primair onderwijs is opgenomen in de instrumenten personele bekostiging» en «materiële bekostiging».
- Tussenschoolse opvang: Vanwege de grote vraag naar scholingsbudgetten voor tussenschoolse opvang, is er eind 2007 € 1 miljoen extra uitgetrokken. De rest van het verschil wordt verklaard door een verschuiving naar de instrumenten «personele bekostiging» en «materiële bekostiging», omdat deze middelen zijn opgenomen in de lumpsum.
- Uitvoeringsorganisatie IBG: Het gaat hier om een samenstelling van kleine overschrijdingen op onder andere het budget voor het onderwijsnummer en de apparaatskosten voor het participatiefonds. Naast de uitvoeringsuitgaven voor de IBG, staan ook deze budgetten onder dit instrument.

- Uitvoeringsorganisatie CFI: Er is ca € 5 miljoen meer uitgegeven aan uitvoeringskosten van projecten, zoals dagarrangementen en combinatiefuncties en het onderwijsnummer. Verder gaat het om loon- en prijsbijstelling en verrekeningen.
- Ontvangsten: Het verschil wordt grotendeels verklaard door een terugbetaling door het Participatiefonds (€ 32 miljoen) vanwege verminderde instroom in de werkloosheid. Voor dit bedrag zijn de reserves afgeroomd ter dekking van de kosten van scholen voor de organisatie van buitenschoolse opvang. Verder zijn voor € 19,5 miljoen middelen voor gemeentelijke projecten teruggevorderd, vooral door het aflopen van de projectsubsidies Gemeentelijke Onderwijsachterstanden 2002–2006. Een kleiner deel wordt verklaard door de onderuitputting van FES-middelen, waaronder de eerder genoemde middelen voor Bèta en Techniek. Bij FES-middelen worden de ontvangsten gebruikt om de uitgaven te financieren.

1.3 Operationele doelstellingen

1.3.1 Stelselonderhoud: toerusten van scholen

Doelbereiking

Om scholen in staat te stellen te voldoen aan de toegankelijkheids- en kwaliteitseisen heeft de overheid de wettelijke verantwoordelijkheid de door haar bekostigde scholen deugdelijk toe te rusten.

Jaarverslag Primair Onderwijs met succes ingevoerd

Voor de schoolbesturen en de administratiekantoren was 2007 in financieel opzicht een bijzonder jaar. Tot 1 augustus 2006 konden de salariskosten worden gedeclareerd, na die datum is lumpsumbekostiging ingevoerd. Deze verandering bracht ook een nieuwe manier van verantwoording met zich mee. In 2007 hebben de schoolbesturen dus voor het eerst een jaarverslag met een balans en winst- verliesrekening moeten indienen bij CFI. Dat was een hele klus, ook al omdat over de eerste zeven maanden van 2006 nog op de oude manier een declaratie moest worden ingeleverd (de AVR). De meeste besturen hebben hun jaarverslagen in 2007 op tijd, of bijna op tijd, ingeleverd. Een compliment aan de schoolbesturen en de administratiekantoren is hiervoor op zijn plaats!

In 2007 hebben de besturen in het primair onderwijs voor het eerst een jaarverslag met een jaarrekening opgestuurd aan CFI. Daardoor is er voor het eerst inzicht in de vermogenspositie van de schoolbesturen en in het totale vermogen in de PO sector. Het eerste beeld is dat het totale eigen vermogen in de PO-sector € 2,4 miljard bedraagt. Er zijn aanwijzingen dat er sprake is van onderwaardering van de vaste (im)materiële activa. Dat zou het beeld substantieel wijzigen. De precieze omvang zal in 2008 worden onderzocht.

Bij een aantal instellingen in het islamitisch onderwijs hebben zich ernstige problemen voorgedaan. Twee islamitische basisscholen in Amsterdam hebben als gevolg van een combinatie van financiële, bestuurlijke en onderwijskwalitatieve problemen helaas hun deuren moeten sluiten. De kinderen van deze school zijn bij de aanvang van het nieuwe schooljaar naar een andere school gegaan. Om een goede opvang van de kinderen te waarborgen, zijn voorwaarden gesteld aan de school die deze kinderen heeft opgevangen. Bij een andere instelling hebben ernstige onregelmatigheden in de bekostiging ertoe geleid dat bij de rechtbank het ontslag van de bestuurders is gevraagd (en begin 2008 toegekend). Het is

de eerste keer dat het ministerie deze stap heeft moeten zetten. Bij twee andere instellingen zijn onregelmatigheden in de bekostiging vastgesteld en zal de bekostiging worden teruggevorderd. Vanwege de opeenvolging van vergelijkbare problemen is er een thema-onderzoek gestart. Zie hiervoor ook de beleidsterugblik.

In 2007 zijn de kwaliteit van het binnenmilieu in scholen en de effecten daarvan onderzocht door LBP, TNO, TU Delft en de GGD. Hieruit blijkt dat de kwaliteit van het binnenmilieu te wensen overlaat en de prestaties van leerlingen en het ziekteverzuim van leerlingen en leraren negatief beïnvloedt. In februari 2008 heeft de Tweede Kamer hierover een kabinetsreactie (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 200 VIII, nr. 152) ontvangen met maatregelen: voorlichting, financiële stimulering, betere controle en handhaving en het verbeteren van de ventilatie in bestaande gebouwen.

Instrumenten

Tabel 1.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Personele bekostiging: Schoolbesturen ontvangen op basis van leerlingaantallen en leerlingkenmerken een lumpsumbekostiging van de rijksoverheid om onderwijspersoneel aan te kunnen stellen.	Ja
2. Personele bekostiging: Schoolbesturen ontvangen een lumpsumbekostiging voor personeels- en arbeidsmarktbeleid om hun personeelsbeleid toe te spitsen op de specifieke omstandigheden van de school.	Ja
3. Materiële bekostiging: Het rijk verstrekt schoolbesturen een lumpsumvergoeding voor de materiële instandhouding van scholen, die gebaseerd is op programma's van eisen.	Ja
4. Onderwijspersoneelsbeleid: Zie artikel 9, Arbeidsmarkt- en Personeelsbeleid	Ja
5. Flankerend beleid invoering lumpsumfinanciering: Voortzetting van het «flankerend beleid invoering lumpsumbekostiging» gedurende het schooljaar 2006–2007.	Ja
6. Invoering onderwijsnummer: Een onderwijsnummer wordt ingevoerd om bij te dragen aan een betere controle op de rechtmatigheid van de bekostiging, een beter inzicht in het functioneren van het onderwijsbestel en onderwijsbeleid aan de hand van goede beleidsinformatie en aan het verlagen van de administratieve lasten voor de scholen.	Ja
7. Versterken positie ouders: In 2007 is één informatie- en servicefunctie voor alle ouders in het primair en voortgezet onderwijs beschikbaar gekomen.	Ja

Toelichting

- 1 t/m 3. In 2007 hebben alle bekostigde schoolbesturen op basis van leerlingaantallen en leerlingkenmerken een lumpsumbekostiging ontvangen voor de personele kosten, voor de kosten van personeels- en arbeidsmarktbeleid en voor de materiële instandhouding. De bekostiging voor de materiële instandhouding is gebaseerd op programma's van eisen die in 2006 geëvalueerd zijn en per 1 januari 2007 voor 5 jaar zijn vastgesteld.
5. Mede dankzij de voortzetting van het flankerend beleid waren de besturen voldoende voorbereid op het nieuwe bekostigingsstelsel. Door zorgvuldige voorbereiding en een vierjarige overgangsregeling is er in 2007 geen ondersteuning vanuit het vangnet nodig geweest.
6. In 2007 is conform planning doorgewerkt aan de invoering van het onderwijsnummer, ofwel burgerservicenummer, in het primair onderwijs. De scholen hebben deze nummers verzameld bij de ouders. Ook is gestart met het verbeteren van de kwaliteit van de overige leerlinggegevens die in 2009 verplicht aangeleverd moeten gaan worden aan de IB-groep. Halverwege 2007 is

een pilot gestart met bijna 100 scholen. In oktober is de Regeling structurele gegevenslevering WPO/WEC gepubliceerd in de Staatscourant (staatscourant 2007, nr. 187, p. 23). Om het proces te monitoren, is in het najaar een nulmeting gedaan door Regio-plan. Hieruit blijkt dat er voldoende kennis is over wat de school moet doen om het onderwijsnummer succesvol in te voeren, maar dat er nog onvoldoende kennis is over de situatie na de invoering van het persoonsgebonden nummer. Inmiddels is gestart met voorlichting hierover.

7. De afspraken uit de *Intentieverklaring school-ouderbetrokkenheid* (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, Bijlage bij kamerstuk 30 183, nr. 2) zijn uitgevoerd. Er zijn concrete methodieken, materialen en handreikingen opgeleverd, waarmee de scholen aan de slag kunnen. Met ingang van 2007 kunnen ouders terecht bij het ouderinformatiepunt 5010 voor informatie, ondersteuning en advies. OCW heeft haar bijdrage geleverd aan het uitvoeren van de afspraken. De sectororganisaties, zowel de vertegenwoordigers van scholen als ouders, willen ouderbetrokkenheid stevig verankeren (Manifest d.d. 04-07-2007) en zullen scholen daartoe aansporen en verder op weg helpen.

Naast de instrumenten uit bovenstaande tabel zijn de volgende resultaten vermeldenswaardig:

In het kader van de servicegerichte uitvoering is in het primair onderwijs de verzamelbeschikking ingevoerd. Hiermee biedt CFI de schoolbesturen alle beschikkingen aan in één overzicht. CFI is geleidelijk overgestapt op de nieuwe systemen en processen. Inmiddels is de bekostiging van het primair onderwijs volledig gebaseerd op de nieuwe technologie. Voor de besturen en scholen in het primair onderwijs is een informatieportaal ingericht.

Meetbare gegevens

Tabel 1.4 Meetbare gegevens							
Indicator					Realisatie	Streefwaarde	
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	
1. Rapportcijfer ouders over de school van hun kind Bron: Onderwijsmeter	7,6	7,6	7,7	7,6	7,8	7,7	

Toelichting

1. Aan ouders is gevraagd naar hun oordeel over de kwaliteit van de school van hun kind. In 2007 is het rapportcijfer 7,8 en daarmee hoger dan de streefwaarde. Het is de ambitie om dit cijfer minimaal te behouden. Daarbij zal het toekomstige realisatiecijfer overigens niet alleen beïnvloed worden door het departementale beleid, waaronder specifiek het beleid met betrekking tot de ouderbetrokkenheid, maar ook door factoren waar het departement minder direct invloed op heeft: het gaat hier immers om de «subjectieve» beleving door ouders.

Overzicht deelnamegegevens en uitgaven per leerling

Tabel 1.5: Leerlingen primair onderwijs (x 1 000)						
					Realisatie	Raming
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
Leerlingen basisonderwijs						
– geen gewicht	1 164,6	1 182,7	1 199,8	1 233,2	1 272,4	1 218,2
– 0.25	183,3	170,6	158,5	116,6	74,8	147,0
– 0.3	–	–	–	36,5	68,5	–
– 0.4	1,1	1,0	1,1	1,0	0,7	1,1
– 0.7	3,0	2,9	2,9	2,1	1,4	2,9
– 0.9	195,4	191,3	186,8	137,2	89,8	185,6
– 1.2	–	–	–	21,8	44,5	–
Subtotaal	1 547,7	1 548,5	1 549,1	1 548,4	1 552,1	1 554,8
Leerlingen trekkende bevolking	0,3	0,5	0,5	0,5	0,5	0,3
Totaal	1 547,7	1 549,0	1 549,6	1 548,9	1 552,6	1 555,1
Leerlingen in het sbao	51,4	50,1	48,3	46,3	44,9	45,7
– waarvan anderstalige leerlingen	9,3	9,4	9,3	8,7	8,5	8,9
Leerlingen in het (v)so	54,9	57,1	60,1	63,3	66,0	60,1
– waarvan anderstalige leerlingen	10,6	10,8	11,3	11,1	11,7	10,9
Ambulant begeleide leerlingen	12,5	14,2	20,5	18,2	21,2	26,5
Aantal leerlingen in eerste opvang leerplichtige asielzoekers	1,9	1,5	1,2	0,9	0,9	0,9

Bron: Cfi-tellingen en referentieraming, op teldatum 1 oktober van de respectievelijke jaren. De realisatie voor 2007 is op basis van een voorlopige telling.

NB Met ingang van 1 oktober 2006 wordt de nieuwe gewichtenregeling gefaseerd ingevoerd. Dat betekent dat op teldatum 1-10-2006 alle 4- en 5-jarige leerlingen in het basisonderwijs volgens de nieuwe regeling geteld zijn, op teldatum 1-10-2007 alle 4- t/m 7-jarige leerlingen, op teldatum 1-10-2008 alle 4- tot 9-jarige leerlingen en op teldatum 1-10-2009 alle leerlingen. De geraamde aantallen voor 2007 zijn bij de begroting 2007 vastgesteld. Toen waren er nog geen realisatiecijfers volgens de nieuwe gewichtenregeling beschikbaar. De gefaseerde invoering verklaart voor een groot deel de verschillen tussen realisatie 2006 en realisatie 2007.

Tabel 1.6: (Gesaldeerde) uitgaven per leerling, excl. IBG, CFI en apparaatskosten (x € 1 000)						
					Realisatie	Raming
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
WPO: basisonderwijs en speciaal basisonderwijs	4,0	4,1	4,3	4,4	4,5	4,4
WEC (voortgezet) speciaal onderwijs	14,2	15,0	16,1	17,4	18,4	19,0
Primair onderwijs	4,4	4,5	4,7	4,9	5,1	4,9

Bron: CFI-tellingen, op teldatum 1 oktober van de respectievelijke jaren

Tabel 1.7: Aantal scholen in het primair onderwijs

	Realisatie					Raming
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
Scholen voor basisonderwijs	6 994	6 973	6 953	6 929	6 898	6 954
Scholen voor speciaal basisonderwijs	348	328	326	320	316	326
Scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs	324	324	323	323	323	323
Totaal primair onderwijs	7 666	7 625	7 602	7 572	7 537	7 603

Bron: CFI-tellingen, op teldatum 1 oktober van de respectievelijke jaren. De realisatie voor 2007 is op basis van een voorlopige telling.

1.3.2 Kwaliteit en innovatie: zorgen voor waarborging van de kwaliteit van het onderwijs

Doelbereiking

Het primair onderwijs moet kwalitatief goed zijn, zodat het de leerling voorbereidt op de Nederlandse samenleving en het de leerling mogelijk maakt naar die vorm van voortgezet onderwijs te gaan die het beste aansluit bij zijn of haar talenten.

Beter lezen door het LISBO-project

Kimberley ging in één jaar tijd van niets naar AVI-7. Cengizkhan leest AVI-3, terwijl het aan het begin van het jaar nog de vraag was of hij eigenlijk niet naar het speciaal onderwijs zou moeten. En Niek, die nog maar zes weken op De Leye is na een frustrerende ervaring elders, pakt nog snel even de woordkaartjes als de juf zegt dat het pauze is: «Bijl, ziek, hart, nauw, poes ...». De kinderen in groep 3 van de school voor speciaal basisonderwijs in Breda vinden het heel gewoon dat ze bijna allemaal binnen een jaar hebben leren lezen. De Leye heeft meegedaan aan LISBO (Lees Impuls Speciaal Basis Onderwijs), dat erop gericht was het technisch leesonderwijs te verbeteren. Gemiddeld genomen gingen leerlingen uit het LISBO-project in één jaar tijd bijna tweeëneenhalf AVI-instructieniveau vooruit. Deze resultaten zijn aanleiding om in het kader van de verbetering van de kwaliteit van het taal- en rekenonderwijs het project uit te breiden naar het speciaal en regulier onderwijs.

De Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op de kwaliteit van het onderwijs en rapporteert hierover in het Onderwijsverslag. De Inspectie besteedt in het «Onderwijsverslag 2006–2007» extra aandacht aan de opbrengsten van scholen op het gebied van de basisvaardigheden taal en rekenen. De inspectie concludeert dat bij een groeiend aantal leerlingen deze basisvaardigheden ontoereikend zijn om goed in de samenleving te kunnen functioneren. Scholen en leraren verschillen in de mate waarin aandacht wordt besteed aan leerlingen met achterstanden in taal en rekenen. Dit geldt niet alleen voor zeer zwakke scholen (1,4% van de scholen is zeer zwak): op circa 10% van de basisscholen is de kwaliteit van het onderwijs onvoldoende gewaarborgd. Het Onderwijsverslag beschrijft belangrijke aanknopingspunten voor scholen om het onderwijs op dit gebied te verbeteren, zoals «data driven teaching». De focus van de Kwaliteitsagenda primair onderwijs sluit hier goed bij aan.

Ook de Onderwijsraad signaleert onderbenutting van talent bij leerlingen in het primair onderwijs. In 2007 is gestart met de ontwikkeling van referentieniveaus voor taal en rekenen door de Expertgroep Doorlopende

Leerlijnen Taal en Rekenen. De referentieniveaus leggen vast welke basis-kennis en -vaardigheden voor taal en rekenen leerlingen aan het eind van het basisonderwijs moeten hebben. Dit biedt leraren meer houvast voor het bepalen en volgen van de ontwikkeling van leerlingen. De expertgroep publiceert begin 2008 het advies over de inhoud en implementatie van deze referentieniveaus.

Instrumenten

Tabel 1.8 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Innovatie in het primair onderwijs: Het raamplan Innovatie, dat scholen de mogelijkheden biedt om van elkaar te leren en diepteprojecten uit te voeren, wordt uitgevoerd.	Ja
2. Vergroten kwaliteitszorg: Scholen worden gestimuleerd de kwaliteit van het onderwijs systematisch te bewaken en te verbeteren.	Ja
3. Verbreding techniek in het basisonderwijs: Het programma levert een bijdrage aan het doel om meer kinderen te laten kiezen voor bèta en techniek.	Ja
4. Cultuur en school: Het programma levert een bijdrage aan de culturele vorming van kinderen.	Ja
5. Schoolbegeleiding: Per 1 augustus 2006 is de vraaggestuurde financiering van schoolbegeleiding ingevoerd. Vanaf die datum ontvangen de scholen het rijksbudget voor schoolbegeleiding en kunnen dan zelf beslissen of en bij wie zij schoolbegeleiding willen inkopen. Tot 1 januari 2008 is er sprake van een overgangssituatie; tot die datum ontvangen de schoolbegeleidingsdiensten nog 50% van het rijksbudget voor schoolbegeleiding.	Ja
6. Actief burgerschap en integratie: In 2007 is het ontwikkel- en onderzoeksproject «Burgerschapsvorming in de basisschool» verder ontwikkeld en uitgevoerd.	Ja

Toelichting

- 685 samenwerkende scholen en schoolbesturen ontvingen subsidie voor «Leren van elkaar» en «Leren met experts» (diepteprojecten). De diepteprojecten zijn nog maar kort geleden begonnen. Evaluaties van deze projecten verschijnen in 2008. In de projecten «Leren van elkaar» werken de meeste scholen aan innovaties op het gebied van het curriculum (vooral taal- en leesonderwijs en ict), professionalisering, pedagogische en didactisch handelen van de leerkrachten, samenwerken met andere scholen of instellingen, klassenorganisatie (vooral zelfstandig werken) en kwaliteitsbeleid of -zorg. De voorgenomen innovaties, het leren van elkaar en de verspreiding van kennis zijn doorgaans nog niet volledig gerealiseerd.
- Zie ook de Kwaliteitsagenda primair onderwijs. Kwaliteitszorg door de leraar is hierin een belangrijk thema.
- In 2007 kregen 600 scholen subsidie voor techniek in het onderwijs. Daarnaast startte in 2007 het project «VTB-Pro». Dit project loopt tot en met 2010 en heeft onder andere als doel om 5000 leerkrachten in het basisonderwijs bij te scholen op wetenschap en techniek. (Zie ook artikel 6.3.3 Hoger Onderwijs).
- De regeling Versterking Cultuureducatie Primair Onderwijs is in 2007 verlengd.
- De Alliantie Scholenpanels Burgerschap is opgezet om de visie-ontwikkeling op scholen rond burgerschap en integratie meer evidence-based te maken.

Naast de instrumenten uit bovenstaande tabel zijn de volgende resultaten vermeldenswaardig:

In november 2007 is de Kwaliteitsagenda primair onderwijs «Scholen voor morgen» aan de Tweede Kamer gestuurd. Deze agenda is in samenwerking met het onderwijsveld tot stand gekomen. Over de inhoud en imple-

mentatie van de kwaliteitsagenda zijn gesprekken gevoerd met leraren, schoolleiders, besturen en (wetenschappelijke) experts. De focus in de Kwaliteitsagenda primair onderwijs ligt bij het verbeteren van de taal- en rekenprestaties van alle leerlingen. Het leren van de basisvaardigheden taal en rekenen zijn bepalend voor verder schoolsucces en deelname aan de samenleving. Dit vergt een cultuuromslag in het onderwijs. Leraren moeten doelgericht werken aan het verbeteren van de leeropbrengsten. Onder meer door de onderwijstijd efficiënter te gebruiken en de ontwikkeling van individuele leerlingen beter te volgen. In Nederland zijn al op een aantal scholen goede voorbeelden te vinden. Andere scholen kunnen leren van deze succesvolle onderwijspraktijken. De implementatie van «Scholen voor morgen» wordt per regio of school verder uitgewerkt, omdat de aanpak uiteindelijk moet aansluiten bij de specifieke situatie van iedere school. Om de opbrengsten van de Kwaliteitsagenda te volgen, is een «monitor Kwaliteitsagenda PO» opgezet.

Meetbare gegevens

Tabel 1.9 Meetbare gegevens						
Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
Innovatie in het primair onderwijs: percentage scholen dat een projectsubsidie ontvangt voor «scholen leren van elkaar». Bron: PO Platform Kwaliteit en Innovatie		0%		5%	9%	10%
Vergroten kwaliteitszorg: percentage scholen dat het systeem van kwaliteitszorg goed op orde heeft naar de kwaliteitsnormen, die de Inspectie van het Onderwijs hanteert. Bron: Inspectie van het Onderwijs, onder jaar t staat het cijfer van schooljaar t-1/t.		44%	56%	44%	39%	45%

Toelichting

1. Eind 2006 is al een aantal scholen gestart met hun breedteprojecten met het thema «Leren van elkaar». In 2007 zijn in totaal 685 scholen en schoolbesturen actief aan de slag met een breedteproject of een diepteproject met het thema «Leren van experts».
2. De Inspectie van het Onderwijs heeft in het Onderwijsverslag 2007 een nieuwe historische reeks gemaakt van de indicator kwaliteitszorg. Bovenstaande reeks sluit dan ook niet meer aan op die in begroting 2007. Ook het streefcijfers voor 2007 is aangepast. Bovenstaande reeks was al wel opgenomen in begroting 2008. De streefwaarde voor kwaliteitszorg is niet bereikt. Van jaar tot jaar schommelen de percentages. De schommelingen hangen samen met specifieke aandacht voor kwaliteitszorg in het voorafgaande jaar (de introductie van het schoolplan en de schoolgids, de speciale aandacht voor kwaliteitszorg in vakbladen voor schoolleiders). Vanuit de Kwaliteitsagenda besteedt OCW de komende jaren veel aandacht aan kwaliteitszorg en een beter gebruik van toetsgegevens uit het leerlingvolgsysteem. De verwachting is daarom dat het percentage scholen met een goede kwaliteitszorg zal stijgen.

1.3.3 School en omgeving: ondersteunen van leerlingen die extra zorg nodig hebben, het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden en het stimuleren van sluitende dagarrangementen.

Doelbereiking

Voor leerlingen die zonder extra zorg niet goed in staat zijn onderwijs te volgen, is het noodzakelijk dat zij passend onderwijs kunnen volgen. Het gaat hier bijvoorbeeld om leerlingen met leerproblemen, grote leerachterstanden of lichamelijke handicaps die een belemmering kunnen zijn bij het volgen van regulier onderwijs. De school is een centrale schakel in een keten van voorzieningen voor alle leerlingen van 0 tot 12 jaar. Door meer samenhang te bewerkstelligen worden de ontwikkelingskansen vergroot.

Integratie op een zwarte school

De Dr.J.Woltjerschool is een school in het Rotterdamse Delfshaven met kinderen van allerlei nationaliteiten. De school is 4 jaar geleden gestart met het project vriendschapsscholen. Dit project is bedoeld om ontmoetingen van allochtone en autochtone leerlingen mogelijk te maken op scholen waar het mengen van deze groepen, gezien de samenstelling van de wijkpopulatie, geen optie is.

De Dr.J.Woltjerschool onderhoudt contact met basisschool De Acker uit Bergschenhoek. De Acker is een witte dorpsschool, 10 km buiten Rotterdam. De scholen hebben al verschillende ontmoetingsdagen georganiseerd. Voorbeelden van activiteiten die de scholen al samen hebben gedaan zijn: spellen met gemengde groepen van beide scholen, een rondleiding door de school, samen eten, lezen, zingen, gymmen, gezamenlijk een toneelstukje opvoeren, een open podium etc. Reactie van de scholen op de ontmoetingsdagen van 2007: «Als we terugkijken op deze ontmoetingsdagen en zien hoe deze kinderen en ouders vriendschappen hebben gesloten, waarbij het er niet toe doet wie je bent of hoe je eruit ziet, dan zijn deze kinderen en ouders echt super. Een voorbeeld voor velen.»

Uit onderzoek van de inspectie blijkt dat het onderwijs aan leerlingen die extra aandacht nodig hebben, vanwege een stoornis of handicap vaak onvoldoende is. Vorig jaar stelde de inspectie vast dat bijna de helft van de scholen voor speciaal basisonderwijs onvoldoende scoorde en in een vorm van intensief toezicht is geplaatst. Bij instellingen voor (voortgezet) speciaal onderwijs ging het om meer dan 60%. De inspectie komt in de loop van 2008 met een uitvoerig rapport over deze scholen, maar stelt al vast dat ongeveer 30% van de scholen voor speciaal basisonderwijs inmiddels voor alle leerlingen een ontwikkelingsperspectief heeft opgesteld en bijhoudt. Van ruim 50% van de instellingen voor (voortgezet) speciaal onderwijs is de kwaliteit nog zorgelijk. Al met al is dit aanleiding voor «Passend onderwijs». In de uitwerking van Passend onderwijs staat de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs aan zorgleerlingen centraal. In 2008 wordt verder uitwerking gegeven aan Passend onderwijs.

De onderwijsachterstanden van allochtone leerlingen in rekenen is aan het einde van het basisonderwijs sinds 1988 gehalveerd. Toch is de taalachterstand van deze leerlingen nog altijd aanzienlijk (Bron: Jaarrapport Integratie 2007, SCP).

In 2007 is onderzocht (ITS, Aanpassing gewichtenregeling op basis van cumulatievegebieden, L. Mulder en H. Vierke, september 2007) hoe de gewichtenregeling aangepast kan worden, zodat deze beter tegemoet zou komen aan de achterstanden op het platteland en in de grote steden. De

gevolgen zijn in beeld gebracht en er is overleg gevoerd met de VNG en de onderwijsorganisaties. In het coalitieakkoord was aangegeven dat de drempel naar 3% verlaagd zou worden. De middelen voor onderwijsachterstandenbeleid bleken het meest effectief ingezet te kunnen worden met een drempelverlaging van 6% en de toevoeging van het criterium «impulsgebied». Begin 2008 is de Tweede Kamer hierover geïnformeerd.

Instrumenten

Tabel 1.10 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Weer samen naar school: In de Wet op het primair onderwijs is geregeld dat reguliere basisscholen en scholen voor speciaal basisonderwijs in samenwerkingsverbanden samenwerken om leerlingen een continuüm aan zorg te bieden.	Ja
2. Leerlinggebonden financiering: In de Wet op de expertisecentra is geregeld dat ouders ervoor kunnen kiezen hun geïndiceerde kind bij het speciaal onderwijs in te schrijven of bij het regulier onderwijs met een leerlinggebonden budget.	Ja
3. Onderwijsachterstandenbeleid: De middelen voor de 31 grote steden worden verdeeld via de «Brede Doeluitkering Sociaal Integratie Veiligheid».	Ja
4. Onderwijsachterstandenbeleid: In het schooljaar 2006/2007 is een begin gemaakt met het geleidelijk invoeren van de nieuwe gewichtenregeling.	Ja
5. Onderwijsachterstandenbeleid: Uit het FES wordt in totaal € 45 miljoen extra beschikbaar gesteld voor VVE. Deze middelen zijn ingezet om het uitgroeiproces te versnellen. Gemeenten kunnen dan sneller het volledige budget inzetten op de voorschool en hierdoor voor de vroegschoolse programma's al eerder een doelgroepbereik van 70% halen.	Ja
6. Eerste opvang aan leerplichtige asielzoekers: Met ingang van 1 augustus 2007 zijn de beschikbare middelen rechtstreeks aan de scholen toegekend.	Ja
7. Veiligheid op school: Subsidiëring van het Centrum School en Veiligheid, van extra inzet voor leerlingbegeleiding (schoolmaatschappelijk werk) voor de opvang van risicoleerlingen/bekostiging en van 1000 zmk-plaatsen.	Ja
8. Brede scholen en dagarrangementen: Voorlichting en communicatie, onder andere in de vorm van een website (www.bredeschool.nl), landelijke en regionale conferenties, onderzoek naar knelpunten en succesfactoren van de brede school.	Ja
9. Brede scholen: Vanuit het FES is geïnvesteerd in multifunctionele schoolgebouwen zodat aansluiting tussen verschillende voorzieningen mogelijk wordt (voor- en vroegschoolse educatie, basisonderwijs, tussenschoolse opvang, kinderdagverblijven e.d.).	Ja
10. Tussenschoolse opvang: Om overblijfsmedewerkers te kunnen scholen, kunnen schoolbesturen een subsidie aanvragen bij OCW. Scholen voor speciaal basisonderwijs ontvangen een subsidie om gedurende de middagpauze twee extra onderwijsassistenten in te zetten. Schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor het (laten) organiseren van een overblijfsvoorziening.	Ja
11. Faciliteiten zieke leerlingen: Schoolbegeleidingsdiensten ontvangen middelen om het onderwijsprogramma voor zieke leerlingen te faciliteren.	Ja
12. Buitenschoolse opvang: Voor de invoering van de motie Van Aartsen/Bos is in 2007 € 32 miljoen beschikbaar gesteld aan de basisscholen. Hiermee kan op iedere basisschool een onderwijsondersteunend medewerker een jaar lang circa 5 uur per week coördinatiewerkzaamheden uitvoeren	Ja

Toelichting

3. en 5. Uit het FES is € 45 miljoen beschikbaar gesteld voor VVE voor de schooljaren 2007–2008 en 2008–2009 om gemeenten eerder het bereik van 70% doelgroepleerlingen te laten halen. Met de VNG is een bestuursakkoord gesloten waaruit blijkt dat gemeenten zich willen inzetten om in 2011 alle doelgroepkinderen te bereiken. De middelen voor de G31 zijn via de Brede Doeluitkering beschikbaar gesteld. De overige (kleine) gemeenten konden aanspraak maken op een specifieke uitkering. Met de G31-gemeenten zijn dit jaar prestatieafspraken gemaakt over het aantal leerlingen dat aan een schakelklas deelneemt en het aantal doelgroepleerlingen dat met VVE wordt bereikt: 70% in 2009. Deze afspraken zijn opgenomen in de Meerjarige Ontwikkelingsplannen. Als deze doelen op 31 december 2009 niet zijn gerealiseerd, kunnen de gemeenten hierop worden afgerekend. Ook

met de andere gemeenten worden afspraken voorbereid over het doelgroepbereik. Met de G4 om alle doelgroepkinderen te bereiken in 2011 en in de krachtwijken in 2010. Met Zuid-Limburg en Oost-Groningen om alle doelgroepkinderen te bereiken in 2010.

4. Aan het eind van 2007 is bekend gemaakt dat de drempel in de gewichtenregeling voor het schooljaar 2008–2009 verlaagd wordt naar 6%. Scholen krijgen in dat schooljaar verder een compensatie in verband met de herverdeeffecten van de invoering van de gewichtenregeling zoals die met ingang van 1 augustus 2006 in werking is getreden. Er is onderzoek verricht naar de effecten van verdere drempelverlaging en de invoering van probleemcumulatiegebieden en impulsgebieden. Over de resultaten van het onderzoek en de verdere wijziging van de gewichtenregeling is de Tweede Kamer begin 2008 geïnformeerd.
6. Op grond van de Regeling bekostiging personeel PO 2007–2008 konden scholen waar meer dan 4 asielzoekersleerlingen/vreemdelingen staan ingeschreven die korter dan een jaar in Nederland zijn, aanspraak maken op extra middelen voor de eerste opvang van deze leerlingen.
8. In december 2007 zijn er bestuurlijke afspraken gemaakt tussen OCW, VWS, VNG, NOC*NSF, de onderwijsorganisaties en de Cultuurformatie over de realisatie van 2500 combinatiefuncties. Bij combinatiefuncties gaat het om mensen die werken in of ten bate van verschillende sectoren, terwijl ze in dienst zijn van één werkgever. Deze functies dragen onder meer bij aan het uitbreiden van het aantal brede scholen met sport- en cultuuraanbod. Het is de bedoeling dat de 2500 functies in 2012 gerealiseerd zijn.
10. Eind 2007 is € 1 miljoen extra beschikbaar gekomen vanwege de grote vraag naar scholingsbudgetten voor tussenschoolse opvang. Hiervoor zijn 1553 korte cursussen en 108 lange opleidingen extra toegekend. In totaal zijn 6637 overblijfsmedewerkers geschoold.
12. Per 1 augustus 2007 hebben bijna alle scholen (97%) aansluiting met de buitenschoolse opvang kunnen bieden voor ouders die dit wensen. De vraag naar buitenschoolse opvang is in 2007 mede door de invoering van de motie Van Aartsen/Bos met ruim 30% toegenomen. Ondanks een forse capaciteitsuitbreiding van ca 20% konden niet alle leerlingen geplaatst worden. Op artikel 24 Kinderopvang staat welke maatregelen zijn getroffen om de wachtlijsten terug te dringen.

Naast de instrumenten uit bovenstaande tabel zijn de volgende resultaten vermeldenswaardig:

Voor het tegengaan van segregatie is in 2007 onderzoek verricht naar de effecten van aanmeldmomenten. De resultaten van het onderzoek zijn meegenomen in een brief die begin 2008 naar de Tweede Kamer is gestuurd.

Meetbare gegevens

Tabel 1.11 Meetbare gegevens						
Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
1. Weer samen naar school: de school voert de zorg planmatig uit Bron: Inspectie van het Onderwijs, onderwijsverslag		80%	76%	69%	66%	80%
2. Weer samen naar school: de leraren stemmen de instructie en verwerking af op de verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen Bron: Inspectie van het Onderwijs, onderwijsverslag		50%	47%	53%	58%	50%
3. Weer samen naar school: aantal leerlingen op een plaatsingslijst van het speciaal basisonderwijs op 1 oktober Bron: Inspectie van het Onderwijs, onderwijsverslag	240	72	55	79	66	0
4. Leerlinggebonden financiering: percentage leerlingen met een handicap, dat wordt ingeschreven in het reguliere onderwijs Bron: CFI, bewerking OCW				31%	35%	25%
5. Onderwijsachterstandenbeleid: percentage doelgroep-leerlingen onder 2 tot 6-jarigen, dat feitelijk deelneemt aan een vve-programma Bron: Landelijke Monitor voor- en voegschoolse educatie 2007, Sardes aug. 2007			50%	–	53% (vroeg-schoolse educatie) 67% Voorschoolse educatie	70% in 2010
6. Onderwijsachterstandenbeleid: aantal leerlingen deelgenomen aan schakelklassen Bron: Effectmeting schakelklassen				–	–	9 000
7. Onderwijsachterstandenbeleid: reductie taalachterstand doelgroepleerlingen aan het einde van de basisschool Bron: NWO cohortonderzoek			– 21%	–	–	– 30% in 2008
8. Veiligheid op school: percentage scholen met preventieve maatregelen Bron: Quick Scan van Research voor Beleid 2006/2007				–	92%	90%
9. Brede scholen en dagarrangementen: aantal brede scholen (streefwaarde gemeenten) Bron: Jaarbericht Brede scholen in Nederland	500	500	600	–	969	1 200 in 2010
10. Tussenschoolse opvang: aantal overblijfm medewerkers dat op jaarbasis scholing ontvangt Bron: Aanvragen subsidieregeling scholing overblijfm medewerkers (CFI)	7 200	7 342	10 510	7 167	6 637	5 000
11. Buitenschoolse opvang: percentage scholen dat buitenschoolse opvang laat organiseren voor ouders die dit wensen Bron: Rapport Administratieve Lasten bij de voorbereiding van Buitenschoolse opvang (Sardes oktober 2007)			29%	–	97%	100%

Toelichting

1. Het aantal scholen dat de zorg planmatig uitvoert, daalt licht. De normering van de indicatoren is dan ook aangescherpt. Vooral het formuleren van heldere doelen voor leerlingen die extra aandacht nodig hebben, schiet er vaak bij in.
2. Ruim de helft van de scholen stemt de instructie en verwerking af op de verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen. Hiermee is de streefwaarde voor 2007 gehaald.
3. De omvang van de indicator «aantal leerlingen op een plaatsingslijst van het speciaal basisonderwijs» wordt jaarlijks per 1 oktober gemeten door de Inspectie van het Onderwijs. Het aantal leerlingen is weer gedaald. De doelstelling is dat er in principe geen kinderen op een plaatsingslijst behoren te staan.
4. Ouders kunnen kiezen of zij hun geïndiceerde kind willen inschrijven in

het (voortgezet) speciaal onderwijs of in het regulier onderwijs met een rugzak. Op basis van internationaal onderzoek was de verwachting dat ca 25% van de geïndiceerde leerlingen naar het reguliere onderwijs gaat. In 2007 is 35% van de geïndiceerde leerlingen naar het reguliere onderwijs gegaan: veel ouders hebben gekozen voor regulier onderwijs met een leerlinggebonden budget. Er zijn wel de nodige kanttekingen bij de streefwaarde. In andere landen wordt bijvoorbeeld geen onderscheid gemaakt tussen lichte problematiek (WSNS) en zwaardere problematiek ((V)SO, LGF). In de 25% kunnen dan ook leerlingen met lichtere problematiek zitten. Verder is de streefwaarde verouderd, omdat in een aantal landen inmiddels alle leerlingen met een handicap in het regulier onderwijs zijn opgenomen.

6. Verwacht werd dat er over de periode 2006–2010 36 000 leerlingen zouden deelnemen aan schakelklassen (gemiddeld 9 000 leerlingen per jaar). Er zijn geen tussentijdse resultaten beschikbaar: gemeenten hoeven die niet op te geven. Wel is de ambitie over het aantal deelnemers inmiddels naar beneden bijgesteld. Dit is uitgelegd in de brief aan de Tweede Kamer van oktober 2007 (30 313, nr. 39). Naar verwachting zullen in het schooljaar 2009–2010 ongeveer 20 000 leerlingen deelnemen aan schakelklassen (gemiddeld 5 000 leerlingen per jaar).
11. Bijna alle scholen laten buitenschoolse opvang organiseren voor ouders die dit wensen. Daar waar dit nog niet is gerealiseerd is veelal sprake van kleine- en/of plattelandsscholen. In 2008 wordt bekeken hoe de realisatie naar 100% kan worden gebracht.

1.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 1.12 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
1.3.1 Stelselonderhoud					
	Convenant sponsoring	2006	2007	Ex post evaluatie	www.regioplan.nl
	Omvang en oorzaken van bureaucraties in basisonderwijs	2006	2007	Overig onderzoek	www.utwente.nl
	Kwaliteit en vertrouwen. Onderzoek outputsturing	2006	2007	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Basisonderwijs en bureaucratie: allocatie van middelen in basisschool	2007	2007	Overig onderzoek	http://www.ecorys.nl/
	Tussen taken en regels: verkenning gepercipieerde werkdruk schoolleiders en leerkrachten	2007	2007	Ex post evaluatie	http://www.ecorys.nl/
	Evaluatie invoering Wet medezeggenschap	2007	2007	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Effectieve beleidscontexten voor zeer zwakke scholen	2006	2008	Ex post evaluatie	http://www.its-nijmegen.nl/
1.3.2 Kwaliteit en innovatie					
	Relatie interne en externe kwaliteitszorg van basisscholen	2006	2007	Overig onderzoek	www.sco-kohnstamminstituut.uva.nl
	PIRLS (internationale vergelijking begrijpend lezen)	2003	2007	Overig onderzoek	www.taalonderwijs.nl
	Professionaliseringsbeleid van basisscholen	2006	2007	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Godsdienst- en humanistisch vormingsonderwijs	2006	2007	Overig onderzoek	www.research.nl
	Inventarisatie particuliere scholen	2007	2007	Overig onderzoek	www.regioplan.nl

Tabel 1.12 Overzicht afgeronde onderzoeken

Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afge- rond	Soort onderzoek	Vindplaats
1.3.3 School en omgeving					
	Leerlingstromen PO	2007	2007	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Ouderbeleid van scholen	2006	2007	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Relatie school, ouders en kinderen	2006	2008	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Analytische evaluatie herziening zorg PO en VO	2006	2007	Ex ante evaluatie	www.sco-kohnstamminstituut.uva.nl
	Competenties leraren voor zorgen achterstandsleerlingen	2006	2007	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Invloed ouders op rugzakbeleid	2006	2007	Ex post evaluatie	www.sco-kohnstamminstituut.uva.nl
	De werking van leerlinggebonden financiering in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs	2005	2007	Ex post evaluatie	http://www.iva.nl/index.php
	Onderwijs op maat en de rol van ouders	2006	2007	Overig onderzoek	www.sco-kohnstamminstituut.uva.nl-home
	Buitenschoolse opvang voor kinderen met een beperking	2006	2007	Overig onderzoek	www.sardes.nl
	Monitor buitenschoolse opvang	2006	2007	Overig onderzoek	http://www.eim.nl/
	Brood en spelen. Conditie voor een optimale tussenschoolse opvang.	2006	2007	Ex post evaluatie	http://www.its-nijmegen.nl/
	Evaluatie schakelklassen	2005	2007	Ex post evaluatie	http://www.its-nijmegen.nl/
	Opbrengsten islamitische basisscholen	2006	2007	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Aanpassing gewichtenregeling	2007	2007	Ex ante evaluatie	http://www.its-nijmegen.nl/
	Motieven ouders om wel/niet deel te nemen aan VVE	2007	2007	Overig onderzoek	www.sardes.nl
	Financiële effecten deelname van vier dagdelen VVE	2007	2007	Ex ante evaluatie	www.sardes.nl
	Evaluatie onderwijskansenbeleid in Zeeland/Friesland/Drente/Groningen en overig Nederland	2006	2007	Overig onderzoek	www.cps.nl
	Quick scan aanmeldmomenten schoolinschrijving	2007	2007	Overig onderzoek	www.regioplan.nl
	Brede scholen: aanpak en opbrengsten	2006	2008	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/
	Succescondities voor hoogbegaafde leerlingen	2006	2007	Overig onderzoek	http://www.its-nijmegen.nl/

Toelichting

In 2007 zijn er geen beleidsdoorlichtingen en/of effectonderzoeken ex-post gestart of afgerond.

ARTIKEL 3. VOORTGEZET ONDERWIJS

3.1 Algemene doelstelling: Leerlingen zijn goed voorbereid voor een vervolgopleiding uiteindelijk leidend tot de arbeidsmarkt

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Het voortgezet onderwijs omvat het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo), het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) en het praktijk-onderwijs (pro).

Kwaliteit

Hoewel Nederlandse leerlingen, ook naar internationale maatstaven, nog hoog scoren, tekent zich wel een dalende tendens af. In de politiek en in de samenleving is er ook een gevoel van onrust over de kwaliteit en stabiliteit van het voortgezet onderwijs:

- het niveau van vaardigheden in lezen en wiskunde daalt blijkens uitkomsten van PISA 2006 vergeleken met PISA 2003;
- er is zorg over het realiseren van de urennorm;
- er dreigt een groot tekort aan leraren;
- een nog steeds te groot aantal leerlingen valt uit vóór dat zij de leeftijd hebben bereikt dat ze niet meer leerplichtig zijn.

Om deze en enkele andere vraagstukken het hoofd te kunnen bieden, stelden OCW en de VO-raad in het najaar van 2007 de Kwaliteitsagenda VO op. Deze agenda is begin november 2007 gepresenteerd. In de eerste helft van 2008 zal deze agenda in de volle breedte van het VO-veld besproken worden.

De Inspectie van het Onderwijs heeft in het voorjaar van 2007 een onderzoek uitgevoerd naar de geprogrammeerde en gerealiseerde onderwijstijd. Op grond van dit onderzoek heeft een (beperkt) aantal scholen, bij buitensporige afwijkingen van de norm, een boete gekregen. De normering, de handhaving en de sanctionering ervan staan, als onderdeel van de Kwaliteitsagenda, midden in de politieke belangstelling.

Met de maatschappelijke stage is in 2007 een vliegende start gemaakt. In het plan van aanpak is de maatschappelijke stage verder uitgewerkt. Bij deze uitwerking is rekening gehouden met de bestaande praktijk. Een groot deel van de scholen biedt de stage reeds aan. Er is voorzien in een zorgvuldig ingroeitraject voor alle scholen. De maximaal 72 uur maatschappelijke stage geldt als onderwijstijd.

Wat betreft horizontale verantwoording werd in 2007 een pilot afgerond en een expertmeeting georganiseerd waarin de bevindingen werden overgedragen aan de VO-raad. Daarnaast werd het startsein gegeven voor het project Vensters voor Verantwoording (dat nauw samenhangt met het Geïntegreerd Jaardocument en horizontale verantwoording) en werd de stand van zaken van de scheiding tussen bestuur en toezicht in het voortgezet onderwijs geïnventariseerd. In het najaar 2007 startten de voorbereidingen voor het congres «Verantwoord in Beeld» dat de VO-raad in nauwe samenwerking met OCW organiseerde.

Ook werd, net als in alle sectoren en in samenwerking met de VO-raad, een «bureaucratiebenchmark» ontwikkeld en gepresenteerd. De bureaucratiebenchmark liet zien dat de verhouding tussen management en onderwijzend personeel in het Voortgezet Onderwijs alleszins in balans is.

Schoolboeken

In 2007 werden de voorbereidingen gestart voor een aantal beperkte stelselwijzigingen: scholen worden met ingang van 1 augustus 2009 verantwoordelijk voor het ter beschikking stellen van de schoolboeken aan de leerlingen. Scholen hebben erop aangedrongen dat de «gratis schoolboeken» nog niet in 2008–2009 ingevoerd worden, vanwege problemen die zij ondervinden met het tijdig en correct Europees aanbesteden van lesmateriaal. Gratis schoolboeken worden daarom in 2008–2009 nog niet ingevoerd, maar ouders zullen in dat jaar in plaats daarvan een tegemoetkoming ontvangen. Gratis schoolboeken levert een bijdrage aan het toewerken naar gratis funderend onderwijs en draagt bij aan een betere werking van de schoolboekenmarkt (de bepaler betaalt). Als opmaat daartoe ontvangen ouders per leerling in het schooljaar 2008/2009 een financiële tegemoetkoming ter hoogte van de gemiddelde prijs van een boekenpakket.

Toezicht en onregelmatigheden

Het aantal signalen over onregelmatigheden daalde in 2007 verder, maar een aantal is wel zodanig dat deze ook politiek-bestuurlijke aandacht vragen. Zo is het Islamitisch onderwijs (in het voortgezet onderwijs gaat het om twee scholen) inhoudelijk zwak tot zeer zwak en bij één van de twee scholen heeft de Auditdienst van het ministerie van OCW ernstige financiële onrechtmatigheden geconstateerd; in 2007 deed de Staatssecretaris aangifte en stelde de terugvorderingprocedure in gang. Daarnaast is aandacht besteed aan de financiële reserves in het voortgezet onderwijs. De reserves dienen inzichtelijk te zijn en wellicht in grotere mate en in een eerder stadium te worden aangewend ten behoeve van de feitelijke onderwijspraktijk. De Auditdienst is eind 2007 bij een aantal scholen met een onderzoek gestart om meer inzicht te krijgen in de financiële positie van scholen en het financiële beleid dat zij voeren. Dit onderzoek zal medio 2008 afgerond zijn. Andere aandachtspunten, zoals bijvoorbeeld het vermoeden tot aanhouden van een dubbel brinnummer, zijn uitgezocht en zijn grotendeels afgehandeld.

De Inspectie van het Onderwijs en de Auditdienst, afdeling Rekenschap, bereidden zich voor op het omvormen tot een geïntegreerde Toezichthouder en ontwikkelden het zogeheten Nieuw Toezicht, waarin een verdere slag wordt gemaakt met proportioneel en risicogericht toezicht. Deze invulling van toezicht betekent, mét waarborging van de kwaliteit, minder administratieve belasting voor de school.

Zoals elk jaar werd ook dit jaar een accountantsprotocol opgesteld dat de accountants zullen gaan hanteren bij de beoordeling van de jaarrekening 2007 van de scholen. Evenals in andere sectoren werd de ontwikkeling van het Geïntegreerd Jaardocument gestart en geformaliseerd.

Kritische succesfactoren

- Onderwijsarbeidsmarkt: Kengetallen over de onderwijsarbeidsmarkt in het voortgezet onderwijs zijn opgenomen in de overzichtsconstructie Arbeidsmarkt en Personeelsbeleid (artikel 9).
- Demografische ontwikkelingen: Veranderingen in de samenstelling van de leerlingenpopulatie worden gemeten in de referentieraming (www.minocw.nl/documenten/referentieraming_2007_onderwijsdeelname.pdf). Ten opzichte van de vorige teldatum steeg het aantal leerlingen in het totale voortgezet onderwijs met circa 0,6%.

3.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 3.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 3 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	5 201 796	5 337 661	7 460 600	5 964 651	6 102 888	5 836 444	266 444
Waarvan garantieverplichtingen				1 000			
Totale uitgaven	5 125 327	5 281 572	5 570 761	5 735 256	5 998 974	5 869 481	129 493
Programma-uitgaven	5 125 327	5 276 504	5 565 198	5 729 541	5 993 307	5 864 677	128 630
<i>Stelselonderhoud: school centraal/bevrijd</i>	<i>5 125 327</i>	<i>5 254 109</i>	<i>5 540 069</i>	<i>5 595 205</i>	<i>5 755 116</i>	<i>5 616 242</i>	<i>138 874</i>
• Personele en materiële bekostiging	5 053 182	5 180 107	5 470 803	5 517 773	5 666 143	5 523 507	142 636
• Onderwijsondersteuning en projecten	72 145	74 002	69 266	72 218	65 835	67 900	- 2 065
• Innovatie				5 214	5 848	7 500	- 1 652
• Harmonisatie BSM					15 000	15 000	0
• Onderbouw					onderdeel van stelsel onderhoud		0
• Tweede fase					1 097	1 285	- 188
• Internationaal: internationale leerwegen					543	400	143
• Kwaliteitszorg/voortzetting Q5 project (incl. ISIS in 2005 en 2006)					650	650	0
<i>Schooltypen sluiten goed op elkaar aan, soepele schakels</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>10 000</i>	<i>42 730</i>	<i>40 500</i>	<i>2 230</i>
• Doorontwikkeling VMBO				10 000	21 047	20 500	547
• Examens					21 683	20 000	1 683
<i>Leerlingen met gedrags, leer- en sociale/emotionele problemen worden specifiek behandeld</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>89 873</i>	<i>159 303</i>	<i>169 400</i>	<i>- 10 097</i>
• Leerplusarrangement/nieuwkomers					71 003	75 000	- 3 997
• Uitvoeren maatregelen Plan van Aanpak Veiligheid				86 700	86 700	86 700	0
• Jeugdbeleid en Zorg- en Advies-teams				3 173	1 600	2 000	- 400
• VSV/verlenging leerplicht (zie BVE)				bve	0	5 700	- 5 700
<i>Het leeraanbod gericht op soc. en maatsch. vaardigheden neemt toe en de leerling krijgt vaker te maken met maatsch. praktijk</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>8 905</i>	<i>12 764</i>	<i>15 129</i>	<i>- 2 365</i>
• Bevorderen maatschappelijke stages				8 905	11 264	13 629	- 2 365
• Sport					1 500	1 500	0
<i>Programmakosten-overig</i>	<i>0</i>	<i>22 395</i>	<i>25 129</i>	<i>25 558</i>	<i>23 394</i>	<i>23 406</i>	<i>- 12</i>
• Uitvoeringsorganisatie IBG		9 387	14 590	15 147	13 814	14 888	- 1 074
• Uitvoeringsorganisatie CFI		13 008	10 539	10 411	9 580	8 518	1 062
Apparaatsuitgaven		5 068	5 563	5 715	5 667	4 804	863
Ontvangsten	2 531	3 940	4 886	99 675	122 991	129 196	- 6 205

Toelichting

De totale onderwijsuitgaven op dit beleidsartikel zijn circa € 129,5 miljoen hoger uitvallen dan geraamd in de vastgestelde begroting. De belangrijkste mutaties zijn hieronder weergegeven:

De loonbijstellingen (voornamelijk premies) en prijsbijstellingen hebben gesommeerd tot een verhoging geleid van € 160,7 miljoen. Als gevolg van beleidsmatige mutaties is de begroting met € 45,8 miljoen gedaald, voornamelijk als gevolg van intertemporele kasschuiven van 2007 naar 2008 (in totaal ad. € 43,3 miljoen).

De eerste kasschuif ad. € 29,3 miljoen, is vanwege het feit dat de kwaliteitsagenda voortgezet onderwijs nog niet kon worden afgerond in 2007, waardoor de invulling van de innovatiebox vmbo en het LOB/VO is uitgesteld. Daarnaast zal een deel van deze middelen worden ingezet voor de dekking van de kosten van de maatregelen naar aanleiding van het eindrapport van de «Commissie Rinnooy Kan». Voorts een kasschuif omdat de uitvoering van een aantal projecten vertraging heeft opgelopen voor totaal € 14 miljoen (voornamelijk arbeidsmarktknelpunten en projecten maatschappelijke stage).

Ook is per saldo het budget verhoogd met € 22,5 miljoen als gevolg van een bijstelling van het aantal leerlingen. Daarnaast zijn vanuit andere artikelen en departementen diverse bedragen overgeboekt en was op diverse onderdelen de realisatie lager dan geraamd (in totaal per saldo € 3,4 miljoen). Voor het overige (– € 11,3 miljoen) zijn de mutaties volledig technisch van aard.

De ontvangsten zijn ten opzichte van de ontwerpbegroting 2007 met € 6,2 miljoen neerwaarts bijgesteld, voornamelijk als gevolg van technische mutaties.

De stijging van de aangegane verplichtingen met ruim € 128 miljoen wordt verklaard door de hiervoor toegelichte stijging van de uitgaven.

Diverse kerncijfers

Tabel 3.2: Kerncijfers voortgezet onderwijs 2007	
Totaal aantal ingeschreven leerlingen*	906 500
Uitgaven per onderwijsdeelnemer (x € 1)	6 570
Totaal aantal scholen	646
Gemiddeld aantal leerlingen per school*	1 403
Bron: Financiële jaarverslagen OCW	

* Op de teldatum 1-10-2007

3.3 Operationele doelstellingen

3.3.1 Stelselonderhoud: de school centraal/bevrijd

Doelbereiking

De school krijgt de ruimte om zelf invulling te geven aan de manier waarop voor haar doelgroep leerlingen het meest effectief geleerd wordt (het hoe). De centrale overheid legt op hoofdlijnen vast wát geleerd moet worden.

Instrumenten

Tabel 3.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Personele en materiële bekostiging	Ja
2. Landelijke onderwijsondersteunende activiteiten en projecten	Ja
3. Leren door te experimenteren	Ja
4. Bèta en techniek	Ja
5. Innovatie	Ja
6. Harmonisatie BSM	Ja
7. Onderbouw	Ja
8. Tweede fase	Ja
9. Internationaal: internationale leerwegen	Ja
10. Kwaliteitszorg/voortzetting Q5 project	Ja

Toelichting

1. Personele bekostiging: scholen ontvangen op basis van leerling-aantallen en leerling-kenmerken een lumpsumbekostiging van de rijksoverheid om onderwijspersoneel aan te kunnen stellen. Materiële bekostiging: het rijk verstrekt schoolbesturen een lumpsumvergoeding voor de materiële instandhouding van scholen, die gebaseerd is op programma's van eisen. De reguliere personele en materiële vergoeding betreft het overgrote deel van de bekostiging die naar de scholen gaat. Zij bekostigen daarmee hun primaire onderwijsproces waardoor zij hun leerlingen zo goed mogelijk onderwijs bieden. Daarbij gaat het zowel om de kwantiteit (voldoende onderwijstijd) als de kwaliteit (leerlingen ontwikkelen hun talenten en halen hun diploma op een zo hoog mogelijk niveau). Deze bekostigingswijze garandeert de scholen een grote mate van vrijheid in de bestedingen.
2. In 2007 hebben de onderwijsondersteunende instellingen zich voorbereid op de nieuwe situatie periode 2009–2013. De uitgangspunten daarbij zijn de afbouw van het SLOA-budget voor de instellingen voor de bevordering van vraagsturing, het samenvoegen van innovatiemiddelen met denktankmiddelen voor een versterkte Research & Development-functie en het uitoefenen van meer zeggenschap door de sectororganisaties door middel van een eigen budget. De instellingen hebben geïnvesteerd in de opzet van projecten die aan het nieuwe R&D-regime moeten voldoen. De onderwijsondersteunende instellingen hebben dit in nauw overleg met OCW gedaan.
3. Met het FES-project Leren door te experimenteren worden experimenten gestart om meer «evidence based» kennis (wat werkt wel, wat werkt niet) te verwerven over effectief en efficiënt onderwijs. De experimenten bestrijken de thema's 1) efficiency en 2) hoogbegaafdheid en zijn in beginsel gericht op het funderend onderwijs. De doelstellingen van experimenten ten behoeve van «evidence based» onderwijsbeleid, te weten efficiency en hoogbegaafdheid zijn gekoppeld aan de onderwijsthema's uit de kabinetsbeleidsagenda die medio 2007 bekend werden. In het voorjaar/zomer 2007 is er een aantal onderzoeken/experimenten gestart in het kader van dit programma. Ten eerste voert Kennisnet een experiment uit naar de inzet van ICT-toepassingen om de werkdruk van leraren te verlagen. Via controle-groepen wordt er gemeten of de effecten van bepaalde interventies daadwerkelijk zijn aan te tonen. Daarnaast voert het CPB een onderzoek uit naar de gevolgen van vroege selectie in het voortgezet onderwijs voor de doorstroming naar het hoger onderwijs. Hierbij wordt in

een quasi-experiment door middel van deskresearch verschillende cohorten leerlingen van verschillende jaren met verschillende kenmerken met elkaar vergeleken. De resultaten worden najaar 2008 verwacht. Het onderwijsveld en de wetenschap worden in het voorjaar 2008 opgeroepen om een voorstel in te dienen voor een experiment via een prijsvraag. De voorbereidingen hiervan zijn in 2007 gestart.

4. Aanpassing van de fysieke leeromgeving VO aan eisen bèta/techniek: In aanvulling op de reguliere middelen die beschikbaar zijn in het kader van het Deltaplan Bèta en Techniek (2004) zijn in 2007 uit de FES-middelen € 20 miljoen extra beschikbaar gekomen voor het moderniseren van de lokalen voor bèta en techniek op havo- en vwo-scholen. Nadat de voorwaarden in een regeling waren neergelegd (Stcrt. 2007, nr. 64) zijn er 273 aanvragen ingediend ter waarde van € 32 miljoen, waarvan er op basis van een extern uitgevoerde beoordelingsprocedure 149 zijn gehonoreerd, voor een bedrag gelijk aan hetgeen beschikbaar was.
5. De VO-raad neemt in toenemende mate zelf verantwoordelijkheid voor een aanstekelijke strategie, gericht op innovatie en kwaliteitsverbetering van het voortgezet onderwijs, onder het motto Durven Delen Doen. Dit komt tot uitdrukking in allerlei activiteiten gericht op het delen van kennis over vernieuwende onderwijspraktijken, versterking van het wetenschappelijk fundament onder onderwijsvernieuwing, het monitoren van de innovatiebeweging en andere factoren die bijdragen aan een sterk innovatieklimaat. Het accent komt daarbij steeds meer te liggen op actuele kwaliteitsvraagstukken, waaronder lerarenproblematiek.

De innovatievoorziening is gestart, in lijn met de afspraak die in 2005 gemaakt is tussen de VO-raad en OCW. Het betreft hier de Expeditie Durven Delen Doen, een driejarig programma waarin een aantal scholen onder nadrukkelijke wetenschappelijke begeleiding ervaring gaat opdoen met vernieuwende onderwijspraktijken. Het betreft hier in totaal 13 projecten, die zowel moeten bijdragen aan een verbetering van de kwaliteit van onderwijs als een steviger wetenschappelijk fundament onder (vernieuwende) onderwijspraktijken in het voortgezet onderwijs.

Dit jaar is een eerste poging gedaan om wetenschappelijke uitspraken te formuleren over de effecten van innovatie op leerprestaties, motivatie van leerlingen, enzovoorts. De conclusies van het onderzoek indiceren dat onze kennisbasis op dit onderwerp nog verdere versterking behoeft. Het onderzoek is in december 2007 naar de Tweede Kamer gestuurd, voorzien van een beleidsreactie (31 289, nr. 8).

6. In «Koers VO» (Tweede Kamer, vergaderjaar 2003–2004, 29 200 VIII, nr. 151) en de notitie «VMBO, het betere werk» (Tweede Kamer, vergaderjaar 2004–2005, 30 079, nr. 1) is ingegaan op de intra- en intersectorale programmering (ruimte voor regionale invulling). Naast de verplichte (eindexamen) vakken willen de vmbo-scholen vrije ruimte om voor leerlingen het beste vakkenpakket samen te stellen. Harmonisatie van de tarieven van de materiële exploitatiebesteding is dan ook onvermijdelijk om nieuwe programma's aan te bieden dan wel programma's samen te voegen. De verschillende niveaus van de materiële exploitatiebesteding kunnen flexibel opereren van de school in de weg staan. Daarom zijn deze niveaus in het kalenderjaar 2007 geharmoniseerd. Alle afdelingen binnen een sector ontvangen met ingang van 2007 hetzelfde bedrag per leerling voor de materiële exploitatie (met uitzondering van het tarief voor de sector techniek,

onderdeel grafisch en nautisch en de sector landbouw). De harmonisatie is op 1 januari 2007 gerealiseerd en kost € 13,1 miljoen structureel.

7. Tot en met 2008 is de Projectgroep Onderbouw VO actief om scholen met raad en daad bij te staan met de vormgeving van de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Ook voert Onderbouw VO jaarlijks een monitor uit naar ontwikkelingen en trends in de onderbouw. In de Terugblik 2007 van Onderbouw VO staan de activiteiten van 2007 beschreven. In 2008 zal een eindrapport verschijnen, dat een overzicht geeft van de ontwikkelingen en trends in de onderbouw van het voortgezet onderwijs in de periode 2005–2008.
8. Per 1 augustus 2007 zijn de profielen havo/vwo herzien, met inbegrip van de programma's voor de afzonderlijke vakken. Daardoor worden overlappendheid en versnippering verminderd en studeerbaarheid, organiseerbaarheid en werkbaarheid voor scholen, leraren en leerlingen vergroot.
In de wijzigingen op de Wet (Stb. 2006, 251) en het Inrichtings- en Examenbesluit (Stb. 2007, 24) is een nieuwe indeling van de profielen vastgesteld, waarbij de oude deelvakken zijn verdwenen en er meer ruimte is gekomen voor eigen keuzes door scholen en leerlingen (profielkeuzevak in profieldeel, volledig vrij te kiezen vak in vrije deel). Binnen de examenprogramma's per vak (Stcmt. 2007, 111) is het gedeelte dat centraal wordt geëxamineerd teruggebracht naar 60%.
9. Naar aanleiding van het onderwijsraadadvies internationale leerwegen en het internationale baccalaureaat zijn pilots opgestart voor openstelling van het internationale baccalaureaatsopleiding diploma programma voor gewone Nederlandse leerlingen. Inmiddels zijn zes pilots toegekend. Bij drie scholen met IGVO zijn in september reeds daadwerkelijk Nederlandse leerlingen begonnen.
Verder is besloten dat in Maastricht een opleiding van het United World College van start kan gaan (daadwerkelijk instroom leerlingen vanaf september 2008).
Aan de SLO is een onderzoek opgedragen naar witte vlekken in de internationalisering in het funderend onderwijs, waarvan een rapportage in voorjaar 2008 zal verschijnen.
10. Als gevolg van de wetgeving voor schoolplan, schoolgids en klachtenprocedure horen alle scholen een kwaliteitszorgsysteem te hebben. Bij een kwaliteitszorgsysteem vullen leerlingen vragenlijsten in over wat er beter kan op school; docenten worden door leerlingen beoordeeld. Een meerderheid van de vo-scholen beschikt inmiddels over een stelsel van kwaliteitszorg. Het Q-5 project is verlengd tot eind 2008. Het project ter bevordering van het kwaliteitszorg is de laatste fase ingegaan: OCW heeft subsidie verschaft over de periode 2007 en 2008.

Meetbare gegevens

Tabel 3.4 Meetbare gegevens stelsel

Indicator	Realisatie				2007	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006		
1. Personele en materiële bekostiging: Percentage gediplomeerden Bron: CBS	n.v.t.	93,9%	94,2	94,9%*		** 2007 e.v.
1. Personele en materiële bekostiging: Percentage zittenblijvers Bron: Cfi	n.v.t.	4,7%	4,7%	4,7%	4,8%	** 2007 e.v.
1. Personele en materiële bekostiging: Percentage doorstroom na het 1e jaar mbo van vmbo-geslaagden Bron: Cfi	n.v.t.	Pm***				
1. Personele en materiële bekostiging: Percentage doorstroom na het 1e jaar mbo van havo-geslaagden Bron: Cfi	n.v.t.	Pm***				
1. Personele en materiële bekostiging: Percentage doorstroom na het 1e jaar hbo van havo-geslaagden Bron: Cfi	n.v.t.	Pm***				
1. Personele en materiële bekostiging: Percentage doorstroom na het 1e jaar hbo van vwo-geslaagden Bron: Cfi	n.v.t.	Pm***				
1. Personele en materiële bekostiging: Percentage doorstroom na het 1e jaar wo van vwo-geslaagden Bron: Cfi	n.v.t.	Pm***				
1. Personele en materiële bekostiging: Mening van Nederlanders over de kwaliteit van het onderwijs Bron: Kerncijfers OCW	n.v.t.	6,5				7 2010
7. Onderbouw: percentage scholen dat alle kerndoelen aanbiedt Bron: Inspectie van het Onderwijs	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	100%	100%	100% 2007
9. Internationale leerwegen: aantal scholen met tweetalig onderwijs Bron: Europees Platform	n.v.t.	55	65	75	95	> 100 2009
10. Kwaliteitszorg/voortzetting Q5 project: percentage scholen met voldoende kwaliteitszorg Bron: Inspectie van het Onderwijs	n.v.t.	36	63	65		> 90 2009

* Betreft het percentage gediplomeerden ten opzichte van het totaal aantal examenkandidaten. Binnen het voortgezet onderwijs variëren de slagingspercentages: vmbo (incl. lwoo) = 95,4%, havo = 89%, vwo = 93%; pro = geen diploma.

** Gestreefd wordt naar tenminste handhaving van de hoge percentages gediplomeerden en de lage percentages zittenblijvers.

*** De kwaliteit van de vo-scholen komt met name tot uiting in de resultaten van hun gediplomeerden in het vervolgonderwijs. Daarom zijn de betreffende doorstroompercentages opgenomen onder de meetbare gegevens stelsel. Deze worden gebaseerd op het onderwijsnummer. Zij kunnen voor het eerst worden gepresenteerd na de succesvolle invoering van het onderwijsnummer in alle betrokken onderwijssectoren. De invoering van het onderwijsnummer in het Hoger Onderwijs zal mogelijk in 2008/2009 een feit zijn.

Toelichting

9. In 2007 blijken er al 95 scholen voor tweetalig onderwijs te zijn. De streefwaarde voor 2007 was 85.

10. Cijfers over 2007 zijn nog niet bekend. De gegevens zijn gebaseerd op het onderwijsverslag van de Inspectie over 2005 en 2006.

3.3.2 Schooltypen sluiten goed op elkaar aan, soepele schakels

Doelbereiking

Alle leerlingen die de basisschool verlaten mogen verwachten dat het onderwijs in het voortgezet onderwijs goed aansluit op dat van de basisschool en dat hun talenten maximaal benut worden. Een deel van de leerlingen gaat naar het havo/vwo en een ander deel gaat naar het vmbo.

Het voortgezet onderwijs heeft de taak om drempels tussen de onderbouw en de bovenbouw te voorkomen.

Instrumenten

Tabel 3.5 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Doorontwikkeling vmbo	Ja
2. Examens	Ja

Toelichting

1. Gestreefd wordt naar de samenhang tussen de keuze na het basisschool en het programma-aanbod in het vmbo en aansluitend het mbo, waarbij onderlinge samenwerking, samen met het bedrijfsleven, is versterkt. Hiertoe is tevens meer ruimte voor regionale programmering nodig. De doorontwikkeling vmbo, met als hoofddoel doorlopende leerlijnen po-vmbo-mbo, kent diverse onderdelen en zijn in 2007 verder uitgewerkt:
 - De negen projecten die leiden tot een geïntegreerd programma: Dit zijn de projecten waarbij scholen een administratieve afstemming bewerken van alle vmbo-programma's met direct vergelijkbare programma's in het vervolgonderwijs (alle mbo niveau's).
 - Globalisering eindtermen vmbo: Globalisering van de programma's om regionale inkleuring mogelijk te maken;
 - Betere structurele samenwerking tussen vmbo en mbo: Regionale inkleuring kan alleen via een nauwe samenwerking tussen de onderwijssectoren en het bedrijfsleven. Echter, uit onderzoek is gebleken dat er wel sprake is van samenwerking tussen de vmbo-scholen en de ROC, maar deze niet voor alle sectoren wordt ingevuld of nog geen structureel karakter kent.
 - Voorlichting over beleidsruimte scholen: Voorlichting als instrument om scholen die ruimte van globalisering van programma's te geven en samenwerking tussen het vmbo en het mbo.

Emma en Ümud zoeken een stageplaats die wanneer zij naar het mbo gaan, omgezet kan worden in een leerwerkplek. Door ook het bedrijfsleven sterker te betrekken bij de samenhang tussen het vmbo en mbo, worden de kansen voor Emma en Ümud groter. Dat geldt ook als de bedrijven duidelijk weten te maken waaraan zij behoefte hebben. Niet alleen blijft de opleiding in het vmbo en mbo bij de tijd, maar Ümud ziet de praktijk vertaald in de school. Dat vindt hij plezierig. De school kan zo een regionale kleuring in de programma's opnemen. Andere klasgenoten van Emma en Ümud profiteren hiervan. Zij krijgen een opleiding die inspeelt op hun belevingswereld en tegelijk een maatschappelijke erkenning heeft.

2. De voorgenomen innovatieactiviteiten bij de examens in het voortgezet onderwijs voor 2007 zijn gerealiseerd:
 - Het experiment met digitale examens voor de algemene vakken in de basisberoepsgerichte vakken, is geslaagd. Voor het schooljaar 2007/2008 zijn alle scholen uitgenodigd deel te nemen aan de digitale examinering. Invoering in 2008–2009 lijkt haalbaar;
 - Centraal schriftelijk praktisch examen voor de gemengde leerweg is uitgetoetst. Invoering in 2008–2009 lijkt haalbaar;
 - De experimenten met de digitale examens natuurkunde voor

havo/vwo zijn geëvalueerd. Het experiment met digitale examens natuurkunde in havo/vwo is gestopt omdat de inhoudelijke meerwaarde van het examen geen draagvlak had bij docenten en leerlingen (LAKS). Daarnaast bleek ook een aantal scholen te beschikken over een afwijkend aansturingssysteem (bijv. Lynux). Derhalve is besloten niet in deze vorm door te gaan;

- Het eerste jaar van de pilot meerdere examenmomenten is geëvalueerd. De pilot loopt goed en er is veel enthousiasme onder de deelnemende scholen en leerlingen;
- De nieuwe examenprogramma's leerwegen vmbo zijn gerealiseerd.

Meetbare gegevens

Tabel 3.6 Meetbare gegevens						
Meetbare gegevens					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	
1. Aantal vmbo-scholen in samenwerking met ROC Bron: platform beroepsvakken	n.v.t.	25%	50%	75%	100%	100% 2007
2. Aantal examens vmbo Bron: CEVO/Cito/stichting Platform BV1	n.v.t.	n.v.t.	0%	50%	100%	100% 2007

Toelichting

1. Uit onderzoek is gebleken dat er wel sprake is van samenwerking tussen de vmbo-scholen en de ROC, maar deze niet voor alle sectoren wordt ingevuld of nog geen structureel karakter kent.
2. Het betreft één intra- en vijf intersectorale programma's die in 2007 zijn beoordeeld en vastgesteld maar formeel pas in 2008 kunnen starten nadat de WVO is gewijzigd.

3.3.3 Leerlingen met gedrags-, leer- en sociale/emotionele problemen worden specifiek behandeld

Doelbereiking

Het voortgezet onderwijs heeft als taak om ondersteuning te bieden voor leerlingen die extra zorg nodig hebben. Het doel van de zorgstructuur in en om het onderwijs is om ervoor te zorgen dat alle kinderen en jongeren op scholen voor voortgezet onderwijs met (vermoedens van) emotionele, gedrags-, ontwikkelings- en/of schoolleerproblemen zo snel en adequaat mogelijk geholpen worden. Een middel hiervoor is bespreking in een zorg-adviesteam (ZAT). Dit is een multidisciplinair team waarin professionals uit het onderwijs, welzijnswerk, de jeugdzorg, de gezondheidszorg en veiligheid structureel samenwerken.

Daarnaast worden scholen in het kader van het veiligheidsbeleid extra gefaciliteerd door onder meer het organiseren van Reboundvoorzieningen.

Tabel 3.7 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Leerplusarrangement en opvang nieuwkomers	Ja
2. Uitvoeren Plan van Aanpak Veiligheid	Ja
3. Jeugdbeleid en Zorg- en Adviesteams (ZAT's)	Ja
4. Voortijdig schoolverlaten: Verlenging leerplicht	Ja

Toelichting

1. De regeling Leerplusarrangement VO en Nieuwkomers VO is 2006 in werking getreden. Tweejaarlijks wordt bepaald welke scholen (met minimaal 30% leerlingen uit armoedeprobleemcumulatiegebieden) extra leerplussmiddelen voor twee jaren op een rij krijgen. Vanaf begin 2007 hebben scholen voor het eerst geld gekregen. De scholen maken hiervoor plannen, overleggen hierover met in ieder geval de gemeente en communiceren met hun omgeving over hun beleid en wat er mee bereikt wordt. Daarnaast krijgen scholen aanvullende middelen voor nieuwkomers die korter dan twee jaar in Nederland zijn opdat zij adequaat kunnen worden begeleid en de Nederlandse taal kunnen leren om zo snel mogelijk een regulier onderwijstraject te kunnen volgen. Via een aanvulling van de regeling is medio 2007 ook de continuïteit van de eerste opvang van vreemdelingen (voorheen via Besluit Onderwijs aan Vreemdelingen geregeld) gewaarborgd. Dit betreft aanvullende bekostiging voor nieuwkomers vanaf het moment dat zij op school komen tot aan het moment dat de school reguliere bekostiging krijgt op basis van de 1 oktobertelling.
2. In november 2007 is de Tweede Kamer op de hoogte gesteld van de voortgang van het sociale veiligheidsbeleid op scholen voor het primair en het voortgezet onderwijs
 - Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) heeft onderzoek gedaan naar de stand van zaken rond reboundvoorzieningen in het voortgezet onderwijs. In schooljaar 2005–2006 heeft 67% van de samenwerkingsverbanden een operationele reboundvoorziening. Naar verwachting zijn in schooljaar 2006–2007 deze voorzieningen in alle samenwerkingsverbanden gerealiseerd.
 - Alle samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs hebben in 2007 extra bekostiging ontvangen voor het realiseren van reboundvoorzieningen waar gedragsmoeilijke leerlingen tijdelijk onderwijs en opvang krijgen.
3. In 2006 en 2007 vond uitvoering van de kwaliteitsimpuls ZAT's (de uitvoerende regie van het ZAT stevig verankeren en deskundigheidsbevordering van leden van het ZAT) op 21 proeflocaties plaats. In 2008 zijn de resultaten uit de experimenten zichtbaar. Samen met het ministerie van Jeugd en Gezin wordt bekend gemaakt voor welke aanpak landelijk kan worden gekozen.
4. Per 1 augustus 2007 is de kwalificatieplicht ingevoerd. Deze plicht vervangt de partiële leerplicht. De kwalificatieplicht houdt in dat alle jongeren tot en met hun 18e verjaardag volledig leerplichtig zijn, tenzij de jongere een havo, vwo of mbo-2 niveau diploma heeft. Jongeren die zeer moeilijk leren, meervoudig gehandicapt en in het bezit zijn van een getuigschrift van het praktijkonderwijs zijn uitgezonderd van de kwalificatieplicht. Naast het informeren van scholen en gemeenten, is

half augustus een landelijke publiekscampagne gestart, onder andere via radio, tv en internet.

Meetbare gegevens

1. De trends en ontwikkelingen in het kader van het Leerplusarrangement worden gevolgd aan de hand van een kwantitatieve monitor. De resultaten van de nulmeting van de kwantitatieve monitor verschijnen begin 2008. Eind 2008 wordt de éénmeting verwacht. Na vier jaar vindt een kwalitatieve evaluatie plaats van de regeling. Het evaluatieonderzoek geeft inzicht in de relatie tussen inzet van Leerplusarrangement middelen en de ontwikkeling op scholen.

2. In 2006 is een nulmeting uitgevoerd waaruit bleek dat in het voortgezet onderwijs meer dan 90% van de leerlingen en docenten zich veilig in en rond de school (2006) voelen. De voorbereidingen voor de éénmeting zijn gestart. In het najaar van 2008 worden de resultaten opgeleverd.

De MBO monitor sociale veiligheid (2007) wijst uit dat het de afgelopen jaren steeds veiliger is geworden op mbo-scholen. Het veiligheidsgevoel is verbeterd sinds 2002 (nu 93%). Zowel medewerkers als deelnemers voelen zich het meest veilig in de klas. Het veiligheidsgevoel is het laagst in de omgeving buiten de school.

Het percentage betrokkenen dat zich veilig voelt in en om de school is 92,8% voor 2006. De veiligheidsmonitor 2006 geldt als de nulmeting. In 2008 volgt de éénmeting.

3.3.4 Het leeraanbod gericht op sociale en maatschappelijke vaardigheden neemt toe + Leerling krijgt vaker te maken met maatschappelijke praktijk

Doelbereiking

Leerlingen halen niet alleen een diploma: daarnaast ontwikkelen ze zich ook tot volwassen en zelfstandige mensen. De school heeft, naast die van de ouders, ook een taak om sportbeoefening en cultuurbeleving door en voor jongeren te stimuleren. In 2007 is het plan van aanpak voor de maatschappelijke stage gepubliceerd en is een bestuursakkoord ondertekend tussen VWS, OCW en de VNG om combinatiefuncties school, sport en cultuur te realiseren.

Instrumenten

Tabel 3.8 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Bevorderen maatschappelijke stages	Ja
2. Bevorderen van sport en bewegen in het onderwijs	Ja

Toelichting

1. De maatschappelijke stage laat leerlingen kennis maken met vrijwilligerswerk. Door het doen van vrijwilligersactiviteiten maken de leerlingen actief kennis met allerlei aspecten van de samenleving. Hierdoor wordt positief bijgedragen aan het vergroten van hun maatschappelijke betrokkenheid, sociale vaardigheden en hun besef voor waarden en normen. Zo wordt actief burgerschap gestimuleerd. In 2007 maakten in totaal 532 scholen gebruik van de regeling maatschappelijke stages. De aanvullende bekostiging is door scholen

gebruikt om het netwerk uit te breiden (83%) en om een begeleidingsstructuur op te zetten (73%).

- De Alliantie (School en Sport en OCW/VWS/NOC*NSF) heeft ook in 2007 een rol gespeeld in het bevorderen van Sport en Bewegen in het po, vo en mbo. Gerealiseerd zijn 220 sportgeoriënteerde vo-scholen, waarvan 75 sportactief. Het regeerakkoord en het beleidsprogramma hebben een nieuw accent gelegd op het sportbeleid van OCW en VWS. In december 2007 is, om de personele component in het sport (en cultuur) aanbod op school te verbeteren, door de ministeries van VWS en OCW samen met de VNG een bestuursakkoord ondertekend om 2500 combinatiefuncties onderwijs, sport en cultuur in 2011 te realiseren. Een combinatiefunctie is een functie waarbij een werknemer in dienst is bij één werkgever maar werkzaam is voor twee of meer sectoren: in dit geval onderwijs, sport en/of cultuur.

Meetbare gegevens

Tabel 3.9 Meetbare gegevens						
Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	
1. Aantal scholen dat de maatschappelijke stage aan hun leerlingen aanbiedt	n.v.t.	n.v.t.	20%	75%	80%	> 75% 2007
2. Aantal sportgeoriënteerde scholen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	50	220	100 2007

3.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 3.10 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
3.3.1 Harmonisatie bekostiging	Toereikendheid bekostiging	2006	2006	Ex-post onderzoek	Tweede Kamer, 30 800 VIII, nr. 85,
3.3.1 Tweede fase	Vernieuwde Tweede Fase, de start in cijfers: Monitor aanpassing profielen Tweede Fase per 2007	2007	2007	Overig evaluatieonderzoek	Tweede Fase Adviespunt
3.3.1 Internationalisering	Internationalisering van leerwegen; stand van zaken en witte vlekken	2007	2008	Overig evaluatieonderzoek	

ARTIKEL 4. BEROEPSONDERWIJS EN VOLWASSENENEDUCATIE

4.1 Algemene beleidsdoelstelling: Deelnemers aan het beroepsonderwijs zijn goed voorbereid voor een plaats op de arbeidsmarkt of een vervolgopleiding. Deelnemers aan de volwasseneneducatie kunnen volwaardig deelnemen aan de Nederlandse samenleving.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Het afgelopen jaar is verder geïnvesteerd in de verbetering van de kwaliteit van het beroepsonderwijs. De invoering van het competentiegericht beroepsonderwijs vordert gestaag, het aantal deelnemers dat voortijdig de school verlaat neemt licht af en een groot aantal mbo deelnemers vindt makkelijk een stageplaats en is in staat om relatief snel na het afstuderen een passende baan te vinden. Verder blijkt uit voorlopige cijfers van de benchmark van de MBO-Raad dat het deelnemerssucces (percentage deelnemers dat de opleiding afrondt) voor de mbo-sector als geheel in 2007 is gestegen naar 65% ten opzichte van 61% in 2006. De kwalificatie-eisen die gelden voor burgerschap tellen vanaf het schooljaar 2007/2008 mee voor het mbo diploma. Deze eisen maken duidelijk wat wij van mbo'ers verwachten in relatie tot hun functioneren in de samenleving.

Goed onderwijs? In het onderwijs spelen vele actoren een rol: docenten, stagebegeleiders, werkgevers en natuurlijk de leerlingen zelf. Al deze actoren streven in principe hetzelfde doel na: aan het eind van de schoolcarrière is de leerling een zelfstandig opererende volwassene die goed kan functioneren. Privé. Als burger in de maatschappij. Als participant op de arbeidsmarkt. Het middel om dat te bereiken is goed onderwijs. Wat dat begrip inhoudt is niet eenduidig in te vullen. Er is geen blauwdruk, er is geen standaard. Goed onderwijs betekent voor al deze actoren iets anders: voor het bedrijfsleven gaat het om werknemers die goed inzetbaar zijn, zonder al teveel extra bemoeienis van het bedrijf zelf. Voor de schoolleiding betekent het zoveel mogelijk leerlingen die hun opleiding afronden en een minimale uitval. Voor docenten wil goed onderwijs zeggen dat ze hun vakgebied zo goed mogelijk, maar wel geheel volgens hun eigen voorkeuren, kunnen overdragen. En voor de leerlingen...Tja, wat betekent goed onderwijs nu eigenlijk voor die leerlingen? Een paar citaten:

«Je leert je kwaliteiten ontdekken. Wat je sterke en zwakke kanten zijn. Dat is heel belangrijk als je gaat solliciteren.»

«Onze lessen zijn heel gestructureerd en dat vind ik fijn, want straks in het bedrijf verwachten ze dat ook van ons.»

Tekstpassage uit **De Balansschool, Generatie Einstein over herontwerp mbo**

Tabel 4.1 Meetbare gegevens

Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2009
1. Doorstroom van gediplomeerde BOL-deelnemers (niveau 4) naar een vervolgopleiding HBO. Bron: Kennis in kaart		50%	51%	52,8%	n.n.b.	56%
2. Werkloosheid van gediplomeerde mbo'ers, anderhalf jaar na het beëindigen van de opleiding (exclusief bbl). Bron: Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt, ROA		14,6% (cohort 2002/2003)	9% (cohort 2003/2004)	7% (cohort 2004/2005)	n.n.b.	13,5%
3. Slaagkans mbo deelnemers. Kans dat deelnemers aan een mbo-opleiding eindigen met een diploma. Bron: Kwantitatieve monitor kwalificatiewinst, Stoas	56%					

Toelichting

1. Gegevens over 2007 komen medio 2008 beschikbaar.
2. De percentages bij deze indicator hebben betrekking op het jaar van meting. De meetgegevens van 2007 komen medio 2008 beschikbaar.
3. Gegevens bij de indicator «slagkans van mbo deelnemers» zijn niet meer beschikbaar omdat de kwantitatieve monitor van Stoas is beëindigd. In de begroting 2008 is deze indicator vervangen door de indicator «deelnemerssucces per niveau».

Kritische succesfactoren

De mate waarin de partners in het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie keuzes maken en met elkaar samenwerken als ook de conjuncturele ontwikkeling zijn in 2007 van invloed geweest op het gevoerde beleid.

4.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 4.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 4 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	2 705 232	2 886 173	2 974 676	3 371 806	3 354 224	3 032 663	321 561
waarvan garantieverplichtingen			41 755	60 645	17 500		
Uitgaven	2 576 230	2 692 962	2 848 372	3 138 140	3 195 298	3 057 301	137 997
Programma uitgaven	2 576 230	2 663 934	2 828 474	3 134 508	3 191 666	3 053 815	137 851
<i>Instandhouding van het stelsel.</i>				2 520 043	2 582 422	2 452 540	129 882
• Bekostiging roc's en kbb's				2 520 043	2 582 422	2 452 540	129 882
<i>Voldoende geschikt onderwijs-personeel.</i>				4 274	15 680	16 299	- 619
• Lerarenbeleid				4 274	15 680	16 299	- 619
<i>Meer innovatie door samenwerking tussen instellingen en hun omgeving</i>				139 305	140 773	143 996	- 3 223
• Innovatiearrangement beroepskolom				20 000	17 000	20 000	- 3 000
• Reguliere middelen innovatiebox				42 565	36 742	36 793	- 51

Tabel 4.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 4 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
● FES middelen Innovatiebox (en Leren & Werken)				76 740	82 250	82 250	0
● Overig					4 781	4 953	- 172
<i>Minder deelnemers die de school voortijdig verlaten.</i>				112 795	153 318	164 298	- 10 980
● Rmc's/Gsb				33 793	37 828	38 870	- 1 042
● IBO bve				30 000	66 861	66 861	0
● Kwalificatieplicht tot 18e verjaardag					40 000	40 000	0
● Convenanten met top 12 rmc-regio's				10 894	6 720	6 000	720
● Bestrijden vsv en versterken bbl (ESF)				38 108	- 677	10 000	- 10 677
● Overig					2 586	2 567	19
<i>Aantrekkelijk beroepsonderwijs dat aansluit op de behoeften van de deelnemers, de arbeidsmarkt, de samenleving en het vervolgonderwijs.</i>				51 434	53 050	53 150	- 100
● Herontwerp kwalificatiestructuur				5 000	5 000	5 000	0
● Examens mbo				11 534	11 300	11 300	0
● Stage- en Simulatieplaatsen (stagebox)				34 900	35 000	35 000	0
● Overig					1 750	1 850	- 100
<i>Bevorderen leven Lang Leren (project-directie Leren & Werken).</i>				27 838	15 399	7 050	8 349
● Duale trajecten + EVC				21 023	13 203	4 900	8 303
● Overige instrumenten				6 815	2 196	2 150	46
<i>Meedoen in de samenleving.</i>				255 694	216 154	202 204	13 950
● Inkoop educatie activiteiten				248 470	189 843	183 887	5 956
● Alfabetisering				400	4 000	4 000	0
● Gehandicapten (LGF)				6 644	16 488	6 162	10 326
● Overig				180	5 823	8 155	- 2 332
<i>Meer eigen verantwoordelijkheid van deelnemers voor hun loopbaan.</i>				5 715	1 762	1 886	- 124
● Versterken loopbaanoriëntatie en begeleiding				2 859	361	361	0
● Overig				2 856	1 401	1 525	- 124
<i>Programmakosten overig.</i>		25 267	16 318	17 410	13 108	12 392	716
● IBG		14 024	6 932	5 152	7 878	5 349	2 529
● CFI		11 243	9 386	12 258	5 230	7 043	- 1 813
Apparaatsuitgaven			3 580	3 632	3 632	3 486	146
Ontvangsten	33 048	7 070	2 852	97 558	90 276	82 250	8 026

* Vanwege herformulering van de operationele doelstellingen zijn de bedragen in de jaren 2003 t/m 2005 niet te construeren.

Toelichting

De realisatie van de uitgaven voor het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie ligt in 2007 € 138 miljoen hoger dan de vastgestelde begrotingsstand. Deze stijging is met name het gevolg van:

- De toevoeging van het tweede deel van het transitiebudget inburger-

ring (€ 40 miljoen), de uitgekeerde loon- en prijsbijstelling 2007 (€ 69,3 miljoen) en afrekeningen cursusgelden (€ 20,3 miljoen).

Daarnaast hebben zich nog een aantal mutaties voorgedaan waarvan de volgende worden genoemd:

- Een meevaller voor het innovatiearrangement (€ 3,0 miljoen) maakt onderdeel uit van een kasschuif die wordt doorgeschoven naar 2008 ten behoeve van tegenvallers op het terrein van leerling gebonden financiering (LGF).
- Het niet tot betaling komen in 2007 van middelen voor bestrijding van voortijdig schoolverlaten en versterking van de beroepsbegeleidende leerweg (– € 10,7 miljoen). Deze middelen zijn al wel in 2007 verplicht.
- Middelen ten behoeve van de projectdirectie Leren & Werken (€ 8,3 miljoen). Het betreft o.a. middelen voor het erkennen van verworven competenties, beroepsonderwijs in bedrijf en een intertemporele compensatie.
- Middelen voor leerling gebonden financiering (LGF) (€ 10,3 miljoen).

4.3 Operationele doelstellingen

4.3.1 Instandhouding van het stelsel

Het stelsel van het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie wordt zodanig toegerust dat regionale opleidingscentra (roc's) en kenniscentra voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven (kbb's) kunnen voldoen aan de door de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) gestelde toegankelijkheids-, doelmatigheids- en kwaliteitseisen bij het verzorgen van beroepsonderwijs en het ontwikkelen en onderhouden van een landelijke kwalificatiestructuur.

Doelbereiking

De toerusting van het stelsel is in 2007 verder verbeterd. Dit is met name het gevolg van het beschikbaar komen van middelen ter versterking van de zorgstructuur in het mbo, via het interdepartementaal beleids-onderzoek bve (IBO bve). Verder is het onderwijsnummer met succes geïmplementeerd.

Instrumenten

Tabel 4.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Bekostiging	Ja
2. Regelgeving	Nee
3. Toezicht	Ja

Toelichting

2. Bij de val van het kabinet Balkenende 3 werd het wetsvoorstel Deregulering en Administratieve Lastenverlichting (DAL) controversieel verklaard. Als gevolg daarvan heeft de per augustus voorziene inwerkingtreding niet plaatsgehad. Het wetsvoorstel is in afwachting van verdere behandeling door de Tweede Kamer.

Meetbare gegevens

Tabel 4.4 Meetbare gegevens						
Ramingsgegevens	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	
1. Aantal deelnemers mbo (maal 1000).	451 779	449 150	453 603	464 385	n.n.b.	
– bol-vt	280 792	300 176	314 869	322 031		
– bbl	151 018	133 467	124 469	129 367		
– bol-dt	19 969	15 507	14 275	12 987		
Bron: Bekostigingstelling mbo						
		2004	2005	2006	2007	
2. Gemiddelde prijs per mbo deelnemer (x € 1 000)		5,4	5,7	6,1	6,3	
3. Het percentage gediplomeerden in de uitstroom uit mbo.		2004	2005	2006	2007	
		61,5%	64,1%	63,6%	n.n.b.	
Bron: Onderwijsmatrices (t/m 2006) en de nieuwe Referentieraming 2008						
Indicator	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	Realisatie 2006/2007	Streef- waarde 2008/2009
4. Percentage roc's dat voldoende scoort op instellingsniveau.						
– Toegankelijkheid		61%	88%	n.b.	n.b.	88%
– Opleidingsresultaten		50%	62%	n.b.	n.b.	70%
– Kwaliteitsborging en verbetering		25%	31%	n.b.	n.b.	40%
Bron: Onderwijsverslag Inspectie van het Onderwijs						
5. Aantal erkende leerbedrijven (maal 1000).		176			189	
Bron: Colo						

Toelichting

- De realisatie van de door de accountant gecontroleerde deelnemers-aantallen schooljaar 2007/2008 komen uiterlijk 1 juli 2008 binnen.
- De definitieve realisatiegegevens over 2007 komen in november 2008 beschikbaar.
- In het cursusjaar 2005/2006 zijn als gevolg van selectief toezicht alleen kwaliteitsonderzoeken uitgevoerd waar risico's vermoed werden, waardoor er geen representatief beeld over dit cursusjaar verkregen kan worden. Vanaf het cursusjaar 2006/2007 is een geheel nieuwe toezicht-systematiek toegepast. De units van opleidingen in het beroepsonderwijs worden nu door de Inspectie beoordeeld aan de hand van de kenmerken Governance, rendement, toegankelijkheid en het onderwijsproces. De cijfers over de cursussen 2005/2006 en 2006/2007 zijn hierdoor niet goed te vergelijken met eerdere jaren. De Inspectie heeft echter de indruk dat de toestand van het onderwijs niet is veranderd.

In het cursusjaar 2006/2007 was volgens de Inspectie de kwaliteit van de Governance (dit gaat over het toezicht houden, besturen, interne bedrijfsprocessen, kwaliteitszorg, interne en externe verantwoording) laag bij 37 procent en hoog bij 14 procent van de units. Het rendement, de gediplomeerde deelnemers, was laag bij 24 procent en hoog bij 54 procent van de units. De toegankelijkheid was in het cursusjaar 2006/2007 laag bij 10 procent en hoog bij 78 procent van de units.

4.3.2 Voldoende geschikt onderwijspersoneel

Het beleid is gericht op versterking van de ondernemende professional (competentieontwikkeling) voor het verzorgen van innovatief beroepsonderwijs en educatie, het behoud en het voorkomen van uitstroom van

personeel als gevolg van arbeidsongeschiktheid, het terugdringen van het ziekteverzuim en het aantrekken van voldoende bekwaam personeel dat zich al werkend voor de onderwijsfunctie in de sector kwalificeert.

Doelbereiking

De actualiteit over het lerarenbeleid in de onderwijssector werd in 2007 in hoge mate bepaald door het advies van de commissie Rinnooy Kan. Eind november 2007 kwam het Ministerie van OCW met het actieplan «Leer-Kracht van Nederland» als kabinetsreactie op dit advies (zie verder artikel 9, Arbeidsmarkt en personeelsbeleid).

Instrumenten

Tabel 4.5 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Middelen voor duale opleidingstrajecten, op- en doorscholing onderwijsondersteunend personeel, mobiliteit, bekwaamheidsdossiers en versterken integraal personeelsbeleid (IPB).	Ja
2. Plan van aanpak versterking IPB 2005–2007 van de MBO-Raad.	Ja
3. Arbeidsmarktbarometer.	Ja
4. Arboplusconvenant bve, verminderen ziekteverzuimpercentage.	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 4.6 Meetbare gegevens						
Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
1. Openstaande vacatures voor leraren. Bron: Arbeidsmarktbarometer bve-sector Regioplan		0,4%	0,6%	0,6%	0,5%	0,6%
2. Ziekteverzuimpercentage o.b.v. 2 jaar ziekteverzuim. Bron: Arboplusconvenant Onderwijs, verzuimgegevens bve-sector		5,7%	5,9%	5,8%	n.n.b.	5,8%
3. Oordeel over docenten, percentage deelnemers met een positief oordeel over het onderwijs. Bron: ODIN (verschijnt tweejaarlijks)			47%		49%	
4. Een eenduidig beleid voor beloningsdifferentiatie. Bron: Beleidsplan Onderwijspersoneel, Ministerie van OCW		7				20

Toelichting

- Het ziekteverzuimpercentage over 2007 komt medio 2008 uit.
- In ODIN-4 (2007) is de presentatie van de cijfers veranderd. In ODIN-3 (2005) werd de gemiddelde score op een cijfer van 1 tot en met 5 weergegeven. In ODIN-4 wordt het percentage van de deelnemers gepresenteerd op de aspecten «leggen de docenten de lesstof goed uit», «gebruiken de docenten voldoende voorbeelden uit de praktijk» en «hoe vind je de kwaliteit van het lesmateriaal». Het algemene beeld ten aanzien van het thema «onderwijs» is overwegend positief.
- Voor deze indicator zijn geen actuele gegevens beschikbaar. Het Economisch Instituut Midden- en Kleinbedrijf (EIM) onderzoekt momenteel praktijkvoorbeelden van beloningsdifferentiatie. De uitkomsten hiervan worden in mei verwacht.

4.3.3 Meer innovatie door samenwerking tussen instellingen en hun omgeving

Het waar gewenst bundelen van de afzonderlijke regelingen en budgetten voor innovatie in het (middelbaar) beroepsonderwijs in een innovatiebox. Onderwijsinstellingen worden hiermee rechtstreeks gesubsidieerd om zelf in overleg met hun samenwerkingspartners in de regio innovatie vorm te geven.

Doelbereiking

Op 9 juli 2007 is de gewijzigde regeling Innovatiebox beroepsonderwijs 2006 t/m 2009 gepubliceerd. In 2007 zijn de middelen voor innovatie via dezelfde systematiek als in 2006 ter beschikking gesteld aan de onderwijsinstellingen. De thema's van de landelijke innovatieagenda, zoals vastgesteld door de landelijke overheid, het Platform Beroepsonderwijs en de Stichting van de Arbeid zijn niet gewijzigd en waren ook de thema's voor het jaar 2007. In vervolg op de Fes-middelen die in 2006 beschikbaar zijn gesteld, zijn in 2007 ook Fes-middelen beschikbaar gesteld. Ook de regeling Innovatiearrangement 2006 t/m 2009 is in 2007 gecontinueerd. Het Platform Beroepsonderwijs is in samenwerking met de Stichting van de Arbeid verantwoordelijk voor de uitvoering van het innovatiearrangement. Net als in 2006 is in 2007 een link gelegd met de thema's van de innovatieagenda. Het Platform Beroepsonderwijs heeft zich in 2007 onder meer gericht op de doorbraakmethode. Hierbij werken verschillende teams van instellingen uit het beroepsonderwijs in onderlinge concurrentie aan oplossingen. De teams worden bij de uitvoering van de doorbraakprojecten ondersteund door onderzoekers die de effectiviteit van de gekozen aanpak toetsen. De deelnemende teams hebben zich vanaf het begin gecommitteerd om de meest effectieve aanpak ook in hun eigen regio in te voeren. De verwachting is dat de doorbraakprojecten leiden tot meer duurzame innovaties. Daarnaast zorgt de combinatie van innoveren en onderzoeken voor een effectievere werkwijze.

Instrumenten

Tabel 4.7 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Regeling Innovatiebox	Ja
2. Regeling Innovatiearrangement	Ja

Meetbare gegevens

Uit onderzoek door het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA) in 2007 blijkt dat instellingen werken met «pakketten» van onderling samenhangende en elkaar versterkende innovatieprojecten. Het gaat bijvoorbeeld om een pakket waarbinnen het ontwikkelen van competentiegericht onderwijsmateriaal gecombineerd wordt met scholing van docenten, verbeteren van de beroepspraktijkvorming en het scheppen van organisatorische randvoorwaarden (goede ict-omgeving). De innovatiebox vormt voor instellingen de basis voor het maken van dergelijke innovatiepakketten. Verder richt het onderzoek door KBA zich vooral op de verdeling van middelen over de doelen die met de innovatiebox worden

nagestreefd en geeft weinig informatie over het doelbereik. Momenteel wordt echter gewerkt aan een voorstel voor een effectmeting. Uit deze meting moet naar voren komen in hoeverre de inzet van de middelen heeft geleid tot een meer duurzame participatie van zwakkere groepen mbo deelnemers op de arbeidsmarkt. En of een toename van het aantal docentstages heeft bijgedragen aan een adequate invoering van het competentiegericht beroepsonderwijs en daarmee aan een verbetering van de kwaliteit van het beroepsonderwijs.

4.3.4 Minder deelnemers die de school voortijdig verlaten

Uit het oogpunt van economische ontwikkeling en maatschappelijke cohesie is het van belang dat zoveel mogelijk jongeren minimaal een sterkkwalificatie behalen. Dit is een diploma op minimaal havo, vwo of mbo-2 niveau. Teveel jongeren hebben een dergelijk diploma nog niet gehaald als ze de school verlaten, dat beperkt hun mogelijkheden op de arbeidsmarkt aanzienlijk. Daarom wordt de aanpak van voortijdig schoolverlaten geïntensiveerd.

Doelbereiking

De aanval op de schooluitval wordt krachtig doorgezet zoals te lezen is in de uitvoeringsbrief schooluitval van 30 november jl. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 26 695, nr. 42). Niet met nieuw beleid, maar met acties om het ingezette beleid nog krachtiger uit te voeren. In het schooljaar 2006/2007 gingen 53 100 jongeren voortijdig van school. Dit is een geleidelijke daling ten opzichte van voorgaande jaren. Het kabinet is vastbesloten om het aantal nieuwe voortijdige schoolverlaters in 2012 te halveren. Dan mogen er niet meer dan 35 000 over zijn, vergeleken met de 71 000 in 2002.

Instrumenten

Tabel 4.8 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Preventieve maatregelen in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs: <ul style="list-style-type: none"> – aanpak taalachterstanden (VVE) – Invoering zorgadviesteams (ZAT's) – Aandacht voor zorgleerlingen via het leerwegondersteunend onderwijs – Meer praktijkgericht onderwijs in een doorlopende leerlijn 	Ja
2. Regionale meld- en coördinatiefunctie VSV en grote stedenbeleid.	Ja
3. Interdepartementaal beleidsonderzoek bve (IBO bve).	Ja
4. Kwalificatieplicht tot de 18e verjaardag.	Ja
5. Leerwerkplicht voor jongeren van 18 tot 23 jaar.	Nee
6. VSV'ers die werk hebben alsnog een startkwalificatie laten halen en werkloze vsv'ers via maatwerktrajecten weer aan het leren en/of werken zetten.	Ja
7. Convenanten met top 14 rmc-regio's.	Ja
8. ESF middelen voor beroepsbegeleidende leerweg en voortijdig schoolverlaten (middelen als gevolg van het vroegtijdig sluiten van het ESF-loket).	Ja
9. Aanpak jeugdwerkloosheid.	Ja
10. Fiscale maatregelen op het terrein van stages en scholing van werkenden waaronder EVC (werktop december 2005).	Ja

Toelichting

5. In het Coalitieakkoord is besloten de Leerwerkplicht voor jongeren van 18 tot 23 jaar te koppelen aan de Wet werk en bijstand (Wwb). Als

gevolg hiervan is de uitvoering van deze maatregel overgedragen aan het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

10. Bij deze maatregel is gerealiseerd dat via de fiscaliteit scholing voor werkenden, het aanbieden van stageplaatsen en EVC extra gestimuleerd wordt. Voor de werkgever via de Wet vermindering afdracht onderwijs (WVA) en voor de werknemer via de inkomstenbelasting.

Naast de in tabel 4.8 genoemde instrumenten hebben in 2007 nog de volgende activiteiten plaats gevonden:

- *Vierjarige convenanten*
Voor het schooljaar 2006/2007 zijn convenanten afgesloten met 14 RMC-regio's met de hoogste uitval om binnen een jaar de uitval met 10% terug te dringen. Mede gelet op de positieve ervaringen uit de tussenevaluatie over deze convenanten (Tweede Kamer vergaderjaar 2007–2008, 26 695, nr. 42), is in het najaar van 2007 besloten vierjarige VSV-convenanten af te sluiten met alle 39 RMC-regio's. Eind 2007 zijn convenanten afgesloten met de G4. Het streven is om juli 2008 met de overige 35 RMC-regio's convenanten te hebben afgesloten.
- *Elektronische aanlevering verzuimgegevens*
In 2007 zijn pilots gestart in negen gemeenten om de één-loket-functie ten behoeve van de elektronische aanlevering van verzuimgegevens te testen. Deze pilots verlopen volgens plan. Zodra de pilots zijn beëindigd begin 2008, wordt de landelijke uitrol gestart.

Meetbare gegevens

Tabel 4.9 Meetbare gegevens					
Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004	2005	2006	2007	
1. Aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters (Nationale indicator). Basiswaarde: 71 000 in 2002, vsv'ers. Bron: CFI		60 500	54 100	53 100	35 000 2012
2. Aantal herplaatste voortijdig schoolverlaters. Basiswaarde: 20 000 in 2002, herplaatste vsv'ers. Bron: RMC effectrapportage	24 000	29 000	30 500	39 500	
3. Percentage voortijdig schoolverlaters van totale beroepsbevolking 18–24 jaar (EU-indicator). Basiswaarde: 15,5% in 2000, vsv'ers. Bron: CBS	14,5%	13,6%	12,9%	n.n.b.	7,8% 2010
4. Percentage 20–24 jarigen met tenminste een startkwalificatie (EU-indicator). Basiswaarde: 71,7% in 2000, 20–24 jarigen. Bron: CBS	74,2	74,7	74,7	n.n.b.	85,0% 2010

Toelichting

1. Het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in de jaren 2005 en 2006 bij deze indicator wijkt af van het aantal dat gebruikt is in de begroting 2007 (berekend op basis van de RMC registraties). De reden hiervoor is dat de monitoring van het aantal voortijdig schoolverlaters over de schooljaren 2004/2005 en 2005/2006 is herberekend op basis van een verbeterde toepassing van het Basisregister Onderwijsnummer (BRON). Als gevolg van deze veranderde registratie kwamen er extra vsv'ers in beeld. Hierdoor werd het moeilijk om de streefwaarde voor 2010 nog te halen. In het Coalitieakkoord is vervolgens besloten om deze streefwaarde met twee jaar te verschuiven naar 2012.
3. en 4. De realisatiewaarden 2007 komen in april 2008 beschikbaar.

4.3.5 Aantrekkelijk beroepsonderwijs dat aansluit op de behoeften van de deelnemers, de arbeidsmarkt, de samenleving en het vervolgonderwijs.

Het onderwijsaanbod van instellingen moet goed aansluiten op de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, de samenleving en de beroepskolom. Tevens moet het onderwijs goed aansluiten op de gevarieerde leerbehoeften van een brede populatie deelnemers om zo iedereen «bij de les» te houden. Er moet vertrouwen zijn in de landelijk geldige diploma's en daarmee in de kwaliteit van de examens en het onderwijs van de opleidingen. Het vernieuwde, competentiegerichte beroepsonderwijs levert deelnemers de toerusting om te functioneren als beginnend beroepsbeoefenaar in een bewegelijke arbeidsmarkt, als burger in een veranderende maatschappelijke omgeving, om verder te leren en om vorm te geven aan de verdere loopbaan. Het onderwijs is meer op de praktijk gericht en meer vraaggestuurd.

Doelbereiking

Om dat te bereiken richten instellingen nieuwe opleidingen en nieuwe examens in, gericht op de nieuwe competentiegerichte kwalificatiedossiers. Dit herontwerp van de kwalificatiestructuur/mbo gebeurt tot augustus 2010 fasegewijs, waarbij de ervaringen worden benut voor de verdere verbetering. Vanaf 1 augustus 2010 (na inwerkingtreding wetswijziging) zullen alle deelnemers die dan beginnen aan een opleiding, onderwijs krijgen dat gebaseerd is op de competentiegerichte kwalificatiestructuur. In het studiejaar 2006/2007 volgden ruim 123 000 deelnemers (dat is circa 25% van het totaal aantal deelnemers in het mbo) een nieuwe, experimentele opleiding en ging het daarbij om bijna 2 100 experimentele opleidingen, gericht op 153 kwalificatiedossiers. In 2007 zijn 273 kwalificatiedossiers vastgesteld voor het studiejaar 2007/2008 (inclusief 40 kwalificatiedossiers ten behoeve van de groene sector). In 2007 is tevens een vernieuwd bestuurlijk arrangement met de MBO-Raad, Colo en Paepon gesloten. Hieruit is het plan van aanpak MBO 2010 voortgevloeid, waarin is aangegeven hoe het procesmanagement wordt versterkt om instellingen te ondersteunen ten behoeve van een succesvolle invoering in de periode tot 1 augustus 2010. In 2007 is een aantal onderzoeken verschenen over de invoering van competentiegericht onderwijs (te weten: risicoanalyse door Berenschot, Balansschool van bureau Keessie, themaonderzoek door de Inspectie, jaarlijkse monitor door CINOP). Hierop is een beleidsreactie geleverd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 30 800 VIII, nr. 139). Instellingen zetten steeds meer in op de verbetering van de examenkwaliteit van zowel eindtermgerichte als nieuwe, competentiegerichte opleidingen. Met ingang van 15 november 2007 voert voortaan de Inspectie in plaats van het KwaliteitsCentrum Examinering (KCE) het toezicht op de examenkwaliteit uit. In opdracht van de MBO-Raad is, met medewerking van het Centrum voor Innovatie van Opleidingen (CINOP), het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito) en de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) een handreiking voor instellingen gemaakt over competentiegericht beoordelen in het mbo. Voor de groene sector wordt uitvoering gegeven aan een specifiek actieplan examinering.

Instellingen zorgen samen met (leer-)bedrijven en kenniscentra voor de verbetering van de beroepspraktijkvorming, met voldoende en geschikte praktijkplaatsen en goede begeleiding van deelnemers.

Instrumenten

Tabel 4.10 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Herontwerp kwalificatiestructuur mbo	Deels
2. Examens mbo	Ja
3. Praktijkplaatsen (regeling stagebox)	Ja
4. FES middelen «beroepsonderwijs in bedrijf»	Ja

Toelichting

- De door de kenniscentra voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven ontwikkelde kwalificatiedossiers zijn vastgesteld voor het studiejaar 2007/2008. De Tweede Kamer is over de voortgang geïnformeerd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 27 451, nr. 68, 27 451, nr. 70, 27 451, nr. 77 en 27 451, nr. 79; 30 800 VIII nr. 126, 30 800 VIII, nr. 139 en 30 800 VIII, nr. 140).
- De geplande activiteiten zijn uitgevoerd. De Tweede Kamer is over de voortgang geïnformeerd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 27 451, nr. 69, 27 451, nr. 70, 27 451, nr. 74, 27 451, nr. 76; en de minister van LNV met nr. 81).
- De regeling stagebox beroepsonderwijs 2006–2010 is in oktober 2006 gepubliceerd en wordt momenteel uitgevoerd.
- De eerste tranche FES middelen «beroepsonderwijs in bedrijf» is in 2007, via de regeling Innovatiebox aan de instellingen beschikbaar gesteld (zie ook paragraaf 4.3.3). De tweede tranche FES middelen komt beschikbaar na een evaluatie over de eerste tranche.

Meetbare gegevens

Tabel 4.11 Meetbare gegevens						
Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
1. Aantal kwalificatieprofielen (inclusief LNV/groene sector). Bron: eindrapportage proeftuinen/experimenten			64	153	273	280
2. Aandeel examens mbo van onvoldoende kwaliteit.					onbekend	≤15%
3. Percentage moeilijk plaatsbare leerlingen op de mbo-niveaus 1 en 2 met een erkende stage-/simulatieplaats. Bron: Monitor praktijkplaatsen					n.n.b.	100%

Toelichting

- Bij de start van de ontwikkeling van het competentiegericht onderwijs is als streefwaarde het aantal van 280 kwalificatiedossiers genoemd. Inmiddels blijkt dat enkele kwalificatiedossiers aanvullend zijn samengevoegd. Dit gewenste proces van indikking loopt door in 2008 en leidt tot een lager aantal kwalificatiedossiers dan het aantal van 273 in 2007.
- Er valt op dit moment geen uitspraak te doen over de examenkwaliteit in het studiejaar 2006/2007 vanwege niet afgerond onderzoek door KCE en vraagtekens bij de kwaliteit van de oordelen van KCE. De Inspectie voert een herbeoordeling uit naar de examenkwaliteit 2006/

2007 bij de categorie van 285 opleidingen (dit betreft onder meer opleidingen die een eerdere waarschuwing hebben gekregen in verband met onvoldoende examenkwaliteit). In het voorjaar van 2008 komen de resultaten van deze herbeoordeling beschikbaar. Na de zomer komen tevens de resultaten van de nieuwe onderzoeksrunde 2007/2008 beschikbaar.

3. Instellingen en kenniscentra leggen jaarlijks via hun jaarverslag aan partijen in de regio verantwoording af over de samenwerking, de inzet van de aanvullende stageboxmiddelen, en de behaalde resultaten in relatie tot de doelen. Dit zal voor het eerst gebeuren over het jaar 2007. Deze gegevens komen in 2008 via de jaarverslagen beschikbaar. Voor het jaar 2006 heeft het KBA een analyse uitgevoerd naar de inzet van de stageboxmiddelen. Uit deze analyse blijkt dat het mogelijk is om met de middelen van 2006 circa 7000 extra stage- en simulatieplaatsen te creëren.

4.3.6 Bevorderen Leven Lang Leren

Elke deelnemer moet de mogelijkheid krijgen om zijn of haar talenten te ontplooiën in een leer- en werkomgeving die het beste past. Het gaat hierbij niet alleen om het initiële leertraject, maar ook om trajecten voor mensen die reeds werkzaam zijn of (weer) willen zijn (leven lang leren).

Doelbereiking

In 2007 is een leven lang leren gestimuleerd door het creëren van samenwerkingsverbanden tussen scholingsinstellingen, bedrijven en overheden. Deze projecten hebben geleid tot extra duale trajecten en EVC trajecten. In het plan van aanpak «Doorpakken met Leren & Werken» is opgenomen wat er in de periode 2005–2007 gedaan is om een leven lang leren te bevorderen. Daarnaast is in het plan opgenomen welke acties de projectdirectie Leren & Werken zal ondernemen in de periode 2008–2011 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 30 012 VIII, nr. 10).

Instrumenten

Tabel 4.12 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. De «Tijdelijke stimuleringsregeling leren en werken»	Ja
2. Realiseren «online marktplaats leren» en werken	Ja
3. Pilots «Associate Degree» in het hbo	Ja

Toelichting

1. In 2007 is het aantal samenwerkingsverbanden naar aanleiding van de «Tijdelijke stimuleringsregeling leren en werken» uitgebreid tot 44. In regionale samenwerkingsverbanden tussen overheden, CWI en UWV, opleidingsinstellingen en werkgevers worden duale trajecten en EVC trajecten gerealiseerd.
2. Op de portal <http://www.lerenenwerken.nl> staat informatie over o.a. opleidingen, beroepen, vacatures, en stages. De site is bedoeld om alle informatie over mogelijkheden voor een leven lang leren te bundelen voor werkgevers, werknemers en werkzoekenden.
3. De pilots met de tweejarige Associate-degreeprogramma's (Ad-programma's) binnen het hoger beroepsonderwijs kunnen een belangrijke

bijdrage leveren aan een leven lang leren. In 2007 volgden circa 1550 studenten een Ad-programma. Ook werden in 2007 de eerste Ad-getuigschriften uitgereikt.

Meetbare gegevens

Tabel 4.13 Meetbare gegevens						
Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	
1. Aantal nieuwe duale trajecten. Bron: monitoring door Cinop					28 844	15 000 2007
2. Aantal nieuwe EVC-trajecten (cumulatief). Bron: monitoring door Cinop				5 000	15 318	30 000 2007
3. Deelname aan leeractiviteiten door 25–64 jarigen. Bron: Kerncijfers, EU-doelstellingen		16,4%	15,9%	15,6%	n.n.b.	20% 2010

Toelichting

1. Het oorspronkelijke doel was om 15 000 extra duale trajecten te realiseren. Dit zijn er 28 844 geworden. Het grootste deel van de duale trajecten is doorlopen op mbo-niveau 2 (startkwalificatieniveau) of hoger. De regionale samenwerking heeft ertoe geleid dat een grote groep werkenden een traject heeft doorlopen.
2. Het aantal gerealiseerde EVC-trajecten is lager dan de ambitie van 30 000 in 2007, maar wel meer dan bij aanvang van de projectdirectie Leren & Werken in 2005. Er is geïnvesteerd in een goede EVC-infrastructuur. De kwaliteitscode EVC moet de kwaliteit van EVC garanderen en het aanbod van EVC inzichtelijk maken.
3. De realisatiewaarde bij de indicator «Deelname aan leeractiviteiten door 25–64 jarigen» komt medio 2008 beschikbaar.

4.3.7 Meedoen in de samenleving

Onderwijs moet bereikbaar zijn voor iedereen. Deelnemers moeten daarbij ook hun eigen verantwoordelijkheid nemen en daarop aanspreekbaar zijn. Daarbij zal rekening worden gehouden met hun specifieke kenmerken. Ook volwassenen moeten door het volgen van een opleiding of cursus kunnen meedoen in de Nederlandse samenleving. Dit kan zowel betrekking hebben op de persoonlijke ontplooiing als op het vinden van een baan. De sociale cohesie en het maatschappelijke rendement van de samenleving worden hierdoor vergroot.

Doelbereiking

De verantwoordelijkheid voor de educatie is gedecentraliseerd naar gemeenten omdat zij het beste zicht hebben op de lokale opleidingsbehoeften en daardoor beter prioriteiten kunnen stellen. Voor de bekostiging van deze activiteiten wordt aan de gemeenten jaarlijks de rijksbijdrage educatie beschikbaar gesteld.

In het kader van het *Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006–2010 «Van A tot Z betrokken»* wordt jaarlijks het aantal deelnemers aan een alfabetiseringscursus gemonitord. In het voorjaar van 2008 zal de monitor 2006–2007 aan de Tweede Kamer worden gezonden. Gelijktijdig zal de realisatie van het aantal deelnemers aan een alfabetiseringscursus in 2007 bekend worden gemaakt. Eén van de zes ambities van het Aanvalsplan Laag-

geletterdheid is om tussen 2006 en 2010 een verhoging te realiseren van het aantal deelnemers aan alfabetiseringscursussen tot rond de 12 500. Het aantal deelnemers met een handicap voor wie leerlinggebonden financiering (LGF) is aangevraagd, laat een stijgende lijn zien. In 2007 is voor ruim 3 200 deelnemers met een handicap in het middelbaar beroeps- onderwijs LGF aangevraagd. De toename is voor een deel het gevolg van de grotere bekendheid met de regeling. Voorts is evenals in het primair onderwijs en in het voortgezet onderwijs een groeiende tendens te zien van het aantal deelnemers in cluster 4 (psychische of gedragsstoornissen).

Instrumenten

Tabel 4.14 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. De rijksmiddelen educatie	Ja
2. Het «Aanvalsplan Laaggeletterdheid 2006–2010 Van A tot Z betrokken»	Ja
3. Leerling gebonden financiering (LGF)	Ja

Toelichting

1. Gelijktijdig met de inwerkingtreding van de nieuwe Wet Inburgering op 1 januari 2007, zijn de middelen voor de opleidingen Nederlands als tweede taal, niveau A1, A2 en B1 (€ 59 miljoen) uit de rijksbijdrage educatie, overgeheveld naar de begroting van het ministerie van Justitie (Vreemdelingenzaken en Integratie), thans naar het ministerie van VROM (Wonen, Wijken en Integratie).

Meetbare gegevens

Tabel 4.15 Meetbare gegevens							
Ramingsgegevens	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1. Educatie: Aantal deelnemers educatie (maal 1000). Bron: Kerncijfers, KSE niveau 1 t/m 4 + NT2	156	123,7	133,3				
2. Aantal aanvragen LGF-subsidie (incl. LNV). Bron: Subsidievaststelling LGF			1 200	3 280			

Toelichting

2. Voor het jaar 2006 is het aantal gehonoreerde aanvragen voor LGF subsidies opgenomen over de periode januari 2006 (datum invoering) tot 1 augustus 2007. Voor het jaar 2007 is het aantal gehonoreerde aanvragen voor LGF subsidies opgenomen dat betrekking heeft op het schooljaar 2007/2008 (op peilmoment 1 december 2007). In 2007 hebben 2100 aanvragen betrekking op cluster 4 Gedragsproblematiek (= 65%). Bij de overige clusters (cluster 2 en cluster 3) zijn per cluster circa 600 aanvragen opgenomen (= 15% per cluster).

4.3.8 Meer eigen verantwoordelijkheid van deelnemers voor hun leerloopbaan

Het is belangrijk dat de leerloopbaan van deelnemers aansluit bij de maatschappelijke behoefte naar een goed opgeleide en breed inzetbare beroepsbevolking. In overleg met de omgeving bepaalt de deelnemer zijn leerloopbaan.

Doelbereiking

Loopbaan oriëntatie en begeleiding (LOB) behoort een constante activiteit van en op elke onderwijsinstelling te zijn. Dit is nog niet altijd het geval. Daarom is het nodig om op landelijk niveau continue extra aandacht te vragen voor kennisdeling op locatie en het belang van een tijdige en juiste beroeps- en studiekeuze, zodat minder leerlingen te laat en/of de verkeerde keuze maken. In 2007 is het wetsvoorstel Medezeggenschap mbo-sector naar de Tweede Kamer gestuurd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 266, nr. 1). Het is de verwachting dat de Tweede Kamer zich in 2008 buigt over dit wetsvoorstel. De positie van de deelnemers is door dit wetsvoorstel beter gewaarborgd. Overigens is het onderwerp medezeggenschap een speerpunt van de Jongeren organisatie beroepsonderwijs (JOB). De JOB heeft ook in 2007 een subsidie ontvangen. JOB heeft de vrijheid deze subsidie onder andere te bestemmen voor activiteiten zoals Loopbaan oriëntatie en begeleiding en medezeggenschap.

Instrumenten

Tabel 4.16 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Loopbaanoriëntatie en begeleiding	Ja
2. Medezeggenschap	Ja
3. Overige instrumenten zoals bijvoorbeeld financiële middelen om het imago van het mbo te verbeteren	Ja

Toelichting

1. In het kader van voortijdig schoolverlaten is in 2007 gewerkt aan een visiedocument en een activiteitenplan Loopbaan oriëntatie en begeleiding. Deze activiteiten worden in 2008 afgerond.

Meetbare gegevens

Tabel 4.17 Meetbare gegevens				
Indicator	Realisatie		Streefwaarde	
	2005	2006	2007	2009
1. Percentage deelnemers dat bekend is met leerling-raad op instellingen.	27%		21%	60%
2. Percentage deelnemers dat opnieuw voor dezelfde opleiding zou kiezen.	56%		52%	60%
3. Percentage deelnemers dat tevreden is over begeleiding bij de studie.	38%		39%	55%
4. Percentage deelnemers dat tevreden is over begeleiding beroepskeuze of vervolgopleidingkeuze.	30%		32%	50%

Bron: Indicator 1 t/m 4: ODIN/de JOB monitor 2007

Toelichting

De relatief lage scores per indicator bevestigen het beeld dat loopbaan oriëntatie en begeleiding een extra impuls nodig heeft.

4.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 4.18 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
Minder deelnemers die de school voortijdig verlaten.	Monitor vsv, evaluatie rmc. Analyse van de werkzaamheden van de 39 rmc-regio's inzake de aanpak van het voortijdig schoolverlaten, zodat ten behoeve van het landelijk beleid een zo goed mogelijk beeld ontstaat van de omvang van schooluitval, achtergrondkenmerken van vsv'ers, moment van uitval, succes van plaatsing etc.	2006 September 2006– april 2007	April 2007	Overig evaluatie-onderzoek	De uitkomst van de RMC-analyse 2005
	Daarnaast zijn de volgende onderzoeken afgerond in 2007: Auditdienst OCW/Inspectie van het Onderwijs: Thema-onderzoek VSV 2007.		2007	Overig evaluatie-onderzoek	www.aanvalopschooluitval.nl Bron: Kamerstukken 2007–2008, 26 695, nr. 42
	Informatie Beheer Groep: Evaluatie eindrapport Pilot RMC.		2007	Overig evaluatie-onderzoek	www.aanvalopschooluitval.nl Bron: Kamerstukken 2007–2008, 26 695, nr. 37
	Het Expertise Centrum: Eén meld- en registratiepunt voor leerplicht en voortijdig schoolverlaten.		2007	Ex-post evaluatie-onderzoek	www.aanvalopschooluitval.nl Bron: Kamerstukken 2007–2008, 26 695, nr. 37
	Regioplan: handhaving Leerplichtwet en RMC functie.		2007	Ex-post evaluatie-onderzoek	www.aanvalopschooluitval.nl Bron: Kamerstukken 2007–2008, 26 695, nr. 37
	Organise to Learn, «Voorkomen is beter dan uitvallen».		2007	Overig evaluatie-onderzoek	www.aanvalopschooluitval.nl Bron: Kamerstukken 2007–2008, 26 695, nr. 42
	Inspectie van het Onderwijs, Van visie naar realisatie: Een verkennend onderzoek naar voortijdig schoolverlaten in vo en bve.		2007	Overig evaluatie-onderzoek	Home – ivho Bron: Kamerstukken 2007–2008, 26 695, nr. 37
Aantrekkelijk beroepsonderwijs dat aansluit op de behoeften van de deelnemers, de arbeidsmarkt en het vervolgonderwijs.	Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Inzicht in de aansluiting van de opleidingen op de arbeidsmarkt en vervolgopleidingen.	Oktober 2006– september 2007	September 2007	Ex-post evaluatie-onderzoek	http://www.roa.unimaas.nl/

Tabel 4.18 Overzicht afgeronde onderzoeken

Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afge- rond	Soort onderzoek	Vindplaats
Meedoen in de samenleving.	Alfabetiseringsmonitor. Inzicht in aanbod van en deelname aan cursussen.	Rapportage in het voorjaar 2007	April 2007	Overig evaluatieonderzoek	Ministerie van OCW – Zoekresultaten
Instandhouding van het stelsel.	Deelnemersmonitor. Het over een reeks van jaren beschikbaar hebben van informatie over ingeschreven deelnemers bve.	Rapportage in het voorjaar 2007	Februari 2007	Overig evaluatieonderzoek	Ministerie van OCW – Zoekresultaten

ARTIKEL 5. TECHNOCENTRA

5.1 Algemene beleidsdoelstelling: Het financieel ondersteunen van technocentra ter versterking en vernieuwing van de kennisinfrastructuur in de regio en ter verbetering van de aansluiting tussen het technische beroepsonderwijs en het bedrijfsleven.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Het Platform Bèta en Techniek heeft op verzoek van het ministerie een evaluatie verricht naar de jaarverslagen 2006 van de technocentra. Het Platform heeft gekeken naar de resultaten van de afzonderlijke activiteiten, de relatie met de doelstellingen van de Kaderregeling 2006–2010 en naar de effecten die deze activiteiten sorteren. Uit de jaarverslagen komt het beeld naar voren dat de activiteiten van de technocentra ieder op hun eigen manier een bijdrage leveren aan de oplossing van de in de regio gesignaleerde knelpunten. De technocentra creëren draagvlak voor hun activiteiten door in te zetten op netwerkvorming en andere vormen van samenwerkingsverbanden waarin onderwijs en bedrijfsleven betrokken zijn. Deze betrokkenheid blijkt ook uit de gerealiseerde cofinanciering. Verder hebben de activiteiten van de technocentra een gunstig effect op een verbeterde aansluiting tussen het technisch onderwijs en de behoeften van de arbeidsmarkt. Bij vrijwel alle activiteiten werken technocentra samen met partners uit het bedrijfsleven en het onderwijs.

Kritische succesfactoren

Door de toegenomen economische groei in 2007 is de vraag vanuit het bedrijfsleven naar technici sterk gestegen. Dit bleek een impuls voor de bereidheid van instellingen en bedrijven om te investeren in de versterking en vernieuwing van de kennisinfrastructuur in de regio.

5.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 5.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 5 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	8 596	17 602	280	9 037	9 025	9 136	- 111
Totale uitgaven	8 596	8 675	9 207	9 037	9 025	9 136	- 111
Ontvangsten	139	17 270	9 076	9 199	9 084	9 136	- 52

Toelichting

Er is € 111 duizend euro minder gerealiseerd op het onderdeel speerpuntensubsidie.

Instrumenten

Tabel 5.2 Instrumenten

Jaar 2007	Realisatie
1. Het beschikbaar stellen van de basissubsidie aan de technocentra	Ja
2. Het beschikbaar stellen van de speerpuntsubsidie aan de technocentra	Ja

Toelichting

In 2007 is op basis van de Kaderregeling 2006–2010 aan 14 technocentra een basissubsidie verleend. Alle technocentra die een aanvraag hebben ingediend voor een speerpuntsubsidie hebben die ook ontvangen, ter ondersteuning van de basisactiviteiten van de technocentra. Alle 14 technocentra hebben op basis van de gestelde criteria voldoende gepresteerd.

Meetbare gegevens

Wat betreft de kwaliteit van de verslaglegging in de jaarverslagen van technocentra is er nog ruimte voor verbetering. De operationele doelstellingen zijn ruim en breed gedefinieerd, meetbare doelstellingen ontbreken, waardoor het lastig is om op resultaten te reflecteren. De ontwikkeling van een meetinstrumentarium zou meer inzicht kunnen geven in de effecten van de activiteiten en het doelbereik. De technocentra hebben aangegeven hiermee aan de slag te gaan. In de toekomst zal nadrukkelijker worden gestuurd op het zichtbaar maken van de gerealiseerde doelen en het effectbereik.

ARTIKEL 6 EN 7. HOGER ONDERWIJS

6.1 Algemene beleidsdoelstelling: studenten zijn goed voorbereid op de nationale en internationale arbeidsmarkt en op het vervullen van hun rol in de intellectuele voorhoede van de maatschappij

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

De toekomst van Nederland begint bij goed onderwijs. Ook in 2007 is geïnvesteerd in het creëren van de juiste omstandigheden en randvoorwaarden om het studieklimaat zo optimaal mogelijk te maken waardoor studenten het beste uit zichzelf halen.

Welzijn en welvaart zijn afhankelijk van de productie van kennis en nieuwe, innovatieve inzichten. Het Nederlandse wetenschappelijk onderzoek moet zich kunnen meten met het beste in de wereld.

De studenten van vandaag zijn de intellectuele voorhoede van morgen, cruciaal in het maatschappelijk debat, in de vernieuwing van wetenschappen en in de overdracht van culturele waarden en tradities. Hoger onderwijs moet studenten motiveren om tijdens hun studie het beste uit zichzelf te halen, zodat zij zich optimaal kunnen ontplooiën en breed kunnen oriënteren.

Tabel 6.1 Meetbare gegevens

Indicator	Realisatie					Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	
1. Percentage hoger opgeleiden in de leeftijdsgroep 25–44 jaar van de beroepsbevolking** bron: CBS Statline	32,5	34,8	34,3	34,5	—*	in 2020 50
2. Indicator voor de aansluiting op de arbeidsmarkt						
a. Percentage afgestudeerden dat na afstuderen korter dan 4 maanden werkloos was						
● hbo	91	90	90	91	—*	—
● wo	81	82	79	85	—*	—
b. Percentage afgestudeerden dat anderhalf jaar na afstuderen nog werkloos was						
● hbo	5	5	5	4	—*	—
● wo	5	5	4	4	—*	—
c. Percentage afgestudeerden met een eerste baan op tenminste hbo- respectievelijk wo-niveau.	cohort 2001/02	cohort 2002/03	cohort 2003/04	cohort 2004/05		
● hbo	78	77	78	82	—*	—
● wo	64	63	61	65	—*	—

* Gegevens voor 2007 zijn medio 2008 beschikbaar.

** De percentages wijken af van die in de begroting 2007, omdat het CBS de indeling van het onderwijsniveau heeft aangepast om de aansluiting bij de ISCED te verbeteren en internationale vergelijkingen te vergemakkelijken. Het hoogst behaalde onderwijsniveau is vastgesteld met behulp van de Standaard Onderwijsindeling 2003.

Kritische succesfactoren

- Bereidheid van de bevolking om verder te leren.
- Bereidheid van universiteiten en hogescholen om samen te werken met bedrijven en onderzoeksinstituten.
- Responsiviteit van bedrijven naar onderwijs, onderzoek en innovatie.
- Een goed onderzoeksklimaat.

Hoewel maatschappelijke ontwikkelingen en economische groei in het algemeen van invloed zijn op succesfactoren, wordt met het inzetten van de operationele doelstellingen uit paragraaf 6.3 beoogd de succesfactoren van het hoger onderwijs positief te beïnvloeden.

In de Strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 288, nr. 1) «*Het Hoogste Goed*» zijn gemeenschappelijke doelen opgenomen met aandacht voor uitval, kwaliteit, doorstroom en onderzoek in het hoger onderwijs. Deze agenda is een verdieping van het beleidsprogramma van de regering «*Samen werken, samen leven 2007–2011*» (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 30 891, nr. 4).

6.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 6.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 6 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	1 628 604	1 760 835	1 858 290	2 039 503	2 287 731	2 012 274	275 457
Waarvan garantieverplichtingen	0	0	31 500	39 000	108 000		
Totale uitgaven	1 634 146	1 720 238	1 802 921	1 881 795	2 030 854	1 968 462	62 392
Programma-uitgaven	1 634 146	1 714 566	1 797 739	1 876 798	2 025 779	1 963 688	62 091
<i>Toerusten van instellingen voor het verzorgen van hoger onderwijs en onderzoek</i>	<i>1 601 878</i>	<i>1 656 557</i>	<i>1 721 195</i>	<i>1 767 430</i>	<i>1 866 690</i>	<i>1 797 843</i>	<i>68 847</i>
• Reguliere bekostiging (lumpsum) ¹	1 601 878	1 656 557	1 721 195	1 767 430	1 866 690	1 797 843	68 847
<i>Getalenteerde studenten (binnen en buiten Nederland) aantrekken met uitdagend en excellent hoger onderwijs</i>	<i>487</i>	<i>447</i>	<i>2 408</i>	<i>3 070</i>	<i>478</i>	<i>3 333</i>	<i>- 2 855</i>
• Toelatingsbeleid in het hoger onderwijs			1 960	759	478	3 333	- 2 855
• Internationalisering in het hoger onderwijs	487	447	448	311			
• Voortzetting Delta-beurzen				2 000			
<i>Versterken innovatief vermogen van Nederland door optimale benutting hoger onderwijs</i>	<i>30 487</i>	<i>48 778</i>	<i>63 587</i>	<i>82 096</i>	<i>137 943</i>	<i>137 025</i>	<i>918</i>
• Lectoren en kenniskringen	29 754	29 754	29 435	36 961	50 585	49 225	1 360
• Zorgopleidingen in het hoger onderwijs		4 100	5 375	9 300	10 425	10 200	225
• Deltaplan bèta/techniek ²	733	8 924	22 777	27 035	61 308	58 300	3 008
• FES: Investeringsagenda bèta en techniek hoger onderwijs					2 325	6 000	- 3 675
• Regionale actie en aandacht voor kennisinnovatie (Raak)		6 000	6 000	5 000	8 500	8 500	0
• Versterking kennisinfrastructuur publieke sector				3 800	4 800	4 800	0

Tabel 6.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 6 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
<i>Werken aan een goed opgeleide beroepsbevolking door maximale participatie aan hoger onderwijs</i>	1 294	2 539	3 983	7 428	3 869	9 000	- 5 131
• Erkennung van verworven competenties					0	5 000	- 5 000
• Studiekeuze informatie voor het hoger onderwijs	1 203	1 148	1 733	2 580	2 303	2 400	- 97
• E-learning		1 300	2000	3 300			
• Verhoging deelname allochtone studenten/Ambassadeursnetwerk			150	1 448	1 486	1 500	- 14
• Emancipatie	91	91	100	100	80	100	- 20
<i>Meer onderzoekers van meer kwaliteit door verbeteren en aantrekkelijker maken van onderzoekersopleidingen</i>				1 500	4 083	3 000	1 083
• Promotievouchers hbo-studenten				1 500	4 083	3 000	1 083
<i>Programmakosten-overig</i>		6 245	6 566	15 274	12 716	13 487	- 771
• Uitvoeringsorganisatie IBG		1 872	1 946	7 865	7 857	8 841	- 984
• Uitvoeringsorganisatie CFI		4 373	4 620	7 409	4 859	4 646	213
Apparaatsuitgaven Hoger Onderwijs		5 672	5 182	4 997	5 075	4 774	301
Ontvangsten	77	1 463	1 798	46 848	6 955	6 017	938

¹ Inclusief enkele posten voor overige uitgaven.

² Deze middelen zijn bestemd voor het gehele hoger onderwijs.

Toelichting

De realisatie van de uitgaven voor het hoger beroepsonderwijs ligt in 2007 € 62,4 miljoen hoger dan de vastgestelde begrotingsstand. Deze toename houdt voornamelijk verband met de toename van het aantal studenten en de toekenning van de loon- en prijsbijstelling.

Tabel 6.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 7 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	3 227 983	3 327 019	3 445 978	3 531 959	3 656 718	3 520 326	136 392
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven	3 131 645	3 215 642	3 337 895	3 396 597	3 511 532	3 467 043	44 489
Programma-uitgaven	3 131 645	3 215 642	3 337 895	3 396 597	3 511 532	3 467 043	44 489
<i>Toerusten van instellingen voor het verzorgen van hoger onderwijs en onderzoek</i>	3 131 645	3 190 092	3 304 835	3 362 230	3 484 804	3 420 723	64 081
• Reguliere bekostiging (lumpsum)	3 118 604	3 171 410	3 283 950	3 336 903	3 465 106	3 401 298	63 808
• Toerusting van faciliterende organisaties gericht op het hoger onderwijs	13 041	18 682	20 885	25 327	19 698	19 425	273

Tabel 6.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 7 (x € 1 000)

				Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
<i>Getalenteerde studenten (binnen en buiten Nederland) aantrekken met uitdagend en excellent onderwijs</i>	1 916	5 210	13 469	14 883	25 512	- 10 629
• Toelatingsbeleid in het hoger onderwijs	1 916	1 235	1 567	382	1 667	- 1 285
• FES: Rendement en excellentie ¹				0	5 000	- 5 000
• Nederlandse Instituten in het Buitenland (NIB's), Netherlands Education Support Offices (NESO's), Beeldmerk			3 057	6 331	7 375	- 1 044
• Noodfondsen voor internationale hulpacties			1 000	1 000	1 000	0
• Internationaal excelleren ²			4 650	4 800	8 100	- 3 300
• Internationale samenwerking en beurzenprogramma's		3 975	2 195	2 370	2 370	0
• Voortzetting Deltabeurzen			1 000			
<i>Versterken innovatief vermogen van Nederland door optimale benutting hoger onderwijs</i>	5 800	5 600	2 570	400	4 452	- 4 052
• Zorgopleidingen in het hoger onderwijs ³	5 800	5 600	2 570	400	4 452	- 4 052
<i>Werken aan een goed opgeleide beroepsbevolking door maximale participatie aan hoger onderwijs</i>	4 700	5 110	8 395	2 208	3 208	- 1 000
• Surf Educatiefonds in het hoger onderwijs	4 000	4 000	4 000			
• Digitale universiteit in het hoger onderwijs	700	1 000	1 700			
• Verhoging deelname studenten met een handicap		110	2 695	2 208	3 208	- 1 000
<i>Meer onderzoekers van meer kwaliteit door verbeteren en aantrekkelijker maken van onderzoekersopleidingen</i>	9 000	9 910	9 933	9 237	13 148	- 3 911
• Jonge universiteiten ⁴	3 000	6 000	6 000	6 000		6 000
• Onderzoeksmasters in het wetenschappelijk onderwijs ⁵	6 000	3 910	2 933	237	10 148	- 9 911
• Promotievoucher hbo-docenten			1 000	3 000	3 000	0
<i>Programmakosten-overig</i>	4 134	7 230				
• Uitvoeringsorganisatie IBG	2 413	5 648				
• Uitvoeringsorganisatie CFI	1 721	1 582				
Ontvangsten	1 535	1 420	2 081	1 478	11 508	- 4 958

¹ De middelen voor 2007 zijn toegevoegd aan het budget voor 2008.

² De middelen die waren vrijgemaakt uit de lumpsum van de hogescholen voor international centers of excellence zijn daarvoor niet ingezet. Conform afspraak zijn de middelen teruggeboekt naar de lumpsum van de hogescholen (artikel 6).

³ Meerdere voor 2007 geraamde specifieke stimuleringsbijdragen en transitiekosten zijn dit verslagjaar niet gerealiseerd.

⁴ Met amendement Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 30 800 VIII, nr. 15 is in 2007 € 6 miljoen extra beschikbaar gekomen voor de onderzoeksbekostiging van de drie jonge universiteiten: EUR, UM en UvT.

⁵ Ten opzichte van de raming zijn er minder relevante uitgaven (omzettingen naar gift). Naar verwachting zullen deze uitgaven de komende jaren substantieel toenemen.

Toelichting

De realisatie van de uitgaven voor het wetenschappelijk onderwijs ligt in 2007 € 44,5 miljoen hoger dan de vastgestelde begrotingsstand. Deze toename houdt voornamelijk verband met wijziging van het aantal studenten en de toekenning van de loon- en prijsbijstelling.

6.3 Operationele doelstellingen

6.3.1 Toerusten van instellingen voor het verzorgen van hoger onderwijs en onderzoek

Het stelsel van hoger onderwijs is zodanig toegerust dat het voldoet aan de eisen die de wet stelt aan het verzorgen van hoger onderwijs en het verrichten van onderzoek.

Tabel 6.4 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Reguliere bekostiging (lumpsum).	Ja
2. Via bekostiging aan de instellingen voor internationaal onderwijs en onderzoek bijdragen aan de wetenschappelijke opleiding van studenten vooral uit ontwikkelingslanden.	Ja
3. Bijdrage aan de coördinatie van kennis en het stimuleren van ontwikkelingen op het gebied van internationale samenwerking en uitwisseling via subsidies aan de zogenaamde faciliterende organisaties.	Ja
4. Nieuwe wet op het hoger onderwijs en onderzoek (WHOO) en een nieuw bekostigingsmodel hoger onderwijs.	Nee
5. Experimenten met een open bestel van start met ingang van het studiejaar 2007–2008.	Ja
6. Extra investering in meer en betere hoger opgeleiden.	Ja

Toelichting

4. Door deze regering is het wetsvoorstel «Wet op het hoger onderwijs en onderzoek» (WHOO) ingetrokken en heeft heroverweging over de beoogde bekostigingssystematiek voor het hoger onderwijs plaatsgevonden. In de Strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid is een nieuw voorstel gedaan voor aanpassing van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) en de bekostiging van het hoger onderwijs.

Tabel 6.5 Meetbare gegevens

Indicator						Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007		
Toerusten van instellingen voor het verzorgen van hoger onderwijs en onderzoek							
1. Instroom (x 1 000; excl. landbouw) op peildatum							
hbo-volgtijd eerstejaars	70,9	73,9	74,8	77,5	80,2	n.v.t.	
hbo-volgtijd ingeschrevenen	257,3	268,9	280,8	292,7	303,0	n.v.t.	
hbo-deeltijd eerstejaars	15,9	14,5	13,9	13,2	12,5	n.v.t.	
hbo-deeltijd ingeschrevenen	63,8	62,8	60,6	58,6	59,3	n.v.t.	
wo eerstejaars	36,7	38,8	40,5	41,5	43,4	n.v.t.	
wo ingeschrevenen	183,7	193,6	199,9	202,7	206,8	n.v.t.	
2. Uitstroom van studenten (x1 000; excl. landbouw) op peildatum							
hbo-volgtijd gediplomeerden	46,0	47,1	46,2	47,6	49,4	n.v.t.	
hbo-deeltijd gediplomeerden	13,4	14,1	14,6	14,9	13,4	n.v.t.	
wo gediplomeerden (doctoraal/master) bron: OCW Referentieraming 2008	21,4	22,6	24,9	28,5	30,1	n.v.t.	
3. Studierendement							in 2020
verwacht slaagpercentage hbo-bacheloropleidingen wo-opleidingen* bron: CFI: CRIHO, stand december 2007	75,0	74,0	73,0	72,0	69,0		80,0
4. Onderwijsuitgaven per student							
hbo**	5,7	5,6	5,7	5,5	5,6	n.v.t.	
wo***	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	n.v.t.	
Onderwijsuitgaven per student in constante prijzen 2007 (gecorrigeerd voor loon- en prijsbijstellingen) en exclusief de collegegeldontvangsten van de instellingen. Aantallen studenten conform de Referentieraming 2008 (begrotingsraming).							

* In 2002 is de bachelor-master structuur breed in het wetenschappelijk onderwijs gestart. Driejarige bacheloropleidingen zijn nieuw gestart en er zijn lopende opleidingen omgezet naar de nieuwe structuur. Daarnaast bleven er veel ongedeelde opleidingen volgens de oude structuur uitlopen. In de huidige situatie waarin nog twee structuren naast en door elkaar lopen, zijn rendementsberekeningen van betrekkelijke waarde.

** Exclusief de middelen voor het Deltaplan bèta/techniek, omdat deze op meerdere onderwijssectoren en het Ministerie van EZ betrekking hebben en exclusief de fes-middelen voor «Investeringsagenda bèta en techniek hoger onderwijs».

*** Exclusief de fes-middelen voor rendement en excellentie.

6.3.2 Getalenteerde studenten (binnen en buiten Nederland) aantrekken met uitdagend en excellent hoger onderwijs

Doelbereiking

In Nederland is behoefte aan meer kwalitatief hoogwaardige opleidingen voor talentvolle studenten. Naast opleidingen die voldoen aan de vereisten van basiskwaliteit is er behoefte aan meer opleidingen die ambitieuze en getalenteerde studenten extra uitdagen. In het kader van «Ruim baan voor talent» zijn dergelijke programma's, deels met selectie en deels met collegegeldverhoging, gestimuleerd. Deze programma's zijn gemonitord en geëvalueerd door de Commissie «Ruim baan voor talent» (het rapport «Wegen voor Talent»; Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 29 388, nr. 14). Ook is het omwille van het internationale concurrentievermogen van Nederland belangrijk dat Nederland aantrekkelijker wordt voor getalenteerde buitenlandse studenten. De instroom van buitenlands talent en de stimulering van instellingen om zich internationaal te profileren, kan bijdragen aan verhoging van de kwaliteit van het Nederlandse hoger onderwijs.

Tabel 6.6 Instrumenten

Jaar 2007		Realisatie
1. Toelatingsbeleid.		Ja
2. Rendement en excellentie.		Nee
3. Internationaal excelleren.		Ja

Toelichting

- In de periode 2007–2011 is in totaal € 50,0 miljoen beschikbaar uit het Fonds economische structuurversterking (Fes) om excellentie in het hoger onderwijs te bevorderen. Het project heeft vertraging opgelopen omdat meer tijd is gegaan naar het precies invullen van het project. De in 2007 begrote middelen van € 5,0 miljoen zijn doorgeschoven naar 2008. Daarmee is het voor 2008 begrote bedrag gebracht op € 10,0 miljoen.
- In 2007 is een «Beeldmerk Nederland» gerealiseerd, dat in combinatie met de Nederlandse Instituten in het Buitenland (NIB's) en de Netherlands Education Support Offices (NESO's) de wereldwijde naamsbekendheid van het Nederlandse hoger onderwijs moet verbeteren. Voor deze activiteiten is in 2007 € 6,3 miljoen ingezet. Om instellingen te motiveren zelf hun verantwoordelijkheid te nemen voor de internationale herkenbaarheid, gebaseerd op topkwaliteit, was € 8,1 miljoen beschikbaar. Hiervan is € 4,8 miljoen toegevoegd aan het Huygens Scholarship Programma. De overige middelen (€ 3,3 miljoen) zijn conform afspraak teruggeboekt naar de lumpsum van de hogescholen. Noodfonds voor internationale hulpacties op het gebied van hoger onderwijs: in 2007 werd dit beursprogramma naast studenten uit Wit-Rusland uitgebreid voor studenten uit Zimbabwe.

Tabel 6.7 Meetbare gegevens

Indicator	Realisatie					Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	
Toelatingsbeleid						
Indicator voor uitdagend onderwijs						
1. Percentage studenten dat als gemotiveerd kan worden beschouwd bron: uit de gegevens voor de Studentenmonitor 2007	20,5	18,0	18,0	18,6	– *	stijgende trend
Internationaal excelleren						
2. Percentage buitenlandse studenten in Nederland		3,7	3,9	4,9	–*	stijgende trend
3. Percentage Nederlandse studenten in buitenland bron: Bisonmonitor 2004 en Mobiliteitsmonitor 2005, 2006		2,3	2,4	2,4	–*	

* Gegevens over de realisatie 2007 zijn eind 2008 beschikbaar.

Toelichting

- De indicator gemotiveerde student is een samengestelde indicator, opgebouwd uit variabelen uit de studentenmonitor. Het gaat om het aandeel van voltijd studenten, jonger dan 26 jaar, die meer dan 35 uur per week aan hun studie besteden, die zelf aangeven zeer gemotiveerd te zijn, en die hoog scoren op de indicator studie-inzet. De indicator gemotiveerde student geeft een beter beeld van de uitdaging van het onderwijs en is een vervanging voor het percentage gedreven

studenten uit de studentenmonitor van 2004. Deze indicator is ook gebruikt in de begroting 2008.

6.3.3 Versterken innovatief vermogen en de kennisinfrastructuur van Nederland door optimale benutting hoger onderwijs

Om duurzame economische groei en een hoog welvaartsniveau ook op de lange termijn mogelijk te maken, moet het innovatief vermogen van Nederland worden versterkt (zie ook de Strategische agenda hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid). Om het innovatief vermogen te versterken is in 2007:

- de kenniscirculatie gestimuleerd door verdere investeringen in Raak en lectoren. Dit komt de innovatie in het beroepenveld ten goede. Een goede inbreng en vertegenwoordiging vanuit de bedrijven is vaak een succesfactor bij best practices van samenwerking (zie ook de tekstbox bij de algemene beleidsdoelstelling over Raak).
- wederom geïnvesteerd in het verhogen van de instroom en uitstroom van bèta techniek-studenten als uitvoering van het Deltaplan bèta/techniek.
- uit het Fes € 20,0 miljoen beschikbaar gesteld voor de oprichting van een aantal centres of entrepreneurship bij universiteiten en hogescholen naar Amerikaans voorbeeld. In 2007 heeft een beoordelingsronde plaatsgevonden voor het oprichten van centres of entrepreneurship in het hoger onderwijs. Hieruit zijn 6 centres geselecteerd. De middelen worden bij het ministerie van Economische Zaken verantwoord.

Regionale actie en aandacht voor kennisinnovatie (Raak)-project

De wereldwijde technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Hoe houden Nederlandse high-tech ondernemers hun positie op de markt? Het Raak-project «access to high tech» ondersteunt regionale technologiebedrijven bij de vergroting van hun concurrentiekracht. Een onderdeel van dit Raak-project is DevLab (Development Laboratories): het is een initiatief van twaalf technologiebedrijven uit het midden- en kleinbedrijf. Ze werken nauw samen met hogescholen, universiteiten aan kennisuitwisseling en innovatie. Door middel van dit gezamenlijke initiatief zijn kleine, individuele bedrijven toch in staat om een technologische voorsprong te behouden. In 2007 won DevLab de onderwijsvernieuwing award.

Tabel 6.8 Instrumenten

Jaar 2007	Realisatie
1. Voortzetting van de Raak-regeling (mkb).	Ja
2. Raak-publiek.	Ja
3. Investeringen in lectoren en kenniskringen.	Ja
4. Deltaplan bèta/techniek.	Ja
5. Zorg.	Ja
6. 3 TU's.	Ja

Toelichting

6. De 3TU-federatie is in 2007 gerealiseerd. In de Centres of excellence bundelt de federatie toponderzoek op een aantal belangrijke gebieden nl: High Tech Systems, Nanotechnology, Fluid and Solid Mechanics, ICT en Sustained Energy. Het accent ligt op het verder inrichten en implementeren van de centres (tot en met 2010) waarin de 3 TU's hun krachten bundelen en hun inspanningen en zwaartepunten op elkaar afstemmen.

Tabel 6.9 Meetbare gegevens

Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	
Raak-regeling*						
Raak-mkb						
1. Aantal in projecten betrokken ondernemers			1 150	niet gemeten	3 740	–
Raak-publiek						
2. Aantal in projecten betrokken professionals van publieke instellingen				350	530	–
Samenhang Raak-lectoren						
3. Aantal in Raak-projecten betrokken lectoren** bron: SIA, december 2007				68	110	–
Lectoren						
4. Gemiddelde omvang kenniskring extern en intern						
• in fte	0,6	1,1	1,5	1,7	–***	stijgende trend
• in personen	3,8	6,3	8,3	9,2	–***	stijgende trend
5. Percentage van het aantal lectoren met een intensieve kennisuitwisseling met MKB		38	68		–***	stijgende trend
6. Percentage van het aantal lectoren met een intensieve kennisuitwisseling instellingen bron: SKO, augustus 2006		72	93		–***	stijgende trend
7. Deltaplan Bèta/techniek percentage instroom t.o.v. 2000****						
a. hbo: techniek	– 5,9	– 6,9	– 7,1	– 7,4	– 5,0	15,0 in 2007
b. wo: natuur en techniek	8,9	13,9	17,0	22,4	30,6	15,0 in 2007
c. hbo + wo	– 1,3	– 0,4	0,4	1,9	6,0	15,0 in 2007
8. Percentage uitstroom t.o.v. 2000*****						
a. hbo: techniek	2,4	3,7	– 0,5	– 1,0	– 4,0	15,0 in 2010
b. wo: natuur en techniek	12,6	18,3	25,7	31,2	37,6	15,0 in 2010
c. hbo + wo	5,2	7,7	6,5	7,7	7,2	15,0 in 2010
bron: CFI, tellingen 1 cijfer HO						
Zorg						
9. Aantal opleidingsplaatsen voor de zorgmaster-opleidingen nurse practitioner en physician assistant bron: HBO-raad	nvt	232	318	312	325	handhaven instroom
TU's						
10a. Federatie technische universiteiten					gerealiseerd	oprichting federatie
10b. Centers of excellence					5 centers gerealiseerd	5 centers in 2010

* Deze cijfers zijn een conservatieve schatting op basis van rapportages van alle Raak-programma's en navraag bij een selectie van de Raak-programma's. Navraag bij een selectie van de Raak-programma's door het Telematica Instituut heeft geleid tot een bijstelling van de geregistreerde gegevens. Er bleek sprake van een significante onderrapportage.

** Eind 2007 waren 110 lectoren betrokken bij Raak-programma's. Een groot aantal lectoren is bij meerdere Raak-programma's betrokken. In totaal is er sprake van 198 lectoraatdeelnames bij Raak-programma's.

*** Eerdere gegevens zijn afkomstig uit de twee metingen van Consort (in opdracht van SKO). De SKO voert in 2008 evaluatiebezoeken uit die een goed kwalitatief beeld opleveren. De gegevens voor lectoren zijn medio 2008 beschikbaar.

**** De instroompercentages zijn gebaseerd op aantallen eerstejaars (bachelor en master) inclusief eerstejaars met een buitenlandse nationaliteit.

***** De uitstroomcijfers wijken af van de cijfers in de begroting 2007. Dit heeft te maken met diploma's die (nog) niet waren geregistreerd.

Toelichting

7. en 8. De tussendoelstelling, 15% meer instroom, is in 2007 niet bereikt. Het wo heeft deze doelstelling wel bereikt. Het hbo blijft achter. Het beeld per instelling in het hbo fluctueert sterk. Van de 17 instellingen die participeren in het Sprint-programma behaalt bijna 2/3 de 15% doelstelling. De overige instellingen scoren minder goed en beïnvloeden het overall beeld negatief. Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen voor de minder goede resultaten. Zo zijn sommige instellingen te laat begon-

nen, terwijl op andere instellingen de regionale context een negatief effect heeft gehad op het behalen van de doelstelling. Het Platform Bèta Techniek verbindt financiële consequenties aan de resultaten: in goed presterende hogescholen wordt meer geïnvesteerd terwijl slecht presterende instellingen gekort worden. Met slecht presterende instellingen is afgesproken dat als ze alsnog de doelstelling halen, de korting ongedaan gemaakt wordt. Vorig jaar is aan de Tweede Kamer in de brief over het beleidskader 2007/2008 (Kamerstukken 2006–2007, 30 800 VIII, nr. 111) gemeld dat de tussendoelstelling in 2007 niet behaald zou worden. Voor meer informatie wordt verwezen naar de website: www.platformbetatechniek.nl.

9. De effecten van het substitutiebeleid tonen aan dat het structureel verschuiven van taken van arts naar niet-arts (waaronder de nurse practitioner en physician assistant), een positieve bijdrage levert aan veilige, effectieve, patiëntgerichte en toegankelijke zorg (Staat van de Gezondheidszorg 2007, Inspectie voor de Volksgezondheid). Voor de overige nieuwe zorgopleidingen is de instroom gehandhaafd op het niveau: mondzorgkunde 300, master medische ingenieur TUE 20, geneeskunde 2850, klinische technologie 100, en medische psychologie UT 30. De financiering van deze opleidingen maken deel uit van de reguliere bekostiging van de hogescholen en universiteiten.

6.3.4 Werken aan een goed opgeleide beroepsbevolking door maximale participatie aan hoger onderwijs

Doelbereiking

In 2007 is door het in maart van dat jaar aangetreden kabinet een goede fundering gelegd voor een beleid dat serieuze stappen naar een hoger opleidingsniveau van de beroepsbevolking mogelijk maakt. Het verminderen van de uitval in het hoger onderwijs (waardoor een grote bijdrage kan worden geleverd aan het verhogen van het percentage hoger opgeleiden) is hoofdpunt van zowel de Strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid, als van de beleidsagenda's van de VSNU en de HBO-raad.

Tabel 6.10 Instrumenten

Jaar 2007	Realisatie
1. Verhogen deelname vrouwen aan de opleidingen in de ho-sectoren bèta en techniek.	Ja
2. Verhogen deelname studenten met een handicap.	Ja
3. Studiekeuze-informatie hoger onderwijs.	Ja
4. Verhogen deelname allochtone studenten.	Ja
5. Erkenning verworven competenties (EVC).	Ja

Toelichting

2. Een groot deel van de instellingen heeft subsidie gekregen voor een actieplan om concrete knelpunten aan te pakken. Onderzoek naar de effecten van maatregelen, naar factoren in vertraging en uitval en naar de kosten van instellingen is aanbesteed. Onder coördinatie van de Stichting Handicap + Studie is een voorlichtingscampagne van start gegaan.
3. In 2007 is de informatie op de website ook in het Engels beschikbaar.

Verder is de informatie uitgebreid met masteropleidingen en met gegevens over de aansluiting tussen bachelor- en masteropleidingen. Het gebruik vertoont een stijgende lijn. De stichting SURF is verantwoordelijk voor de website.

4. Aan 13 hogescholen en 8 universiteiten is subsidie verleend voor het vergroten van de instroom van allochtone studenten, verbeteren van rendementen en vermindering van de uitval. Deze projecten lopen tot en met 2008 en worden in 2009 geëvalueerd.
5. Zie voor nadere toelichting paragraaf 4.3.6 Bevorderen Leven Lang Leven (projectdirectie Leven & Werken).

Tabel 6.11 Meetbare gegevens								
Indicator					Realisatie	Streefwaarde		
	2003	2004	2005	2006	2007			
Meer vrouwen in de techniek								
1. a. hbo percentage ingeschreven vrouwen in voltijd technische opleidingen	14,5	14,2	14,1	14,5	–*	stijgende trend		
b. wo percentage ingeschreven vrouwen in de sector Techniek bron: VHTO	17,8	17,5	17,1	16,9	– *	stijgende trend		
Participatiegraad:								
2. cumulatieve deelname van 26-jarigen t.o.v. actuele bevolking (1 jan) aan bekostigd hoger onderwijs in Nederland bron: CBS, CFI (1-cijfer HO); bewerking OCW	39,6	41,0	42,4	43,7	45,0	streven is 50% in 2010		

* Gegevens over de realisatie 2007 zijn eind 2008/begin 2009 beschikbaar.

6.3.5 Meer onderzoekers van meer kwaliteit door verbeteren en aantrekkelijker maken van onderzoekersopleidingen

Tabel 6.12 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Promotievouchers hbo-docenten	Ja
2. Onderzoekmasters	Ja

Tabel 6.13 Meetbare gegevens								
Indicator					Realisatie	Streefwaarde		
	2003	2004	2005	2006	2007			
Promotievouchers hbo-docenten								
1. Aantal hbo-docenten die gaan promoveren bron: HBO-raad	nvt	nvt	nvt	0	–*	–		
Onderzoekmasters								
2. Aantal ingeschreven studenten aan een onderzoekmaster dat 1 extra jaar SF-geniet Bron: tellingen door de IB-groep (maart 2008)	51	184	662	1 205	1 455	2 150 in 2010		

* Cijfers zijn beschikbaar na ontvangst van de jaarverslagen in juli 2008.

Toelichting

1. De promotietrajecten zijn gestart in 2007. Eerste gegevens over de aantallen zijn beschikbaar na ontvangst van de jaarverslagen van de hogescholen in juli 2008.

Ter verhoging van de kwaliteit van het onderwijs is het beleid erop gericht om meer docenten met mastergraad en gepromoveerde docenten in het hbo te bevorderen.

6.4 Overzicht evaluatieonderzoeken

Tabel 6.14 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
6.3.2 Getalenteerde studenten (binnen en buiten Nederland) aantrekken met uitdagend en excellent hoger onderwijs	Ruim baan voor Talent		2007	Ex-post evaluatie	Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 29 388, nr. 14
	Transnationale Universiteit Limburg		2007	Ex-post evaluatie	Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 27 772, nr. 2

ARTIKEL 8. INTERNATIONAAL ONDERWIJSBELEID

8.1 Algemene beleidsdoelstelling: Bevorderen van internationale oriëntatie en samenwerking, om daarmee de kwaliteit van onderwijs, cultuur en wetenschap een impuls te geven en de internationale competenties van lerenden, docenten, kunstenaars en wetenschappers te vergroten.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Uit de publicatie «Internationale Mobiliteit in het Onderwijs in Nederland» 2006 (medio 2007 aan de Kamer verstuurd) blijkt dat de mobiliteit binnen de nationale en Europese programmabiliteit in het primair en voortgezet onderwijs is gestegen ten opzichte van vorig jaar. De mobiliteit in het primair onderwijs laat grote schommelingen zien, terwijl in voortgezet onderwijs sprake is van gestage groei. De mobiliteit van leerlingen in het bve-veld laat verder een lichte stijging zien ten opzichte van vorig jaar. In het hoger onderwijs neemt het aantal studenten dat in het kader van een mobiliteitsprogramma naar het buitenland gaat licht af, na een forse stijging tot het jaar 2004/2005. De instroom van buitenlandse studenten in het Nederlands hoger onderwijs (in de context van een programma) schommelt door de jaren heen rond een stabiel aantal. Over culturele uitwisseling ontbreken dergelijke cijfers en zijn dus geen onderbouwde uitspraken te doen over de trends.

Meetbare gegevens

Effecten van de operationele doelstellingen als het participeren in internationale organisaties (zoals de EU, OESO, UNESCO en Nederlandse Taalunie), het ondersteunen van internationaal opererende organisaties (zoals het Duitsland Instituut Amsterdam en de Frans Nederlandse Academie) en de diverse samenwerkings- en mobiliteitsprogramma's (zoals die van het Europees Platform), zijn alleen meetbaar als het gaat om fysieke uitwisseling en mobiliteit van scholieren, studenten, docenten etcetera. Daarvoor wordt verwezen naar de hiervoor reeds genoemde publicatie «Internationale Mobiliteit in het Onderwijs in Nederland» 2006.

Succesfactoren

In goede interdepartementale samenwerking wordt verder gewerkt aan het wegnemen van onnodige belemmeringen voor toelating van kenniswerkers van buiten de EU. Tevens wordt een «Branding»-strategie ontwikkeld om Nederland te profileren als een aantrekkelijk, internationaal georiënteerd land van kennis en cultuur. OCW voert een actief internationaliseringsbeleid, onder meer gericht op het aantrekken van buitenlands talent voor het hoger onderwijs (zie artikel 6.3.2) en het stimuleren van internationale mobiliteit van Nederlandse studenten, zoals door het wereldwijd meeneembaar maken van studiefinanciering (zie artikel 11.3.5).

8.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 8 (x € 1 000)								
	Realisatie					Vastgestelde begroting	Verschil	HGIS realisatie
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007	2007
Verplichtingen	15 993	24 107	18 515	17 815	17 794	15 567	2 227	1 254
Waarvan garantieverplichtingen								
Totale uitgaven	19 317	26 773	15 903	16 507	18 083	16 604	1 479	1 254
Programma-uitgaven	19 317	24 903	12 700	13 592	15 050	13 864	1 186	1 254
<i>Stimuleren van internationalisering in het onderwijs</i>	<i>13 242</i>	<i>13 523</i>	<i>7 524</i>	<i>7 628</i>	<i>7 842</i>	<i>7 799</i>	<i>43</i>	
● Subsiidiëren van uitwisselingsprogramma's voor lerenden en docenten	9 864	10 301	4 924	4 969	4 920	4 820	100	
● Subsiidiëren van internationale samenwerkingsverbanden	3 378	3 222	2 600	2 659	2 922	2 979	- 57	
<i>Stimuleren van Internationale culturele samenwerking</i>					<i>1 174</i>	<i>0</i>	<i>1 174</i>	<i>1 106</i>
● Subsiidiëren van internationaal opererende culturele organisaties in Nederland					674	0	674	606
● Bijdragen aan culturele organisaties in het buitenland					500	0	500	500
<i>Ondersteunen van internationaal opererende organisaties in binnen- en buitenland</i>	<i>6 075</i>	<i>11 380</i>	<i>5 176</i>	<i>5 964</i>	<i>6 034</i>	<i>6 065</i>	<i>- 31</i>	<i>148</i>
● Subsiidiëren van internationaal opererende organisaties in Nederland	4 594	4 894	4 368	4 275	4 295	4 252	43	148
● Bijdragen aan (multilaterale) organisaties in het buitenland	581	340	20	90	92	96	- 4	
● OCW-vertegenwoordiging te Brussel			382	835	956	1 017	- 61	
● Steunpunt Nederlands Onderwijs te Brussel				454	549	500	49	
● Internationaal beleidsonderzoek, kennisuitwisseling en benchmarking	472	306	209	310	142	200	- 58	
● EU-voorzitterschap 2004	428	5 840	197					
Apparaatsuitgaven		1 870	3 203	2 915	3 033	2 740	293	
Ontvangsten	419	39	106	81	842	99	743	

De apparaatsuitgaven zijn voor het eerst in de begroting 2004 bij dit artikel opgenomen.

Toelichting

Op het totale artikel is in 2007 € 1,5 miljoen meer uitgegeven ten opzichte van de vastgestelde begroting. Hieraan liggen aantal begrotingsmutaties ten grondslag.

De belangrijkste mutaties zijn:

- Een verhoging van de programma-uitgaven op dit artikel met € 1,1 miljoen voor het stimuleren van internationale culturele samenwerking;

- Een overboeking van € 0,2 miljoen van dit artikel naar artikel 14 «Cultuur» voor het Jaar van de Interculturele dialoog;
- Een verhoging van de apparaatsuitgaven met € 0,2 miljoen voor de attaché te Washington;
- Voor loon- en prijsbijstelling is het artikel verhoogd met € 0,4 miljoen.

8.3 Operationele doelstellingen

Bij Voorjaarsnota 2007 is dit artikel verhoogd met € 1,1 miljoen voor het stimuleren van internationale culturele samenwerking. Voorheen maakte deze middelen deel uit van artikel 14.05 «Internationaal Cultuurbeleid». In verband hiermee is ten opzichte van de vastgestelde begroting 2007 in deze verantwoording een extra operationele doelstelling toegevoegd.

8.3.1 Stimuleren van internationalisering in het onderwijs

Instrumenten

Tabel 8.2 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Nationale programma's voor internationalisering in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs, gericht op leerlingenuitwisseling, docentenmobiliteit, tweetalig onderwijs en internationalisering door middel van onder meer ict en overige programma's van het Europees Platform.	Ja
2. Programma Leven Lang Leren 2007–2013	Ja
3. Koninkrijk der Nederlanden, algemeen programma voor nauwe samenwerking tussen scholen (KANS).	Ja
4. Suriname ontvangt van 2005–2008 jaarlijks een subsidie ten behoeve van onderwijsprojecten die een relatie hebben met NTU-activiteiten in voorbereidende en ondersteunende zin.	Ja
5. Duitsland Instituut Amsterdam (DIA).	Ja
6. Frans Nederlandse Academie voor hoger onderwijs en onderzoek (FNA).	Ja
7. Samenwerking met Rusland en de (pre-)accessielanden in Zuid-Oost Europa	Ja
8. Fulbright-beurzenprogramma. Binationaal beurzenprogramma tussen Nederland en de Verenigde Staten van Amerika voor afgestudeerden in het hoger onderwijs, promovendi en wetenschappers.	Ja

8.3.2 Stimuleren van internationale culturele samenwerking

Instrumenten

Tabel 8.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Vlaams Nederlands Huis	Ja
2. Stichting Internationale Culturele Activiteiten voor Het Cultural Contact Point, Conferentie Vredespaleis	Ja
3. Europese Culturele Stichting voor LabforCulture	Ja
4. Cultureel attaché te New York om de Nederlandse belangen te behartigen	Ja
5. Koninkrijksspelen2007	Ja
6. Projecten Internationaal Cultuur Beleid	Ja
7. Subsidies aan Felix Meritis Foundation, Cultuurhuis de Brakke Grond en John Adams Institute	Ja
8. Internationale DG-bijeenkomst Cultuur «Creatieve industrie»	Ja
9. Module Internationaal Cultuur Beleid	Ja
10. Bezoekersprogramma Internationaal Cultuur Beleid	Ja
11. Project Nieuw migratiebeleid en de Culturele sector	Ja

8.3.3 Ondersteunen van internationaal opererende organisaties in binnen- en buitenland

Instrumenten

Tabel 8.4 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Nederlandse Taalunie (NTU). Samen met de Vlaamse Gemeenschap en Suriname neemt Nederland deel aan de Taalunie.	Ja
2. Europa College Brugge. In Europees verband neemt Nederland hieraan deel. Het betreft het Nederlands aandeel in de jaarlijkse bijdrage aan het Europa College.	Ja
3. Europees Platform (EP). Het EP verzorgt een aantal programma's (zie 8.3.1). Het betreft de kosten die het EP (als organisatie) maakt voor de uitvoering van deze programma's.	Ja
4. Economische Voorlichtingsdienst (EVD). Bij de EVD voert bureau CROSS programma's uit betreffende de onderwijssamenwerking met de Russische Federatie en landen in Centraal- en Oost-Europa, waaronder de (pre-) accessielanden.	Ja
5. Permanente Vertegenwoordiging UNESCO. Vanuit OCW is bij de UNESCO een plaatsvervangend vertegenwoordiger gedetacheerd, om de OCW belangen te behartigen.	Ja
6. Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).	Ja
7. OCW-vertegenwoordiging te Brussel	Ja
8. Steunpunt Nederlands Onderwijs te Brussel ter ondersteuning van vertegenwoordigers van Nederlandse organisaties op OCW- terrein bij hu optreden in Brussel.	Ja
9. Internationaal beleidsonderzoek, kennisuitwisseling en benchmarking (zie tabel 8.5 «onderzoeken»)	Ja

8.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

In 2007 heeft de nadruk gelegen op evaluatietrajecten. Evenals in andere jaren is in 2007 het Rapport Internationale Mobiliteit in het Onderwijs (IMON-rapport) uitgebracht, dat inzicht geeft in de mobiliteit in PO, VO, Beroepsonderwijs en HO (in het jaar 2006). In 2007 zijn voorts geëvalueerd: de Nationale UNESCO Commissie en de onderwijssamenwerking tussen Nederland en Rusland in de periode 2003–2007.

Tabel 8.5 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
8.3.1	De onderwijssamenwerking Nederland-Rusland 2003–2007	2007	2007	Overig evaluatieonderzoek	
8.3.1	Evaluatie Socrates- en Leonardoprogramma's	2007	2007	Overig evaluatieonderzoek	http://www.regioplan.nl
8.3.1	Rapport «Buitenlandse wetenschappers over wonen en werken in Nederland»	2006	2007	Overig evaluatieonderzoek	
8.3.1	Evaluatie nationale internationaliseringsprogramma's (Europees Platform)	2006	2007	Overig evaluatieonderzoek	
8.3.1	Rapport Internationale Mobiliteit in het Onderwijs in Nederland (IMON-rapport 2006): Onderzoek naar effecten (internationaliserings)beleid op mobiliteit in PO, VO, Beroepsonderwijs, HO	2007	2007 (jaarlijks uit-gevoerd)	Overig evaluatieonderzoek	http://www.nuffic.nl
8.3.1 en 8.3.2	Rapport «Profilering van Nederland in het Buitenland» (<i>quick scan</i>)	2006	2007	Overig evaluatieonderzoek	
8.3.1 en 8.3.2	Evaluatie Nationale UNESCO Commissie	2006	2007	Overig evaluatieonderzoek	
8.3.2	Internationale vergelijkende <i>quick scan</i> over nationaal beleid voor creatieve industrieën	2006	2007	Overig evaluatieonderzoek	

Toelichting

De vier in de begroting aangekondigde onderzoeken, de onderwijssamenwerkingsprogramma's met Rusland, de Nationale UNESCO Commissie, het Europees Platform en de internationale studentenmobiliteit (IMON) zijn gerealiseerd en hebben ook tot beleidsaanpassingen geleid. Tevens zijn er enkele onderzoeken verricht in het kader van de ontwikkeling van een «Branding»-strategie voor Nederland.

8.5 Overzicht van de uitgaven voor Internationaal beleid op de OCW-begroting

Deze paragraaf biedt een overzicht van de totale internationale uitgaven van OCW per beleidsartikel.

8.5.1 Overzicht van de internationale uitgaven per artikel

Tabel 8.6 Internationale uitgaven OCW (x € 1 000)								
	Realisatie					Vastgestelde begroting	Verschil	HGIS realisatie
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007	2007
Primair onderwijs (artikel 1)	13 616	14 799	15 489	15 806	16 522	15 712	810	
Voortgezet onderwijs (artikel 3)	1 550	1 824	2 115	2 539	2 627	2 732	- 105	
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (artikel 4)	676	709	835	728	989	734	255	
Hoger beroepsonderwijs (artikel 6)	489	447	7 358	4 006	3 453	3 994	- 541	3 453
Wetenschappelijk onderwijs (artikel 7)	60 908	64 639	69 765	72 340	78 606	67 932	10 674	56 602
Internationaal onderwijsbeleid (artikel 8)	19 317	24 903	12 700	13 592	15 050	13 864	1 186	1 254
Informatie en communicatietechnologie (artikel 10)	157	166	100	100	100	100		
Studiefinanciering (artikel 11)	1 539	1 711	-	577	14 401	39 300	- 24 899	
Internationaal cultuurbeleid (artikel 14)*	1 689	2 284	2 369	2 430		2 068	- 2 068	
Kunsten (artikel 14)	5 873	5 961	4 487	6 864	6 370	6 438	- 68	2 086
Cultureel erfgoed (artikel 14)	1 631	1 264	1 098	1 049	950	1 595	- 645	145
Media letteren en bibliotheken (artikel 15 en 14.02)	47 868	44 997	45 207	44 468	44 356	44 577	- 221	12
Onderzoek en wetenschappen (artikel 16)	75 006	74 205	74 584	74 940	72 487	76 967	- 4 480	454
Totaal	230 319	237 909	236 107	239 439	255 911	276 013	- 20 102	64 006

* De gelden voor internationaal cultuurbeleid zijn met ingang van het jaar 2007 verdeeld over de artikelen 08, 14, en 15.

Toelichting

De uitgaven op de Homogene groep internationale samenwerking (HGIS) maken deel uit van de totale realisaties in het jaar 2007. De beleidsprestaties zijn toegelicht bij de betreffende beleidsartikelen.

Ten aanzien van de realisaties op artikel 11 «Studiefinanciering» geldt het volgende. Voor de totale meeneembaarheid van studiefinanciering naar het buitenland is voor 2007 € 39,3 miljoen begroot (inclusief uitbreiding van € 11 miljoen). Ultimo 2007 studeerden ongeveer 5000 studenten buiten Nederland met meeneembare studiefinanciering. De uitgaven aan meeneembaarheid zijn niet specifiek herkenbaar in de realisatiegegevens, maar maken onderdeel uit van de uitgaven van de verschillende onderdelen van de studiefinanciering zoals de basisbeurs, de aanvullende beurs, de reisvoorziening en de rentedragende lening. Zie verder artikel 11 onderdeel 11.3.5 Stimuleren van internationale studentenmobiliteit.

ARTIKEL 9. ARBEIDSMARKT EN PERSONEELSBELEID

9.1 Zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende personeel van voldoende kwaliteit in alle regio's

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Het aantal vacatures in het onderwijs stijgt. De concurrentie op de Nederlandse arbeidsmarkt is flink toegenomen. Ook in het onderwijs wordt de arbeidsmarkt krappere; schoolbesturen krijgen meer moeite om vacatures te vervullen. Het aantal vacatures in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs loopt conform de verwachtingen op (zie tabel 9.1 hierna), maar ligt nog wel ruim binnen de kritische grenswaarde van 1%. Wanneer het aantal openstaande vacatures van onderwijspersoneel niet groter is dan 1% van de werkgelegenheid, zijn scholen voldoende in staat dit tekort op te vangen met tijdelijke maatregelen. Boven deze grens wordt het aandeel openstaande vacatures een belemmering voor goed onderwijs. Ook in het middelbaar en hoger beroepsonderwijs loopt het aantal vacatures – mede door de hoogconjunctuur – snel op.

Vanaf 2010 dreigt door de vergrijzing een fors tekort aan leraren. In mei vorig jaar is als uitwerking van het coalitieakkoord een Commissie Leraren onder leiding van de heer Rinnooy Kan ingesteld. Deze commissie kwam op 12 september 2007 met een rapport. De analyse van de commissie is helder. Er komt een enorm probleem op ons af: een kwantitatief en kwalitatief lerarentekort.

Eind november 2007 kwam het ministerie van OCW met het actieplan «LeerKracht van Nederland». Met dit samenhangende, uitgebreide pakket aan maatregelen reageert het kabinet op het advies van de Commissie Leraren en het advies van de Onderwijsraad «Leraarschap is eigenaarschap». Het actieplan moet zorgen voor een stevige impuls aan de kwaliteit van het lerarenkorps en daarmee aan de kwaliteit van het onderwijs. De waardering voor het leraarschap moet omhoog. Niet alleen kunnen leraren rekenen op een betere beloning (met een sterk accent op opleiding en prestaties) en een beter loopbaanperspectief, maar ook zal hun positie in de school worden versterkt. Het kabinet trekt daarvoor honderden miljoenen per jaar extra uit, oplopend tot uiteindelijk ruim € 1,1 miljard in 2020.

Tabel 9.1 Meetbare gegevens

Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004*	2005*	2006*	2007**	2007
1a. Aantal openstaande vacatures voor leraren en managers in het primair en voortgezet onderwijs, in fte's en in procenten van de werkgelegenheid Bron: Aantal openstaande vacatures: Arbeidsmarktbarometer, Regioplan.	660 0,4	560 0,3	640 0,4	910 0,5	kleiner dan 1%

* Realisatie op basis van vier kwartaalcijfers per kalenderjaar

** Realisatie op basis van de eerste drie kwartalen

Toelichting

Het gaat bij de streefwaarde van het aantal openstaande vacatures om de nog te vervullen vraag. Elk jaar ontstaan vacatures door de vraag naar nieuw personeel in verband met uitbreiding of vervanging. Daar waar de

instroom onvoldoende is om aan deze vraag te voldoen wordt gesproken van de nog te vervullen vraag (Zie ook Nota Werken in het onderwijs 2008).

9.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 9.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 9 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	95 933	118 489	154 301	179 443	49 974	157 004	- 107 030
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven	88 479	117 405	140 683	160 342	92 799	157 004	- 64 205
Programma-uitgaven	88 479	114 071	137 444	157 312	89 623	153 920	- 64 297
<i>Zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende personeel</i>				64 931	59 920	77 637	- 17 717
• Arbeidsmarkt				41 561	40 246	45 066	- 4 820
• Arbeidsvoorwaarden				12 725	9 544	22 441	- 12 897
• Sociale zekerheid				10 645	10 130	10 130	0
<i>Zorgen voor personeel van voldoende kwaliteit</i>				32 039	27 156	40 635	- 13 479
• Onderhoud van de bekwaamheid/ professionalisering onderwijs-personeel				3 562	0	1 735	- 1 735
• Opleiden in de school				20 896	14 423	14 400	23
• Versterking beroepsgroep				2 310	3 256	5 000	- 1 744
• Landelijk Platform voor de beroepen in het onderwijs				999	1 033	3 000	- 1 967
• Versterken lerarenopleidingen				4 272	8 444	13 500	- 5 056
• Kopopleiding hoger beroepsonderwijs					0	3 000	- 3 000
<i>Programmamakosten-overig</i>	39 964	47 523	51 846	60 342	2 547	35 648	- 33 101
• ZVOO	39 964	47 523	49 844	58 195	0	33 596	- 33 596
• Uitvoeringsorganisatie CFI			2 002	2 147	2 547	2 052	495
Apparaatsuitgaven		3 334	3 239	3 030	3 176	3 084	92
Ontvangsten	4 221	375	137	463	1 818	0	1 818

* Vanwege herformulering van de operationele doelstellingen zijn de bedragen in de jaren 2003 t/m 2005 niet te construeren

Toelichting

Van de vastgestelde begroting is een bedrag van € 60,6 miljoen overgeboekt naar de diverse onderwijsdirecties om op te nemen in de lumpsum-bekostiging van de scholen/instellingen. Het betreft:

- € 34 miljoen is overgeheveld naar po, vo, bve, ho/wo en owb, in het kader van de invoering van de nieuwe zorgverzekeringswet en de intrekking van de ZVOO-regeling.
- € 11,6 miljoen aan middelen is overgeboekt naar po en vo ten behoeve van de vermindering van belemmeringen voor mobiliteit.
- € 8,7 miljoen is toegevoegd aan de benodigde ruimte voor de cao po.
- Voor onderwerpen als vakbondsfaciliteiten, arbeidsmarkt middelen, promotie vouchers en kopopleiding is per saldo € 6,3 miljoen overgeboekt naar andere directies.

Het resterende verschil tussen de raming en realisatie van de uitgaven wordt veroorzaakt doordat aangevraagde projectsubsidies achterbleven bij de voor 2007 verwachte bedragen (€ 2,6 miljoen) en daarnaast is door diverse overige oorzaken de raming met € 1 miljoen neerwaarts bijgesteld.

Door het afrekenen van in voorgaande jaren verstrekte projectsubsidies is op de ontvangsten een bedrag van € 1,8 miljoen binnengekomen.

9.3 Operationele doelstellingen

9.3.1 Zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende personeel

Om voldoende personeel te kunnen aantrekken moeten schoolbesturen voldoende concurrerend zijn op de arbeidsmarkt. Dit betekent dat zij een aantrekkelijk arbeidsvoorwaardenpakket moeten kunnen aanbieden en toekomstgericht personeelsbeleid moeten voeren.

Doelbereiking

Alle onderwijssectoren waar het afgelopen jaar arbeidsvoorwaardenonderhandelingen zijn gevoerd zijn erin geslaagd om in 2007 een concurrerend cao-akkoord te sluiten.

Door extra financiële middelen beschikbaar te stellen hebben scholen verdere invulling kunnen geven aan de aanpak van arbeidsmarkt-knelpunten door regionale samenwerking. Tevens hebben scholen met extra middelen van OCW een aantal specifieke groepen leraren kunnen behouden en aantrekken.

Instrumenten

Tabel 9.3 instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Betere afstemming van vraag en aanbod in de regio's	Ja
2. Het stimuleren van de samenwerking binnen de regionale platforms voor de arbeidsmarkt	Ja
3. Het streven de arbeidsvoorwaarden in de onderwijssectoren te laten bijdragen aan de versterking van hun concurrentiepositie op de arbeidsmarkt en waar mogelijk aan vermindering van de werkdruk van werknemers in het onderwijs	Ja
4. Het ondersteunen van de sectoren po, vo en bve bij het ontwikkelen en implementeren van arbo- en verzuimbeleid	Ja

Toelichting

1. *Betere afstemming van vraag en aanbod in de regio*

Tot en met 2007 zijn aan de regio's met de grootste arbeidsmarkt-knelpunten extra middelen beschikbaar gesteld. 2007 is benut voor de uitvoering van diverse projecten en de verankering van de projecten binnen de regionale organisatie. Daarnaast zijn 12 regio's ondersteund die te maken hebben met de hoogste werkeloosheid onder pasafgestudeerden. In het jaar 2007 zijn er 35 leraren doorgestroomd van het po naar het vo en 380 pasafgestudeerden behouden voor het onderwijs. Daarnaast hebben, ter uitvoering van het amendement De Vries (kamerstukken II, vergaderjaar 2005–2006, 30 800 VIII, nr. 22) scholen extra middelen ontvangen voor de doorstroom van 265 leraren po naar het vo.

2. *Het stimuleren van de samenwerking binnen de regionale platforms voor de arbeidsmarkt*

Gedurende drie jaar (2006–2008) is jaarlijks € 1 miljoen vrijgemaakt ter ondersteuning van de samenwerking binnen de regionale platforms. Het SBO beheert de middelen ten behoeve van een vraaggestuurde financiering van de regionale aanpak. In totaal zijn er, naast verschillende kleinere activiteiten, 11 regionale projecten financieel ondersteund.

3. *Het streven de arbeidsvoorwaarden in de onderwijssectoren te laten bijdragen aan de versterking van hun concurrentiepositie op de arbeidsmarkt en waar mogelijk aan vermindering van de werkdruk van werknemers in het onderwijs*

Verbeteren concurrentiepositie op de arbeidsmarkt

- Op 5 november 2007 is een definitief onderhandelingsakkoord gesloten met de centrales van overheids- en onderwijspersoneel over de (centrale) cao 2007–2009 voor de sector primair onderwijs. Het akkoord heeft betrekking op de protocolonderwerpen, zoals de generieke loonontwikkeling en de bovenwettelijke sociale zekerheid in de sector.
- Op 20 september 2007 is het convenant ondertekend met de VO-Raad en de centrales van overheids- en onderwijspersoneel waarin met deze partijen afspraken zijn vastgelegd ten aanzien van de volledige decentralisatie van de arbeidsvoorwaarden in de sector voortgezet onderwijs per 1 juli 2007. Dit betekent dat naast de secundaire arbeidsvoorwaarden nu ook de primaire arbeidsvoorwaarden de verantwoordelijkheid zijn van de werkgeversorganisatie, zijnde de «VO-raad». Met volledige decentralisatie van de arbeidsvoorwaardenvorming kunnen de scholen beter hun rol als werkgever vervullen en kunnen sectorspecifieke afspraken worden gemaakt. Hiermee wordt meer maatwerk mogelijk, waardoor beter kan worden ingespeeld op de eigen arbeidsmarkt-omstandigheden.

Het onderwerp werkdruk is meegenomen in het advies «Leerkracht» dat de commissie Leraren onder leiding van de heer Rinnooy Kan op 12 september 2007 heeft uitgebracht. Het actieplan «Leerkracht van Nederland», dat eind november 2007 is verschenen geeft hierop reactie; in 2008 worden de maatregelen die hierin zijn opgenomen, waaronder werkdruk, verder uitgewerkt.

4. Door de Stichting Vervangingsfonds – Bedrijfsgezondheidszorg voor het onderwijs te subsidiëren ondersteunt OCW het ontwikkelen en implementeren van arbobeleid, (preventief) verzuimbeleid, landelijke adviestaken en re-integratie voor de sector primair onderwijs. Binnen de gedecentraliseerde sector voortgezet onderwijs is het arboservicepunt VO opgericht en dit wordt via subsidie door OCW ondersteund om de arbo-, verzuim- en re-integratieactiviteiten in te bedden in de sector. De mbo-sector doet dit zelfstandig.

Meetbare gegevens

Tabel 9.4 Meetbare gegevens afgestudeerden			
Indicator	cohort 2005	cohort 2006	Streefwaarde
1. Het aandeel afgestudeerden aan de lerarenopleiding basisonderwijs met een baan (≥ 12 uur) in het onderwijs half jaar na afstuderen	78%	74%	Stijgend of gelijkblijvend
jaar na afstuderen	79%	Zie toelichting	
Bron: Loopbaanmonitor Onderwijs			
2. Het aandeel afgestudeerden aan de lerarenopleiding voortgezet onderwijs met een baan (≥ 12 uur) in het onderwijs half jaar na afstuderen	75%	74%	Stijgend of gelijkblijvend
jaar na afstuderen	76%	Zie toelichting	
Bron: Loopbaanmonitor Onderwijs			

Toelichting

Het aandeel afgestudeerden aan de lerarenopleiding basis- en voortgezet onderwijs met een baan in het onderwijs wordt tweemaal gemeten, de eerste keer een half jaar na afstuderen en de tweede keer een jaar na afstuderen; de gegevens cohort 2006 een jaar na afstuderen komen eerst medio 2008 beschikbaar en worden gepubliceerd in de nota WIO 2009, die tegelijkertijd met de begroting 2009 verschijnt.

Tabel 9.5 Meetbare gegevens ziekteverzuim en lesuitval						
Indicator					Realisatie	Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
1. Ziekteverzuim						
• Basisonderwijs	6,8	6,5	5,9	5,8	5,8	6,1
• Speciaal onderwijs	7,6	7,2	6,4	6,3	6,3	6,9
• Voortgezet onderwijs	5,8	5,6	5,4	5,0		6,0
• bve	7,2	5,7	5,8	5,8		–
Bron: Regioplan Onderwijs en Arbeidsmarkt, VO-raad en Arboservicepunt BVE						
2. Lesuitval vo			6,8%	6,7%	6,8%	Dalend of gelijkblijvend
Bron: Onderwijstijd en lesuitval in het vo						

Toelichting

- De ziekteverzuimpercentages 2007 voor het basis- en speciaal onderwijs betreffen een prognose op basis van voorlopige trendcijfers tot en met het derde kwartaal; voor het voortgezet onderwijs en bve wordt het onderzoek naar het ziekteverzuim eerst medio 2008 opgeleverd.
- De genoemde percentages hebben respectievelijk betrekking op de schooljaren 2004/2005, 2005/2006 en 2006/2007.

9.3.2 Zorgen voor personeel van voldoende kwaliteit

Het personeel moet voldoen aan eisen van kwaliteit, zoals onder andere vastgelegd in de bekwaamheidseisen voor leraren. Het onderwijs vraagt om zelfbewuste, kritische en vernieuwende leraren. Mensen die in staat zijn het onderwijs zo in te richten dat kinderen, jongeren en volwassenen hun talenten optimaal kunnen benutten en ontwikkelen. Scholen die goed personeels- en organisatiebeleid voeren en lerarenopleidingen die in staat

zijn te voorzien in de vraag naar meer differentiatie, hoogwaardiger expertise, meer kwaliteit en rendement zorgen ervoor dat scholen blijven beschikken over voldoende en goed gekwalificeerd onderwijspersoneel.

Doelbereiking

Met de extra middelen die de scholen in het primair en voortgezet onderwijs krijgen in het kader van het convenant professionalisering en begeleiding van onderwijspersoneel hebben zij via het personeelsbeleid kunnen werken aan de kwaliteit van het personeel. In de dieptepilots Opleiden in de school onderzoeken scholen voor po, vo en bve samen met lerarenopleidingen aan welke kwaliteitscriteria opleidingsscholen zouden moeten voldoen en wat deze manier van duaal opleiden kost. Met extra middelen werken de lerarenopleidingen aan verbetering van de kwaliteit van de lerarenopleidingen, zoals afgesproken in de gezamenlijke beleidsagenda Lerarenopleidingen.

De Commissie Leraren heeft in zijn rapport advies gegeven over de wijze waarop de positie en de kwaliteit van de leraar kan worden versterkt. In de beleidsreactie daarop, het actieplan «LeerKracht van Nederland», heeft het kabinet diverse maatregelen aangekondigd.

Instrumenten

Tabel 9.6 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Alle scholen houden een bekwaamheidsdossier bij van elk personeelslid waar bekwaamheidseisen voor zijn vastgesteld	Nee
2. Het bevorderen dat schoolbesturen beleid voeren ten aanzien van de professionalisering van het management en de professionalisering en begeleiding van (beginnend) onderwijspersoneel en ten aanzien van het opleiden van onderwijspersoneel in de school	Ja
3. Voortgang dieptepilots Opleiden in de school	Ja
4. Het voeren van het gesprek met de beroepsgroep, de sociale partners en andere relevante actoren in het onderwijs over de manier waarop de ambities die spreken uit de onderwijsagenda van de beroepsgroep kunnen worden ondersteund	Ja
5. Het uitvoeren van activiteiten voor het inrichten van een kwalificatiestructuur voor de beroepen in het onderwijs (LPBO)	Ja
6. Het treffen van maatregelen die moeten leiden tot kwaliteitsverbetering van de lerarenopleidingen	Ja
7. Een wettelijke verankering van de kopopleiding	Ja

Toelichting

1. *Alle scholen houden een bekwaamheidsdossier bij van elk personeelslid waar bekwaamheidseisen voor zijn vastgesteld*

In zowel het po als het vo valt het aantal scholen dat aangeeft voor elk personeelslid waarvoor bekwaamheidseisen zijn vastgesteld een bekwaamheidsdossier te bezitten in 2007 lager uit dan bij de eerste meting in 2005 (zie tabel 9.7 hierna). Een verklaring hiervoor kan de wijze van bevraging zijn. Omdat bij de eerste meting de Wet op de beroepen in het onderwijs (Wet BIO, Stbl. 2004, nr. 344) nog niet in werking was, is in de bevraging de term «personeelsdossiers» gebruikt. In de meting in 2007 is gevraagd naar de aanwezigheid van bekwaamheidsdossiers. De Wet BIO gaat over de kwaliteit van de leraar. In het actieplan «LeerKracht van Nederland» zijn maatregelen aangekondigd om de kwaliteit van de leraar te verbeteren. Zo zal de Inspectie van het Onderwijs in het nieuwe toezicht ook kijken naar de manier waarop scholen (via het personeelsbeleid) werken aan de

kwaliteit van leraren. De bekwaamheidsdossiers zijn daar een onderdeel van.

2. *Het bevorderen dat schoolbesturen beleid voeren ten aanzien van de professionalisering van het management en de professionalisering en begeleiding van (beginnend) onderwijspersoneel en ten aanzien van het opleiden van onderwijspersoneel in de school*

In juni 2006 hebben de sociale partners het convenant professionalisering en begeleiding van onderwijspersoneel in po en vo gesloten. Met het sluiten van dit convenant hebben de scholen voor po en vo structureel € 100 miljoen per jaar extra middelen gekregen. In dit convenant is afgesproken dat het geld wordt ingezet op 9 doelen die verband houden met de professionalisering en begeleiding van onderwijspersoneel. Deze doelen zijn scholing en begeleiding van zij-instromers, begeleiding beginnend onderwijspersoneel, vermindering aantal on(der)bevoegde leraren in het voortgezet onderwijs, onderhouden van de bekwaamheid en verdere professionalisering van het onderwijspersoneel, professionalisering directeurs primair onderwijs, meer vrouwen in het management, innovatie in primair en voortgezet onderwijs, opleiden in de school en meerjarige strategische personeelsplanning. De sociale partners monitoren de uitkomst van de gestelde doelen. Uit de eerste rapportage blijkt onder meer dat het percentage scholen dat werkt met meerjaren personeelsplanningen is gestegen: voor het primair onderwijs is het streefdoel van 50% gehaald en in het voortgezet onderwijs is een flinke stijging te zien van 27% (2005) naar 63% (2007) van de scholen (zie tabel 7.9 hierna). In het actieplan «LeerKracht van Nederland» zijn maatregelen aangekondigd om het personeelsbeleid op de scholen verder te professionaliseren. Zo wordt in het toezicht van de Inspectie van het Onderwijs de nadruk op personeel en management beduidend sterker.

3. *Voortgang dieptepilots Opleiden in de school*

In 2007 waren er 37 dieptepilots in uitvoering voor de opleidingsschool respectievelijk de academische school. In de dieptepilots wordt onderzocht onder welke voorwaarden die scholen een succes kunnen zijn, welke investeringen, zowel in personele als materiële zin, deze scholen moeten doen en hoe financiering vanuit OCW op termijn vorm kan krijgen. De pilots hebben allemaal in 2007 een tussenrapportage opgeleverd. Conclusie hieruit was dat alle pilots als zodanig mochten doorgaan. De pilots eindigen aan het eind van het schooljaar 2007/2008 waarna een definitieve regeling voor goede opleidingsscholen wordt opgesteld geldend vanaf 2009/2010.

4. *Het voeren van het gesprek met de beroepsgroep, de sociale partners en andere relevante actoren in het onderwijs over de manier waarop de ambities die spreken uit de onderwijsagenda van de beroepsgroep kunnen worden ondersteund*

In vervolg op de agenda van de beroepsgroep is de positie van de professional prominent op de politieke agenda gekomen. De Commissie Leraren heeft in zijn advies geadviseerd over de wijze waarop de positie van de professional moet worden versterkt. In de beleidsreactie daarop, het actieplan «LeerKracht van Nederland», heeft het kabinet diverse maatregelen aangekondigd ter versterking van de positie van de professional. Hierover zal worden overlegd met sociale partners en de beroepsgroep.

5. *Het uitvoeren van activiteiten voor het inrichten van een kwalificatiestructuur voor de beroepen in het onderwijs (LPBO)*

Het rapport *Educatieve masteropleidingen. Beeld van een behoefte* (Utrecht, 8 november 2006) is bij brief van 1 februari 2007, voorzien van mijn standpunt, naar de Eerste en Tweede Kamer gestuurd. In mei

2007 verscheen het rapport *Beroep: onderwijsondersteuner*, eveneens van het LPBO. Bij brief van 13 juni 2007 heb ik dit rapport, voorzien van mijn standpunt, naar de Tweede Kamer gestuurd. Het rapport *Toetscriteria voor competentieprofielen en bekwaamheidseisen* (Utrecht, december 2007) is in januari 2008 door het LPBO gepubliceerd. De beantwoording van de vraag naar de niveaudifferentiatie aan de bovenkant van het beroep heeft voortgang geboekt. Gelet op de complexiteit van de materie wordt het rapport in het voorjaar van 2008 afgerond.

6. *Het treffen van maatregelen die moeten leiden tot kwaliteitsverbetering van de lerarenopleidingen*

De lerarenopleidingen hbo en wo voeren de beleidsagenda lerarenopleidingen 2006–2008 uit. Eind 2007 heeft de inspectie een tussentijdse monitor uitgevoerd op de uitvoering van de beleidsagenda. Over de uitkomsten hiervan wordt de Kamer begin 2008 geïnformeerd. De reken- en taaltoetsen zijn operationeel voor Pabo's, scholen voor vo en mbo-instellingen. Het advies over doorlopende leerlijnen rekenen en taal van po tot en met ho is in januari 2008 gepubliceerd.

7. *Een wettelijke verankering van de kopopleiding*

Met de wijziging van de Wet Studiefinanciering 2000 in 2007 is de kopopleiding hbo per 1 september 2007 wettelijk verankerd. De verwante opleidingen kopopleidingen hbo zijn opgenomen in de wijziging Regeling studiefinanciering 2000: Tabel Verwante opleidingen kopopleiding hbo.

Meetbare gegevens

Tabel 9.7 Meetbare gegevens					
Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004	2005	2006	2007	2007
1. Percentage scholen dat over bekwaamheidsdossiers beschikt					
• po		38%	–	32%	100%
• vo		41%	–	32%	100%
• bve		19%	–	43%	100%
Bron: Monitor professionele arbeidsorganisatie					
2. Percentage werkgevers dat over een meerjarige personeelsplanning beschikt over ten minste de drie komende jaren					
• po		14%	–	50%	50%
• vo		27%	–	63%	100%
• bve		19%	–	46%	100%
Bron: Monitor professionele arbeidsorganisatie					
3. Mate van on(der)bevoegdheid in het vo	9,4%	10,4%			Dalend of gelijkblijvend
Bron: Aandachtsgroepenmonitor					

Toelichting

- 1 en 2. Over 2006 heeft, door inwerkingtreding Wet BIO en afsluiten convenant professionalisering en begeleiding van onderwijspersoneel in po en vo, geen monitor plaatsgevonden.
3. In 2004 en 2005 (laatst beschikbare gegevens) werd respectievelijk 9,4 en 10,4 procent van de lessen gegeven door een onbevoegde docent (zie ook nota WIO 2008). Naar schooltype zijn er duidelijke verschillen in het aandeel lessen dat door volledig bevoegde leraren wordt gegeven. Op scholen voor havo en/of

vwo is dit aandeel het grootst (86 procent). Op categorale vmbo-scholen is het aandeel lessen dat door volledig bevoegde leraren wordt gegeven het kleinst (60 à 58 procent). Het aantal lessen dat onbevoegd wordt gegeven is op sommige scholen groter dan op anderen. Op een van de tien vmbo-scholen worden zelfs meer dan 20 procent van de lessen onbevoegd gegeven. In het actieplan «LeerKracht van Nederland» is een samenhangend pakket van maatregelen aangekondigd, dat er mede naar streeft de mate van on(der)bevoegdheid in het vo te doen dalen.

9.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 9.8 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
9.3.1 Zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende personeel	Arbeidsmarktbarometers po, vo, mbo 2006–2007	2006	2007	Monitor	Zie toelichting 1
	Verzuim en vervanging in het po 2006	2006	2007	Monitor	Zie toelichting 1
	Aandachtsgroepenmonitor 2007	2007	2008	Monitor	Zie toelichting 1
	Loopbaanmonitor 2007	2007	2008	Monitor	Zie toelichting 1
	Monitor Arbeid, Zorg en Levensloop in het onderwijs 2007	2007	2008	Monitor	Zie toelichting 1
	POMO 2008	2007		Monitor	Zie toelichting 2
	Onderwijstijd en lesuitval in het vo 2006–2007	2006	2007	Monitor	Zie toelichting 1
9.3.2 Zorgen voor personeel van voldoende kwaliteit	Monitor professionele arbeidsorganisatie po, vo, bve 2005–2006	2005	2007	Monitor	Zie toelichting 1
	Programma onderwijspersoneel			Overig evaluatieonderzoek	Zie toelichting 3

In 2007 zijn geen beleidsdoorlichtingen en/of effecten onderzoek ex-post gestart of afgerond.

Toelichting

1. De resultaten van alle onderzoeken op het terrein van de onderwijs-arbeidsmarkt en het onderwijspersoneel worden ieder jaar gepubliceerd in de Nota Werken in het Onderwijs die normaliter samen met de andere begrotingstukken op Prinsjesdag wordt aangeboden aan de Tweede Kamer. Dit jaar is ervoor gekozen om de Nota Werken in het Onderwijs samen uit te brengen met het Actieplan «LeerKracht van Nederland». De onderliggende eindrapportages worden gepubliceerd in de reeks Beleidsonderzoek Arbeidsmarkt en Personeelsbeleid Onderwijs en op de internetsite van OCW (<http://www.minocw.nl/onderwijspersoneelenkwaliteit/index.html>) bij het onderwerp «onderwijspersoneel en kwaliteit».
2. De POMO 2008 wordt in de tweede helft van 2008 afgerond.
3. Het rapport van de Commissie Leraren geeft een grondige analyse van het beleid en de genomen maatregelen ten aanzien van het lerarentekort tot nu toe.

ARTIKEL 10. INFORMATIE EN COMMUNICATIE TECHNOLOGIE

10.1 Algemene beleidsdoelstelling: Een verbeterde kwaliteit van het onderwijs door de inzet van ict

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Studies naar het rendement van ict in het onderwijs laten zien dat ict steeds vaker en systematischer bijdraagt aan de kwaliteit van het onderwijs¹. De belangrijkste opbrengsten zijn:

- leerlingen leren meer, sneller en met meer plezier;
- positief effect op leerprestaties van goed en zwak presterende leerlingen;
- toename van motivatie en zelfvertrouwen bij leerlingen;
- ondersteunend voor verschillende didactische benaderingen zoals kennisoverdracht, zelfstandig werken en samenwerkend leren.

Vanaf 1 januari 2008 maakt artikel 10 onderdeel uit van artikel 3 VO.

Kritische succesfactoren

Opbrengsten van ict zijn zelden alleen toe te schrijven aan het gebruik van een ict-toepassing. Positieve effecten treden op, mits: leraren voldoende zijn toegerust, de schoolorganisatie ondersteuning biedt, de technische voorzieningen op orde zijn en gebruikte ict-vormen aansluiten bij de visie op onderwijs.

¹ Op de website van Kennisnet overzicht rendement van ict staat een chronologisch overzicht van onderzoeken van over de hele wereld, waarbij gekeken is naar rendement van ict in het onderwijs. Hierbij zijn duidelijk positieve effecten aangetoond. Zie: <http://www.ictopschool.net/onderzoek/onderzoek/Rendementict>

10.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 10.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 10 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen:	8 755	51 008	37 874	36 318	35 593	31 102	4 491
waarvan garantieverplichtingen							
Uitgaven	101 290	50 926	40 514	35 623	36 319	31 102	5 217
Programma-uitgaven	101 290	50 926	40 514	35 623	36 319	31 102	5 217
<i>Integratie van ict in het onderwijs bevorderen door ondersteunings- en stimuleringsfaciliteiten</i>							
● Ondersteuningsfunctie Stichting Kennisnet Ict op School					21 325	21 323	2
<i>Scholen ondersteunen bij het realiseren van onderwijsinhoudelijke doelstellingen en docenten en leerlingen laten excelleren via ict innovaties</i>							
● Innovatieprogramma Kennisnet Ict op School en Surfnet					3 366	4 000	- 634
● Kennisrotonde					1 000	1 000	0
● Actieplan verbonden met ict					5 667	2 500	3 167
● Interdepartementaal actieprogramma Maatschappelijke sectoren en ict					4 160	1 000	3 160
● Overige innovatie					801	1 279	- 478
Ontvangsten	48 220	47 877	52 796	48 261	53 580	47 776	5 804

Toelichting

De totale uitgaven op dit artikel zijn € 5,2 miljoen hoger dan geraamd in de vastgestelde begroting. De belangrijkste mutaties zijn:

- Verhoging van het budget in verband met toekenningen uit het FES voor het project «Contentstimulering» en actieprogramma «Maatschappelijke sectoren en ict» voor een bedrag van € 4,4 miljoen.
- Verhoging van het budget met € 2,3 miljoen in verband met een bijdrage van het ministerie van EZ voor de verantwoording van de projecten Internetvoorziening na 2003 en Zorgmonitor Leeuwarden.
- Verlaging van het budget met € 1,6 miljoen in verband met intertemporele compensatie op de financiële uitvoering van projecten «Contentstimulering», «Maatschappelijke sectoren en ict» en actieplan «Verbonden met ict».

De ontvangsten zijn € 5,8 miljoen hoger dan geraamd in de vastgestelde begroting. De belangrijkste mutaties zijn:

- Verhoging met € 4,4 miljoen in verband met ontvangsten op de toekenningen uit het FES van het Ministerie van EZ.
- Verhoging met € 2,3 miljoen in verband met de bijdragen van het ministerie van EZ voor de verantwoording van de projecten Internetvoorziening na 2003 en Zorgmonitor Leeuwarden.
- Verhoging met € 1,2 miljoen in verband met meerontvangsten op afrekening van subsidies in voorgaande jaren.

- Verlaging van het budget met € 2,1 miljoen in verband met intertemporele compensatie op de financiële uitvoering van projecten «Contentstimulering» en «Maatschappelijke sectoren en ict».

10.3 Operationele doelstellingen

10.3.1 Integratie van ict in het onderwijs bevorderen door ondersteunings- en stimuleringsfaciliteiten

Doelbereiking

Stichting Kennisnet Ict op school is de publieke ict-ondersteuningsorganisatie van, voor en door het onderwijs. Als uitgangspunt geldt: het faciliteren en ondersteunen van iedere school (en de daaraan verbonden individuen) die leren wil vernieuwen met ict en die wil leren vernieuwen met ict. De doelgroep van de stichting zijn de scholen in het primair, voortgezet onderwijs en de mbo-instellingen. Professionalisering van docenten en management is één van de speerpunten van de organisatie. Dit krijgt onder andere vorm binnen het ambassadeursprogramma. Inmiddels zijn er ongeveer 400 ict-ambassadeurs in het primair en voortgezet onderwijs.

Instrumenten

Tabel 10.2 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Subsidieverlening aan Kennisnet Ict op School	Ja

Toelichting

1. Het afgelopen jaar heeft een evaluatie van de Stichting Kennisnet Ict op School plaatsgevonden (<http://www.minocw.nl/ict/publicaties/index.html>). Dit is in een brief op 11 mei 2005 aan de Tweede Kamer toegezegd. Het betreft een vervolg op de uitgebreide evaluatie van 2005. Er is daarom gekozen voor een pragmatische herijking waarbij gekeken is naar de positionering van de stichting en vraagfinanciering (de gevolgen van de marktontwikkelingen). OCW en de sectororganisaties zijn positief over het functioneren van de stichting. De stichting is steeds beter gaan inspelen op de behoefte van het veld en heeft zich bewezen als expert op het terrein van ict en onderwijs. Een bovensectorale ict-ondersteuningsfunctie, inclusief de samenwerking met Surf, heeft meerwaarde voor de hele onderwijkskolom. Alle partijen kunnen zich vinden in de continuering van een centrale financiering van de ict ondersteuningsfunctie voor nog een periode van 4 jaar. Hierbij is het verbinden van ict met de onderwijsprioriteiten en de kwaliteitsagenda's van de onderwijssectoren een belangrijk aandachtspunt. Daarnaast zal de komende 2 jaar worden verkend hoe de rol van de sectororganisaties bij de aansturing van de Stichting kan worden versterkt.

In 2007 zijn een tweetal aanvullende trajecten bij Kennisnet Ict op school succesvol afgerond en ingebed binnen de staande organisatie. Het ging daarbij om de Kennisrotonde en het e-Portfolio standaardisatie project. De vraaggestuurde en resultaatgerichte werkwijze van Kennisrotonde wordt een blauwdruk voor de toekomstige werkwijze

van de gehele organisatie. Het e-Portfolio project heeft een open standaard geleverd voor de beschrijving van elektronische portfolio's om de uitwisseling ervan tussen het leren, werken en arbeidsbemiddelingsdomein te verbeteren.

Tabel 10.3 Meetbare gegevens				
Indicator	realisatie			streefwaarde
	2005	2006	2007	
1. Kwaliteitsindex Belangenbehartiging Bron: TNS-NIPO	125	122	131*	100 2006
2. Kwaliteitsindex Dienstverlening Bron: TNS-NIPO			131*	100 2006

* De fusie van stichting Kennisnet («dienstverlening») en stichting Ict op school («belangenbehartiging») in 2006 betekent dat er vanaf 2007 geen aparte index voor dienstverlening en belangenbehartiging wordt onderscheiden, omdat diensten en producten veelal meerdere doelen dienen.

Toelichting

1. en 2. De resultaten worden meetbaar en transparant gemaakt door middel van een kwaliteitsindex. Met de index wordt enerzijds bekendheid en anderzijds relevantie van de producten en diensten van de stichting gemeten.

10.3.2 Scholen ondersteunen bij het realiseren van onderwijsinhoudelijke doelstellingen en docenten en leerlingen de ruimte geven om te excelleren

Doelbereiking

Het afgelopen jaar heeft OCW geïnvesteerd in vier aanvullende innovatieve trajecten om docenten en leerlingen te stimuleren aan de slag te gaan met ict. In het PO zijn door 1670 schoollocaties aanvragen gedaan voor de professionalisering van docenten binnen de kaders van het actieplan «verbonden met ict». Het bereik is daarmee circa 20 000 leerkrachten geweest. In het VO zijn 350 ict-ambassadeurs werkzaam.

Instrumenten

Tabel 10.4 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Subsidieverlening aan het innovatie programma van Kennisnet Ict op School en Surfnets	Ja
2. Subsidieverlening aan het Kennisnet Ict op School programma Kennisrotonde	Ja
3. Interdepartementale actieprogramma maatschappelijke sectoren en ict	Ja
4. Uitvoering Actieplan «Verbonden met ict»	Ja

Toelichting

1. In dit programma werken beide organisaties samen aan innovatieve, educatieve ict-toepassingen, die voor het hele onderwijs in Nederland beschikbaar zijn en op grote schaal kunnen worden gebruikt. De afgelopen jaren zijn er succesvolle toepassingen geïnitieerd. Bijvoorbeeld aan de «Expert op Afstand» sessies, waarin leerlingen live via webconferencing in contact komen met experts, aan de «Make A Game» en

- «Expose Your Talent» wedstrijden of aan het «Samen Snel op glas» waarbij door vraagbundeling is aangetoond dat hoogwaardige internetverbindingen binnen het bereik van scholen kunnen komen.
2. De Kennisrotonde is een virtueel kennisnetwerk voor po- en vo-scholen in Nederland. Op de rotonde zijn scholen bezig geweest met kennis halen, brengen, uitwisselen, verspreiden en, indien nodig, samen ontwikkelen naar aanleiding van door scholen ingediende ict-vraagstukken. Kennisnet Ict op School heeft hierbij een ondersteunende rol en stroomlijnt als het ware het verkeer op de rotonde en zorgt dat de school in contact komt met de juiste experts.
 3. Het interdepartementale actieprogramma «Maatschappelijke sectoren en ict» heeft tot doel doorbraken en opschaling te realiseren in de ontwikkeling en de implementatie van innovatieve ict-toepassingen en diensten. In totaal heeft het onderwijsveld in 2007 28 voorstellen ingediend voor de prijsvraag rondes. Eén voorstel is gehonoreerd met € 1 167 575,- FES middelen. Daarnaast is één van de drie ingediende departementale opschalingsprojecten toegekend met € 1 000 000,- OCW middelen. De verdere verantwoording loopt via de begroting van EZ.
 4. In het Actieplan «Verbonden met Ict», wordt ict ingezet om een bijdrage te leveren aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken. Het gaat daarbij om het toepassen van ict in de leerprocessen, in de bedrijfsvoering van onderwijsinstellingen en in het stimuleren van originaliteit en creativiteit bij jongeren. Per sector (PO/VO/BVE) heeft Stichting Kennisnet Ict op School, in samenspraak met het onderwijsveld, een uitvoeringsplan opgesteld, dat heeft geresulteerd in totaal 13 projecten. De projecten zijn succesvol verlopen. Aan het project Prosumers van leer materiaal (web 2.0) hebben 8 MBO instellingen deelgenomen en is veel voor de beroepspraktijk relevant materiaal beschikbaar gekomen. Daarnaast hebben vijf opleidingen binnen twee ROC's én een tiental docenten uit vier instellingen actief games en simulaties uitgetest in de praktijk.

Meetbare gegevens

1. Uit het innovatie programma zijn ondermeer de wedstrijden «Make A Game» en «Expose Your Talent» overgegaan naar het reguliere aanbod van stichting Kennisnet Ict op School en Surfnet. In totaal zijn bijna 1 100 voorbeeldscholen actief binnen het programma.
2. Kennisrotonde is afgesloten. Er zijn ruim 180 vraagstukken ingediend. In 2007 zijn 40 nieuwe projecten gestart. Een aantal daarvan is afgedaan via kennisuitwisseling, anderen hebben een subsidie gekregen om kennis te ontwikkelen.
3. OCW heeft deelgenomen aan alle rondes binnen het interdepartementale actieprogramma «Maatschappelijke sectoren en ict». In totaal zijn 28 projectvoorstellen ingediend.
4. De prestaties van het actieplan zijn in 2007 extern gemonitord. De resultaten worden bekend na afloop in 2008.

10.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 10.5 afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afge- rond	Soort onderzoek	Vindplaats
10.3.1	Monitor «4 in balans»	2006	2007	Overige evaluatie- onderzoek	http://www.ictopschool.net/ onderzoek/publicaties/ uitgaven?UID=Rapport. 2007-09-07.1213
	Herijking Kennisnet	2007	2007	Overige evaluatie- onderzoek	http://www.minocw.nl/ documenten/Herijking%20 Stichting%20Kennisnet%20 definitief%20_2_.pdf
10.3.2	Monitor Kennisrotonde	2007	2008	Overige evaluatie- onderzoek	http://www.oberon-o-a.nl/ Content.aspx?id= 149
	Monitor Verbonden met Ict	2007	2007	Overige evaluatie- onderzoek	http://www.oberon-o-a.nl/ Content.aspx?id=150
	Monitor Innovatieprogramma Surfnet/Kennisnet	2007	2007	Overige evaluatie- onderzoek	http://www.ictopschool.net/ onderzoek
	Evaluatie Actieplan «Verbonden met ict»	2007	2007	Overige evaluatie- onderzoek	http://actieplan.kennisnet.nl/ verbondenmetict

In 2007 zijn geen beleidsdoorlichtingen en/of effecten onderzoek ex-post gestart of afgerond.

ARTIKEL 11. STUDIEFINANCIERING

11.1 Algemene beleidsdoelstelling: Waarborgen financiële toegankelijkheid van het onderwijs

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Onderwijs levert een belangrijke bijdrage aan de bevordering van een duurzame groei van de Nederlandse (kennis)economie en de maatschappelijke participatie van burgers. OCW waarborgt met studiefinanciering de toegankelijkheid van en de deelname aan het onderwijs door de financiële belemmeringen van deelname weg te nemen voor de volgende doelgroepen:

- deelnemers van 18 jaar en ouder in de beroepsopleidende leerweg;
- studenten in het hoger beroepsonderwijs en
- studenten in het wetenschappelijk onderwijs.

De overheid zet haar middelen voor studiefinanciering zo in, dat het onderwijs voor iedereen toegankelijk is. Ook voor mensen met een lager inkomen. Van de ouders wordt verwacht dat zij, wanneer mogelijk, bijdragen in de financiering van de studie van hun kinderen. Hiervoor zijn richtbedragen opgesteld door de overheid, maar de hoogte van de bijdrage is een zaak tussen ouders en kinderen. Omdat de studie ook een investering in de eigen toekomst is, is het redelijk dat ook de student een bijdrage levert.

Meetbare gegevens

Tabel 11.1 Onderwijsdeelname naar leeftijd

Leeftijd	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Deelnamepercentage 2007	87	78	69	57	45	35	26	19	13	9	7	6	5
Bron: OCW (CFI), Leerlingen- en studententellingen 2007													

Tabel 11.2 Verwachte rendementen

Studie begonnen in	2003	2004	2005	2006	2007
wo	73	74	70	69	71
hbo	75	74	73	72	69
bol	60	64	70	67	68
Bron: OCW (CFI), Onderwijsmatrices 2003–2007, berekeningen OCW					

Toelichting

Bovenstaande tabellen zijn ook gepubliceerd in de begroting 2007, maar zijn nu geactualiseerd op grond van de meest recent beschikbare gegevens. Het beleid is gericht op de optimalisering van de deelname van burgers aan het onderwijs (tabel 11.1). Studiefinanciering draagt hieraan bij door de financiële toegankelijkheid van het onderwijs te waarborgen. De voorwaarden waaronder studiefinanciering aan studerende wordt verstrekt kunnen een belangrijke rol spelen bij de inzet van studerende gedurende hun studieperiode. De invoering van het prestatiebeursregime in het ho (1996) en niveau 3 en 4 van de bol (2005) stimuleert studerende

tot verbetering van de studieresultaten, waardoor het studierendement zal verbeteren (tabel 11.2). Het verwachte rendement is in dit verband het verwachte percentage van de ingestroomde studerende(n) dat uiteindelijk de studie af zal ronden met een diploma. Voor bovenstaande indicatoren zijn in relatie tot studiefinanciering geen streefwaarden geformuleerd, omdat de resultaten het gevolg zijn van een breed scala van factoren en niet alleen van studiefinanciering.

Kritische succesfactoren

De bekendheid en het gebruik van de regeling is toereikend. Uit onderzoek is gebleken dat financiële aspecten nagenoeg geen belemmering zijn om in het mbo of het ho door te studeren (zie paragraaf 11.3.1).

11.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 11.3 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 11 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	2 318 845	2 675 302	2 849 311	3 572 761	3 260 683	3 060 586	200 097
<i>Waarvan garantieverplichtingen</i>							
Totale uitgaven	2 318 845	2 675 302	2 849 311	3 572 761	3 260 683	3 060 586	200 097
Programma-uitgaven	2 318 845	2 673 944	2 848 287	3 571 741	3 259 614	3 059 492	200 122
<i>Algemene toegankelijkheid</i>	<i>1 213 028</i>	<i>1 296 758</i>	<i>1 365 403</i>	<i>1 893 030</i>	<i>1 409 844</i>	<i>1 295 699</i>	<i>114 145</i>
• Basisbeurs	741 020	759 405	792 154	963 855	1 001 672	943 427	58 245
• Reisvoorziening	472 008	537 353	573 249	929 175	408 172	352 272	55 900
<i>Toegankelijkheid bij minder draagkrachtige ouders</i>	<i>445 157</i>	<i>490 627</i>	<i>537 169</i>	<i>628 252</i>	<i>631 180</i>	<i>625 763</i>	<i>5 417</i>
• Aanvullende beurs	445 157	490 627	537 169	628 252	631 180	625 763	5 417
<i>Flexibiliteit financiering studerende</i>	<i>578 624</i>	<i>726 146</i>	<i>867 430</i>	<i>942 940</i>	<i>1 114 424</i>	<i>980 600</i>	<i>133 824</i>
• Bijverdiengrens in regelgeving					0	0	0
• Leenfaciliteit	578 624	726 146	867 430	942 940	1 114 424	980 600	133 824
<i>Studenten in staat stellen meer tijd in de eigen studie te investeren (collegegeldkrediet)</i>					10 295	50 000	- 39 705
<i>Stimuleren internationale studentenmobiliteit</i>					0	11 000	- 11 000
<i>Overige uitgaven Studiefinanciering</i>	<i>82 036</i>	<i>86 296</i>	<i>15 180</i>	<i>35 846</i>	<i>23 395</i>	<i>28 799</i>	<i>- 5 404</i>
<i>Programmakosten-overig</i>	<i>0</i>	<i>74 117</i>	<i>63 104</i>	<i>71 673</i>	<i>70 476</i>	<i>67 631</i>	<i>2 845</i>
• Uitvoeringsorganisatie IBG		74 117	63 104	71 673	70 476	67 631	2 845
Totale programma-uitgaven studiefin.	2 318 845	2 673 944	2 848 287	3 571 741	3 259 614	3 059 492	200 122
• waarvan relevant	1 326 418	1 609 193	1 658 645	1 928 014	1 307 954	1 243 192	64 762
• waarvan niet-relevant	992 427	1 064 751	1 189 642	1 643 727	1 951 660	1 816 300	135 360
Apparaatsuitgaven		1 358	1 024	1 020	1 069	1 094	- 25
Ontvangsten	356 483	372 863	351 610	340 897	396 066	367 700	28 366
• Flexibiliteit financiering studerende	253 698	264 047	278 810	298 257	335 146	330 280	4 866
• Overige ontvangsten	102 785	108 816	72 800	42 640	60 920	37 420	23 500
Totale ontvangsten studiefinanciering	356 483	372 863	351 610	340 897	396 066	367 700	28 366
• waarvan relevant	251 756	256 910	219 185	190 042	212 872	186 700	26 172
• waarvan niet-relevant	104 727	115 953	132 425	150 855	183 194	181 000	2 194

* De realisatie van de uitgaven bij de operationele doelstelling «stimuleren internationale studentenmobiliteit is niet afzonderlijk opgenomen, maar maakt onderdeel uit van de uitgaven bij de overige operationele doelstellingen (zie toelichting).

NB Verschillen in de optelling worden veroorzaakt door afrondingsverschillen.

Toelichting

Uitgaven

Het verschil tussen de realisatie en de begroting 2007 bedraagt in totaal € 200,1 miljoen, waarvan afgerond per onderdeel € 64,8 miljoen relevant en € 135,4 miljoen niet-relevant. De verschillen per operationele doelstel-

ling worden nader toegelicht in paragraaf 11.3. In de begroting 2007 was een aparte raming opgenomen voor de operationele doelstelling» stimuleren internationale studentenmobiliteit. In de realisatie 2007 zijn deze uitgaven niet afzonderlijk geboekt, maar onderdeel van de totale uitgaven bij de overige operationele doelstellingen.

In hoofdlijnen kan het relevante verschil worden verklaard door hogere relevante uitgaven dan geraamd op de onderdelen basisbeurs (€ 50,6 miljoen), reisvoorziening (€ 26,4 miljoen) en apparaatskosten IB-Groep (€ 2,8 miljoen). Daarnaast zijn de relevante uitgaven aanvullende beurs (– € 6,6 miljoen) en de overige uitgaven studiefinanciering (– € 5,4 miljoen) lager uitgevallen dan geraamd. Voor de uitbreiding van de meeneembare studiefinanciering naar het buitenland is voor 2007 € 3 miljoen aan relevante uitgaven geraamd. De betreffende uitgaven zijn bij de verschillende onderdelen van de studiefinanciering gepresenteerd (zoals bijvoorbeeld de basisbeurs en de aanvullende beurs).

De uitgaven basisbeurs zijn hoger uitgevallen door ondermeer de reguliere indexering van de beursbedragen en de stijging van het aantal studerende met een basisbeurs in de bol. Daarnaast vielen in 2007 ten opzichte van de raming voor 2007 minder deelnemers in de bol onder de per 1 augustus 2005 ingevoerde prestatiebeurssystematiek (bol niveau 3 en 4). Hierdoor werd meer aan basisbeurs (en aanvullende beurs) toegekend aan de deelnemers bol die niet onder de prestatiebeurssystematiek vallen. Bij het opstellen van de raming voor 2007 waren nog weinig ervaringsgegevens beschikbaar over de werking van de prestatiebeurssystematiek bol. Deze relevante meeruitgaven zijn echter voor een groot deel gecompenseerd door minder relevante uitgaven in de prestatiebeurs bol (aanvullende beurs eerstejaars, omzettingen prestatiebeurs naar gift). De omzettingen van prestatiebeurs naar gift vinden later plaats dan geraamd.

Het verschil tussen de gerealiseerde uitgaven en de begroting 2007 bij de reisvoorziening is voor een groot deel toe te rekenen aan een mutatie van € 57 miljoen. In 2007 is dit bedrag vooruitbetaald aan de OV-bedrijven. Deze vooruitbetaling was nog niet in de begroting opgenomen. De relevante meevaller op de overige onderdelen van de reisvoorziening (– € 30,6 miljoen) is voornamelijk het resultaat van een hoger gebruik van de OV-kaart in het ho dan geraamd.

De niet-relevante meeruitgaven zijn vooral het resultaat van een groter gebruik van de leenfaciliteit (€ 59,6 miljoen), per saldo meer omzettingen van vooral kortlopende schulden naar rentedragende leningen (€ 34,6 miljoen) en meeruitgaven prestatiebeurs (€ 49,2 miljoen) door ondermeer de reguliere indexering van de beursbedragen, minder omzettingen prestatiebeurs naar gift en een hoger gebruik van de OV-kaart dan geraamd. Voor de uitbreiding van de meeneembare studiefinanciering naar het buitenland is voor 2007 € 8 miljoen aan niet-relevante uitgaven geraamd. De betreffende uitgaven zijn bij de verschillende onderdelen van de studiefinanciering gepresenteerd (zoals bijvoorbeeld de basisbeurs en de aanvullende beurs).

Ontvangsten

In 2007 is € 28,4 miljoen meer aan ontvangsten gerealiseerd dan geraamd, waarvan € 26,2 miljoen relevant en € 2,2 miljoen niet-relevant. De hogere relevante ontvangsten zijn voor een bedrag van € 23,5 miljoen het gevolg van meer ontvangsten op kortlopende schulden (inhaalslag controles IB-Groep). Voorts is € 2,7 miljoen meer aan relevante ontvang-

sten gerealiseerd op de aflossing van langlopende leningen (zie tabel 11.14). De niet-relevante meeropbrengsten bestaan eveneens uit meer aflossingen op langlopende leningen dan geraamd.

11.3 Operationele doelstellingen

11.3.1 Waarborgen algemene financiële toegankelijkheid onderwijs

Doelbereiking

Het beoogde doel om de algemene financiële toegankelijkheid tot het onderwijs te waarborgen is bereikt door aan rechthebbenden in de doelgroepen een basisbeurs en een reisvoorziening in de vorm van een ov-kaart te verstrekken. Er zijn geen basiswaarden en streefwaarden vastgesteld omdat wordt aangenomen dat het gebruik van de basisbeurs, vanwege de bekendheid van de regeling, al optimaal is. De prestatie-indicator «aantal studerende met studiefinanciering» geeft een indicatie van het gebruik van de regelingen (zie tabel 11.5). De tabellen 11.6 en 11.7 geven aan welke kosten daarmee gemoeid waren.

Instrumenten

Tabel 11.4 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Leveren van een bijdrage aan het normbudget van studerende in de vorm van een basisbeurs en een reisvoorziening	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 11.5 Meetbare gegevens							
Totaal aantal studerende met studiefinanciering	Realisatie				Begroting	Verschil	
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Wo	99 490	102 037	104 613	107 367	111 339	112 200	- 861
Hbo	205 405	212 971	221 627	232 363	240 081	240 200	- 119
Bol	164 257	178 927	195 689	213 791	219 077	210 700	8 377
<i>Totaal studerende met basisbeurs</i>	<i>469 152</i>	<i>493 935</i>	<i>521 929</i>	<i>553 521</i>	<i>570 497</i>	<i>563 100</i>	<i>7 397</i>
Wo	30 169	33 807	38 497	39 477	36 622	41 200	- 4 578
Hbo	28 562	31 800	31 537	29 801	30 601	34 200	- 3 599
<i>Totaal alleen ov-kaart en/of lening</i>	<i>58 731</i>	<i>65 607</i>	<i>70 034</i>	<i>69 278</i>	<i>67 223</i>	<i>75 400</i>	<i>- 8 177</i>
Totaal	527 883	559 542	591 963	622 799	637 720	638 500	- 780

Bron: realisatiegegevens IB-Groep.

Toelichting

Het aantal studerende met een basisbeurs is in 2007 hoger uitgevallen dan geraamd, hetgeen geheel is toe te schrijven aan de groei van de deelnemers bol. De stijging van de deelnemers bol met een basisbeurs in de periode 2003 tot en met 2005 heeft zich in sterkere mate voortgezet dan bij

de begroting 2007 werd verwacht. Mede door de daling van het aantal studenten ho met alleen een ov-kaart en/of lening is de realisatie van het totaal aantal studerende met studiefinanciering in 2007 per saldo vrijwel gelijk aan de raming.

De financiële toegankelijkheid van het onderwijs is onderzocht. Dit beleidsonderzoek ondersteunt de veronderstelling dat de financiële toegankelijkheid van het onderwijs is gewaarborgd (zie hiervoor «EIM en NIBUD «Leengedrag van studenten en niet-studenten: toegankelijkheid vervolgonderwijs», Zoetermeer, 23 mei 2006). Bijna alle havo/vwo-gediplomeerden stromen direct door naar het vervolgonderwijs. Zij die dit niet doen hebben daarvoor in minder dan een half procent van de gevallen een financieel motief. Ook vmbo-leerlingen die niet direct een vervolgonderwijs starten noemen daarvoor geen financiële motieven.

Tabel 11.6 Uitgaven							
Uitgaven basisbeurs (x € 1 miljoen)					Realisatie	Begroting	Vershil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Bol-beurs (gift)	189,9	215,6	236,2	242,4	200,3	140,0	60,3
Prestatiebeurs (bol)	0,0	0,0	8,7	70,4	135,7	136,3	- 0,6
Prestatiebeurs (ho)*	551,1	543,8	547,3	651,1	665,7	667,1	- 1,4
Totaal basisbeurs	741,0	759,4	792,2	963,9	1 001,7	934,4	58,3
- waarvan relevant	554,8	631,0	695,0	622,6	617,4	566,8	50,6
- waarvan niet-relevant	186,2	128,4	97,2	341,3	384,3	376,6	7,7

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

* inclusief de beperkte uitgaven tempobeurs

De uitgaven basisbeurs zijn hoger dan in de begroting geraamd, hetgeen vrijwel geheel is toe te rekenen aan de bol. De uitgaven basisbeurs zijn ondermeer gestegen door de reguliere indexering van de beursbedragen en de stijging van het aantal deelnemers in de bol (zie tabel 11.5). Ten opzichte van de raming voor 2007 vielen in 2007 minder deelnemers in de bol onder de per 1 augustus 2005 ingevoerde prestatiebeurssystematiek (bol niveau 3 en 4). Hierdoor werd nog voor een hoger dan geraamd bedrag aan basisbeurs toegekend aan de deelnemers bol die niet onder de prestatiebeurssystematiek vallen (bol gift). Bij het opstellen van de raming voor 2007 waren nog weinig ervaringsgegevens beschikbaar over de werking van de prestatiebeurssystematiek bol.

Tabel 11.7 Uitgaven							
Uitgaven reisvoorziening (x € 1 miljoen)					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
OV-kaart	462,9	523,5	561,1	916,1	393,4	334,0	59,4
Reisvoorziening overig	9,2	13,9	12,2	13,1	14,8	18,3	- 3,5
Totaal reisvoorziening	472,1	537,4	573,2	929,2	408,2	352,3	55,9
- waarvan relevant	287,4	360,8	394,7	638,4	88,2	61,8	26,4
- waarvan niet-relevant	184,6	176,6	178,5	290,8	320,0	290,5	29,5

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

Het verschil tussen de gerealiseerde uitgaven en de begroting 2007 is per saldo voornamelijk toe te rekenen aan een mutatie van € 57 miljoen. In 2007 is dit bedrag vooruitbetaald aan de OV-bedrijven. Deze vooruitbetaling was nog niet in de begroting opgenomen.

11.3.2 Waarborgen toegankelijkheid onderwijs voor studerende met minder draagkrachtige ouders

Doelbereiking

Het beoogde doel is bereikt door een aanvullende beurs te verstrekken aan studerende met recht op studiefinanciering, waarvan de ouders gezamenlijk een verzamelinkomen hebben dat minder bedraagt dan ongeveer € 30 000. Er zijn geen basiswaarden en streefwaarden vastgesteld. Aangenomen wordt dat het gebruik van de aanvullende beurs, vanwege de bekendheid van de regeling, al optimaal is (zie hiervoor ook paragraaf 11.3.1). De prestatie-indicator «aantal studerende met een aanvullende beurs» geeft een indicatie van het gebruik van de regeling (zie tabel 11.9). Tabel 11.10 geeft aan welke uitgaven hier mee gemoeid waren.

Instrumenten

Tabel 11.8 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Een aanvullende beurs verstrekken indien de ouders van een studerende minder draagkrachtig zijn	Ja
2. Het bestaan van de regeling onder de aandacht brengen bij de doelgroep (via de IB-Groep)	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 11.9 Meetbare gegevens							
Totaal aantal studerende met een aanvullende beurs					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Wo	24 315	24 071	24 785	25 867	25 671	26 000	- 329
Hbo	73 228	73 091	77 052	83 258	83 522	82 100	1 422
Bol	84 940	93 112	103 657	118 437	114 119	116 800	- 2 681
Totaal	182 483	190 274	205 494	227 562	223 312	224 900	- 1 588

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

Toelichting

Het aantal studerende met een aanvullende beurs is in 2007 per saldo beperkt lager uitgevallen dan geraamd. Dit verschil is voor een groot deel het resultaat van de ontwikkelingen in de bol. Ten opzichte van 2006 is het aantal studerende met een aanvullende beurs in de bol afgenomen, terwijl het aantal deelnemers bol met een basisbeurs in 2007 juist is toegenomen ten opzichte van 2006. Het percentage deelnemers bol met een basisbeurs dat tevens een aanvullende beurs ontvangt is dan ook gedaald van 55,4% in 2006 naar 52,1% in 2007.

Tabel 11.10 Uitgaven							
Uitgaven aanvullende beurs (x € 1 miljoen)					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Bol-beurs (gift)	248,6	287,6	314,2	303,1	228,8	176,9	51,9
Prestatiebeurs (bol)	0,0	0,0	8,5	77,9	156,6	195,7	- 39,1
Prestatiebeurs (ho)*	196,6	203,0	214,5	247,2	245,8	253,2	- 7,4
Totaal aanvullende beurs	445,2	490,6	537,2	628,2	631,2	625,8	5,4
- waarvan relevant	402,0	456,9	499,3	559,5	508,6	515,2	- 6,6
- waarvan niet-relevant	43,2	33,7	37,8	68,7	122,6	110,6	12,0

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

* Inclusief de beperkte uitgaven tempobeurs

Toelichting

De uitgaven aanvullende beurs zijn per saldo (beperkt) hoger dan geraamd. Voornamelijk door de combinatie van de reguliere indexering van de beursbedragen en de daling van het aantal studerende met een aanvullende beurs, zijn de uitgaven in 2007 slechts licht gestegen in vergelijking met 2006. De stijgende trend van de afgelopen jaren is hiermee doorbroken. Ten opzichte van de raming voor 2007 vielen in 2007 minder deelnemers in de bol onder de per 1 augustus 2005 ingevoerde prestatiebeurssystematiek (bol niveau 3 en 4). Hierdoor werd nog voor een hoger dan geraamd bedrag aan aanvullende beurs toegekend aan de deelnemers bol die niet onder de prestatiebeurssystematiek vallen (bol gift). Bij het opstellen van de raming voor 2007 waren nog weinig

ervaringsgegevens beschikbaar over de werking van de prestatiebeurs-systematiek bol.

11.3.3 Waarborgen flexibiliteit in de wijze van financiering door de studerende

Doelbereiking

Het beoogde doel is bereikt door studerenden de mogelijkheid te geven om hun eigen bijdrage aan de studiefinanciering met werken te verdienen (maximaal toegestane bijverdiensten in 2007 € 10 630) of daarvoor te lenen.

Instrumenten

Tabel 11.11 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Studerenden de mogelijkheid geven hun eigen bijdrage aan de studiefinanciering met werken te verdienen	Ja
2. Studerenden de mogelijkheid geven om hun eigen bijdrage te kunnen lenen bij de overheid	Ja
3. Het bestaan van de regelingen onder de aandacht brengen bij de doelgroep (via de IB-Groep)	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 11.12 Meetbare gegevens					
	2003	2004	2005	2006	2007
Totaal aantal studerenden dat gebruik maakt van de leenfaciliteit					
Bron: realisatiegegevens IB-Groep, geen gegevens over 2003 bekend					
Wo		58 784	65 240	69 353	73 473
Hbo		59 581	68 764	77 527	85 315
Bol		18 414	22 913	28 421	32 466
Totaal		136 779	156 917	175 301	191 254
Bedrag aan uitstaande leningen ultimo van het jaar (x € 1 miljoen)					
Bron: realisatiegegevens IB-Groep					
Renteloze voorschotten verstrekt t/m 1986	94,6	79,8	62,5	51,0	41,3
Rentedragende leningen verstrekt vóór 1992	240,3	203,2	170,2	137,5	108,4
Rentedragende leningen verstrekt na 1992	3 291,2	3 988,5	4 767,6	5 611,6	6 640,0
Totaal	3 626,1	4 271,5	5 000,3	5 800,1	6 789,7

Toelichting

In de afgelopen jaren is het aantal studerenden dat gebruik gemaakt van de leenfaciliteit sterk toegenomen. Deze trend heeft zich in 2007 voortgezet. Ongeveer de helft van de toename over de periode 2004–2007 is toe te rekenen aan de groei van het aantal studerenden. Daarnaast is een groter deel van de studenten gebruik gaan maken van de leenfaciliteit. Deze stijging heeft zich (uiteraard) vertaald in een toename van het bedrag aan uitstaande leningen. De toename van de afgelopen jaren heeft zich ook in 2007 voorgedaan. Het bedrag aan «renteloze voorschotten» en

«rentedragende leningen verstrekt vóór 1992» neemt af. Deze leningen worden niet meer verstrekt, terwijl hier wel op wordt afgelost.

Indicator «Kenniss van het terugbetalingssysteem»

Om de kennis van studenten over lenen en terugbetalen te verhogen heeft de IB-Groep een specifieke folder over lenen uitgegeven en haar website aangepast en uitgebreid.

Tabel 11.13 Uitgaven							
Niet-relevante uitgaven rentedragende lening en collegegeldkrediet (x € 1 miljoen)	Realisatie				Begroting		Vershil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Rentedragende lening	578,5	726,1	867,4	942,9	1 114,4	980,6	133,8
Collegegeldkrediet	0,0	0,0	0,0	0,0	10,3	50,0	- 39,7
Totaal	578,5	726,1	867,4	942,9	1 124,7	1 030,6	94,1

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

Uit bovenstaande tabel blijkt duidelijk de toename van het leenvolume, zoals al is aangegeven bij tabel 11.12 en de toelichting daarop. Het gebruik van de rentedragende lening en het collegegeldkrediet (zie paragraaf 11.3.4) is hier samengevoegd, omdat studerenden beide faciliteiten kunnen gebruiken voor de financiering van hun uitgaven (er zijn geen geormerkte bestedingsdoelinden). De uitgaven zijn in 2007 per saldo € 94,1 miljoen hoger dan geraamd. Dit verschil is voor een bedrag van bijna € 60 miljoen het gevolg van een hoger gebruik van de leenfaciliteit door studerenden dan geraamd. Het overige verschil is vooral het resultaat van meer omzettingen van kortlopende schulden naar rentedragende leningen.

Tabel 11.14 Ontvangsten							
Ontvangsten leenfaciliteit (x € 1 miljoen)	Realisatie				Begroting		Vershil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Renteloze voorschotten (verstrek tot 1986)	14,3	11,4	9,7	6,8	5,9	4,8	1,1
Rentedragende lening	239,4	252,7	269,1	291,5	329,3	325,5	3,8
Totaal	253,7	264,1	278,8	298,3	335,2	330,3	4,9
- waarvan relevant	149,0	148,1	146,4	147,4	152,0	149,3	2,7
- waarvan niet-relevant	104,7	116,0	132,4	150,9	183,2	181,0	2,2

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

De ontvangsten leenfaciliteit bestaan uit rente en aflossing van uitstaande leningen die zijn verstrekt in het kader van de studiefinanciering. De stij-

ging van deze ontvangsten in de afgelopen jaren heeft een (vertraagd) verband met de toename van het aantal studenten dat leent en het bedrag dat zij gemiddeld lenen. De ontvangsten zijn in 2007 beperkt hoger dan geraamd.

11.3.4 Studenten in staat stellen meer tijd in de eigen studie te investeren

Doelbereiking

Het beoogde doel wordt bereikt door invoering van het collegegeldkrediet en een gewijzigd aflossingssysteem.

Instrumenten

Tabel 11.15 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Instrumenten in de toekenningfase (collegegeldkrediet)	Ja
2. Instrumenten in de aflossingsfase	Nee

Toelichting

Het stelsel van studiefinanciering is in 2007 aangepast met de invoering van het collegegeldkrediet. Met ingang van het studiejaar 2007–2008 kan de student het verschuldigde collegegeld lenen met een plafond van vijf keer het wettelijk collegegeld. De in de begroting 2007 aangekondigde aanpassingen in de aflossingsfase zijn nog niet gerealiseerd. In de Strategische Agenda Hoger Onderwijs (2007) is aangekondigd dat het aflossingssysteem zal worden vernieuwd. In 2008 zal een aangepast voorstel worden ingediend, nadat er overleg met de studentenorganisaties heeft plaatsgevonden.

Meetbare gegevens

Met ingang van 1 augustus 2007 kunnen studenten in het hoger onderwijs gebruik maken van het collegegeldkrediet. Uit gegevens van de IB-Groep blijkt dat over de periode september 2007–december 2007 circa 18 000 studenten dit krediet hebben aangevraagd. Dit is ongeveer 5% van de groep die hiervoor in aanmerking komt. In totaal is over de periode augustus 2007 tot en met december 2007 voor een bedrag van € 10,3 miljoen aan collegegeldkrediet uitgegeven. De Kamer is per brief d.d. 8 februari 2008 over de uitvoering van het collegegeldkrediet geïnformeerd. Studenten kunnen voor de financiering van hun uitgaven ook gebruik maken van de rentedragende lening. In paragraaf 11.3.3 zijn hierover gegevens gepresenteerd.

Tabel 11.16 Meetbare gegevens

	2004	2006	2007
1. De snelheid waarmee studenten afstuderen (in jaren)*			
• wo	6,01		
• hbo	4,46		
Bron: OCW (CFI), onderwijsmatrix 2004, berekeningen OCW			
2. Het aantal uren dat een student gemiddeld per week besteedt aan de studie			
• wo	29	32	33
• hbo	37	36	35
Bron: Studentenmonitor; Deelnemersmonitor			
3. Het aantal uren dat een student gemiddeld per week besteedt aan werk			
• wo	13	12	12
• hbo	13	12	12
Bron: Studentenmonitor, Deelnemersmonitor			

* Voor het jaar 2007 zijn geen streefwaarden geformuleerd.

Toelichting

Uit de studentenmonitor blijkt dat wo-studenten over de periode 2004–2007 ieder jaar iets meer uren per week in hun studie steken, namelijk van 29 uur naar 33 uur. Hbo-studenten zijn in deze periode daarentegen minder uren aan hun studie gaan besteden. Het aantal uren dat een student gemiddeld per week besteedt aan werk is zowel in het wo als in het hbo iets afgenomen in de periode 2004–2007.

11.3.5 Stimuleren van internationale studentenmobiliteit

Doelbereiking

Het doel wordt bereikt doordat studenten vanaf 1 september 2007 een volledige opleiding in het buitenland mogen volgen (gehele wereld) met studiefinanciering. Voor 1 september 2007 was dit in een beperkt aantal gevallen mogelijk. Het moet daarbij gaan om hoger onderwijs dat vergelijkbaar is met Nederlands hoger onderwijs.

Vaker met je studiefinanciering over de grens

Meer en meer studenten doen (een deel van) hun opleiding in het buitenland. Met ingang van het studiejaar 2007/2008 zijn er zowel in het hoger onderwijs als in het middelbaar beroepsonderwijs maatregelen genomen om meer studenten daartoe in staat te stellen. In het hoger onderwijs kunnen studenten Nederlandse studiefinanciering nu wereldwijd meenemen. Dat betekent dat een inschrijving aan een buitenlandse universiteit of hogeschool voldoende is om studiefinanciering te kunnen (blijven) ontvangen. Om te waarborgen dat het daarbij gaat om onderwijs dat naar Nederlandse maatstaven als hoger onderwijs zou worden gewaardeerd worden de opleidingen vooraf getoetst. Daarbij wordt tevens bezien of de opleiding van voldoende kwaliteit is, zodat er voldoende zekerheid bestaat over de vraag of de student door de opleiding te volgen ook daadwerkelijk het niveau van een Nederlandse hoger opgeleide bereikt. Om er voor te zorgen dat Nederlandse studiefinanciering gebruikt wordt door studenten die anders in Nederland hadden gestudeerd, moeten studenten die studiefinanciering voor hun buitenlandse opleiding willen krijgen, drie van de zes jaar daar aan voorafgaand in Nederland hebben gewoond. In het middelbaar beroepsonderwijs is met ingang van schooljaar 2005/2006 de mogelijkheid geopend om naar Vlaanderen en Duitsland studiefinanciering mee te nemen voor het

gebruik in drie sectoren van het beroepsonderwijs. Met de opgedane ervaringen is met ingang van het schooljaar 2007/2008 die mogelijkheid verruimd tot alle sectoren. Daarnaast blijft het mogelijk om unieke beroepsopleidingen in alle landen van de Europese Unie te volgen, dat wil zeggen opleidingen die in Nederland niet worden aangeboden. Verder geldt in het middelbaar beroepsonderwijs, net als in het hoger onderwijs, dat het moet gaan om onderwijs waarvoor in Nederland ook studiefinanciering beschikbaar wordt gesteld. Dat wil met name zeggen dat het moet gaan om onderwijs dat wordt aangeboden in de vorm van de beroepsopleidende leerweg, dus een praktijkcomponent van minimaal 20% en maximaal 60%.

Instrumenten

Tabel 11.17 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Wijziging Wet studiefinanciering 2000: uitbreiden van de mogelijkheid om met studiefinanciering in het buitenland te kunnen studeren (1 september 2007). Staatsblad 2007, 200	Ja
2. Afspraken maken in het Bologna Proces om samen te werken met de bestemmingslanden van de studenten met meeneembare studiefinanciering. De Bologna-werkgroep «Portability of grants and loans» doet begin 2007 aanbevelingen aan de Ministers van Onderwijs van de Bologna-landen (bijeenkomst mei 2007)	Ja

Toelichting

In mei 2007 hebben de ministers van de Bologna landen ingestemd met de oprichting van een netwerk van studiefinancieringsexperts, dat de meeneembaarheid van studiefinanciering moet verbeteren onder andere door informatie met elkaar uit te wisselen. Nederland heeft samen met Zweden en Schotland in oktober 2007 het voorzitterschap van dit netwerk op zich genomen en werkt vanaf dat moment al met ruim een dozijn landen samen in het netwerk.

Meetbare gegevens

Ultimo 2007 studeerden ongeveer 5 000 studenten buiten Nederland met meeneembare studiefinanciering.

Voor de uitbreiding van de meeneembaarheid van studiefinanciering naar het buitenland is voor 2007 € 11,0 miljoen begroot. De uitgaven aan meeneembaarheid zijn niet specifiek herkenbaar in de realisatiegegevens, maar maken onderdeel uit van de uitgaven van de verschillende onderdelen van de studiefinanciering zoals de basisbeurs, de aanvullende beurs, de reisvoorziening en de rentedragende lening.

11.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 11.18 Overzicht afgeronde onderzoeken

Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afge- rond	Soort onderzoek	Vindplaats
Studiefinanciering algemeen 11.3.1	Niet-gebruik van studiefinanciering De financiële positie van studenten (inkomen, uitgaven, leengedrag) en tijdsbesteding (aan onder andere studie en bijbaan)	2006	2006 2006	Overig evaluatieonderzoek Overig evaluatieonderzoek	http://www.scp.nl/publicaties/boeken/9037702759.shtml www.studentenmonitor.nl
Waarborgen van algemene toegankelijkheid onderwijs 11.3.5	Meeneembare studiefinanciering bol	2006	2006	Overig evaluatieonderzoek	Kamerstuk 24 724, nr. 68 d.d. 24 mei 2007
Stimuleren van internationale studentenmobiliteit					

In 2007 zijn geen beleidsdoorlichtingen en/of effecten onderzoek ex-post gestart of afgerond.

ARTIKEL 12. TEGEMOETKOMING ONDERWIJSBIJDRAGE EN SCHOOLKOSTEN

12.1 Algemene beleidsdoelstelling: Waarborgen financiële toegankelijkheid van het onderwijs

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Onderwijs levert een belangrijke bijdrage aan de bevordering van een duurzame groei van de Nederlandse (kennis)economie en de maatschappelijke participatie van burgers. OCW waarborgt met de WTOS de toegankelijkheid van en de deelname aan het onderwijs door de financiële belemmeringen van deelname weg te nemen voor de volgende doelgroepen:

- Ouders van scholieren in het voortgezet onderwijs en de beroepsopleidende leerweg tot 18 jaar (TS17–);
- scholieren in het voortgezet onderwijs van 18 jaar en ouder (VO18+);
- (deeltijd)studenten in het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (TS 18+, vavo) en
- studenten aan de lerarenopleiding die geen recht (meer) hebben op studiefinanciering op grond van de WSF2000 (TS 18+, tlo).

De toegankelijkheid van het onderwijs in Nederland is de directe verantwoordelijkheid van de overheid. Ouders zijn er verantwoordelijk voor dat hun kind onderwijs volgt. Daar waar ouders gezien hun inkomen niet draagkrachtig genoeg zijn om de kosten van hun schoolgaande (minderjarige) kinderen alleen te dragen, voorziet de overheid in een (gedeeltelijke) tegemoetkoming. Vanaf 18 jaar ligt de verantwoordelijkheid voor het volgen van onderwijs primair bij de leerling/student zelf. Hij/zij komt daarmee zelf in aanmerking voor een tegemoetkoming.

Succesfactoren

- De conjuncturele ontwikkeling (gebruik van de regeling).
- De beheersing van het prijsniveau van de schoolkosten.
- Het gebruik van de regeling (attitude).

Meetbare gegevens

Tabel 12.1 Meetbare gegevens Onderwijsdeelname naar leeftijd			
	15 jaar	16 jaar	17 jaar
Deelnamepercentage 2007	99,9	98,6	94,5

Bron OCW (CFI), Leerlingen- en studententelling 2007

De onderwijsdeelname geeft een indicatie van de toegankelijkheid van het onderwijs. Omdat de toegankelijkheid van het onderwijs niet alleen beïnvloed wordt door de WTOS is voor deze indicator geen streefwaarde vastgesteld.

12.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 12.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 12 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	363 174	398 176	285 295	286 358	283 655	307 796	- 24 141
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven	363 174	398 176	285 295	286 358	283 655	307 796	- 24 141
Programma-uitgaven	363 174	398 176	285 295	286 358	283 655	307 796	- 24 141
• TS 17-	294 560	314 838	204 717	197 136	195 493	218 500	- 23 007
• Vo 18+	50 134	54 706	50 344	57 547	58 929	58 800	129
• Vo 18+ niet relevant	952	1 056	987	594	1 939	1 000	939
• TS 18+ vavo	16 252	1 460	1 289	1 351	945	1 300	- 355
• TS 18+ tlo	1 276	14 411	10 958	12 600	10 276	11 100	- 824
• Beheersing schoolkosten in het vo en de bol							
				Onderdeel van stelselonderhoud			
<i>Programmakosten-overig</i>	0	11 705	17 000	17 130	16 073	17 096	- 1 023
• Uitvoeringsorganisatie IBG	0	11 705	17 000	17 130	16 073	17 096	- 1 023
Ontvangsten	10 436	13 170	18 492	11 559	16 540	9 500	7 040
• TS 17-	5 131	5 402	6 019	4 951	8 328	3 100	5 228
• Vo 18+	5 305	7 768	11 782	6 608	8 212	6 000	2 212
• TS 18+	0	0	691	0	0	400	- 400

Toelichting

Uitgaven

De gerealiseerde WTOS-uitgaven zijn € 24,1 miljoen lager dan begroot. Dit wordt voor het grootste deel veroorzaakt door € 23,0 miljoen minder-uitgaven bij de TS17- waarvan - € 16,1 miljoen in het vo en - € 6,9 miljoen in de bol. Deze daling is voornamelijk het resultaat van een lager aantal gebruikers dan geraamd. Tabel 12.3 geeft de daling van het aantal gebruikers van de TS17- regeling weer.

Ontvangsten

De WTOS-ontvangsten betreffen terugontvangsten van teveel of onterecht uitgekeerde tegemoetkomingen. Deze ontvangsten zijn moeilijk in te schatten en zijn in 2007 € 7,0 miljoen hoger (waarvan bij de TS17- € 5,2 miljoen) uitgekomen dan begroot.

12.3 Operationele doelstellingen

Bij de meetbare gegevens per operationele doelstelling zijn geen basiswaarden en streefwaarden vastgesteld. Uitgangspunt is dat de WTOS wordt benut door de groepen voor wie ze bedoeld is. Het Sociaal Cultureel Planbureau heeft op 5 juni 2007 een onderzoeksrapport uitgebracht naar het gebruik van diverse inkomensregelingen, waaronder ook het gebruik van de WTOS. (Dit onderzoek is vanwege de omvang van de groep beperkt tot de TS17-, hieronder valt bijna 90% van de WTOS ontvangers.) In dit onderzoek is onderzocht hoe hoog het niet-gebruik van de WTOS is. Uit het onderzoek blijkt dat het niet-gebruik

WTOS op ca. 37% ligt (zie SCP-rapport «Geld op de plank. Niet-gebruik van inkomensvoorzieningen»; d.d. 5 juni 2007, pag. 78). Ouders benutten de mogelijkheden van de WTOS niet vanwege gebrekkige kennis van de regeling en de perceptie dat men er niet voor in aanmerking komt. Met de invoering van gratis schoolboeken wordt de bestedingsproblematiek en het niet-gebruik van de regeling aangepakt.

De regering heeft daarbij in 2007 aangekondigd met ingang van 2009/2010 de schoolboeken in het voortgezet onderwijs gratis door de scholen te laten verstrekken. In 2008/2009 krijgen alle ouders een vaste tegemoetkoming voor de schoolboeken.

Daarnaast wordt in het onderzoek aanbevolen om regelingen samen te voegen. De integratie van de WTOS voor ouders met kinderen van twaalf tot achttien jaar in de Wet op het Kindgebonden Budget (WKB) per 1 januari 2010, zoals aangekondigd in de begroting van 2008 sluit hierbij aan.

12.3.1 Waarborgen financiële toegankelijkheid onderwijs voor scholieren tot 18 jaar (TS 17-)

Doelbereiking

Ouders van scholieren tot 18 jaar in het voortgezet onderwijs en de beroepsopleidende leerweg financieel in staat stellen om hun kinderen onderwijs te laten volgen.

Instrumenten

Tabel 12.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Verstrekken van een inkomensafhankelijke tegemoetkoming om minder draagkrachtige ouders bij te staan	Ja
2. Het bestaan van de regeling onder de aandacht brengen bij ouders en scholieren (via de IB-Groep)	Ja

Toelichting

Integratie WTOS (TS17-) in het kindgebonden budget

De WTOS in zijn huidige vorm zal grotendeels vervallen omdat deze wordt geïntegreerd met het kindgebonden budget. Aanleiding voor integratie van de WTOS in de Wet op het Kindgebonden budget is de brief van de minister van Financiën d.d. 19 september 2006. In deze brief kondigde de minister van Financiën aan dat met ingang van 1 januari 2009 de WTOS voor kinderen tot 18 jaar hierin wordt geïntegreerd.

Vanwege de samenhang met verschillende voornemens van dit kabinet is integratie van de WTOS per 1 januari 2009 niet mogelijk gebleken. De integratie van een deel van de WTOS in het Kindgebonden budget vindt daarom plaats met ingang van 1 januari 2010. Ouders met kinderen tot 18 jaar in het voortgezet onderwijs kunnen dan voortaan bij één loket terecht. (Voor de ouders van leerlingen in het MBO blijft de WTOS nog gedeeltelijk in stand). Daardoor zal het gebruik van de regeling toenemen en het niet-gebruik fors dalen. Bovendien leidt deze integratie tot efficiency voordelen in de uitvoering. Deze integratie zal bij separaat wetsvoorstel worden voorgelegd. De met de huidige WTOS samenhangende uitgaven zullen vanaf 2010 naar de begroting van SZW worden overgeboekt.

Meetbare gegevens

Tabel 12.4 Meetbare gegevens							
Gebruikers TS 17- naar onderwijssoort				Realisatie	Begroting	Verschil	
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
1. Aantal gebruikers TS 17-	367 245	365 792	363 679	338 267	321 760	379 800	- 58 040
– waarvan vo	294 109	292 506	290 496	271 342	259 789	299 000	- 39 211
– waarvan bol	73 136	73 286	73 183	66 925	61 971	80 800	- 18 829
2. Percentage gebruikers TS 17-							
– vo		31,4%	29,9%	27,8%	26,6%	29,9%	- 3,3%
– bol		43,8%	41,5%	37,9%	33,3%	41,5%	- 8,2%

Toelichting

Het aantal gebruikers is in het voortgezet onderwijs en in het beroepsonderwijs beduidend lager dan geraamd. Enerzijds komt de totale daling door een daling van het aantal leerlingen en deelnemers in 2007, anderzijds heeft ook een kleiner percentage gebruik gemaakt van de regeling. De systematiek van de tegemoetkoming voor gebruikers van de TS17-regeling is in 2007 niet gewijzigd.

Tabel 12.5 Uitgaven							
Uitgaven TS17- naar onderwijssoort (x € 1 miljoen)				Realisatie	Begroting	Verschil	
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Vo	201,6	213,2	154,8	151,7	150,8	166,9	- 16,1
Bol	93,0	101,6	49,9	45,4	44,7	51,6	- 6,9
Totaal	294,6	314,8	204,7	197,1	195,5	218,5	- 23,0
Bron: realisatiegegevens IB-Groep							

Toelichting

In lijn met de daling van het aantal gebruikers van de TS17- regeling zijn ook de uitgaven voor deze regeling in 2007 lager dan geraamd.

12.3.2 Waarborgen toegankelijkheid onderwijs voor scholieren in het voortgezet onderwijs van 18 jaar en ouder (VO 18+)

Doelbereiking

Scholieren van 18 jaar en ouder (tot en met 30 jaar) in het voortgezet onderwijs financieel in staat stellen hun opleiding in het voortgezet onderwijs af te ronden.

Instrumenten

Tabel 12.6 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Verstrekken van een inkomensafhankelijke toelage voor de kosten van levensonderhoud	Ja
2. Ouderinkomen afhankelijke toelage voor de schoolkosten (bij een gezinsinkomen in 2005 van maximaal € 30 340,-, daarboven wordt een glijdende schaal gehanteerd)	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 12.7 Meetbare gegevens							
Aantal gebruikers VO18+ naar onderwijssoort					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
vso	1 680	1 792	1 927	1 894	1 514	2 200	- 686
vo	25 439	26 884	27 670	28 635	30 035	30 600	- 565
Totaal	27 119	28 676	29 597	30 529	31 549	32 800	- 1 251

Bron: realisatiegegevens IB-Groep.

Tabel 12.8 Meetbare gegevens							
Percentage gebruikers VO18+ naar onderwijssoort en soort toelage					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
vso thuiswonend	72,4%	73,5%	74,7%	75,1%	74,4%	74,7%	- 0,3%
vso uitwonend	27,6%	26,5%	25,3%	24,9%	25,6%	25,3%	0,3%
Waarvan vso lesgeld/ov. schoolkosten	21,1%	18,0%	14,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
vo thuiswonend	92,3%	92,6%	92,9%	93,1%	93,3%	92,9%	0,4%
vo uitwonend	7,7%	7,4%	7,1%	6,9%	6,7%	7,1%	- 0,4%
Waarvan vo lesgeld/ov. schoolkosten	33,6%	33,4%	33,3%	32,9%	32,5%	33,3%	- 0,8%

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

Toelichting

De gerealiseerde aantallen en de percentages gebruikers wijken beperkt af van de raming.

De systematiek van de tegemoetkoming voor gebruikers van de VO18+ regeling is in 2007 niet gewijzigd.

Tabel 12.9 Uitgaven							
Uitgaven VO18+ (x € 1 miljoen)					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Vo/vso (gift) leningen	50,1 1,0	54,7 1,1	50,3 1,0	57,6 0,6	59,0 1,9	58,8 1,0	0,2 0,9
Totaal	51,1	55,8	51,3	58,2	60,9	59,8	1,1

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

Toelichting

De gerealiseerde uitgaven in 2007 zijn iets hoger dan geraamd. Relatief zijn vooral de (niet-relevante) uitgaven aan leningen veel hoger dan geraamd.

12.3.3 Waarborgen toegankelijkheid onderwijs voor (deeltijd)-studenten in het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (TS 18+ vavo)

Doelbereiking

De beoogde algemene beleidsdoelstelling voor (deeltijd)studenten in het vavo wordt bereikt door verstrekking van een inkomensafhankelijke tegemoetkoming.

De prestatie-indicator «Aantal gebruikers TS 18+ vavo» geeft een indicatie van het gebruik van de regeling (tabel 12.11). Tabel 12.12 geeft aan welke kosten daarmee gemoeid waren in 2007.

Instrumenten

Tabel 12.10 Instrumenten		Realisatie
Jaar 2007		
1.	Toekenning van een inkomensafhankelijke tegemoetkoming voor minder draagkrachtige (deeltijd)studenten in het voortgezet volwassenenonderwijs	Ja
2.	Het bestaan van de regeling onder de aandacht brengen bij de doelgroep (via de IB-Groep)	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 12.11 Meetbare gegevens							
Aantal gebruikers TS18+ vavo					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
vavo	2 737	3 332	2 742	2 752	1 936	2 700	- 764

Bron: realisatiegegevens IB-Groep.

Toelichting

Het aantal gebruikers van deze regeling is lager dan begroot. De systematiek van de tegemoetkoming voor gebruikers van de TS18+ vavo-regeling is in 2007 niet gewijzigd.

Tabel 12.12 Uitgaven							
Uitgaven TS18+ vavo naar onderwijssoort (x € 1 miljoen)					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
vavo	1,3	1,5	1,3	1,4	0,9	1,3	- 0,4

Bron: realisatiegegevens IB-Groep.

12.3.4 Waarborgen toegankelijkheid onderwijs voor studenten aan de lerarenopleiding (TS 18+ tlo)

Doelbereiking

De beoogde algemene beleidsdoelstelling voor studenten aan de lerarenopleiding wordt bereikt door verstrekking van een inkomensafhankelijke tegemoetkoming. De student die niet in aanmerking komt voor studiefinanciering op grond van de WSF 2000 kan in aanmerking komen voor een (gedeeltelijke) tegemoetkoming in de studiekosten en/of de onderwijsbijdrage.

De prestatie-indicator «Aantal gebruikers TS 18+ tlo» geeft een indicatie van het gebruik van de regeling (tabel 12.14). Tabel 12.15 geeft aan welke kosten daarmee gemoeid waren in 2007.

Instrumenten

Tabel 12.13 Instrumenten		Realisatie
Jaar 2007		
1.	Toekenning van een inkomensafhankelijke tegemoetkoming in de studiekosten en/of in de onderwijsbijdrage voor studenten aan de lerarenopleiding die niet in aanmerking komen voor studiefinanciering op grond van de WSF 2000	Ja
2.	Het bestaan van de regeling onder de aandacht brengen bij de doelgroep (via de IB-Groep)	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 12.14 Meetbare gegevens							
Aantal gebruikers van de regeling TS18+ tlo					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
tlo	14 282	13 355	9 688	10 817	9 147	9 700	- 553

Bron: realisatiegegevens IB-Groep.

Toelichting

De begroting 2007 is gebaseerd op de ervaringscijfers uit 2005. Nu blijkt dat deze raming wordt onderschreden. De systematiek van de tegemoetkoming voor gebruikers van de regeling is in 2007 niet gewijzigd. In 2007 is ResearchNed gestart met de evaluatie van de TLO. Op basis van

dit onderzoek zal in 2008 worden bepaald op welke wijze de TLO zal worden voortgezet.

Tabel 12.15 Uitgaven							
Uitgaven TS18+ tlo (x € 1 miljoen)					Realisatie	Begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
tlo	16,3	14,4	10,9	12,6	10,3	11,1	- 0,8

Bron: realisatiegegevens IB-Groep.

12.3.5 Beheersing schoolkosten in het voortgezet onderwijs en de beroepsopleidende leerweg

Doelbereiking

De kosten voor ouders en overheid beheersbaar houden (in relatie tot WTOS).

In het voorjaar van 2007 zijn de resultaten van de schoolkostenmonitor 2006–2007 aan de Kamer gezonden. Uit het onderzoek kan geconcludeerd worden dat de schoolkosten in het voortgezet onderwijs meer zijn gestegen dan inflatie. De huidige normvergoeding van de WTOS is kostendekkend voor 25% tot 50% procent van de ouders met leerlingen in het voortgezet onderwijs en voor 50 tot 75% van de deelnemers in het mbo-bol, dit is exclusief de reiskosten. Dit percentage is vergelijkbaar met de situatie in 2004. De WTOS is een tegemoetkoming in de schoolkosten. Vandaar dat deze tegemoetkoming niet voor 100% van de ouders kostendekkend is.

Omdat de WTOS dateert van 2001 is in 2006 begonnen met de doorlichting van dit beleid. De resultaten hiervan zullen naar verwachting in het voorjaar 2008 aan de Kamer worden verzonden.

Gratis schoolboeken

In het coalitieakkoord van 7 februari 2007 kondigde het kabinet Balkenende IV aan dat het lesmateriaal (schoolboeken en digitaal lesmateriaal) in het voortgezet onderwijs «gratis» wordt. Voor het schooljaar 2008–2009 krijgen de ouders met leerlingen in het voortgezet onderwijs geld voor lesmateriaal: € 308. Dat is de gemiddelde prijs van een pakket. Volgend schooljaar (2009–2010) wordt het bedrag van de schoolboeken toegevoegd aan de lumpsum en hebben de scholen de grootst mogelijke vrijheid om het bedrag naar eigen inzicht te besteden. De scholen kopen het lesmateriaal dan zelf in en geven dat gratis aan de leerlingen. Naar verwachting heeft het verstrekken van gratis schoolboeken door de scholen invloed op de beheersing van de boekenprijzen. Het zal scholen stimuleren om betere prijsafspraken te maken.

Instrumenten

Tabel 12.16 Instrumenten

Jaar 2007	Realisatie
1. Stimuleren van zelfregulering en monitoring van de mate waarin zelfregulering van de grond komt	Ja
2. Het monitoren van de kwantitatieve ontwikkeling van de schoolkosten in het vo en de bol	Ja

Meetbare gegevens

- De gedragscode schoolkosten is gericht op het vergroten van de transparantie en beheersbaarheid van de schoolkosten. Het streven is dat zoveel mogelijk scholen de gedragscode ondertekenen. Het «percentage scholen dat de gedragscode over heeft genomen» is 54%. In juni 2007 hebben 354 van de 655 scholen in het voortgezet onderwijs de gedragscode scholen ondertekend (zie <http://www.minocw.nl/documenten/witte-lijst-gedragscode-eind-juni-2007.pdf>).
- Uit de schoolkostenmonitor blijkt dat in 2003 de schoolboeken volgens ouders in de onderbouw van het vmbo, het havo en het vwo met respectievelijk 5, 7 en 12 procent zijn gestegen. In de bovenbouw zijn deze percentages voor het vmbo 21 procent, het havo 12 procent en in het vwo 8 procent. Er is gecorrigeerd voor inflatie.
- In onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van de overige schoolkosten over de jaren geschetst. De kosten in 2001 zijn daarbij op 100 gesteld.

Tabel 12.17 Overzicht ontwikkeling van de kosten in de periode 2001–2007 (gecorrigeerd voor inflatie)

	VMBO			HAVO			VWO		
	01–02	03–04	06–07	01–02	03–04	06–07	01–02	03–04	06–07
Door ouders zelf aangeschafte leermiddelen en gereedschappen (inclusief ict)	141	165	174	149	176	131	148	160	127
Door school in rekening gebrachte kosten	46	45	68	51	38	54	52	37	47
Extra schoolactiviteiten	78	97	129	141	139	172	112	165	238
Vrijwillige ouderbijdrage	59	92	58	79	89	58	75	104	71

Bron: ITS Schoolkostenmonitor 2006

Toelichting

Reiskosten minderjarige deelnemers in de bol. Uit de resultaten van de schoolkostenmonitor 2006–2007 blijkt dat een deel van de minderjarige mbo'ers ver reist (meer dan 30 km) voor de opleiding. Ten opzichte van de vorige meting (2003–2004) is deze groep toegenomen. Bij invoering van de WTOS in 2001 is een bedrag van € 110 aan de normvergoeding in verband met de hoge reiskosten toegevoegd. De groep die niet reist houdt hieraan over, voor de groep die beperkt reist is dit genoeg. Daarnaast kunnen minderjarige scholieren, dus ook mbo-deelnemers, gebruik maken van een korting van 34% op abonnementen van het stads- en streekvervoer.

12.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 12.18 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afge- rond	Soort onderzoek	Vindplaats
WTOS algemeen	Functioneren van de WTOS in zijn geheel	2006	Verwacht voorjaar 2008	beleidsdoorlichting	
TLO algemeen	evaluatieonderzoek Tegemoetkoming Leraren Opleiding	2007	Verwacht zomer 2008	Ex-post evaluatie- onderzoek	

ARTIKEL 13. LESGELD

13.1 Algemene beleidsdoelstelling: Vragen van een bijdrage in de kosten van het onderwijs

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Onderwijs levert een belangrijke bijdrage aan de bevordering van een duurzame groei van de Nederlandse (kennis)economie. De burgers hebben ook persoonlijk profijt van scholing. Daarom vraagt de overheid een bijdrage in de kosten van het onderwijs. De doelstelling wordt bereikt door het vragen van lesgeld aan deelnemers in de bol en het vavo die op 1 augustus van het schooljaar 18 jaar of ouder zijn. Deze groepen worden geacht zelf in de kosten van de bijdrage te voorzien, al dan niet met behulp van een tegemoetkoming in de bijdrage of door compensatie via de studiefinanciering.

Succesfactoren

Het behalen van de doelstelling hangt af van de deelname aan het onderwijs. In tabel 13.3 wordt het aantal lesgeldplichtigen gepresenteerd.

13.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 13.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 13 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen*		3 548	7 069	5 527	5 848	5 896	- 48
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven (programma)		3 548	7 069	5 527	5 848	5 896	- 48
● Uitvoeringsorganisatie IBG*		3 548	7 069	5 527	5 848	5 896	- 48
Ontvangsten	409 373	449 549	202 978	181 013	188 744	199 600	- 10 856

* Deze reeks betreft het apparaatskostendeel van de IB-Groep dat in relatie tot lesgeld van 2004 is toegerekend aan dit beleidsartikel.

Toelichting

Met ingang van het schooljaar 2005–2006 is het lesgeld afgeschaft voor alle leerlingen in het voltijd vo (vmbo, havo, vwo), het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. Ook voor de deelnemers in de bol en het vavo die 16 of 17 jaar zijn, is de bijdrage vervallen. Door deze daling van het aantal lesgeldplichtigen zijn de lesgeldontvangsten vanaf 2005 lager dan in voorgaande jaren. De lesgeldontvangsten zijn in 2007 € 10,9 miljoen lager dan begroot. Voor circa € 8 miljoen heeft dit betrekking op lagere ontvangsten dan geraamd uit schooljaren vóór 2005–2006.

13.3 Operationele doelstellingen

13.3.1 Vragen van een bijdrage in de kosten van het onderwijs

Doelbereiking

Zie paragraaf 13.1.

Instrumenten

Tabel 13.2 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Heffing van lesgeld	Ja
2. Lesgeldtermijnen beter afstemmen op de periode waarvoor men is ingeschreven	Ja

Toelichting

In de begroting 2007 heeft OCW het voornemen opgenomen om met ingang van het schooljaar 2007–2008 voor deelnemers die slechts een gedeelte van het schooljaar zijn ingeschreven de te betalen lesgeldtermijnen, beter af te stemmen op de periode waarvoor men is ingeschreven. Dit voornemen is tijdig gerealiseerd (Stb. 2007, 235). Dit betekent dat deelnemers die later instromen (of met een geldige reden eerder uitstromen) nog meer dan in de schooljaren vóór 2007–2008 lesgeld verschuldigd zijn naar rato van de duur van de inschrijving.

Meetbare gegevens

Tabel 13.3 Meetbare gegevens							
Aantal lesgeldplichtigen					Realisatie	Begroting	Vershil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Aantal lesgeldplichtigen	467 077	481 627	187 249	193 081	192 314	199 000	– 6 686

Bron: realisatiegegevens IB-Groep

Toelichting

Vanaf 2005 betreft het aantal lesgeldplichtigen alleen de groep deelnemers bol. Het aantal lesgeldplichtigen van 2007 ligt ongeveer 6700 lager dan geraamd. Dit verschil heeft betrekking op de inschatting van het aantal lesgeldplichtigen voor het schooljaar 2007–2008.

ARTIKEL 14. CULTUUR

14.1 Algemene beleidsdoelstelling: het behouden van de culturele factor in de samenleving en deze waar nodig versterken.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Cultuurfondsen en ministerie borgen de kwaliteit en diversiteit van het cultuuraanbod. In een vierjaarlijkse procedure worden de middelen, mede op advies van de Raad voor Cultuur, verdeeld en toegekend. Het algemeen beoogde effect is om de culturele factor in de samenleving te behouden en deze waar nodig te versterken. De praktische uitvoering heeft plaatsgevonden binnen de afzonderlijke cultuurstelsels: kunsten, cultureel erfgoed (musea, monumenten, archieven, archeologie), bibliotheken en letteren. Daarbij is samengewerkt met decentrale overheden, andere departementen en andere maatschappelijke partijen. Voor de huidige Cultuurnota 2005–2008 geldt dat deze zich volgens plan heeft ontwikkeld (met betrekking tot te leveren prestaties in termen van voorstellingen en bezoekers).

De Raad voor Cultuur heeft op 6 maart 2007 zijn advies *Innoveren, Participeren!* uitgebracht. Dit advies is zowel een strategische agenda als een integraal advies over de stand van zaken in de verschillende sectoren. In 2007 is de notitie «Kunst van leven, hoofdlijnen cultuurbeleid» (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 28 989, nr. 44) verschenen, die mede is gebaseerd op het advies van de Raad. Kunst van leven beschrijft het cultuur- en mediabeleid voor de komende periode. Het eerste deel van de notitie is een agenda die, op hoofdlijnen, de visie op het cultuurbeleid voor de komende jaren schetst. Daarbij is aandacht voor excellentie, innovatie en e-Cultuur, cultuurparticipatie, Mooier Nederland en een sterke cultuursector. De intrinsieke waarde van cultuur, de immateriële rijkdom, geldt als uitgangspunt. Het tweede deel van de notitie beschrijft de gevolgen van de uitwerking van «Verschil Maken»: de herijking van de cultuurnotasytematiek.

Behoud en versterking van de betekenis van cultuur voor de samenleving hangen nauw samen met de publieke belangstelling voor en kennis van cultuur. Een indicator daarvan zijn de trends cultuurparticipatie (gebruik van en bezoek aan culturele voorzieningen). Om dit doel te bereiken geldt onder andere een publieksinkomsteneis voor een deel van de instellingen die subsidie van het ministerie ontvangen. Daarnaast zijn enkele beleidsprogramma's uitgevoerd met specifieke doelstellingen (zie onder andere ook paragraaf 14.3.4). Hierbij was de versterking van het cultureel bewustzijn een belangrijke doelstelling. In de afgelopen periode is hier veel aandacht voor geweest. De concrete uitvoering van de programma's is steeds begeleid met debatten in en met het veld.

Tabel 14.1 Meetbare gegevens

Trends cultuurparticipatie	1983	1987	1995	2003
Amateurkunst:				
Zelf theater spelen	100	98	66	58
Zelf musiceren en/of zingen	100	102	96	95
Zelf beeldende kunst maken	100	97	72	85
Radio/tv:				
Kunstprogramma's	100	114	100	99
Bezoek:				
Cinema	100	93	101	118
Populaire muziek	100	113	138	172
Klassieke muziek	100	113	133	106
Cabaret	100	97	101	127
Ballet	100	124	99	115
Beroepstoneel	100	102	109	115
Toneel (inclusief uitvoeringen amateurto- neel)	100	102	110	111
Monumenten	100	103	100	104
Musea	100	111	98	107
Bron: Cultuurminnaars en Cultuurmijders SCP 2005				

Toelichting

Meest pregnante trend is die van de teruglopende actieve cultuurparticipatie (amateurkunst). Het is mede naar aanleiding van deze ontwikkeling, dat bij kabinet (Coalitieakkoord) en Kamer (Motie-Van Vroonhoven-Kok/Leerdam, Tweede Kamer, vergaderjaar 2006/2007, 30 847, nr. 14) bijzondere aandacht is voor positie van amateurkunst. Besloten is tot oprichting van een Programmafonds Cultuurparticipatie («Kunst van leven, hoofdlijnen cultuurbeleid», Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 28 989, nr. 44).

Voor een toelichting bij de inhoud en betekenis van bovenstaande tabel wordt verwezen naar de begroting. De tabel bevat geen nieuwe informatie ten opzichte van de begroting omdat geen recentere onderzoeksgegevens beschikbaar zijn dan over 2003. Onderzoeksgegevens over 2007 zullen in de komende periode nog beschikbaar komen en te zijner tijd in deze tabel worden verwerkt.

14.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 14.2 Budgettaire gevolgen artikel 14 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	266 852	1 969 990	992 597	1 348 621	814 454	666 486	147 968
waarvan garanties	53 475	149 931	317 700	831 300	375 373	171 897	203 476
Totaal uitgaven	668 656	804 787	887 742	932 844	874 163	866 692	7 471
Programma-uitgaven			831 588	878 403	816 960	821 463	- 4 503
<i>Cultuurnota 2005–2008</i>			426 741	439 388	456 199	439 587	16 612
• Cultuurproducerende instellingen			290 063	290 033	298 755	289 144	9 611
• Cultuurondersteunende instellingen			50 938	53 354	54 944	51 888	3 056
• Fondsen			80 740	82 501	84 400	80 455	3 945
• Film			5 000	13 500	18 100	18 100	0
<i>Behoud en Beheer Cultureel Erfgoed</i>			275 378	300 256	190 329	187 417	2 912
• Subsidies Monumentenzorg			169 538	207 423	71 866	69 797	2 069
• Archieven			23 935	22 994	23 549	22 182	1 367
• Huisvesting			50 396	54 656	68 501	66 240	2 261
• Musea (Niet-CuNo)			3 578	6 906	8 323	4 701	3 622
• Behoud en Beheer (overig)			20 631	6 024	5 627	6 937	- 1 310
• Verdrag van Malta en subsidies archeologie			7 300	2 253	12 463	17 560	- 5 097
<i>Bibliotheken</i>			26 407	29 272	40 799	40 626	173
• Subsidies			11 613	14 537	825	662	163
• Monitoring en evaluatie			1 315	1 368	0	0	0
• Provinciale vernieuwingsplannen					26 965	26 703	262
• RVP Blinden en slechtzienden			13 479	13 367	13 009	13 261	- 252
<i>Verbreden inzet cultuur</i>			50 692	58 039	76 497	96 505	- 20 008
• Regionale Dynamiek			30 754	32 619	33 783	31 784	1 999
• Cultuur en Ruimte			2 293	3 412	3 213	2 283	930
• Cultuur en School			13 303	15 507	16 628	24 828	- 8 200
• Cultuur en ICT			2 650	3 618	8 549	9 706	- 1 157
• Cultuur en Economie			422	1 423	1 645	1 934	- 289
• Internationaal Cultuurbeleid (HGIS)			1 270	1 460	133	1 270	- 1 137
• Projecten «Beelden van de toekomst»			0	0	12 546	24 700	- 12 154
<i>Overig</i>			36 861	36 130	25 221	31 462	- 6 241
<i>Nationaal Archief</i>			15 509	15 318	27 915	25 866	2 049
Apparaatsuitgaven		57 583	56 154	54 441	57 203	45 229	11 974
• Bestuursdepartement		10 550	10 913	10 955	10 760	10 602	158
• Uitvoeringsdiensten	45 241	47 133	45 241	43 486	46 443	34 627	11 816
Ontvangsten	3 053	15 949	114 920	12 101	24 804	34 194	- 9 390

Toelichting

De realisatie van de uitgaven 2007 is € 7,5 miljoen hoger dan begroot. De belangrijkste oorzaak hiervan is de loon- en prijsbijstelling (€ 17,5 miljoen). Daarnaast springen de volgende mutaties in het oog:

- Behoud en beheer Cultureel Erfgoed

Het gaat hier onder meer om een drietal kasschuiven:

Voor de afhandeling van het restitutedossier is in totaal € 10 miljoen beschikbaar. Het ritme voor de uitgaven wordt hierbij aangepast. Er is voor de komende jaren nog geld nodig voor het voortbestaan van de restitutiecommissie, de afhandeling door ICN en het (nieuwe) museum-onderzoek. Een bedrag van € 5,5 miljoen wordt doorgeschoven naar volgende jaren. Ook de middelen voor het Project Beheer Kunstvoorwerpen worden over de jaren begroot aan de hand van een realistisch kasritme, d.w.z. € 2 miljoen wordt doorgeschoven naar volgende jaren. Dat geldt ook voor de vanuit de FES-middelen in 2007 beschikbaar gestelde € 7 miljoen voor de uitvoering van het Verdrag van Malta. Als gevolg van een vertraging in de uitvoering van de werkzaamheden is besloten om deze middelen naar 2008 door te schuiven. Voor de uitvoering van het verdrag van Malta is er in totaal € 3 miljoen overgeheveld naar het Provincie- en Gemeentefonds.

- **Verbreden inzet Cultuur**

Voor het project Beelden voor de Toekomst was vanuit de FES-middelen € 24,7 miljoen beschikbaar voor 2007. Omdat de onderliggende projecten met een halfjaar vertraging zijn gestart is er tot en met 2007 ook slechts de helft van dit budget betaald. De niet in 2007 bestede middelen van € 12,4 miljoen zijn doorgeschoven naar 2008. Daarnaast nam het budget Cultuur en School met in totaal € 8,2 miljoen af als gevolg van interne budgetmutaties naar de begrotingsartikelen 1 (po) en 3 (vo).

14.3 Operationele doelstellingen

14.3.1 Zorg voor het kunststelsel waarbinnen de instandhouding en ontwikkeling van hoogwaardig, toegankelijk en divers cultureel aanbod in Nederland is gewaarborgd.

Doelbereiking

OCW heeft randvoorwaarden gecreëerd zodat cultuurinstellingen in staat zijn aan een groot verscheiden publiek toegang te bieden tot een kwalitatief hoogstaand en divers aanbod, verspreid over het land. Met de zorg voor de stelsels heeft het Rijk invulling gegeven aan haar publieke taken. In 2007 is verder gewerkt aan de implementatie van de nota Verschil Maken, waardoor de cultuurfondsen een grotere rol hebben gekregen in de uitvoering van het beleid (Tweede Kamer, vergaderjaar 2004–2005, 28 989, nr. 22; Tweede kamer, vergaderjaar 2005–2006, 28 989, nr. 35 en Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 28 989, nr. 44).

Instrumenten

Tabel 14.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Producerende instellingen	Ja
2. Ondersteunende instellingen	Ja
3. Cultuurfondsen (inclusief filmstimuleringsbeleid)	Ja

Toelichting

1. Producerende instellingen. In het kader van de laatste Cultuurnota 2008–2008 is besloten veranderingen in de subsidiesystematiek aan te brengen. Dit was nodig omdat de huidige systematiek door de Tweede

Kamer en culturele instellingen als onnodig ingewikkeld en bureaucra-
tisch werd gezien. De Tweede Kamer heeft op 23 april 2007 ingestemd
met een wetsvoorstel tot wijziging van het subsidiestelsel. Daarnaast is
een ministeriële regeling opgesteld die voor het eerst een deel van het
culturele leven in de vorm van functies beschrijft: de basisinfrastruc-
tuur. De regeling is op 15 oktober 2007 in de Staatscourant gepubli-
ceerd (staatscourant 2007. nr. 206, p.11). Op basis van deze regeling
kunnen instellingen subsidie aanvragen voor de periode 2009–2012.
Dit doen instellingen door in te tekenen op een van de vier functies
(instandhouding, ontwikkeling, internationaal platform, ondersteu-
ning). De nieuwe systematiek geeft instellingen die zich richten op
verdere ontwikkeling en stimulering van talent een belangrijke positie.
Voor hen is er een aparte functie: de ontwikkelfunctie. Voorbeelden van
deze instellingen zijn productiehuizen in de podiumkunsten en
presentatie-instellingen in de beeldende kunst.

2. Ondersteunende instellingen. Met Kunstfactor en Erfgoed Nederland
zijn sectorinstituten voor amateurkunst en erfgoed ontstaan. Voor
vormgeving is de Premsela Stichting, voor nieuwe media het Virtueel
Platform aangemerkt als sectorinstituut. De werkzaamheden om te
komen tot een sectorinstituut film zijn gestart. Het sectorinstituut voor
de muziek, Muziek Centrum Nederland (MCN), is ontstaan uit een fusie
van zeven ondersteunende muziekinstellingen. Door samenvoeging
van deze organisaties in één sectorinstituut verschuift de aandacht van
een genregerichte naar een generieke ondersteuning van de muziek-
sector. De voorbereidingen in 2007 zorgden ervoor dat het sector-
instituut muziek op 1 januari 2008 van start kon gaan. De Stichting
Internationale Culturele Activiteiten (SICA) heeft met voortvarendheid
de rol van uitvoerder van bovensectorale programma's en projecten
op het gebied van internationale culturele uitwisseling op zich
genomen.
3. Cultuurfondsen. Culturele instellingen konden bij de fondsen al terecht
voor (project)subsidies. Vanaf 2009 krijgen de fondsen de mogelijkheid
meerjarige subsidies te verstrekken tot een maximum van vier jaar. De
wettelijke basis hiervoor is in 2007 met de wetswijziging Wet op het
specifiek cultuurbeleid gelegd. In 2007 is het Nederlands Fonds voor
Podiumkunsten+ (NFPK+) van start gegaan. Het NFPK+ is een samen-
voeging van het Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten (FAPK),
het Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing (FPPM) en het
Fonds voor de Scheppende Toonkunst (FST). De fusie van deze drie
fondsen brengt de keten van opdracht, productie, programmering en
marketing van podiumkunsten organisatorisch bij elkaar. In 2007 is ook
de voorbereidingsfase van het nieuwe Programmafonds Cultuur-
participatie gestart. In oktober is de kwartiermaker met zijn werkzaam-
heden begonnen. Op 13 november 2007 is de Tweede Kamer geïnfor-
meerd over de ambities met het nieuwe programmafonds (Tweede
Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 28 989, nr. 58). Met de oprichting van
het fonds wordt uitvoering gegeven aan de ambitie van het kabinet
meer aandacht aan amateurkunst en cultuureducatie te besteden. Het
nieuwe fonds is in het voorjaar van 2009 operationeel.

Meetbare gegevens

Tabel 14.4 Meetbare gegevens				
Indicator	2004	2005	2006	2007
Uitvoeringen gesubsidieerde podiumkunsten (incl. buitenland)	15 260	16 864	17 002	n.n.b.
Bezoeken gesubsidieerde podiumkunsten (incl. buitenland)	3 832 727	3 937 768	4 058 689	n.n.b.
Realisatie «15% norm» podiumkunsten	25%	27%	27%	15%*
Bron: Verslagen gesubsidieerde instellingen				
Aantal Nederlandse filmproducties	28	39	29	20
Marktaandeel publiek Nederlandse film	9,2%	13,2%	11,2%	13,5%
Bron: Nederlandse Vereniging Bioscoopexploitanten				

* genoemd percentage is minimumnorm, geen prognose

Toelichting

De vermelde cijfers betreffen uitsluitend de door OCW gesubsidieerde uitvoeringen in binnen en buitenland (exclusief festivals en exclusief voorstellingen gesubsidieerd door de cultuurfondsen). De «15%-norm» geeft de relatie tussen de publieksinkomsten en de totale subsidie (van alle overheden samen). De norm is dat deze verhouding minimaal 15:85 is. De overige inkomsten blijven buiten beschouwing. Voor festivals, jeugdtheater, podia, productiehuisen en enkele orkesten gelden aangepaste normen. Deze zijn in de indicator niet meegenomen.

14.3.2 Zorg voor een stelsel waarbinnen het beheer en behoud van het cultureel erfgoed is gewaarborgd

Doelbereiking

Om aan deze operationele doelstelling verder invulling te geven, is binnen de verschillende erfgoedstelsels die onder mijn verantwoordelijkheid vallen, te weten de musea, monumentenzorg, archeologie en archieven, beleid ontwikkeld.

Instrumenten

Tabel 14.5 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. <i>Algemeen:</i> Afronding project selectiebeleid cultureel erfgoed	Ja
2. <i>Monumentenzorg:</i> Beperking adviesplicht	Nee
3. Start van de subsidieregeling voor wegwerken restauratieachterstand	Ja
4. Start project modernisering monumentenzorg	Ja
5. <i>Archeologie:</i> In werking treden Verdrag van Malta	Ja
6. <i>Archieven:</i> Uitwerking kabinetsvisie Informatie op Orde/Innovatie Archiefbeleid	Ja
7. <i>Musea:</i> Voorbereiding musea voor nieuwe subsidieplanperiode (nieuwe bekostigingssystematiek, visitatie)	Ja
8. Besluit tot oprichting van een Nationaal Historisch Museum en keuze locatie	Ja

Toelichting

1. Afronding project selectiebeleid cultureel erfgoed. De adviezen van de Raad voor Cultuur en de afronding van het project werden in 2006 aan

- de Tweede Kamer verstuurd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 29 314, nr. 18 en nr. 23). De ontwikkeling van het selectiebeleid is voor wat betreft de museale collecties en de archieven ondergebracht in twee andere lopende beleidstrajecten: museale strategie en informatie op orde. Voor wat betreft de monumentenzorg was de conclusie dat er een stelselbesluit moet worden gevoerd (zie hiervoor voor stand van zaken).
2. Beperking adviesplicht. Het wetsvoorstel Beperking adviesverplichting treedt naar verwachting in werking met ingang van 1 januari 2009.
 3. Start van de subsidieregeling voor wegwerken restauratieachterstand. Bij najaarsnota 2006 is € 140 miljoen beschikbaar gesteld voor restauratieachterstanden. Hiervan is € 113 miljoen beschikbaar voor het subsidiëren van restauraties in de periode 2007–2010 en € 27 miljoen via het Nationaal Restauratiefonds voor laagrentende leningen voor woonhuizen (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 30 800 VIII, nr. 98). De € 113 miljoen is als volgt verdeeld over de jaren 2007 tot en met 2009: € 63 miljoen in 2007, € 25 miljoen in 2008 en € 25 miljoen in 2009. Voor de verdeling van de eerste twee tranches is de Regeling rijkssubsidieering wegwerken restauratieachterstand 2007 opgesteld. Hiervoor zijn eind 2007 600 subsidieverzoeken ingediend waarover voor 1 juli 2008 een besluit genomen wordt.
 4. Start project modernisering monumentenzorg. Op basis van een groot aantal adviezen is in 2006 geconstateerd dat er een breed gedragen overtuiging bestaat dat het huidige monumentenstelsel dient te worden aangepast (onder meer Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 29 314, nr. 23). Er werd een stelselbesluit aangekondigd, waarover de Raad voor Cultuur in juli 2007 een advies heeft uitgebracht. In december 2007 is het project modernisering monumentenzorg gestart. Het project bestaat onder meer uit een interactief proces met het monumentenveld, en zal er toe leiden dat er begin 2009 een voorstel voor een modernisering van de monumentenzorg uitgewerkt is en aan de Tweede Kamer kan worden voorgelegd.
 5. In werking treden Verdrag van Malta. Met de behandeling van de Maltawet in de Tweede en Eerste Kamer in de eerste helft van 2007, is het traject voltooid. De Wet op de archeologische monumentenzorg is op 1 september 2007 in werking getreden. In 2007 zijn de eerste opgravingsvergunningen aan archeologische bedrijven verstrekt. De Erfgoedinspectie heeft geconstateerd dat in de periode voor de inwerkingtreding van de wet er, ondanks tekortkomingen, sprake is van een groeiende kwaliteit van de opgravingen. Uit het budget Excessieve opgravingskosten, dat in het kader van Malta beschikbaar is, zijn diverse projecten gesubsidieerd.
 6. Uitwerking kabinetsvisie Informatie op Orde/Innovatie Archiefbeleid. De kabinetsnota Informatie op Orde (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 29 362, nr. 101) bevat acht actielijnen voor de periode 2006–2011 voor de verbetering van de kwaliteit en toegankelijkheid van overheidsinformatie uit heden en verleden. Het ministerie van OCW zorgt samen met het ministerie van BZK, andere departementen en Nationaal Archief voor de uitwerking. In november 2007 is in dit kader het rapport «Gewaardeerd verleden» opgesteld met bouwstenen voor een nieuw archiefselectiebeleid. Het project Archiefselectie is in december 2007 gestart. De beleidsregel Digitale Vervanging Archiefbescheiden is in 2007 opgesteld om te zorgen dat overheidsorganisatie op een goede manier papieren stukken kunnen vervangen door digitale exemplaren. De regeling treedt begin 2008 in werking.
 7. Voorbereiding musea voor nieuwe subsidieplanperiode (nieuwe bekostigingssystematiek, visitatie). Naar aanleiding van de nota's

Verschil maken en Kunst van Leven is de systematiek voor het aanvragen, beoordelen en toekennen van subsidie op het terrein van kunst en cultuur ten opzichte van vier jaar geleden gewijzigd. Het voor-nemen is musea die een rijkscollectie beheren of een collectie waar-voor het Rijk verantwoordelijk is, vanaf 2009 aan te wijzen voor een blijvend uitzicht op subsidiëring op grond van artikel 4b van de Wet Specifiek Cultuurbeleid. De subsidieprocedure voor aangewezen instel-lingen is daarom anders, en vereenvoudigd ten opzichte van de aanvraagprocedure zoals die voorheen gold. Deze vereenvoudiging hangt samen met de gelijktijdige invoering van een stelsel van visi-tatie.

8. Besluit tot oprichting van een Nationaal Historisch Museum en keuze locatie. In het beleidsprogramma 2007–2011 heeft het kabinet aange-kondigd dat er een Nationaal Historisch Museum wordt opgericht en dat het Rijk daarvoor een bedrag olopend tot € 12 miljoen structureel vrijmaakt. Op 2 juli 2007 is bekendgemaakt dat het museum in Arnhem komt. Op 31 augustus 2007 is de Kamer nader geïnformeerd over het vervolg en de financiën (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 30 800, nr. 178).

De Canon van Nederland

Op 3 juli 2007 bood de Commissie Ontwikkeling Nederlandse Canon van Frits van Oostrom haar definitieve advies aan. De canon van Nederland presenteert de vijftig belangrijkste personen, uitvindingen en gebeurtenissen als vensters op het verleden.

Op de canon zijn veel positieve reacties gekomen. Ook culturele instellingen reageerden positief op de verschijning van de canon. Het Meertens Instituut inventariseert vijftig volksverhalen die aansluiten bij de canon. IDTV ontwikkelt educlips voor leerlingen. Het Klokhuis kondigde aan bij elk van de vensters een filmpje te gaan maken.

Op 3 juli maakte de regering bekend de canon op te nemen in de kerndoelen van het primair onderwijs (bovenbouw) en het voortgezet onderwijs (onderbouw). OCW heeft de stichting Entoen.nu de opdracht gegeven de samenhang tussen de verschillende initia-tieven te bewaken. Ook beheert de stichting de website <http://www.entoen.nu/>

Op 27 november is de Canonkaravaan van start gegaan. In elke provincie en in elk van de vier grote steden vindt een bijeenkomst over de canon plaats, waaraan lokale overheden, onderwijsinstellingen en culturele instellingen deelnemen.

Meetbare gegevens

Tabel 14.6 Meetbare gegevens

Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004	2005	2006	2007	Streefjaar
1. Monumenten met een restauratie-achterstand Bron: Rapport PRC 2006		33%	17,1%		10% 2011
2. Aantal rijksmonumenten Bron: RACM		51 000	52 000	52 000	
3. Gemeenten met een monumentencommissie Bron: VNG/RACM			93%	94%	
4. Aantal afgegeven adviezen door RACM Bron: RACM		3 500	3 500	3 400	
5. Aantal <in situ> bewaarde archeologische monumenten- Bron: RACM		12 949	12 690	12 991	12 700 2009
6. Aantal archeologische opgravingen Bron: RACM	407	527	573	612	
7. Aantal bezoeken rijksgesubsidieerde musea (x 1 miljoen) Bron: Jaarverantwoordingen van gesubsidieerde instellingen	5,1	5,3	5,9	—*	6,0 2009

* Gegevens voor 2007 zijn medio 2008 beschikbaar.

Toelichting

1. Monumenten met een restauratie-achterstand. Uit het onderzoek dat PRC Bouwcentrum in 2006 heeft uitgevoerd, blijkt het percentage rijksmonumenten met een restauratie-achterstand aanzienlijk minder te zijn dan het percentage uit 2005. Dit wordt veroorzaakt doordat in dat jaar ook achterstallig onderhoud werd meegerekend. In 2006 had 17,1% van de monumenten een restauratieachterstand. Om deze achterstand terug te brengen naar een beheersbaar niveau van 10% ultimo 2010 (kabinetsdoelstelling per 1 januari 2011), is bij najaarsnota 2006 € 140 miljoen beschikbaar gesteld. De uitputting hiervan verloopt via het NRF.
2. Aantal rijksmonumenten: Dit betreft het aantal geregistreerde rijksmonumenten betreffende de periode van voor 1940. Het gaat om ca. 52000 gebouwen en objecten. Het aantal geregistreerde monumenten wordt (periodiek) gemonitord.
3. Gemeenten met een monumentencommissie: Dit is een indicator waarmee de bestuurlijke complementariteit tot uitdrukking wordt gebracht.
4. Aantal afgegeven adviezen door RACM: Dit is een maatstaf voor administratieve lasten. In dit kader wordt gestreefd naar reductie. Ook door de wet Beperking Adviesplicht daalt het aantal adviezen.
- 5 en 6. In het licht van de doelstelling om het bodemarchief te behouden zal het aantal «in situ» bewaarde archeologische monumenten de komende jaren qua streefwaarde in ieder geval hetzelfde aantal moeten bedragen als in 2006. In welke mate dit aantal feitelijk toe- of afneemt is moeilijk te zeggen. Dit hangt enerzijds sterk af van het aantal nieuwe archeologische monumenten dat wordt gevonden en anderzijds van de noodzaak c.q. onvermijdelijkheid tot opgraving van deze monumenten.
7. Het aantal bezoeken rijksgesubsidieerde musea is een onderdeel van de prestatieafspraken die met de betreffende musea worden

gemaakt. Gezien de andere functies die een museum naast deze publieksfunctie heeft, geeft dit slechts een beperkt beeld van de prestaties van de musea. De cijfers over alle jaren hebben betrekking op de groep musea met langjarig subsidieperspectief zoals genoemd in de notitie Kunst van Leven. De cijfers over voorgaande jaren wijken af van die in de begroting. Dat komt doordat de cijfers over voorgaande jaren niet consequent betrekking hadden op dezelfde groep musea en nu, voor de vergelijkbaarheid, zijn herberekend.

14.3.3 Zorg voor een stelsel waarbinnen de positionering en vernieuwing van openbare bibliotheken en bijzondere bibliotheekvoorzieningen is gewaarborgd.

14.3.3.1 Vernieuwing openbare bibliotheken

Doelbereiking

De vernieuwingsoperatie bibliotheken omvat acties gericht op inhoudelijke vernieuwing en stelselversterking. De voortgang verschilt per actielijn. Zoals aangegeven in de beleidsbrief (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 28 330, nr. 26) ligt de operatie – alles overziend – op koers, al dient nog het nodige te gebeuren. De vernieuwingsoperatie «staat duidelijk op de agenda».

Op tal van punten werden in 2007 duidelijk zichtbare resultaten behaald. Wat betreft de stelselversterking valt vooral te denken aan de vorming van basisbibliotheken en de certificering; op het vlak van de dienstverlening met name aan vernieuwing en verbreding van kerntaken van bibliotheken en de digitale informatievoorziening. Voorbeelden hiervan zijn de start van het online boekenaanvraagstelsel Zoek & Boek, de opening van de virtuele onderwijsmediatheek Schoolbieb.nl en de groei van het aantal fysieke en digitale informatieloketten.

Instrumenten

Tabel 14.7 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Subsidies	Ja
2. Monitoring en evaluatie van processen en instellingen	Ja
3. Bestuurlijk overleg en convenantsafspraken met IPO en VNG	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 14.8 Meetbare gegevens					
Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004	2005	2006	2007	jaarlijks
1. Aantal basisbibliotheken (basisjaar 2004=0) Bron: Procesbureau Bibliotheekvernieuwing	0	70	100	165	140
2. Percentage INK gecertificeerde bibliotheken (basisjaar 2004=0%) Bron: VOB			5	46	40

Toelichting

De vorming van de basisbibliotheken ligt op schema.

14.3.3.2 Bijzondere bibliotheekvoorziening voor blinden en slechtzienden

Doelbereiking

De Vereniging voor Openbare Bibliotheken (VOB) heeft met succes de regie van de operatie «moderne en geïntegreerde bibliotheekvoorziening voor blinden en slechtzienden» gevoerd. De dienstverlening aan blinden en slechtzienden verliep in 2007 goed; het nieuwe Loket Aangepast Lezen is per 1 januari 2007 functioneel. De gebruikersinbreng is in het verslagjaar op orde gebracht; in december 2007 is de Gebruikersraad officieel geïnstalleerd. De nieuwe regeling voor toegankelijke lectuur van het Nederlands Uitgevers Verbond en de VOB is in december afgerond en ondertekend. Ook de decentrale uitrol van de dienstverlening aan blinden en slechtzienden verliep perspectiefrijk. De Stuurgroep Integratie heeft actief het integratietraject gemonitord. In het voorjaar van 2008 heeft de Stuurgroep een eindrapportage opgesteld. In december 2007 is de Tweede Kamer beknopt geïnformeerd over de voortgang (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 28 330, nr. 26).

Instrumenten

Tabel 14.9 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Subsidies t.b.v. het blindenbibliotheekstelsel	Ja

14.3.4 Verbreden van de inzet van cultuur als stimulerende kracht in samenwerking met andere beleidsterreinen.

Doelbereiking

Omdat kunst en cultuur op veel manieren een bijdrage aan brede sociale en economische vraagstukken kunnen leveren, zijn in 2007 verschillende programma's uitgevoerd. Deze zijn in de instrumententabel gespecificeerd.

Instrumenten

Tabel 14.10 Instrumenten

Jaar 2007	Realisatie
1. Regionale dynamiek – om een bloeiend en dynamisch cultureel leven in de steden en regio's te versterken	Ja
2. Cultuur en ruimte – om hoge architectonische en cultuurhistorische kwaliteit van stedelijke en landelijke gebieden te bevorderen	Ja
3. Cultuur en school – om de kwaliteit van de cultuureducatie te verbeteren	Ja
4. Cultuur en ICT- om digitale culturele waardevolle bronnen en informatie toegankelijk te maken in samenhang met digitale innovatie van cultuuruitingen	Ja
5. Cultuur en economie – om creatieve bedrijfstakken te versterken en de economische benutting van cultuur te verbeteren	Ja
6. Culturele diversiteit – om het cultureel bewustzijn in de samenleving te vergroten	Ja
7. Internationaal cultuurbeleid – om internationale samenwerking te bevorderen	Ja
8. Beelden voor de toekomst	Ja

Toelichting

5. Cultuur en economie. Zoals eerder aangekondigd in de voortgangsnota «De kenniseconomie in zicht» (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 27 406, nr. 98) zal in 2008 het gehele programma voor de creatieve industrie worden geëvalueerd.
7. Internationaal cultuurbeleid. In het afgelopen jaar is de Tweede Kamer op onderdelen nader geïnformeerd over de voortgang van Koers Kiezen. In de nota Kunst van Leven zijn de prioriteiten van OCW voor de komende jaren op het terrein van het internationaal cultuurbeleid beschreven. Een aparte kamerbrief (vergaderjaar 2006–2007, 28 989, nr. 45) gaat in op de gewijzigde departementale verantwoordelijkheidsverdeling van het internationaal cultuurbeleid. Bij de behandeling van de begroting 2008 heeft de minister van OCW aan de Tweede Kamer toegezegd dat het uitgewerkte werkplan bij de behandeling van de begroting 2009 beschikbaar zal zijn.
8. Beelden voor de toekomst. Het project is medio 2007 van start gegaan, na totstandkoming van een Consortiumovereenkomst waarin de rechten en plichten van partijen jegens elkaar en jegens de rijksoverheid (OCW) zijn vastgelegd. Conform de meerjarige activiteitenplanning heeft het consortium een begin gemaakt met het conserveren en digitaliseren van de genoemde audiovisuele collecties, terwijl ook de andere activiteiten volgens het overeengekomen schema zijn aangevangen.

Meetbare gegevens

Tabel 14.11 Meetbare gegevens

Indicator	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008		
<i>Cultuur en School</i>						
Percentage deelnemende scholen po	10%	40%	80%	87%		
Bron: cijfers Cfi						
Percentage bestede vouchers	77%	79%	77%			
Bron: CJP						
<i>Culturele diversiteit</i>	2003(!)	2005	2006	2007		
Percentage bestuurders met cultureel diverse achtergrond	12,5%	Nb	Nb	Nb		
Bron: RISBO (2004)						
<i>Internationaal cultuurbeleid</i>	2004	2005	2006	2007		
Aantal Nederlandse uitvoeringen in het buitenland	1 906	2 365	2 233	n.n.b.		
Aantal bezoeken aan Nederlandse uitvoeringen in het buitenland	714 517	761 244	856 331	n.n.b.		
Bron: jaarverslagen instellingen						
<i>Cultuur en economie</i>	1995	1997	1999	2001	2003	2005
Giften aan cultuur als percentage van het geschatte totaal aan giften	3%	4%	5%	9%	12%	7%
Bron: Geven in Nederland 2007 (en andere jaargangen)						

14.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 14.12 Overzicht afgeronde onderzoeken

Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
14.1	Evaluatie verlaagd BTW tarief cultuur	2007	2008	Ex post evaluatie onderzoek	N.v.t.
14.1	Voorstudie toegangsprijzen (Bureau APE)	2007	2007	Overig evaluatie-onderzoek	*1
14.1	Inventarisatie Cultuur en Media Onderzoek (IVA)	2007	2008	Overig evaluatie-onderzoek	N.v.t.
14.3.1	Statistiek Beeldende kunst (IVA)	2007	2007	Monitor	*2
14.3.1	Landelijk Subsidiestelsel voor beeldende kunst 1984–2005 (IVA)	2007	2007	Overig evaluatie-onderzoek	*2
14.3.1	Midterm Review Actieplan Cultuurbereik (Van Stolling naar stroming)	2007	2007	Ex post evaluatie onderzoek	*3
14.3.1	Midterm Review Geldstroom Beelden kunst en Vormgeving	2006	2007	Ex post evaluatie onderzoek	*4
14.3.2	Migratiegeschiedenis en gemeenschappelijk erfgoed	2007	2008	Overig evaluatie-onderzoek	n.v.t.
14.3.2	Monumentale scholen	2007	2008	Overig evaluatie-onderzoek	n.v.t.
14.3.2	Toekomstgerichte evaluatie Monumentenselectieproject	2007	2008	Overig evaluatie-onderzoek	n.v.t.

Toelichting

*1 www.minocw.nl/actueel/beleidsonderzoeken/14/Voorstudie-toegangsprijzen-in-de-culturele-sectoren.html

*2 <http://www.minocw.nl/actueel/beleidsonderzoeken/54/Statistiek-van-landelijke-subsidieregelingen-voor-beeldende-kunst-20012005.html> en

<http://www.minocw.nl/actueel/beleidsonderzoeken/55/het-landelijk-subsidiestelsel-voor-beeldende-kunst-19842005-bereik-structuur-en-doorstroming.html>

*3 www.cultuurbereik.nl/Actieplan_Cultuurbereik/Publicaties.asp

*4 bijlage bij www.minocw.nl/beeldendekunst/kamerstukken/index.html

ARTIKEL 15. MEDIA

15.1 Algemene beleidsdoelstelling: waarborgen van een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig media-aanbod, bestaande uit radio, televisie, kranten en internetdiensten, dat toegankelijk en betaalbaar is voor alle lagen van de bevolking.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Op 5 oktober 2007 heeft het Kabinet zijn plannen voor de toekomst van de publieke omroep gepresenteerd. Er komt geen grootscheepse hervorming van de publieke omroep. Het kabinet zorgt ervoor dat de publieke omroep zich multimediaal kan ontwikkelen en zo aansluiting houdt bij een nieuwe generatie mediagebruikers. Verder krijgen de omroepen meer mogelijkheden om hun bestaansrecht te bewijzen, op basis van ledental en programmatische bijdragen.

Het kabinet heeft in 2007 een einde gemaakt aan een periode van bezuinigingen bij de landelijke publieke omroep. De rijksbijdrage gaat omhoog, oplopend van € 50 miljoen in 2008 naar indicatief € 100 miljoen in 2011. Hiervan is € 15 miljoen speciaal bestemd voor Nederlands drama. Over het totale programmapakket en de bereikdoelen heeft Minister Plasterk op 19 november 2007 een prestatieovereenkomst met de publieke omroep gesloten voor de periode 2008–2010.

Op 13 juni 2007 is de Tijdelijke Wet Mediaconcentraties in werking getreden. In dit wetsvoorstel worden de crossownershipbepalingen uit de Mediawet geschrapt en vervangen door een tijdelijke regeling. Met deze wet krijgen mediaondernemingen ruimere mogelijkheden om zich cross-mediaal te ontwikkelen op het terrein van dagbladen, radio en televisie, en uit te groeien tot ware multimediale ondernemingen. De wet stelt ook duidelijk grenzen aan aanbiedersconcentratie op mediamarkten door maxima te verbinden aan via fusies en overnamen te verwerven markt-aandelen. De regeling wordt begin 2009 geëvalueerd. Mede op basis daarvan wordt besloten om de regeling per 1 januari 2010 ofwel te beëindigen dan wel in al dan niet gewijzigde vorm voort te zetten.

In het coalitieakkoord is afgesproken dat er een centrum komt dat expertise op het gebied van media-educatie bundelt. Het doel is om kinderen en jongeren te leren omgaan met de media. De eigen rol van ouders en scholen is daarbij van eminent belang. Ook wordt de samenwerking tussen initiatieven op het terrein van media-educatie verbeterd. Een groep kwartiermakers (Kennisnet, Publieke Omroep, Beeld en Geluid, Vereniging Openbare Bibliotheken en ECP.NL) is gevraagd hierover te adviseren.

Meetbare gegevens

Tabel 15.1 Meetbare gegevens					
Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004	2005	2006	2007	jaarlijks
1. Kijktijdaandeel (basiswaarde = 36% in 2004) Bron: Jaarverslag Stichting Kijkonderzoek	36%	35%	34%	33%	33%
2. Luistertijdaandeel (basiswaarde =29% in 2004) Bron: IntomartGFK Continu Luisteronderzoek	29%	28%	26%	30%	33%
3. Zelfstandige dagbladconcerns (max marktaandeel) Bron: Commissariaat voor de Media/HOI-online			30%	27%	35%

15.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 15.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 15 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	878 009	1 638 092	719 780	797 288	886 708	769 107	117 601
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven	880 707	867 462	844 980	758 453	783 452	759 036	24 416
Programma-uitgaven	880 707	867 462	844 980	758 453	783 452	759 036	24 416
<i>Gevarieerd media-aanbod</i>	<i>875 093</i>	<i>863 471</i>	<i>840 698</i>	<i>754 578</i>	<i>773 167</i>	<i>748 216</i>	<i>24 951</i>
• Mediawet	875 093	863 471	840 698	754 578	773 167	748 216	24 951
<i>Evenwichtige representatie</i>	<i>3 400</i>	<i>3 518</i>	<i>3 736</i>	<i>3 723</i>	<i>3 831</i>	<i>3 777</i>	<i>54</i>
• Bekostiging MTNL en FunX	3 400	3 518	3 736	3 723	3 831	3 777	54
<i>Elektronische infrastructuur</i>	<i>2 214</i>	<i>473</i>	<i>546</i>	<i>152</i>	<i>3 708</i>	<i>4 104</i>	<i>- 396</i>
• Uitvoeringskosten Zero-base	2 214	473	546	152	108	204	- 96
• Switch-over					3 600	3 900	- 300
<i>Programmakosten-overig</i>					<i>2 746</i>	<i>2 939</i>	<i>- 193</i>
• Overige uitgaven (geen Mediawet)					2 746	2 939	- 193
Ontvangsten	253 542	259 312	238 965	252 909	251 225	212 681	38 544

Toelichting

Als gevolg van hogere dan begrote reclameontvangsten (€ 14 miljoen) en rente-inkomsten (€ 0,6 miljoen) is een hoger uitgavenbudget beschikbaar. Verder is er op grond van toegekende loon- en prijsbijstelling € 9,9 miljoen meer beschikbaar.

De hogere realisatie op de ontvangsten van € 38,5 miljoen wordt enerzijds veroorzaakt door de hiervoor genoemde hogere reclameontvangsten en rente-inkomsten van € 14,6 miljoen en een niet voor 2007, maar voor 2010 begrote dividendontvangst van het NOB van € 30 miljoen. Hiertegenover staan een aanpassing van het te ontvangen bedrag zerobase van -€ 2,9 miljoen en een lagere ontvangst zerobase als gevolg van gemaakte betalingsregelingen van -€ 3,2 miljoen.

De hogere realisatie op de verplichtingen van € 166,1 miljoen wordt enerzijds veroorzaakt door de toegekende loon- en prijsbijstelling 2007 van € 9,9 miljoen. Anderzijds is er voor 2008 als gevolg van een hogere rijksbijdrage € 50 miljoen en als gevolg van hogere reclameontvangsten € 26 miljoen (t.o.v. begroting 2007) meer beschikbaar; deze bedragen zijn in 2007 als verplichting vastgelegd. Tenslotte wordt € 79,9 miljoen veroorzaakt door een wijziging in het moment waarop de verplichting wordt aangegaan.

15.3 Operationele doelstellingen

15.3.1 Het met voldoende draagvlak op open netten aanbieden van een gevarieerd, kwalitatief hoogstaand radio-, televisie- en internetaanbod voor alle leeftijds- en bevolkingsgroepen.

Doelbereiking

De publieke omroep is er in 2007 in geslaagd om zijn taak – het verzorgen van een pluriform en kwalitatief hoogstaand aanbod van programma's op het terrein van informatie, cultuur, educatie en verstrooiing, dat toegankelijk is voor de gehele bevolking – naar bevrediging uit te voeren. Dankzij het zogeheten programmeringsmodel heeft de landelijke publieke omroep in 2007 een marktaandeel van 33% gerealiseerd.

Instrumenten

Tabel 15.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Mediawet	Nee
2. AMvB over ondertiteling van programma's	Ja
3. Prestatieovereenkomst publieke omroep	Ja
4. AMvB neventaken	Ja

Toelichting

In 2007 is gewerkt aan twee wetsvoorstellen ter wijziging van de Mediawet: het wetsvoorstel Multimediawet en de Erkenningswet. In het eerste wetsvoorstel regelt het kabinet onder andere betere spelregels rond de multimediale taak van de publieke omroep. Ook worden de reclameregels voor Nederlandse commerciële omroepen versoepeld. In de Erkenningswet worden omroepen in staat gesteld om zich voortaan op twee manieren te bewijzen: op basis van ledental en op basis van hun programmatische specialisatie. In plaats van de A- en B-status voor omroepverenigingen komt er een glijdende schaal waarbij het aantal leden meetelt voor het budget. Het wetsvoorstel Multimediawet is in februari naar de Tweede kamer gezonden (Tweede Kamer, Vergaderjaar 2007–2008, 31 356, nr. 2).

Op 19 november 2007 heeft minister Plasterk een prestatieovereenkomst met de publieke omroep gesloten voor de periode 2008–2010.

Meetbare gegevens

Tabel 15.4 Meetbare gegevens

Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004	2005	2006	2007	jaarlijks
Programmavoorschriften					
1. Informatie en educatie	58%	58%	61%	n.b.	35%
2. Cultuur inclusief kunst	31%	29%	28%	n.b.	25%
3. waarvan kunst	14%	11%	9,5%	n.b.	12,5%

Bron: rapport Mediawet 2006 (Programmavoorschrift/MJB-indeling) en rapport Classificatie Radioprogramma's 2006

Toelichting

In 2007 heeft het Commissariaat voor de Media gerapporteerd over de naleving van de programmavoorschriften in 2006. Het Commissariaat stelt hierin onder meer vast dat de televisieprogrammering van de Publieke Omroep over 2006 op het onderdeel kunst niet voldoet aan het programmavoorschrift. De programmering bestond voor 9,5% uit programmaonderdelen, die betrekking hebben op kunst, terwijl de Mediawet 12,5% voorschrijft. De omroep is hiervoor inmiddels beboet door het Commissariaat met een bedrag van € 50 000. Op *prime time*, de uren waarin de meeste mensen kijken, werd juist meer kunst uitgezonden dan wettelijk voorgeschreven (13,5% ten opzichte van de voorgeschreven 12,5%).

15.3.2 Een evenwichtige representatie van de verschillende bevolkingsgroepen in het media-aanbod.

Doelbereiking

In 2007 heeft Multiculturele Televisie Nederland (MTNL) voor vier grote doelgroepen in de Randstad (Surinamers, Antillianen, Marokkanen en Turken) informerende programma's in de Nederlandse taal verzorgd. De programma's worden uitgezonden door de publieke lokale en regionale omroepen en deels centraal en decentraal geproduceerd. FunX is een publiek lokaal radiostation in de vier grote steden, gericht op jongeren met een minderhedenachtergrond. FunX verzorgt op de doelgroep toegesneden programma's en levert ook een bijdrage aan de landelijke publieke omroep. Met de vier grote steden is het convenant voor FunX begin 2007 verlengd tot en met 2008. Den Haag heeft daarbij aangekondigd na 2008 niet meer te willen participeren.

Instrumenten

Tabel 15.5 Instrumenten

Jaar 2007	Realisatie
1. Bekostigen van MTNL en FunX	Ja
2. Convenantstaken met vier grote gemeenten	Ja
3. Bevorderen van samenwerking tussen FunX en de landelijke publieke omroep	Ja
4. Prestatieovereenkomst publieke omroep	Ja
5. Toezien op naleving programmavoorschrift en ontwikkeling meetinstrumenten voor diversiteit	Deels

Toelichting

Er is in 2007 een prestatieovereenkomst gesloten met de publieke omroep die vanaf 2008 start. De publieke omroep heeft in 2007 gerapporteerd over de naleving van het programmavoorschrift minderheden door de NPS. Ook heeft de publieke omroep inmiddels uitgebreide plannen uitgewerkt om het publieksbereik onder minderheden te vergroten. Eind 2006 presenteerde de publieke omroep plannen onder de naam «KleurenTV» waarin diversiteit binnen de verschillende omroepen tot een speerpunt van het beleid werd benoemd. Dit is in de loop van 2007 verder uitgewerkt en in de meerjarenbegroting opgenomen. De publieke omroep stelt in zijn meerjarenbegroting dat het vanzelfsprekend is dat zijn programma's de culturele diversiteit van Nederland weerspiegelen. Niet alleen in etnische zin, maar ook langs andere assen, zoals die van leeftijd, regio, wereldoriëntatie en levensbeschouwing. Een begin is gemaakt met het betrekken van de grootste minderheidsgroepen bij het kijk- en luisteronderzoek. Surinamers en Antilianen maken inmiddels deel uit van dit onderzoek.

Meetbare gegevens

Tabel 15.6 Meetbare gegevens					
Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004	2005	2006	2007	jaarlijks
1. Percentage minderhedenprogrammering TV (minimum 20% programmering NPS)	23%	16%	20%	n.b.	20%
2. Percentage minderhedenprogrammering Radio (minimum 25% programmering NPS)	24%	21%	21%	n.b.	25%

Bron: rapport Mediawet 2006 (Programmavoorschrift/MJB-indeling) en rapport Classificatie Radioprogramma's 2006

Toelichting

In 2006 is wederom niet voldaan aan het programmavoorschrift minderhedenprogrammering radio. Dit wordt veroorzaakt door de aangepaste radioprogrammering met ingang van 1 september 2006. In absolute zin is er meer zendtijd besteed aan minderhedenprogrammering. Door de NPS zijn initiatieven genomen om te kunnen voldoen aan de wettelijke taak, waardoor het Commissariaat heeft afgezien van een sanctieprocedure.

15.3.3 Instandhouden van de pluriformiteit van de pers, in het bijzonder van de dag- en nieuwsbladen en opinietijdschriften.

Doelbereiking

De zorg van de overheid voor de pluriformiteit van het medialandschap strekt zich ook uit tot de pers. De afgelopen jaren is hier sprake van toenemende concentratie van aanbieders en titels. Om ook op dit terrein de pluriformiteit te waarborgen, met het oog op het belang voor de democratie, gaat de zorg vooral uit naar de dag- en nieuwsbladen en opinietijdschriften.

Op 13 juni 2007 is de Tijdelijke Wet Mediaconcentraties in werking getreden. Deze stelt een duidelijke grens aan het marktaandeel dat een onderneming door middel van fusies en overnames mag bereiken op de markten van dagbladen, radio en televisie. Bij de dagbladmarkt bedraagt die grens 35%. Dit zorgt er voor dat ten minste drie spelers actief blijven

op deze markt, waardoor voorkomen wordt dat teveel opiniemacht in handen van te weinig partijen komt. Het wetsvoorstel loopt tot 1 januari 2010. In 2009 vindt een evaluatie plaats, waarna een besluit valt over het staken of voortzetten van deze regeling, al dan niet in gewijzigde vorm. Met ingang van 1 juli 2007 is de naam van het Bedrijfsfonds voor de Pers gewijzigd in Stimuleringsfonds voor de Pers om daarmee tot uitdrukking te brengen dat het fonds – naast de van oudsher bestaande taak om steun te bieden aan noodlijdende persorganen – ook een stimulerende rol moet kunnen vervullen bij de modernisering van het perslandschap. De taken en instrumenten van het fonds zijn ongewijzigd gebleven.

Instrumenten

Tabel 15.7 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Financiële steun aan persorganen, die vallen binnen de werkingsfeer van het Stimuleringsfonds voor de Pers (art. 129 van de Mediawet)	Ja
2. Stimuleringsregeling ten behoeve van minderheden in ons land en de Regeling voor Journalistieke informatieproducten via het internet (Stimuleringsfonds voor de Pers)	Ja
3. Pluriformiteitstoets Mediaconcentraties	Ja

Toelichting

In 2007 verleende het Stimuleringsfonds voor de Pers steun aan persorganen in de vorm van subsidies en/of kredieten. Het ging in totaal om circa € 2,4 miljoen.

In het kader van de steun aan minderhedenbladen verleende het Fonds steun aan twee initiatieven voor een totaal bedrag van € 0,2 miljoen. Bij journalistieke internet-informatieproducten verleende het Fonds steun aan acht initiatieven voor een totaal bedrag van € 0,9 miljoen.

De Tijdelijke Wet Mediaconcentraties trad op 13 juni 2007 in werking.

Meetbare gegevens

Tabel 15.8 Meetbare gegevens					
Indicator	Realisatie				Streefwaarde
	2004	2005	2006	2007	
Aantal redactioneel zelfstandige bladen landelijk	7	7	10	12	12
Aantal redactioneel zelfstandige bladen regionaal	21	21	14	14	14
Bron: HOI-Online					jaarlijks

Toelichting

Bij de landelijke dagbladen zijn vanaf 2006 naast de 8 betaalde krantentitels ook de 4 gratis kranten (Metro, Spits, De Pers en DAG) meegeteld. Twee van deze gratis kranten worden sinds 1999 verspreid; vanaf 2007 zijn er 4 gratis kranten.

15.3.4 Beschermen van de consument bij het wijzigen van de elektronische infrastructuur

Doelbereiking

Het distributiebeleid is in 2007 breed aangepakt in nauwe samenwerking met het Ministerie van Economische Zaken (EZ). In 2007 zijn Kamervragen gesteld en debatten geweest over consumentenbescherming en het kabelbeleid. Met mijn brief van 24 mei 2007 heb ik de tweede Kamer geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot het WRR-rapport Focus op Functies over de toekomst van het mediabeleid (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 29 692, nr. 17) De opvattingen van de Kamer worden meegenomen in twee beleidsbrieven die zijn toegezegd: de nota Distributiebeleid en de nota Convergence. Voor beide brieven zijn werkgroepen met EZ opgesteld.

In samenwerking met EZ is het BBOI-rapport «Digitale infrastructuur voor distributie van omroepdiensten; een rondgang langs netwerken» afgerond. Dit rapport is in mei 2007 met een beperkte beleidsbrief naar de Kamer gestuurd. (Tweede kamer, vergaderjaar 2006–2007, 24 095, nr. 209)

Instrumenten

Tabel 15.9 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Invoering nieuw model van consumenteninvloed op de samenstelling van het kabelaanbod (co-regulering)	Nee
2. Tariefstelling van de kabel	Nee
3. Publieke omroep via digitale ether	Ja

Toelichting

Dit wordt meegenomen in de nota Distributiebeleid (toezegging staatssecretaris EZ).

15.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 15.10 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
Evenwichtige representatie	Bereik en functioneren van MTNL	2007	2008	Ex-post evaluatieonderzoek	Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 200 VIII, nr. 163
Gevarieerd media-aanbod	Evaluatie Commissariaat voor de Media (doeltreffendheid en doelmatigheid)	2007		Ex-post evaluatieonderzoek	Nog niet afgerond.
Gevarieerd media-aanbod	Visitatie landelijke publieke omroep	2007		Beleidsdoorlichting	Afronding in 2009.

Het onderzoek over evenwichtige representatie heeft zich niet beperkt tot het bereik en functioneren van MTNL, maar is uitgebreid tot mediabeleid en culturele diversiteit in de periode 1999 tot 2008. Het rapport «Van marge tot mainstream» is in maart 2008 aangeboden aan de Tweede Kamer.

Het Commissariaat voor de Media heeft de zelfevaluatie van de landelijke publieke omroep afgerond. Een onafhankelijke externe partij beoordeelt in 2008 dit onderzoek, waarna de resultaten voor publicatie beschikbaar komen.

Voor de beleidsdoorlichting van de landelijke publieke omroep is in 2007 een visitatiecommissie ingesteld. Deze commissie neemt de periode van september 2004 tot januari 2008 onder de loep. Daarbij wordt gekeken naar de manier waarop de publieke omroep zich van zijn taak heeft gekweten. Zo onderzoekt de commissie in hoe verre de omroep zich heeft gehouden aan de wettelijke programma-eisen.

ARTIKEL 16. ONDERZOEK EN WETENSCHAPSBELEID

16.1 Algemene beleidsdoelstelling: het scheppen van een onderzoeksklimaat dat uitdaagt tot optimale prestaties: ruimte voor wetenschap van hoog niveau voor welvaart en welzijn

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

In het verlengde van de strategische beleidsvisie uit het Wetenschapsbudget 2004 is met behulp van de inzet van een aantal instrumenten gestreefd naar het realiseren van de algemene doelstelling.

Behalve met reguliere structurele bijdragen en subsidies aan instellingen is ook via extra incidentele impulsen (Bsik en FES meevallers) bijgedragen aan wetenschap van hoog niveau, vergroting van focus en massa, ruimte voor talent, valorisatie, wisselwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven en aan innovatie. Deze maatregelen hebben het vernieuwende vermogen en de kwaliteit van het onderzoek inclusief de kennisdiffusie bevorderd. De verschillende effectgegevens laten zien dat Nederland zich internationaal in de voorhoede bevindt: de wetenschappelijke productiviteit is hoog en ook wat de kwaliteit van het onderzoek betreft zit Nederland bij de wereldtop. Er zijn wel landen die met een inhaalslag bezig zijn, zoals Denemarken.

Met het aantreden van het nieuwe kabinet in maart 2007 is in lijn met de algemene doelstelling de ambitie doorgezet te streven naar een excellent onderzoeksklimaat zodat het wetenschappelijk onderzoek zich kan meten met het beste onderzoek elders in de wereld. Het kabinet heeft ondermeer besloten tot uitbreiding van de Vernieuwingsimpuls en continuering van het Genomics programma. Meer informatie is te vinden in de beleidsnotitie «Het Hoogste Goed», de Strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek en wetenschapsbeleid, die in november naar de Tweede Kamer is gestuurd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 288, nr. 1; http://www.minocw.nl/documenten/52_930.pdf, zie: Ministerie van OCW – Zoekresultaten)

Jonge wetenschappelijke toptalenten kiezen zelf hun promotieonderzoek

Omdat wetenschappers hun belangrijkste vindingen vaak al vroeg in hun wetenschappelijke loopbaan doen is het belangrijk om jonge onderzoekers al vroeg in stelling te brengen en ze de ruimte te geven. Ondermeer door ze hun eigen promotieonderwerp en promotor te laten kiezen. In 2007 is daarom bij de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek NWO gestart met het nieuwe programma creatieve promovendi, ofwel Toptalent. Dit programma, waarin nauw wordt samengewerkt met de universiteiten, wil promoveren aantrekkelijker maken en geeft aan jong creatief talent de ruimte hun eigen promotietraject in te vullen. In april maakte NWO de na competitie geselecteerde laureaten bekend. Hierdoor konden 41 toptalenten, direct na hun afstuderen, aan de slag met hun promotieonderzoek.

Genomics onderzoek ontdekt gen dat resistentie veroorzaakt tegen borstkankermedicijn

Door René Bernards van het Cancer Genomics Centre is een gen gevonden dat resistentie veroorzaakt tegen een belangrijk borstkankermedicijn. Door deze ontdekking ontstaan mogelijkheden voor de ontwikkeling van nieuwe medicijnen waarmee resistente borsttumoren wel kunnen worden behandeld. De resultaten van dit werk zijn gepubliceerd in *Cancer Cell*. De vondst maakt de behandeling van bepaalde vormen van borstkanker veel doelgerichter en bespaart een grote groep patiënten een onnodige behandeling. Het resultaat kon mede worden gerealiseerd met behulp van overheidsinvesteringen in het genomicsonderzoek.

Tabel 16.1 Meetbare gegevens

Indicator	Realisatie				
	2003	2004	2005	2006	2007
1. Promotiegraad (aantal promoties per 1000 personen van de leeftijdsgroep 25–34 jaar) Bron: VSNU (aantallen promoties) en CBS (leeftijdsgroep)	1,16	1,20	1,36	1,48	Nog niet bekend
2. Wetenschappelijke productiviteit (aantal wetenschappelijke publicaties per onderzoeker in de publieke sector of per hoofd van de bevolking)* Bron: NOWT/CWTS	positie 4 binnen de EU qua aantal publicaties per hoofd van de bevolking	nb	nb	Positie 2 binnen de EU qua aantal publicaties per onderzoeker in de publieke sector	nbn
3. Internationale wetenschappelijke kwaliteit (de relatieve Nederlandse citatiescore (mondiale score = 1) Bron: NOWT/CWTS	1ste positie binnen de EU, derde positie in de wereld				nbn

* De definitie is wat uitgebreid ten opzichte van de begroting omdat er anders te weinig prestatiegegevens beschikbaar zijn.

Toelichting

Indicator 3 maakt onderdeel uit van de doelstellingen uit het beleidsprogramma van het kabinet Balkenende 4 die vallen onder Pijler 2. Het nieuwe kabinet heeft in de begroting 2008 de streefwaarde uit de begroting 2007 verder aangescherpt van handhaving van een top-5 positie binnen de EU naar een mondiale top-3 positie in 2011.

Kritische succesfactoren

- De hoge kwaliteit en kwantiteit van het Nederlandse onderzoek en de goede internationale aansluiting vormt een gunstige uitgangspositie bij het beleid gericht op het bevorderen van een vruchtbaar onderzoeksklimaat.
- Door de toegenomen maatschappelijke vraag naar wetenschappelijke kennis (kenniseconomie) is de behoefte aan toponderzoek en dus aan talentvolle onderzoekers sterk gestegen. Nederland kent relatief weinig onderzoekers en promovendi in de bètawetenschappen. Het aantrekken van talent uit binnen- en buitenland wordt belangrijker, maar de concurrentie op de nationale en internationale arbeidsmarkt leidt ertoe dat het lastig is om talent te werven en te behouden.
- Internationaal en ook in Europees verband neemt het belang van grootschalige onderzoeksfaciliteiten in betekenis voor de kennisinfrastructuur en qua omvang aan investeringen toe. Het is belangrijk dat Nederland met deze faciliteiten kan excelleren en internationaal aansluiting kan vinden. Daarvoor moet Nederland op basis van een nationale roadmap voldoende kunnen inspelen op actuele Europese ontwikkelingen op dit gebied.

16.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 16.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 16 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	745 245	959 785	982 128	991 753	1 041 683	894 091	147 592
– waarvan garantieverplichtingen		92 772			17 700		
Uitgaven (programma + apparaat)	773 264	813 322	839 229	926 202	971 918	934 162	37 756
Programmauitgaven	773 264	809 784	835 754	922 965	968 716	930 733	37 983
<i>Operationele doelstelling 1: Zorgen voor een goede toerusting en bekostiging van het onderzoeksstelsel</i>							
	708 729	714 431	721 938	735 344	740 852	727 315	13 537
• NWO	313 833	303 597	305 969	308 115	311 117	302 898	8 219
• KNAW	78 398	83 243	86 536	87 779	90 182	87 951	2 231
• Koninklijke Bibliotheek	31 359	32 571	34 426	36 240	42 586	41 693	893
• Stichting Anno	0	1 400	2 300	2 300	0	2000	– 2000
• KNAW bibliotheek	2 263	2 295	2 329	2 352	2 409	2 349	60
• LF TUD bibliotheek	6 741	6 825	6 927	6 997	7 146	6 985	161
• IISG	262	262	265	270	273	270	3
• SURF	2 270	2 270	2 270	2 270	2 270	2 270	0
• CPG	448	455	458	463	476	462	14
• Stichting Montesquieu	0	0	0	0	1 000	0	1 000
• TNO	189 231	194 082	195 401	197 257	194 394	189 636	4 758
• BPRC/Stichting AAP	6 939	8 460	9 364	13 286	11 808	10 424	1 384
• Nationaal Herbarium	1 076	1 084	1 103	1 103	1 147	1 101	46
• NLR	797	797	797	797	797	848	– 51
• Waterloopkundig Laboratorium	1 190	1 190	1 180	1 316	1 314	1 314	0
• Grondmechanica Delft	713	713	726	785	784	784	0
• MARIN	680	1 019	848	866	883	886	– 3
• STT	182	184	186	188	192	188	4
• EMBC	444	478	510	543	617	724	– 107
• EMBL	2 662	2 716	2 827	2 857	3 147	2 948	199
• ESA	31 299	33 182	31 272	33 745	31 413	31 652	– 239
• CERN	28 997	27 147	27 151	27 989	28 394	30 425	– 2 031
• ESO	5 524	5 701	5 614	4 955	5 509	5 915	– 406
• EG-Liaison	179	179	200	214	295	228	67
• NTU/INL	1 357	1 412	1 422	1 409	1 407	1 496	– 89
• EIB	1 130	1 163	1 177	1 192	1 215	1 187	28
• COS	488	463	594	0	0	0	0
• Nader te verdelen	267	1 543	86	56	77	681	– 604
<i>Operationele doelstelling 2: Zorgen voor specifieke stimulering voor kennisopbouw voor de toekomst</i>							
	41 526	65 565	79 365	154 730	186 328	168 293	18 035
• FES-BSIK	17 109	37 363	37 183	67 298	46 920	56 489	– 9 569
• FES-cleanrooms nanotechnologie	0	0	0	17 000	0	0	0
• FES-TNO automotive	0	0	0	10 800	0	0	0
• FES-grootschalige faciliteiten	0	0	0	29 472	30 642	30 642	0
• FES-Parelsnoer	0	0	0	0	11 750	11 750	0
• FES-ITER	0	0	0	0	18 646	0	18 646
• FES-GATE	0	0	0	1 066	2 000	2 000	0
• Genomics	11 345	11 345	20 445	11 345	22 345	11 345	11 000
• Smart mix	0	5 345	15 092	14 764	50 845	51 475	– 630
• Kust en Zeeonderzoek	0	0	0	0	65	0	65
• EET	13 072	11 512	6 645	2 985	3 115	4 592	– 1 477

Tabel 16.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 16 (x € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	Realisatie 2007	Vastgestelde begroting 2007	Vershil 2007
<i>Operationele doelstelling 3: Zorgen voor instroom, behoud en doorstroom van talentvolle onderzoekers</i>	10 868	19 591	23 984	23 613	27 613	25 613	2000
● Vernieuwingsimpuls (Veni-Vidi-Vici)	10 437	13 160	14 484	13 613	13 613	13 613	0
● VI-vrouwencomponent	0	4 000	2 000	2 000	2 000	2 000	0
● Talent Mozaïek	0	2 000	2 000	2 000	2 000	0	2 000
● Talent Rubicon	0	0	4 000	4 000	4 000	4 000	0
● Aspasia	431	431	1 500	2 000	2 000	2 000	0
● Creatieve promovendi	0	0	0	0	4 000	4 000	0
<i>Operationele doelstelling 4: Intensivering van wetenschap- en techniek-communicatie</i>	2 785	2 491	2 781	1 647	1 687	1 670	17
● WeTeN	2 785	2 491	726	0	0	0	0
● Uitvoering WTC-beleid	0	0	2 055	1 647	1 687	1 670	17
<i>Operationele doelstelling 5: Bevorderen nationale coördinatie en internationale samenwerking in wetenschappelijk onderzoek</i>	9 356	7 379	7 506	7 359	11 895	7 574	4 321
● Nationale coördinatie	3 671	2 852	1 768	2 972	9 058	2 597	6 461
● Bilaterale samenwerking	5 685	4 527	5 738	4 387	2 837	4 977	- 2 140
<i>Programmakosten overig</i>	0	327	180	272	341	268	73
● CFI	0	327	180	272	341	268	73
Apparaatuitgaven	0	3 538	3 475	3 237	3 202	3 429	- 227
Ontvangsten	93 270	116 733	116 130	204 008	189 367	177 587	11 780

Toelichting

De uitgaven (€ 971,9 miljoen) betreffen hoofdzakelijk de bijdragen aan het onderzoekbestel (€ 740,9 miljoen). Daarnaast de uitgaven aan de specifieke beleidsthema's (€ 215,6 miljoen) en de uitgaven voor coördinatie en samenwerking (€ 11,9 miljoen). De gerealiseerde verplichtingen hebben in belangrijke mate betrekking op de uitgaven voor 2008 in het kader van het onderzoekbestel.

De realisatie van de uitgaven ligt € 37,8 miljoen hoger dan oorspronkelijk is vastgesteld. De verschillen worden hoofdzakelijk verklaard door de extra uitgaven in verband met FES-project ITER (€ 18,7 miljoen), de overbruggingsfinanciering ten behoeve van Genomics (€ 11,0 miljoen). En door technische bijstellingen als gevolg van loon- en prijsbijstellingen (17,8 miljoen) en minder uitgaven in verband met niet opgevraagde FES/BSIK middelen (9,6 miljoen).

16.3 Operationele doelstellingen

16.3.1 Zorgen voor een goede toerusting en bekostiging van het onderzoeksstelsel

Doelbereiking

De geplande uitgaven zijn gerealiseerd en hebben er mede toe geleid dat aan een groot aantal onderzoekers en onderzoeksinstellingen ruimte kon worden gegeven om bij te dragen aan het uitvoeren van excellent wetenschappelijk onderzoek en aan de betere benutting van de resultaten ervan. De financiële positie van de instellingen die onder dit artikel vallen is goed te noemen.

In de Strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek en wetenschapsbeleid worden maatregelen getroffen om de tweede geldstroom te versterken en middelen meer in competitie in te zetten.

Voor nadere informatie wordt verwezen naar:

- Nota Wetenschapsbudget 2004 «Focus op excellentie en meer waarde» (Tweede Kamer, vergaderjaar 2003–2004, 29 338, nr. 1).
- Voortgangsrapportage Wetenschapsbeleid 2007, (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 29 338, nr. 55, <http://www.minocw.nl/documenten/42527a.pdf>).
- Kabinetsreactie op het rapport van de Commissie Dynamisering en het Strategisch Plan 2007–2010 van NWO (Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 29 338, nr. 52).
- Brief van de Minister van OCW aan de Tweede Kamer over de voortgang van de Lissabondoelstellingen op het terrein van OCW. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 21 501-34, nr. 86).
- Brief van de Minister van OCW ter aanbieding van de notitie «Het Nederlandse wetenschapssysteem, institutioneel overzicht» (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 29 338, nr. 69).
- Analyse van het Rathenau Instituut «Dertig jaar publiek onderzoeksfinanciering in Nederland 1975–2005». Bijlage bij brief van de Minister van OCW aan de Tweede Kamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 29 338, nr. 66).

Instrumenten

Tabel 16.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Bekostingsbijdragen, subsidies en contributies aan diverse nationale onderzoeksinstituten en internationale onderzoeksorganisaties (Tabel 16.2)	Ja
2. Subsidie aan het Biomedical Primate Research Centre (BPRC) voor het primatenonderzoek en de nieuwe huisvesting van de primaten en subsidie aan de Stichting AAP voor de realisatie van de opvang van de BPRC chimpansees	Ja
3. Bijdrage via de lumpsum aan de KB voor het conserveringsprogramma «Metamorfoze» en nationale programma's gericht op het duurzaam behouden en ontsluiten van wetenschappelijke informatie en het papieren en digitale erfgoed	Ja
4. Subsidie aan Stichting Anno voor uitvoering meerjaren beleidsplan en voor activiteiten ter voorbereiding op een science center op het gebied van geschiedenis.	Nee
5. Maatregelen gericht op rekenschap en vermindering plan- en beheerslast: via bestuurlijk overleg wordt de instellingen gevraagd targets te ontwikkelen voor het terugdringen van de aanvraagdruk op onderzoekers en deze op te nemen in hun strategische plannen	Ja
6. Ambtelijke en bestuurlijke dialoog met NWO, TNO, KNAW en KB over begroting, verantwoording, en strategische planvorming	Ja
7. Implementatie van het interdepartementale proces van vraagprogrammering van het onderzoek van TNO en de GTI's. Vanuit de de maatschappelijke thema's en vraagstukken worden in kennisarena's meer specifiek de richting bepaald voor kennis voor beleid, grote faciliteiten en kennis als vermogen	Ja
8. Via de strategische en bestuurlijke dialoog met de onderzoeksinstituten en universiteiten bevorderen van samenwerking tussen bedrijven, universiteiten en technologische instituten door in te zetten op wetenschappelijke excellentie en valorisatie	Ja
9. Beleidsrijke bestuurlijke dialoog met de universiteiten op basis van prestatieafspraken	Ja
10. Om het wetenschapsbeleid te onderbouwen met analyses over de staat en het functioneren van het Nederlandse onderzoeksbestel wordt bij het Rathenau Instituut in het kader van het onderzoeksprogramma 2005–2008 een «Science System Assessment» taak vormgegeven, dat gericht is op vier doelen: (1) het geven van een totaalbeeld van het functioneren van het onderzoeksbestel, (2) het geven van een periodiek totaalbeeld van kansrijke ontwikkelingen in wetenschap en technologie, (3) het geven van voor het parlement toegankelijke informatie over nieuwe wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen en over het functioneren van het kennisstelsel, en (4) het geven van inzicht in de maatschappelijke opinie- en oordeelsvorming over het wetenschapssysteem.	Ja

Toelichting

4. Binnen OCW is Cultuur verantwoordelijk voor de museumwereld. Eind 2006 is het kabinetsbesluit genomen om een Nationaal Historisch Museum te realiseren. Het is de bedoeling dat Stichting Anno uiteindelijk wordt opgenomen in dat museum. Om die reden is Anno overgeheveld naar artikel 14.

Meetbare gegevens

Tabel 16.4 Meetbare gegevens						
Indicator	Realisatie					Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2010
1. R&D-investeringen als % BBP (overheid + privaat, exclusief buitenland) Bron: CBS/OESO	1,57%	1,56% (schatting)	1,48% (schatting)	1,47% (schatting)	nmb	2,80%
2. Inzet wetenschappelijk personeel voor R&D (aantal onderzoekers per 1000 personen van de beroepsbevolking) Bron: CBS/OESO	5,3	5,7	5,6	6,2	nmb	verbetering van de NL-positie

Toelichting

1. De cijfers voor de periode 2004–2006 zijn schattingen op basis van CBS-cijfers, omdat het CBS voor deze periode een voorlopig totaalcijfer heeft gepubliceerd. De achtergrond is de matige kwaliteit van de cijfers over het universitaire onderzoek. De streefwaarde is gebaseerd op de kabinetsuitspraak om in 2010 te streven naar een percentage van 3% van het BBP, conform de Barcelonadoelstelling. Met name bij de private investeringen is er een groot verschil tussen streven en realisatie, maar ook de publieke investeringen liggen achter bij het streefniveau. Wel is de voortdurende daling van de overheidsinvesteringen vanaf begin jaren negentig tot stilstand gekomen. Vanaf de begroting 2008 is de indicator aangepast, in die zin dat de gehele omvang van de R&D-investeringen wordt gebruikt, uitgesplitst naar financieringsbron.

16.3.2 Zorgen voor specifieke stimulering voor kennisopbouw voor de toekomst

Doelbereiking

Door naast de reguliere geldstromen naar onderzoekinstellingen ook zorg te dragen voor gerichte investering in een aantal specifieke thema's zorgt de overheid dat het Nederlandse onderzoeksbestel beter in staat is (funderend) onderzoek te verrichten en op een aantal terreinen de aansluiting met de internationale top kan bereiken of behouden. Deze thema's vragen vanwege hun potenties om bijzondere prioriteitsstelling en financiering. Bij de meeste thema's is sprake van cofinanciering door de betreffende onderzoekinstelling en/of andere departementen. De thema's sluiten aan bij de grote nationale onderzoeksprioriteiten en bij prioriteiten die voortkomen uit de kennis en innovatieagenda van het Kabinet en anticiperen op de maatschappelijke kennisbehoefte. Via de specifieke stimuleringsinstrumenten is gericht bijgedragen aan meer focus en massa in het wetenschappelijk onderzoek op prioritaire terreinen en is de kennisbasis voor de toekomst versterkt.

Instrumenten

Tabel 16.5 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Bijdragen uit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) in het kader van het Besluit subsidies investeringen kennisinfrastructuur (Bsik) ten behoeve van de continuering van veertien ICES/KIS-3 projecten waarvoor OCW penvoerder is	Ja
2. Bijdragen uit de FES impuls 2005 aan de drie toponderzoek en innovatieprojecten: cleanrooms nanotechnologie (TNO), TNO automotive, en GATE	Ja
3. Bijdrage aan NWO uit de FES impuls 2005 voor de investering in vijf grootschalige researchfaciliteiten.	Ja
4. Beschikbaar stellen van de door het Kabinet voor toponderzoek en innovatieprogramma's uit de FES-impuls 2006 beschikbaar gestelde middelen voor de projecten ITER (kernfusie) en Parelsnoer	Ja
5. Beschikbaar stellen aan NWO van de subsidie voor het Nationaal Regieorgaan Genomics (NROG) ofwel het National Genomics Initiative (NGI)	Ja
6. Uitvoering van de smart mix via NWO	Ja
7. Bijdrage ten behoeve van het programma Economie, Ecologie Technologie (EET)	Ja
8. Subsidie aan NWO ten behoeve van projecten voor departementale vraagprioriteiten die zich moeten ontwikkelen tot maatschappelijke topinstituten.	Ja

Meetbare gegevens

Het gaat hier vooral om de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek dat uit de FES-gelden op incidentele basis wordt gefinancierd. Gelet op de aard van de doelstelling en de inputgerichte instrumentatie is kwantificering van de doelstelling en het formuleren van streefwaarden niet zinvol en niet haalbaar. Wel wordt de monitoring van de individuele projecten, die in het kader van het FES worden uitgevoerd, gemonitord door SenterNovem.

16.3.3 Zorgen voor instroom, behoud en doorstroom van talentvolle onderzoekers

Doelbereiking

Om een kwalitatief hoogwaardig en op vernieuwing gericht onderzoekstelsel in stand te kunnen houden en verder te ontwikkelen, is het aantrekken en vasthouden van goede onderzoekers essentieel. Om te voorkomen dat de lage instroom van jong wetenschappelijk talent (vooral in de bèta disciplines) en de vergrijzing van vooral het universitaire wetenschappelijke personeel uitmond in een tekort aan wetenschappelijk personeel zijn een aantal samenhangende instrumenten op het gebied van HRM in het onderzoek ingezet. Hiermee kon in de loop van de jaren een bijdrage worden geleverd aan het terugdringen van de trend van vergrijzing onder het onderzoekspersoneel. Bovendien is hiermee het aandeel van ondervertegenwoordigde groepen vergroot, en is bijgedragen aan een betere uitgangspositie in de toenemende wereldwijde concurrentie om onderzoekstalenten. Met de inzet van de instrumenten kon in aanvulling op maatregelen van de verantwoordelijke onderzoeksinstellingen worden bijgedragen aan een beter en gericht talentbeleid voor onderzoekers.

Deze instrumenten blijken op zich zeer succesvol. Uit de recente evaluatie van de Vernieuwingsimpuls (VI) blijkt dat het instrument een belangrijke positie heeft ingenomen in de onderzoekswereld en dat het een positieve impuls geeft aan de wetenschappelijke loopbaan van talentrijke onderzoekers (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008 29 338, nr. 65). Medio 2008 zullen de evaluaties van Aspasia, Rubicon en Mozaïek gereedkomen. Het bereiken van de doelstelling hangt echter ook af van externe factoren zoals arbeidsmarktontwikkelingen en het effect van het doorgevoerde personeelsbeleid van de autonome instellingen. De prestatiegegevens laten zien dat er in de loop der jaren een zekere mate van verjonging van het personeelsbestand bij de universiteiten heeft plaatsgevonden, die zich echter in 2006 niet heeft doorgezet. Nog bezien moet worden of de eerdere ontwikkeling zich in 2007 zal doorzetten. Daarnaast neemt het aandeel van vrouwelijke wetenschappers geleidelijk toe. Ondanks de positieve resultaten van de talentprogramma's zal zeker bij de huidige beleidsinspanningen van de overheid en instellingen nog vele jaren een samenhangende inzet nodig zijn om de ingezette ontwikkelingen te continueren en gewenste resultaten tot stand te brengen.

In 2007 is in het kader van de regeling periodiek evaluatieonderzoek en beleidsinformatie van de minister van Financiën (RPE, 2006) gewerkt aan een beleidsdoorlichting van deze doelstelling. Deze is mede gebaseerd op een evaluatie van de Vernieuwingsimpuls (VI). De uitkomst van de beleidsdoorlichting zal het voorjaar van 2008 naar de TK worden gestuurd.

Instrumenten

Tabel 16.6 Instrumenten

Jaar 2007	Realisatie
1. Subsidiebijdrage aan NWO voor de uitvoering van de «Vernieuwingsimpuls» met als doel vernieuwing van onderzoek te realiseren door (jonge) veelbelovende onderzoekers kansen te bieden middels persoonsgebonden subsidies (Veni-Vidi-Vici)	Ja
2. Subsidie aan NWO voor het honoreren van extra aanvragen van vrouwen met een subsidiabel voorstel in de vidi en vici rondes van de Vernieuwingsimpuls die vanwege budgettaire beperking niet voor een reguliere honorering in aanmerking komen (VI-vrouwencomponent)	Ja
3. Subsidie aan NWO voor het beschikbaar stellen van Aspasia premies voor het permanent bevorderen van vrouwelijke Vernieuwingsimpuls-laureaten tot universitair hoofddocent of hoogleraar	Ja
4. Subsidie aan NWO voor het uitvoeren van het programma «Mozaïek», waarmee wordt beoogd meer allochtone afgestudeerden in de wetenschap te laten doorstromen. Dit instrument wordt in 2007 verlengd	Ja
5. Subsidie aan NWO voor het uitvoeren van het Rubicon-programma waarmee jonge veelbelovende onderzoekers na hun promotie ervaring kunnen opdoen door een verblijf van 2 jaar aan een buitenlandse onderzoeksinstelling of voor één jaar aan een Nederlandse onderzoeksinstelling	Ja
6. Subsidie aan NWO voor het uitvoeren van een programma voor «creatieve promovendi». Dit is een programma waarin talentvolle afgestudeerden kunnen starten met hun promotie op een onderwerp naar keuze. Dit programma past in het streven om talentvolle onderzoekers met innovatieve ideeën de ruimte te geven en is tevens een aanvulling op de reeds bestaande programma's	Ja
7. In het kader van de beleidsrijke dialoog worden er met de universiteiten prestatieafspraken gemaakt over het versterken van hun HRM-beleid gericht op betere loopbaanperspectieven voor jonge onderzoekers, vrouwen en allochtonen	Nee

Toelichting

1. De drie subsidievormen van de Vernieuwingsimpuls (VI) Veni, Vidi en Vici zijn in 2007 positief geëvalueerd. NWO verwerkt de evaluatie in het nieuwe stelsel van de VI dat vanaf 2009 ingaat. Het kabinet heeft in het kader van het beleidsprogramma besloten de komende jaren de VI verder uit te breiden en te versterken. Dit wordt gerealiseerd door geleidelijke overheveling van € 100 miljoen uit eerste geldstroom en door de inzet van middelen die vrijkomen na stopzetting van de Smart mix. Besloten is de eigen bijdrage voor de universiteiten in de VI met ingang van 2008 af te schaffen. Meer informatie hierover staat in de Strategische Agenda 2008 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 288, nr. 1, p. 45)
7. In het kader van de Strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek en wetenschapsbeleid wordt er met de universiteiten overleg gevoerd over de invulling van hun HRM-beleid, maar er worden geen prestatie-afspraken gemaakt.

Meetbare gegevens

Tabel 16.7

Meetbare gegevens	Realisatie					Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
Leeftijdsopbouw universitair WP (% > 50jr.)			(*)			neerwaartse trend
Bron: VSNU/WOPI						
– WP totaal	22,2%	22,0%	20,9%	21,4%	nbn	idem
– hoogleraren	61,9%	62,5%	60,6%	61,1%	nbn	idem
– universitair hoofddocenten (UHD)	55,0%	54,5%	51,0%	52,8%	nbn	idem
– universitair docent (UD)	32,7%	29,8%	26,3%	26,8%	nbn	idem
– overig WP	14,8%	17,2%	17,7%	18,4%	nbn	idem
Aandeel vrouwen in universitaire wetenschappelijke functies (%)			(*)			stijgende trend
Bron: VSNU/WOPI						
– WP vrouwen totaal**	29,9%	31,0%	32,0%	32,7%	nbn	idem
– hoogleraar	8,5%	9,3%	9,9%	10,3%	nbn	idem
– universitair hoofddocent (UHD)	14,2%	14,2%	15,7%	16,4%	nbn	idem
– universitair docent (UD)	24,5%	27,0%	28,0%	29,0%	nbn	idem
– overig WP	35,3%	36,2%	37,2%	37,9%	nbn	idem
– promovendi	41,1%	41,3%	41,5%	42,0%	nbn	idem
Vernieuwingsimpuls (VI) totaal honoreringen	187	280	202	298	202	180 (meerjarig gemiddeld 215 p.j.)
Bron: NWO						
VI-VENI (+% vrouwen)	146 (37%)	88 (35%)	180 (43%)	92 (35%)	89 (42%)	80
VI-VIDI (+% vrouwen)	79 (16%)	79 (30%)	79 (34%)	84 (33%)	83 (23%)	75
VI-VICI (+% vrouwen)	26 (23%)	28 (21%)	27 (14%)	30 (20%)	30 (33%)	25

* Betreffende waarden worden ontleend aan de WOPI-cijfers van de VSNU. De waarden voor 2007 komen medio 2008 beschikbaar.

** In de begroting was voor 2004 een percentage van 31,4 opgenomen en bevatte ook de student-assistenten. De huidige cijfers zijn exclusief de student-assistenten.

Toelichting

De nagestreefde neerwaartse trend in de vergrijzing van het universitair wetenschappelijk personeel vond plaats tot en met 2005, maar in 2006 is weer een lichte stijging te zien in het aandeel van de leeftijdscategorie vanaf 50 jaar. Dit geldt voor alle functiecategorieën.

Het aandeel vrouwen in de verschillende universitaire wetenschappelijke functiecategorieën kent in het algemeen een licht stijgende trend. Specifieke aandacht gaat uit naar het aandeel vrouwelijke hoogleraren, dat een streefwaarde kent van 15% in 2010. Met de huidige groei lijkt dit streefpercentage niet te worden gehaald. Stichting de Beauvoir heeft hierover in 2006 een monitor gepubliceerd, waaruit blijkt dat zonder extra maatregelen dit percentage waarschijnlijk pas in 2015 zal worden gehaald. Overigens is in EU-verband sprake van een doelstelling van 25% in 2010.

In alle categorieën van de Vernieuwingsimpuls worden de streefwaardes gehaald en ligt de omvang van het aantal honoreringen zelfs iets hoger. De Veni en Vidi-groep laat een solide participatie van vrouwen zien. Over de jaren 2002–2006 blijkt dat de percentuele verdeling man-vrouw – bij de universiteiten – op basis van de honoreringen bij de Veni's 60–40 is, bij de Vidi's 72–28 en bij de Vici's 78–22. Het aandeel vrouwelijke gehonoreerden is ook in deze laatste categorieën gestegen in de jaren 2002–2007.

16.3.4 Intensiveren van wetenschap en techniekcommunicatie

Doelbereiking

Om de betrokkenheid van de burger bij de kennissamenleving te vergroten en meer jongeren te laten kiezen voor een opleiding en loopbaan op het gebied van wetenschap en techniek, is het beleid gefocust op het vergroten van interesse voor wetenschap en techniek in het primair onderwijs. Een nauwere band tussen wetenschap- en techniekcommunicatie en wetenschap- en techniekeducatie is daarbij essentieel. Hiervoor is het netwerk van samenwerkende grote en kleine science centra ondersteund waarin NEMO als landelijk science centrum een coördinerende rol vervult. Inhoudelijk is het wtc-beleid vooral gericht op het vergroten van de interesse in en het verbeteren van het imago van de bèta/techniekvakken. NCWT heeft zijn activiteiten geëvalueerd. De behaalde resultaten van het programma van NEMO, de educatieve dienst van de Stichting Nationaal Centrum voor Wetenschap en Technologie (NCWT), de Wetenweek en Kennislink.nl zijn zeer positief. NEMO en Wetenweek ontvangen jaarlijks meer dan een half miljoen bezoekers.

Instrumenten

Tabel 16.8 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Subsidiebijdragen aan NEMO voor het uitvoeren van wtc-activiteiten voor o.a. Kennislink, de continuïteit van de kleine science centra, de Wetenschaps- en techniekweek	Ja
2. Subsidie uit de Deltaplanmiddelen voor de continuïteit van NEMO en voor het regionaliseren van science activiteiten (via artikel 6)	Ja
3. Integratie van de component wetenschap in het Nationaal actieplan verbreding techniek in het basisonderwijs (VTB) (onderdeel van Deltaplan)	Ja
4. In het kader van het ruimtevaart educatieprogramma worden er zgn. DRS-scholen (Deltaresearch Schools) geselecteerd, die in het lesprogramma van het primair onderwijs een uitwerking aan de kerndoelen geven door aandacht te geven aan ruimtevaart in brede zin	Ja
5. Organisatie door NEMO van de wetenschaps- en techniekweek	Ja
6. Uitvoeren van de regeling door NEMO (die in samenwerking met de Vereniging van Science Centra tot stand is gekomen) voor de continuïteitssubsidie aan de kleine science centra	Ja
7. OCW heeft de website «Kennislink» mogelijk gemaakt, die vooral leerlingen uit het voortgezet onderwijs ondersteunt met informatie over een reeks exacte vakgebieden. Het project Kennislink wordt uitgevoerd bij NEMO	Ja

Meetbare gegevens

Voor dit beleid zijn geen kwantitatieve prestatie-indicatoren te geven omdat het primair gaat om gedragsbeïnvloeding en imagoverbetering van wetenschap en techniek en van de bètawetenschappen meer in het bijzonder. Het is wel de bedoeling dat dit beleid ondersteunend werkt en bijdraagt aan de doelstelling om een 15% hogere uitstroom uit het voortgezet onderwijs en het wetenschappelijk onderwijs te bewerkstelligen in de bètavakken in 2010. Met enige tussenpozen voert de EU een barometer uit naar de publiekshouding en feitenkennis bij de inwoners van de EU-landen. Daaruit blijkt dat Nederland hoog scoort wat betreft interesse in wetenschap en techniek en gemiddeld wat betreft feitenkennis.

16.3.5 Bevorderen nationale coördinatie en internationale samenwerking in wetenschappelijk onderzoek

Doelbereiking

Vanuit de verantwoordelijkheid van de minister voor de coördinatie van het wetenschapsbeleid bevordert OCW de nationale coördinatie en samenwerking. Dit met als doel om de doelmatigheid en doeltreffendheid van de inspanningen van de overheid ten aanzien van wetenschappelijk onderzoek te vergroten. Het draagt bovendien bij aan het handhaven en versterken van de positie van het Nederlandse onderzoek in Europa en in de wereld. Voor Nederland is internationale wetenschappelijke samenwerking zowel vanuit politiek, maatschappelijk als ook economisch oogpunt van groot belang. Met 5,7% aan succesvolle participaties in toegekende projecten realiseerde Nederland zich in het zesde Kaderprogramma (2002–2006) op een verdienstelijke zesde plaats van de EU-25. Voorlopige resultaten bekend van de eerste oproepen uit het zevende Kaderprogramma (2003–2013) lijken er op te wijzen dat de Nederlandse deelname in KP7 iets groter is dan in KP6. Nederland heeft in 2007 boven verwachting goed gescoord in het nieuwe programma «Ideeën» van KP7, een programma gericht op excellent en baanbrekend onderzoek.

Instrumenten

Tabel 16.9 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Verstrekken van subsidies en contributies aan diverse nationale onderzoeksinstituten (o.a. KNAW en NWO) en aan internationale onderzoeksorganisaties (o.a. CERN, ESO, ESA, EMBL, EMBC) ter versterking van de nationale coördinatie en internationale wetenschappelijke samenwerking (Tabel 16.2)	Ja
2. Subsidie aan Senter/EG-Liaison voor het ondersteunen en stimuleren van een zo groot mogelijke betrokkenheid van Nederlandse onderzoekers bij het EU Kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling	Ja
3. Creëren en ondersteunen van een sterke positie van het Nederlandse onderzoek in het lopende en nieuwe Europese kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling, inclusief de Europese Research Council	Ja
4. In samenwerking met de EU-landen wordt gewerkt aan de totstandkoming van onderzoek en (technologische) samenwerking in één Europese Onderzoeksruimte	Ja
5. In samenwerking met de EU-landen wordt hierdoor gewerkt aan het behalen van de Lissabon- en Barcelona doelstellingen voor 2010	Ja

Meetbare gegevens

Tabel 16.10 Meetbare gegevens						
Indicator	Realisatie					Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
De mate van succesvolle participatie in het EU-Kaderprogramma (opbrengst in % minus bijdrage in %) Bron: SenterNovem/EG Liaison	Voor het totale 6de EU-Kaderprogramma (2002–2006) bedraagt de waarde van deze indicator 1%					een positief verschil (> 0%)
Internationale samenwerking bij publiceren. Het percentage Internationale co-publicaties als aandeel van alle publicaties Bron: NOWT/CWTS	Het aandeel co-publicaties bedroeg in de periode 2003–2006: 45%.					Minimaal 43,5% (2001)

Toelichting

Uit de analyse van de resultaten van de Nederlandse deelname aan het zesde EU-Kaderprogramma door EG-liaison blijkt dat Nederland een financieel retour heeft van 6,3% tegenover een bijdrage van 5,3%. Het retourpercentage komt overeen met een omvang van € 1 213 miljoen. Nederlandse projectindieningen kennen ook een relatief hoog slagingspercentage: 34% tegenover een EU -gemiddelde van 20%. Nederlandse publieke instellingen zijn sterk vertegenwoordigd in de prioritaire gebieden van KP6: 31% van de deelnemers zijn universiteiten en 28% zijn onderzoekorganisaties. Dat samenwerking in Europees verband belangrijk is en loont blijkt uit citatiescores van wetenschappelijke publicaties. Wanneer er namelijk sprake is van internationale wetenschappelijke samenwerking is de citatiescore van wetenschappelijke publicaties hoger dan wanneer er geen sprake is van samenwerking of alleen van nationale samenwerking (Nederlands Observatorium van Wetenschap en Technologie, NOWT, 2008): 1,55 tegenover 1,15.

16.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 16.11 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
16.3.1 Zorgen voor een goede toerusting en bekostiging van het onderzoekstelsel	● Evaluatie KNAW	2007	2008	Ex-post evaluatie	
	● Evaluatie NWO	2007	2008	Ex-post evaluatie	
16.3.2 Zorgen voor specifieke stimulering voor kennisopbouw voor de toekomst	● Bsik projecten	eind 2007	medio 2008	Ex-post evaluatie	
	● NROG (NGI)	maart 2006	maart 2007	Ex-post evaluatie	www.genomics.nl
	● ICT regieorgaan	2008	eind 2008	Ex-post eind-evaluatie	
16.3.3 Zorgen voor instroom, behoud en doorstroom van talentvolle onderzoekers	● Rathenau Instituut	2007	2007	Ex-post evaluatie	Kamerstuk 29 338, nr. 58 www.rathenau.nl
	● Vernieuwingsimpuls (VI)	najaar 2006 voorjaar 2007	afronding in 2007 begin 2008	Ex-post evaluatie	Kamerstuk 29 338, nr. 65
	● Rubicon	voorjaar 2008 voorjaar 2010	medio 2008 voorjaar 2010	Ex-post evaluatie Eindevaluatie	
	● Aspasia	voorjaar 2008	zomer 2008	Ex-post evaluatie	
16.3.4 Intensiveren van wetenschap en techniekcommunicatie	● NEMO	2007	eind 2007	Zelfevaluatie 2005–2007	ftp.ncwt.nl/ncwt zelf-evaluatie
16.3.5 Bevorderen nationale coördinatie en internationale samenwerking in wetenschappelijk onderzoek	● Bilaterale samenwerking Rusland	2007	oktober 2007	Ex-post evaluatie	
	● Bilaterale samenwerking China	eind 2006	mei 2008	Ex-post evaluatie	

Tabel 16.11 Overzicht afgeronde onderzoeken

Algemene/ operationele doel- stelling	Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
	<ul style="list-style-type: none"> Bilaterale samenwerking Indonesië 	eind 2008	voorjaar 2009	Ex-post evaluatie	

Toelichting

Bsik: Als gevolg van vertraagde besluitvorming bij de aanvang van de Bsik zijn de projecten later gestart. Hierdoor liep de midterm review een half jaar vertraging op.

Rubicon: omdat het Rubicon nog maar betrekkelijk kort loopt is met NWO afgesproken de evaluatie te verschuiven naar 2008.

NEMO: Omdat de toekenningprocedure is veranderd, is besloten een korte zelfevaluatie over de periode 2005 – medio 2007 uit te voeren.

Bilaterale samenwerking Rusland: De evaluatie is afgerond in oktober 2007. Binnenkort wordt het rapport met een reactie van de minister bekend gemaakt.

Bilaterale samenwerking China: In verband met veelvuldige contacten met de KNAW en mondelinge en schriftelijke rapportages door de KNAW over het China Exchange Programma, werd in gezamenlijk overleg besloten de evaluatie van het programma in 2008 te laten plaatsvinden. De evaluatie zal in mei 2008 gereed zijn.

ARTIKEL 24. KINDEROPVANG

24.1 Algemene beleidsdoelstelling: Zorgdragen voor een stelsel van toegankelijke en verantwoorde kinderopvang

Het beleidsterrein kinderopvang was in de begroting 2007 opgenomen in de ontwerpbegroting van het ministerie van SZW. Bij de overgang van het beleidsterrein van SZW naar OCW op 22 februari 2007 is overeengekomen dat OCW de verantwoording van het kinderopvangbeleid over het gehele jaar 2007 in het jaarverslag 2007 van OCW zou opnemen. Omdat dit artikel als enig onderwerp de Wet kinderopvang heeft is het te beschouwen als het verslag over de werking van de Wet kinderopvang.

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

De Wet kinderopvang beoogt de financiële toegankelijkheid van formele kinderopvang te waarborgen. Bij de invoering van de Wet kinderopvang zijn twee streefwaarden geformuleerd voor het aantal huishoudens dat gebruik maakt van formele kinderopvang: zowel het totale aantal huishoudens als het aantal huishoudens met een inkomen tot anderhalf maal modaal dat vóór de invoering van de Wet kinderopvang gebruik maakte van formele kinderopvang zou na de invoering van de Wet kinderopvang tenminste gelijk moeten blijven. Deze doelstellingen zijn voor 2007 gehaald: het aantal huishoudens dat gebruik maakt van formele opvang is 64% hoger dan in 2004, het aantal huishoudens met een inkomen tot anderhalf maal modaal dat gebruik maakt van formele opvang is 43% hoger dan in 2004.

Tabel 24.1 Meetbare gegevens

Indicator	Realisatie					Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2009
1. Aantal huishoudens dat gebruik maakt van formele kinderopvang	–	227 000	256 000	274 000	372 000	≥ 227 000
2. Aantal huishoudens met een inkomen tot anderhalf maal modaal dat gebruik maakt van formele kinderopvang	–	111 000	107 000	122 000	159 000	≥ 111 000

Bronnen: 2004: geraamde realisatie o.b.v. het aanbod van kinderopvang per eind 2004, Research voor Beleid, 2005; De klant in beeld, rapportage gebruikersonderzoek nulmeting, Vyvoj, 2005 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005/2006, 28 447, nr. 128). 2005–2007: Belastingdienst Toeslagen, bewerkingen OCW. Cijfers wijken af van die uit de Begroting 2008 vanwege verwerking van beleidsinformatie van de Belastingdienst ultimo 2007.

Kritische succesfactoren

In de begroting zijn voor kinderopvang de volgende drie succesfactoren genoemd die relevant zijn voor het behalen van de doelstelling.

Mate waarin werknemers gebruik maken van kinderopvang

Het gebruik van formele kinderopvang is in 2007 sterk gestegen. De intensivering van € 125 miljoen, de invoering van de verplichte werkgeversbijdrage en de motie Van Aartsen/Bos hebben aan die groei bijgedragen. De intensivering heeft de prijs van kinderopvang voor ouders verlaagd. De verplichte werkgeversbijdrage heeft voor ouders die geen of een gedeeltelijke werkgeversbijdrage ontvingen de prijs van kinderopvang verlaagd;

daarnaast zijn voor alle ouders de administratieve lasten aanzienlijk verminderd. Met de motie Van Aartsen/Bos hebben basisscholen de wettelijke taak gekregen de aansluiting met de erkende kinderopvang te regelen als ouders daarom vragen.

Adequaat functioneren van de markt voor kinderopvang

De marktwerking in de kinderopvang is recent geïntroduceerd. Hoewel harde conclusies daardoor nog niet mogelijk zijn, blijkt uit onderzoek (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 24 036, nr. 343) wel het volgende.

- Het aanbod van kinderopvangplaatsen is sterk gestegen, o.a. door de motie Van Aartsen/Bos. Het aanbod heeft de explosieve toename van de vraag niet kunnen bijhouden. Ruimtelijke restricties spelen hier mogelijk een rol. Hierdoor zijn er wachtlijsten ontstaan.
- De productdifferentiatie lijkt licht te zijn gestegen. Er wordt geconcurrereerd door kwaliteit te bewaken/verbeteren en transparant te maken en door het aanbieden van onderscheidende diensten. M.n. de groeiemarkt voor buitenschoolse opvang is interessant voor aanbieders.
- Door de persoonlijke relatie tussen ouders/kind en leidster van het kinderdagverblijf stappen ouders niet snel over. Er is feitelijk maar één keuzemoment, wanneer ouders voor hun eerste kind een kinderdagverblijf uitzoeken. De reisbereidheid van ouders is laag, waardoor sprake is van een lokale markt; dit beperkt de keuze tussen aanbieders voor ouders. Het geringe overstapedrag en lage reisbereidheid beperken de concurrentiedruk op de aanbieder.
- Er is sprake van informatieasymmetrie. Ouders kunnen de kwaliteit van kinderopvangorganisaties moeilijk beoordelen. Ze hebben weinig zicht op het opleidingsniveau van de groepsleiding en het werken volgens een pedagogische methode. Aanbieders en overheid bieden wel informatie aan, maar ouders maken hier nauwelijks gebruik van bij hun keuze. Desondanks vinden ze dat ze voldoende informatie hebben om een weloverwogen keuze te maken.

Vertrouwen van werkende ouders in de kwaliteit van kinderopvang

Het sterk groeiende aantal ouders dat gebruik maakt van kinderopvang geeft aan dat formele kinderopvang een groeiend draagvlak onder ouders heeft. Uit onderzoek blijkt dat in 2006 het aandeel ouders met kinderen tot 12 jaar dat enkele dagen kinderopvang goed vindt voor kinderen licht tot aanzienlijk is gestegen t.o.v. 2004 (SCP o.b.v., Emancipatiemonitor 2006, 2008).

24.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 24.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 24 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007*	2007
Verplichtingen	174 589	298 084	676 681	937 955	2 065 688	1 573 546	492 142
waarvan garantieverplichtingen							
Uitgaven	159 741	240 293	675 216	931 114	2 064 191	1 572 929	491 262
Programma-uitgaven	159 741	240 293	675 216	931 114	2 064 191	1 572 929	491 262
• Wet kinderopvang	0	0	667 478	921 060	2 057 621	1 562 764	494 857
• Subsidies	157 463	238 049	5 814	8 815	5 507	8 910	- 3 403
• Overig	2 278	2 244	1 924	1 239	1 063	1 255	- 192
Apparaatsuitgaven	0	0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	2	10 089	43 322	71 300	517 441	28 627	488 814

* Dit betreft de vastgestelde begroting van het ministerie van SZW. Het beleidsterrein van kinderopvang is 22 februari overgegaan van SZW naar OCW. Dit is verwerkt bij de 1e suppletoire begroting 2007. Door tussentijdse mutaties wijken deze twee standen van elkaar af.

Toelichting

De uitgaven voor de Wet kinderopvang zijn in 2007 bijna € 495 miljoen hoger dan geraamd. Het verschil tussen raming en realisatie wordt voor € 64 miljoen veroorzaakt door wegwerken in 2007 door de Belastingdienst van achterstanden in betalingen over 2006. Omdat dit aanspraken van ouders betreft die ook in de jaren na 2006 doorlopen werkt dit structureel door naar 2007 en latere jaren. Daarnaast is in 2007 het gebruik van formele kinderopvang fors toegenomen. Het aantal huishoudens en het aantal kinderen dat gebruik maakte van formele kinderopvang groeide in 2007 met meer dan een derde. De groei in 2007 heeft zich in alle inkomensgroepen voorgedaan en bij alle vormen van opvang (dagopvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang). Met name het gebruik van gastouderopvang is zeer sterk gestegen in 2007. Tabel 24.3 geeft voor de jaren 2005–2007 kerngegevens. Hiermee wordt invulling gegeven aan de toezegging bij het Algemeen Overleg van 3 april 2008 over toezending van gegevens over de ontwikkelingen in het gebruik van kinderopvang.

De uitgaven voor subsidies kinderopvang zijn circa € 3,4 miljoen lager dan begroot. Enkele thema's van de Subsidieregeling kinderopvang waren gerelateerd aan de invoering van de Wet kinderopvang en waren twee jaar na invoering niet meer actueel. Het budget voor subsidies is, voorafgaand aan de overgang van SZW naar OCW, navenant verlaagd. Daarnaast zijn een aantal projecten goedkoper uitgevallen dan verwacht.

De ontvangsten kinderopvang betreffen voor € 48,2 miljoen terugontvangsten van de Belastingdienst van kinderopvangtoeslagen over eerdere jaren. Daarnaast betreft dit € 469,2 miljoen aan (niet begrotingsrelevante) ontvangsten van de verplichte werkgeversbijdrage kinderopvang. Deze ontvangsten vormen de parallel van de verhoging van de uitgaven vanwege de invoering van de verplichte werkgeversbijdragen in 2007. Met ingang van de Najaarsnota 2007 worden de ontvangsten van de verplichte

werkgeversbijdrage als technische mutatie geraamd op dit ontvangsten-artikel.

Tabel 24.3 Kenmerken van gebruik van kinderopvang 2005–2007				
	2005	2006	2007	mutatie 2007 (in %)
Aantal huishoudens	256 000	274 000	372 000	36%
<i>waarvan:</i>				
• tot 130% wettelijk minimumloon	38 000	46 000	57 000	24%
• 130% wettelijk minimumloon – 1,5 x modaal	69 000	76 000	102 000	34%
• 1,5x modaal – 2 x modaal	67 000	68 000	91 000	34%
• 2x modaal en hoger	82 000	83 000	122 000	47%
Aantal kinderen	375 000	413 000	557 000	35%
<i>waarvan:</i>				
• Dagopvang	224 000	233 000	283 000	21%
• Buitenschoolse opvang	121 000	134 000	176 000	29%
• Gastouderopvang 0–12 jaar	30 000	46 000	98 000	113%
Bron: Belastingdienst Toeslagen, bewerking OCW.				

Instrumenten

Tabel 24.4 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Invoering van een verplichte werkgeversbijdrage per 1 januari 2007	Ja
2. Aanpassen van de percentagetabellen voor de kinderopvangtoeslag in verband met de intensivering van € 125 miljoen per 1 januari 2007	Ja
3. Implementatie van de motie Van Aartsen/Bos	Ja
4. Subsidie verlenen aan projecten die bijdragen aan toegankelijke en verantwoorde kinderopvang	Ja
5. Uitbreiden van de reikwijdte van de wet zodat ook huishoudens waarvan een ouder in een EU-lidstaat of EER-lidstaat werkzaam is dan wel krachtens de wetgeving van een lidstaat een sociale zekerheidsuitkering ontvangt en gebruik maakt van een voorziening gericht op arbeidsinschakeling in aanmerking komen voor kinderopvangtoeslag (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005/2006, 28 477, nr. 123)	Ja
6. Voorlichten over de Wet kinderopvang	Ja
7. Tweedelijns toezicht op gemeenten door Inspectie Werk & Inkomen	Ja
8. Opstellen van een beleidsreactie op gemeentelijke jaarverslagen toezicht en handhaving kinderopvang	Ja
9. Taskforce Wachtlijsten BSO	Ja
10. Subsidieregeling uitbreiding BSO 2008	Ja
11. Bestuurlijke afspraken met gemeenten over buitenschoolse opvang	Ja
12. Beleidsnota Harmonisatie (Tweede Kamer, vergaderjaar, 2006–2007, 30 800 VIII, nr. 169)	Ja
13. Brief aan de Tweede Kamer over gastouderopvang (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 28 447, nr. 151)	Ja

Toelichting

Met de invoering van de verplichte werkgeversbijdrage en de aanpassing van de percentagetabellen voor de kinderopvangtoeslag per 1 januari 2007 (instrumenten 1 en 2) heeft het kabinet invulling gegeven aan een (financieel) beter toegankelijke kinderopvang. Omdat niet reëel kon worden verwacht dat in 2008 voor 90% van de werknemers een volwaardige regeling beschikbaar zou zijn, achtte het kabinet het geboden een wettelijke regeling in te voeren. Met de verplichte werkgeversbijdrage is de financiële toegankelijkheid voor ouders verbeterd die niet van beide werkgevers een volledige bijdrage ontvangen. Daarnaast is het voor alle ouders aanzienlijk eenvoudiger geworden een bijdrage in de kosten van kinderopvang te verkrijgen. Van de intensivering van € 125 miljoen profiteren ouders met een belastbaar gezinsinkomen tussen 130% van het

wettelijk minimumloon en circa € 130 000 per jaar, ofwel circa 80% van de werkende ouders met kinderen tot 12 jaar.

Er gaan steeds meer kinderen naar de buitenschoolse opvang. Vanaf het schooljaar 2007–2008 zijn basisscholen verantwoordelijk voor de aansluiting met de buitenschoolse opvang wanneer ouders hierom vragen (Motie Van Aartsen/Bos, instrument 3). Door de hiermee gepaard gaande cultuuromslag bij ouders is de vraag naar opvang extra toegenomen. Deze toenemende vraag leidt tot wachtlijsten. Het kabinet heeft met Prinsjesdag 2007 naar aanleiding van het rapport van de Commissie Bestrijden Wachtlijsten in de Buitenschoolse Opvang een aantal maatregelen (waaronder een subsidiemaatregel voor een snelle uitbreiding) aangekondigd om het aantal plaatsen in de buitenschoolse opvang uit te doen breiden. Uit onderzoek blijkt dat tussen 1 augustus 2007 en 1 december 2007 de capaciteit van de buitenschoolse opvang is toegenomen met 12000 kinderen en van de dagopvang met 8300 kinderen. De omvang van de wachtlijsten is in deze periode van vier maanden toegenomen, de gemiddelde wachttijden zijn afgenomen (OCW, brief van 27 februari 2008, kenmerk PO/KOV/2008/6838) (instrumenten 9, 10, 11).

Op 13 juli 2007 is een brief naar de Tweede Kamer gezonden over bestrijding van taalachterstanden in het Nederlands op korte termijn en harmonisering van regelgeving op middellange termijn (instrument 12). VVE wordt uitgebreid. Hierdoor kan het ook in de kinderopvang van de grond komen; verdere uitbreiding van VVE in de peuterspeelzalen betekent dat er kleinere groepen komen, met kwaliteitsnormen vergelijkbaar met de kinderopvang. De kwaliteitsnormen van kinderopvang en peuterspeelzalen zullen naar elkaar toegroeien, waardoor harmonisatie van kwaliteit in de praktijk ontstaat. Voor verdere harmonisatie van de regelgeving, waaronder de financiering, zijn praktijkvoorbeelden van harmonisatie verkend in het licht van de kabinetsdoelstellingen.

Op 22 november 2007 is een brief aan de Tweede kamer gestuurd met daarin de aankondiging van een aantal maatregelen op het terrein van de kwaliteit van gastouderopvang (instrument 13). Er kwamen signalen (o.a. van GGD-inspecteurs) dat de groei negatieve consequenties had voor de kwaliteit. Gastouderbureaus die zich beperken tot een minimale invulling van hun wettelijke verplichtingen waren hier de oorzaak van, waardoor een mogelijk onveilige of ongezonde opvangsituatie kan ontstaan. De maatregelen die in de brief werden aangekondigd liggen op het terrein van kwaliteit en toezicht. De Staatssecretaris heeft de veldpartijen op 18 september 2007 gevraagd of aanpassing van het Convenant kwaliteit kinderopvang, waarin de veldpartijen afspraken maken over de eisen die aan gastouderopvang worden gesteld, in de rede ligt. Op het gebied van toezicht is in samenwerking met de GGD Nederland en de VNG onder meer het toetsingskader verbeterd. Tenslotte werd in de brief een onderzoek aangekondigd dat de oorzaken van de groei van het gebruik van gastouderopvang zal analyseren.

24.3 Overzicht afgeronde onderzoeken

Tabel 24.5 Overzicht afgeronde onderzoeken					
Algemene/ operationele doelstelling	Onderwerp	Start	Afge- rond	Soort onderzoek	Vindplaats
AD	Verminderd overheidstoezicht kinderopvang	2007	2007	Overig onderzoek	Bijlage bij TK 2006-07, 28 447, 143
AD	Kosten toezicht kinderopvang	2007	2007	Overig onderzoek	Bijlage bij TK 2006-07, 28 447, 143
AD	Wachlijsten kinderopvang per 1 augustus 2007	2007	2007	Overig onderzoek	Bijlage bij TK 2006-07, 28 447/31 070, 146
AD	Basisgegevens kinderopvang per 1 januari 2007	2007	2007	Overig onderzoek	Bijlage bij TK 2007-08, 28 447, 148
AD	Zelfstandige gastouderopvang onder de Wet kinderopvang?	2007	2007	Overig onderzoek	Bijlage bij TK 2007-08, 28 447, 151
AD	Innovatieve gastouderopvang	2007	2007	Overig onderzoek	Bijlage bij TK 2006-07, 28 447, 143
AD	Regelgeving en financiering peuterspeelzaalwerk	2007	2007	Overig onderzoek	Bijlage bij TK 2007-08, 31 200 VIII, 38
AD	Aansluiting opleiding onderwijs op praktijk BSO	2007	2008	Overig onderzoek	Bijlage bij TK 2007-08, 31 322, 3

In 2007 zijn er geen beleidsdoorlichtingen en/of effectonderzoeken ex-post gestart of afgerond.

ARTIKEL 25. EMANCIPATIE

25.1 Algemene beleidsdoelstelling: Het bevorderen van gelijke rechten, kansen en vrijheden en (sociale) verantwoordelijkheden in de Nederlandse samenleving voor vrouwen en mannen

Doelbereiking en maatschappelijke effecten

Tabel 25.1 Meetbare gegevens							
Indicator	Realisatie				Streefwaarde		Streefwaarde
	2003	2004	2005	2006	2007	2006	2007
Economische zelfstandigheid vrouwen			42%	niet bekend	niet bekend	52,5%	54%
Zorgparticipatie van mannen			35,5%	niet bekend	niet bekend	38,3%	38,6%

Bronnen: CBS (Inkomenspanelonderzoek), SCP (Tijdsbestedingsonderzoek)

Toelichting

Het betreft hier streefwaarden die in 2000 zijn vastgesteld. De realisatiecijfers worden 5-jaarlijks vastgesteld en zijn daarom niet beschikbaar voor 2007. In de loop der jaren is een grote achterstand opgelopen ten opzichte van de streefwaarden. De zorgparticipatie van mannen is al jaren stabiel rond de 35%. De economische zelfstandigheid van vrouwen neemt slechts zeer langzaam toe doordat de meeste vrouwen in Nederland kiezen voor werken in deeltijd. In de nieuwe emancipatienota «Meer kansen voor vrouwen» is beargumenteerd dat de streefwaarde voor zorgparticipatie van mannen dient te vervallen en dat de streefwaarde voor economische zelfstandigheid voor vrouwen bijgesteld dient te worden. De Kamer is akkoord gegaan met het laten vallen van de streefwaarde voor de zorgparticipatie van mannen. De streefwaarde voor economische zelfstandigheid van vrouwen blijft 60% in 2010. Deze streefwaarde zal niet gehaald kunnen worden. Met de extra maatregelen die dit kabinet neemt en de beoogde cultuurverandering in bedrijven en bij vrouwen zelf zal gepoogd worden zo dicht mogelijk bij deze streefwaarde uit te komen.

Kritische succesfactoren

De economische conjunctuur heeft een belangrijke rol gespeeld in de stagnatie die is opgetreden. Daarnaast speelt de cultuur een belangrijke rol. De economische zelfstandigheid van vrouwen neemt slechts zeer langzaam toe doordat de meeste vrouwen in Nederland kiezen voor werken in deeltijd. Dit valt ook te lezen in de Emancipatiemonitor 2006.

Daarnaast waren in de begroting van 2007 de volgende factoren genoemd:

- De mate van integratie van het man/vrouwperspectief in het reguliere beleid op alle departementen;
- De investering van departementen in het verbeteren van de positie van vrouwen
- De inzet van bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, overheden en aan overheid gelieerde organisaties;
- De inzet en de betrokkenheid van de doelgroepen in het emancipatiebeleid

25.2 Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 25.2 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 25 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Vershil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	12 676	13 887	14 877	19 945	12 868	12 816	52
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven	13 781	11 273	12 575	13 635	14 232	12 816	1 416
Programma-uitgaven	13 781	11 273	10 336	11 181	12 177	10 358	1 819
1) Het aanjagen van de verankering van het man/vrouw-perspectief in beleidsontwerp en- uitvoering van alle departementen (gender-mainstreaming);							
2) Het aanjagen en ondersteunen van het emancipatieproces op lokaal, nationaal, Europees en internationaal niveau	13 781	11 273	10 336	11 181	12 177	10 358	1 819
• Subsidies	6 805	7 654	7 415	8 575	10 385	7 812	2 573
• Stimuleringsuitgaven	4 263	2 837	2 366	2 351	1 792	2 546	- 754
• Voorlichting en Onderzoek	517	517	516	255			
• Dagindeling	2 196	265	39				
Apparaatsuitgaven			2 239	2 454	2 055	2 458	- 403
Ontvangsten	562	329	159	53	84	0	84

Toelichting

Naast de toekenning van de eindejaarsmarge hebben binnen de begrotingen van SZW en OCW enkele budgettaire herschikkingen plaatsgevonden in het kader van de overgang van Emancipatie van SZW naar OCW. Het verschil bij Subsidies wordt verklaard doordat in de begroting 2007 geen bedragen zijn opgenomen voor de compensatie voor ESF subsidieprojecten en hogere subsidies voor de projecten 1001Kracht en tijdenbeleid. Het verschil bij stimuleringsuitgaven wordt veroorzaakt doordat het project tijdenbeleid was begroot bij Stimuleringsuitgaven maar gedurende de uitvoering verantwoord op Subsidies. Het verschil bij Apparaatsuitgaven wordt verklaard doordat de (geraamde) uitgaven voor Raden en Commissies in de begroting conform de SZW lijn bij Apparaatsuitgaven was opgenomen terwijl de (gerealiseerde) uitgaven conform de OCW lijn onder de Programmauitgaven horen. De ontvangsten zijn ontstaan na afrekening van subsidies en projecten uit voorgaande jaren.

25.3 Operationele doelstellingen

25.3.1 Het aanjagen van de verankering van het man/vrouw perspectief in beleidsontwerp en -uitvoering van alle departementen (gendermainstreaming)

Doelbereiking/Instrumenten

Tabel 25.3 Instrumenten	
Jaar 2007	Realisatie
1. Opstellen van een kabinetsreactie op eindrapportage Visitatiecommissie Emancipatie	Ja
2. Subsidieverstrekking aan E-Quality en IIAV	Ja
3. Monitoren van departementen op afspraken meerjarenbeleidsplan 2006–2010	Nee
4. Kennisuitwisseling in Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatie (ICE)	Ja

Toelichting

1. Kabinetsreactie is naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk 30 420, nr. 59)
2. E-Quality en IIAV hebben op basis van de bestaande meerjarenafspraken subsidie ontvangen.
3. De monitoring op de voortgang in de uitvoering van het meerjarenbeleidsplan 2006–2010 heeft niet plaatsgevonden omdat als gevolg van de kabinetswisseling is besloten dat een nieuwe emancipatienota opgesteld zou worden ter vervanging van het meerjarenbeleidsplan 2006–2010. Deze nieuwe emancipatienota is de nota «Meer kansen voor vrouwen».
4. Er zijn 4 vergaderingen geweest gericht op kennisuitwisseling tussen de departementen.

Indicatoren waren:

Afzonderlijke eindrapportages per departement van de visitatiecommissie. Deze rapportages zijn allen opgeleverd en met een reactie van de afzonderlijke departementen aan de Kamer aangeboden.

25.3.2 Het aanjagen en ondersteunen van het emancipatieproces op lokaal, nationaal, Europees en internationaal niveau.

Ministers tekenen convenant 1001 Kracht

Duizend en één Kracht bevordert de participatie van 50 000 allochtone vrouwen via vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk biedt mogelijkheden tot zelfontplooiing en participatie en kan ook een opstap zijn naar een betaalde baan. In dit project werken gemeenten, vrijwilligersorganisaties en migrantenorganisaties samen aan de werving en begeleiding van allochtone vrouwen in vrijwilligerswerk. Deze samenwerking zorgt voor samenhang in het aanbod. Van activerende taalontmoeting, empowermenttraining, bemiddeling naar en begeleiding in vrijwilligerswerk tot aan een Eerder Verworven Competenties (EVC) Traject. Op 8 maart 2007 hebben de ministeries van VWS, OCW, SZW en WWI en de gemeenten Amsterdam, Breda, Den Haag, Nijmegen, Rotterdam en Utrecht een convenant ondertekend voor de uitvoering van het project Duizend en één Kracht

Doelbereiking/Instrumenten

Tabel 25.4 Instrumenten

Jaar 2007	Realisatie
1. Subsidieverlening aan maatschappelijke organisaties	Ja
2. Samenwerking met gemeenten voor introduceren tijdenbeleid 7 tot 7	Ja
3. Bevorderen gebruik van Lokale Veiligheid Index	Ja
4. Realisatie sociaal contract met vrijwilligersorganisaties	Ja
5. Subsidiering van experimenten ESF Dagindeling	Ja
6. Kennisuitwisseling over thema Dagindeling	Ja
7. Uitvoeren ESF programma Dagarrangementen en combinatiefuncties	Ja
8. Activiteiten gericht op betere m/v-balans in bedrijven en besturen	Ja
9. Kennisuitwisseling over arbeidsparticipatie onderzoekers en beleidsmakers	Ja

Toelichting

1. Er zijn conform planning drie subsidierondes uitgevoerd in 2007. Hiermee is de Subsidieregeling Emancipatieprojecten afgerond.
2. Er zijn koploperovereenkomsten gesloten met 2 provincies en 4 gemeenten. Er is fleximeter ontwikkeld en ter beschikking gesteld met gemeenten.
3. Lokale Veiligheid Index is onder aandacht van gemeenten gebracht.
4. Er is een convenant 1001Kracht gesloten met 6 gemeenten. Dit convenant is door bewindspersonen van WWI, VWS, SZW en OCW ondertekend.
5. De vierde en daarmee laatste subsidieronde ESF Dagindeling is uitgevoerd.
6. Er zijn thematische conferenties gehouden over Dagindeling en brieven naar sleutelfiguren gestuurd.
7. Het programma Dagarrangementen en combinatiefuncties wordt uitgevoerd door ministerie van OCW, directie Primair Onderwijs.
8. Het project EQUAL Glazen Muur is in 2007 afgerond.
9. Er zijn verschillende werkconferenties georganiseerd.

Meetbare gegevens

Tabel 25.5 Meetbare gegevens

Indicator	Streefwaarde					Realisatie
	2003	2004	2005	2006	2007	2007
Plan van aanpak emancipatie en integratie						
Aantal gemeenten waarmee SZW afspraken heeft gemaakt over de wijze waarop zij het emancipatiebeleid en integratiebeleid op gemeentelijk niveau zullen stimuleren en faciliteren					31	20
Aantal allochtone vrouwen die zijn gestart met activiteiten die leiden tot maatschappelijke participatie					20 000	29 000
Maatschappelijke participatie						
Aantal vrouwen in een kwetsbare en kansarme positie dat deelneemt aan vrijwillige inzet					50 000 (in 2010)	Nog niet bekend
ESF programma Dagarrangementen en combinatiefuncties						
Aantal samenwerkingsprojecten met gemeenten en organisaties rondom de lokale sociale infrastructuur					100	+ /-70
Aantal gecreëerde combinatiefuncties in onderwijs, opvang, welzijn en sport					1 000	Nog niet bekend
Subsidieregeling Emancipatieprojecten						
Aantal projectsubsidies aan organisaties					45	32
Subsidieronde ESF Dagindeling						
Aantal experimenten en implementatieprojecten in het kader van de regeling					54	53
Bron: Eindrapportage plan van aanpak emancipatie en integratie (Kamerstuk 29 203, nr. 30), realisatie volgens OCW administratie						

Toelichting

Er is een subsidieregeling gemaakt voor 31 gemeenten. Uiteindelijk hebben 20 gemeenten een actieve rol in de uitvoering van het plan van aanpak gehad. In totaal zijn ruim 29 000 vrouwen bereikt waarmee de streefwaarde is gehaald. In 2007 is de eindrapportage plan van aanpak emancipatie en integratie naar de Kamer gestuurd (Kamerstuk 29 203, nr. 30). Hierin staat te lezen dat door de forse inzet van gemeenten, de doelgroep zelf en met ondersteuning van de rijksoverheid een mooi eindresultaat kan worden getoond: 29 000 vrouwen zijn actief betrokken geweest bij een scala aan activiteiten die direct onder het plan van aanpak Emancipatie en Integratie vallen.

Er zijn in convenant 1001Kracht afspraken gemaakt over het activeren van allochtone vrouwen. Om de streefwaarde van 50 000 te halen in 2010 dient de aanpak landelijk uitgerold te worden. De voorbereidingen hiervoor zijn in volle gang. Aantal provincies/gemeenten dat meedoet aan 1001Kracht zal worden uitgebreid van 6 naar 25.

Er zijn in totaal ongeveer 70 samenwerkingsprojecten Dagarrangementen en combinatiefuncties gerealiseerd. Dat zijn er minder dan beoogd. Dit is onder meer het gevolg van strengere financiële vereisten om deel te nemen in de regeling.

Er zijn conform planning drie subsidierondes uitgevoerd in 2007. Hiermee is de Subsidieregeling Emancipatieprojecten afgerond.

De vierde en daarmee laatste subsidieronde ESF Dagindeling is uitgevoerd

25.4 Overzicht afgeronde onderzoeken

Onderwerp	Start	Afgerond	Soort onderzoek	Vindplaats
Beleidsdoorlichting Emancipatie Sardes-rapport	2006	2007	Ex-post evaluatieonderzoek	Kamerstuk 30 420, nr. 51
Ongezien onderscheid in het onderwijs	2006	2007	Deskresearch veldonderzoek	Kamerstuk 30 420, nr. 47
Evaluatie onderzoek Ambassadeursnetwerken	2006	2007	Evaluatieonderzoek	Kamerstuk 27 099, nr. 17

DE NIET-BELEIDSARTIKELN

ARTIKEL 17. NOMINAAL EN ONVOORZIEN

Algemeen

Tabel 17.1: Budgettaire gevolgen artikel 17 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	0	0	0	0	0	- 7 500	7 500
Uitgaven	0	0	0	0	0	- 7 500	7 500
• Loonbijstelling	0	0	0	0	0	- 7 500	7 500
• Prijsbijstelling	0	0	0	0	0	0	0
• Nader te verdelen	0	0	0	0	0	0	0
• Asielzoekers	0	0	0	0	0	0	0
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0

Toelichting

Doel van dit artikel is het tijdelijk boeken van sectoroverstijgende middelen. Zodra een exacte verdeling over de betrokken beleidsartikelen bekend is, worden de middelen naar de desbetreffende artikelen overgeboekt. Op deze artikelen worden dus geen feitelijke uitgaven verantwoord.

De beginstand van het artikelonderdeel loonbijstelling is opgebouwd uit nog te verdelen arbeidsvoorwaardenmiddelen naar verschillende beleids-terreinen.

Loonbijstelling

Tabel 17.2: Loonbijstelling (x € 1 000)			
	Toegevoegd	Uitgedeeld	Verschil
Loonbijstelling 2007 (toegevoegd uit de aanvullende post)	612 738		612 738
CAO-sector (po/vo/bve)		- 432 831	- 432 831
HO-sector (hbo/wo/owb)		- 113 872	- 113 872
Arbidsvoorwaarden gepremieerde en gesubsidieerde sector (G&G)		- 50 435	- 50 435
Arbidsvoorwaarden Rijk		- 7 901	- 7 901
Arbidsvoorwaarden provincie en gemeente		- 199	- 199
CAO sector Rijk	1 062	- 1 062	0
Totaal	613 800	- 606 300	7 500

Uitdeling loonbijstelling 2007	
Primair onderwijs	- 216 896
Voortgezet onderwijs	- 153 847
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	- 63 327
Hoger beroepsonderwijs	- 41 402
Wetenschappelijk onderwijs	- 68 365
Internationaal onderwijsbeleid	- 275
Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	- 804
Studiefinancieringsbeleid	- 1 633
Cultuur	- 12 746
Media	- 645
Onderzoek en wetenschappen	- 15 560
Kinderopvang	- 27 590
Emancipatie	- 62
Nominaal en onvoorzien	- 59
Ministerie algemeen	- 1 856
Inspecties	- 1 089
Adviesraden	- 144
Totaal	- 606 300

Toelichting

In 2007 hebben zich de volgende wijzigingen op dit artikelonderdeel voorgedaan:

1. De ontvangen loonbijstelling bedroeg in totaal € 613 miljoen en is grotendeels in de 1e suppletore begroting toegevoegd.

De uitdeling van de loonbijstelling 2007 is als volgt:

2. De budgetten voor arbeidsvoorwaarden in het onderwijs en wetenschap (CAO-sector en HO-sector) zijn bijgesteld.
3. Ook de budgetten van de beleidsonderdelen die vallen onder de sector Rijk, G&G en de provincie en gemeente zijn met de reguliere loonbijstelling 2007 bijgesteld.
4. Tenslotte zijn de budgetten voor de CAO sector Rijk ook toegevoegd en uitgedeeld naar de verschillende beleidsartikelen.

Prijsbijstelling

Tabel 17.3: Prijsbijstelling (x € 1 000)			
	Toegevoegd	Uitgedeeld	Verschil
Prijsbijstelling 2007/indexering omroepbijdrage (toegevoegd uit de aanvullende post)	80 460		80 460
Primair onderwijs		- 16 893	- 16 893
Voortgezet onderwijs		- 6 861	- 6 861
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie		- 6 026	- 6 026
Technocentra		- 81	- 81
Hoger beroepsonderwijs		- 6 112	- 6 112
Wetenschappelijk onderwijs		- 9 207	- 9 207
Internationaal onderwijsbeleid		- 74	- 74
Arbeidsmarkt en personeelsbeleid		- 517	- 517
Informatie- en communicatietechnologie		- 277	- 277
Studiefinancieringsbeleid		- 11 017	- 11 017
Cultuur		- 4 928	- 4 928
Media (indexering omroepbijdrage)		- 9 271	- 9 271
Onderzoek en wetenschappen		- 2 816	- 2 816
Kinderopvang		- 5 457	- 5 457
Emancipatie		- 70	- 70
Ministerie algemeen		- 659	- 659
Inspecties		- 168	- 168
Adviesraden		- 26	- 26
Totaal	80 460	- 80 460	0

Toelichting

Dit artikelonderdeel heeft dezelfde functie als het artikelonderdeel loonbijstelling, maar dan voor de uitdeling van de prijscompensatie. Op dit artikelonderdeel is de bijstelling uit de aanvullende post van € 80,5 miljoen binnengekomen. Bij de uitdeling van de prijsbijstelling over de verschillende beleidsartikelen is rekening gehouden met het afwijkende (hogere) wettelijk verplichte bijstellingspercentage op het materiële budget van het primair onderwijs.

Nader te verdelen

Tabel 17.4: Nader te verdelen (x € 1 000)			
	Toegevoegd	Uitgedeeld	Verschil
Eindejaarsmarge 2006/2007	2 221		2 221
Eindejaarsmarge 2007/2008	- 18 821		- 18 821
Tekort 2007		- 107 573	- 107 573
Kasschuiven		126 394	126 394
Diversen		- 2 221	- 2 221
Totaal	- 16 600	16 600	0

Toelichting

Het verschil is als volgt te verklaren:

1. In 2006 eindigde OCW met een klein overschot van € 2,2 miljoen. Het overschot 2006 is via de eindejaarsmarge doorgeschoven naar 2007 en toegevoegd aan dit artikelonderdeel.
2. In 2007 eindigde OCW met een tekort van € 107,6 miljoen. Dit tekort wordt grotendeels verklaard door een opwaartse bijstelling van circa € 170 miljoen op raming van het beleidsartikel kinderopvang. Het tekort 2007 wordt via de eindejaarsmarge (€ 18,8 miljoen) doorgeschoven naar 2008.
3. De mutatie 'diversen' wordt grotendeels verklaard door een aantal kasschuiven op de OCW-begroting en de invulling van de geparkeerde herschikkingen binnen de onderwijsbegroting. Deze herschikkingen waren op dit beleidsartikel ingeboekt om de voorjaarsnota-besluitvorming over de jaren heen sluitend te krijgen.

Ontvangsten

Tabel 17.5: Ontvangsten (x € 1 000)			
	Toegevoegd	Uitgedeeld	Vershil
Opbrengsten commissie Schutte		- 3 794	- 3 794
Kasschuif commissie Schutte	5 188	- 1 394	3 794
Totaal	5 188	- 5 188	0

Toelichting

In 2007 hebben zich de volgende wijzigingen op dit artikelonderdeel voorgedaan:

1. Het betreft de verrekening van vorderingen in 2007 bij het beleidsartikel hoger beroepsonderwijs van in totaal € 3,8 miljoen. Deze verrekeningen vinden plaats op basis van de resultaten van het onderzoek door de Commissie Vervolgonderzoek Rekenschap.
2. Op dit artikelonderdeel wordt vanuit 2007 € 1,4 miljoen doorgeschoven naar 2008. Ook in 2008 zullen nog vorderingen worden verevend.

ARTIKEL 18 T/M 20 MINISTERIE ALGEMEEN

Algemeen

Op dit onderdeel worden de apparaatsuitgaven van het ministerie verantwoord. Het betreft de apparaatsuitgaven van:

- Het bestuursdepartement (artikel 18)
- De Inspectie van het Onderwijs en de Erfgoedinspectie (artikel 19)
- De drie adviesraden: de Onderwijsraad, de Raad voor Cultuur, en de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (artikel 20)

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 18.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 18 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	182 723	133 016	117 101	115 221	112 845	118 173	- 5 328
waarvan garantieverplichtingen	0	5 500	0	0	0	0	0
Uitgaven	192 806	126 016	118 003	116 042	112 690	118 173	- 5 483
Niet toe te rekenen uitgaven bestuursdepartement					103 179	108 398	- 5 219
Apparaatskosten onverdeeld					9 511	9 775	- 264
Ontvangsten	4 343	277	3 455	303	106	567	- 461

Toelichting

Uitgaven

De totale uitgaven op artikel 18 zijn circa € 5,5 miljoen lager uitgevallen dan de vastgestelde begroting. Dit wordt deels verklaard door een budgetverlaging van € 3,3 miljoen als gevolg van vertraagde projecten en/of investeringen op het gebied van energiebesparende maatregelen, invoering rijkslogo en vervanging van dienstauto's. Daarnaast is een verlaging van € 3,1 miljoen verwerkt voor een voorziening voor vervanging meubilair en een verlaging voor een vertraagde betaling voor het project IBG2010! ad € 2,3 miljoen. Tot slot is het budget met € 2,5 miljoen verhoogd voor de loon- en prijsbijstelling. Het restant ad € 0,7 miljoen betreft een saldo van diverse beleidsmatige en technische mutaties.

Verplichtingen

Met brief van 8 september 2005 heeft de minister van OCW aan de minister van VROM de garantie verstrekt, dat OCW de meerjarige financiële verplichtingen, die voortvloeien uit de huisvestingszorg van de nieuwbouw van IB Groep, nakomt. Het betreft hier een garantie voor de jaarlijkse huurverplichting. Omdat de nieuwbouw op zijn vroegst in 2010 gereed is en er nog geen huurcontract is tussen VROM (RGD) en IB Groep, kan deze meerjarige huurverplichting nog niet worden gekwantificeerd.

Ontvangsten

Op het ontvangstenartikel is een onderuitputting van € 0,5 miljoen gerealiseerd. Grotendeels wordt dit verklaard door vertraagde ontvangsten van de Rijksgebouwendienst.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 19.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 19 (x € 1 000)							
					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	48 727	49 744	47 969	47 219	49 615	46 745	2 870
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven	48 917	50 138	47 969	47 219	49 615	46 745	2 870
• Erfgoedinspectie	1 420	1 485	2 441	2 716	2 687	2 669	18
• Inspectie van het onderwijs	47 497	48 653	45 528	44 503	46 928	44 076	2 852
Ontvangsten	9	131	45	123	1 218	0	1 218

Toelichting

Erfgoedinspectie

Begroting en realisatie van de Erfgoedinspectie zijn per saldo in 2007 gelijk. Verhogingen zijn het gevolg van loon- en prijsbijstelling en kasschuiven, de verlaging is het gevolg van een overschot als gevolg van vacatureruimte en sobere bedrijfsvoering.

Inspectie van het Onderwijs

Het verschil tussen begroting en realisatie van de Inspectie van het onderwijs is in 2007 uitgekomen op € 2,9 miljoen. Dit wordt vooral veroorzaakt door:

- een verhoging van € 3,2 miljoen als gevolg van loon- en prijsbijstelling, kasschuiven van 2006 naar 2007, incidenteel meerwerk en een bijdrage vanuit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) ten behoeve van het project ontwikkeling toetsingskader voor- en vroegschoolse educatie (V.V.E.);
- een verlaging van € 0,3 miljoen als gevolg van kasschuifvoorstellen van 2007 naar 2008 en overboekingen naar andere organisatieonderdelen i.v.m. overdracht van taken.

Ontvangsten

Het verschil tussen begroting en realisatie is in 2007 uitgekomen op € 1,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door de ontvangst van EZ van de zgn. FES gelden van € 1,0 miljoen en een ontvangst van het bureau Cross van € 0,2 miljoen voor een internationale activiteit. Hiermee was bij de begrotingsvoorbereiding geen rekening gehouden.

Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 20.1 Budgettaire gevolgen van beleid artikel 20 (x € 1 000)

					Realisatie	Vastgestelde begroting	Verschil
	2003	2004	2005	2006	2007	2007	2007
Verplichtingen	6 944	7 400	6 908	7 615	7 220	6 755	465
Waarvan garantieverplichtingen							
Totale uitgaven	6 944	7 400	6 908	7 615	7 220	6 755	465
• Onderwijsraad	2 517	2 490	2 334	2 620	2 408	2 574	- 166
• Raad voor cultuur	3 139	3 385	2 930	3 402	3 350	3 270	80
• AWT	1 288	1 525	1 644	1 593	1 462	911	551
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0

Toelichting

Het totaal aan realisatie is voor de drie adviesraden samen € 0,5 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt o.a. veroorzaakt door een verhoging van € 0,7 miljoen door de bijdrage van het ministerie van Economische Zaken aan de begroting van de AWT.

BEDRIJFSVOERINGSPARAGRAAF

1. Inleiding

Deze paragraaf bevat een rapportage over de bedrijfsvoering. Hiermee geef ik aan in hoeverre er sprake is van beheerste bedrijfsprocessen en maak melding van bijzonderheden, onvolkomenheden en onrechtmatigheden. Tevens ga ik in op de vorderingen die zijn bereikt met betrekking tot de ambities die OCW zich had gesteld ten aanzien van:

- zicht op prestaties in de begroting en andere publicaties;
- ontwikkelingen in het toezicht;
- het voorkomen van misbruik- en oneigenlijk gebruik;
- het informatiebeleid;
- het verder verbeteren van de interne bedrijfsvoering.

Ook informeer ik u over de stand van zaken over de door de Algemene Rekenkamer gesignaleerde onvolkomenheden, over de sanctieregelingen specifieke uitkeringen en de administratieve lastendruk.

Een belangrijke conclusie is dat het goed gaat met de bedrijfsvoering binnen OCW: onvolkomenheden worden sneller dan voorheen opgelost binnen het departement. Ondanks de overkomst van twee lastige dossiers (kinderopvang en emancipatie) is het financieel beheer binnen OCW op orde gebleven.

2. Onvolkomenheden Algemene Rekenkamer

De Rekenkamer heeft in het rechtmatigheidsonderzoek over 2006 de volgende twee onvolkomenheden geconstateerd:

- *Het beheer van kunstvoorwerpen van het Rijk*

De aanbeveling van de Rekenkamer was om de implementatie van de verbetermaatregelen voort te zetten. In april 2007 is de Regeling Beheer Museale Voorwerpen van kracht geworden. Deze regelt het beheer bij de ministeries en de buitendiensten. Het ICN heeft als vervolg hierop alle departementen gewezen op de noodzaak van implementatie en handhaving van de Administratieve Organisatie en hiervoor bouwstenen aangebracht. Bij OCW bijvoorbeeld is de richtlijn Materieel Beheer mede op basis hiervan aangepast. De departementen zijn nu aan zet om het kunstvoorwerpenbestand actueel te houden, ICN zal dit monitoren. OCW verwacht dat deze onvolkomenheid hiermee is weggenomen.

- *Het beheer van subsidiedossiers bij de directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid*

De Rekenkamer constateerde in 2006 dat de dossiers bij OWB onvolledig en slecht toegankelijk waren. De directie OWB heeft een subsidiebeheersysteem ontwikkeld waarin alle subsidievoorwaarden (inclusief data) zijn vastgelegd. De subsidiedossiers zijn nu voorzien van een standaardindeling, de wet- en regelgeving is zodanig aangepast dat alle benodigde informatie voor het toekennen van subsidies hierin aanwezig is. De directie OWB hanteert daarnaast checklisten voor het toetsen van de aanwezigheid van alle noodzakelijke documenten en het uitvoeren van relevante handelingen. OCW verwacht dat deze onvolkomenheid hiermee is weggenomen.

3. Mededeling over de bedrijfsvoering

Ik verklaar dat de onder mijn verantwoordelijkheid aangegane verplichtingen, gedane uitgaven en gerealiseerde ontvangsten en de daarbij horende standen in de jaarrekening met redelijke zekerheid conform Europese regelgeving, Nederlandse wetten, AmvB's en ministeriële regelingen tot stand zijn gekomen.

Overigens is de uitvoering van de kinderopvangtoeslag wettelijk opgedragen aan de Belastingdienst. In het Jaarverslag 2007 van het Ministerie van Financiën en het Beheersverslag 2007 van de Belastingdienst wordt verantwoording afgelegd over de ordelijke en controleerbare uitvoering van de kinderopvangtoeslag en het gevoerde financiële beheer, inclusief rechtmatigheid en beleid ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik.

OCW stuurt zijn bedrijfsprocessen onder meer door risicoanalyses uit te voeren, tijdig beheersmaatregelen te treffen en door een expliciet normenkader te geven voor het financieel en materieel beheer. Het management draagt hieraan bij door in de planning- en controlcyclus periodiek verantwoording af te leggen over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering. Mede op grond van deze verantwoordingen ben ik van mening dat OCW het afgelopen jaar de bedrijfsprocessen in voldoende mate heeft beheerst. De volgende processen vragen echter nog extra aandacht waarbij Kinderopvang en Emancipatie geïmporteerde risicovolle processen zijn gebleken:

1. Kinderopvang
2. Gratis schoolboeken
3. ESF
4. Emancipatie
5. Urennorm BVE

Hieronder geef ik een toelichting op deze processen.

Ad 1: Kinderopvang

Bij Kinderopvang is in 2007 gebleken, dat de ramingen niet overeenkwamen met het werkelijk gebruik van de regeling Kinderopvang als gevolg van gebrekkige dan wel vertraagde beleidsinformatie. Budgettaire overschrijdingen in de uitgaven hebben in 2007 een omvang van ongeveer € 500 miljoen. Verder leidt de AWIR-systematiek (Algemene Wet Inkomensafhankelijke Regelingen) er toe dat op aanvraag wordt toegerekend en pas achteraf de juistheid van aanvragen wordt beoordeeld. Hierdoor ontstaat een stuwmeer aan mogelijke nabetalingen en terugvorderingen. Voor Kinderopvang heeft OCW een zogenaamde «rode knopprocedure» in werking gezet met aansturing en toezicht vanuit de ambtelijke leiding om het probleem zo snel mogelijk beheersbaar te maken. In samenwerking met het Ministerie van Financiën en de Belastingdienst wordt gewerkt aan versterking van de beleidsinformatie, het ramingsmodel en beleidsmaatregelen om het budgettaire probleem inzichtelijk en beheersbaar te maken.

Ad 2: Gratis schoolboeken

De invoering van gratis schoolboeken loopt anders dan gepland. Eind december 2007 bleek dat het voor scholen vrijwel onmogelijk was om gezien de Europese aanbestedingsregels en het Wetstraject de implementatie van de gratis schoolboeken mogelijk te maken per 1 augustus 2008. Er is besloten de financiering van de schoolboeken via de scholen een jaar

uit te stellen en in het overgangsjaar het geld rechtstreeks aan de ouder te verstrekken via de Sociale Verzekeringsbank. Om de planning en de voortgang van de invoering goed te kunnen bewaken heeft OCW een apart traject ingezet met aansturing en toezicht vanuit de ambtelijke leiding.

Ad 3: ESF

De subsidies van het Europees Sociaal Fonds worden in het kader van de subsidieregeling ESF-3 voor onderwijsinstellingen 2000–2006 (gele katern 2002, nr. 4) verstrekt in meerjarentranches. In 2008 zal de Europese Commissie de jaarlijks verleende subsidies over de periode 2000–2006 gaan afrekenen met de aanvragers. Voor Nederland is de aanvrager in Brussel het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Een van de subsidieaanvragers bij het Ministerie van SZW is het Ministerie van OCW dat op zijn beurt subsidies verstrekt op aanvraag van de onderwijsinstellingen.

OCW bundelt jaarlijks de aanvragen van de afzonderlijke onderwijsinstellingen en dient deze als een aanvraag in bij het Ministerie van SZW. Bij de controle van de subsidies is het uitgangspunt van de Europese Commissie dat de betreffende uitgave vanaf de oorspronkelijke gever tot aan de uiteindelijke ontvanger te traceren moet zijn. Vanuit dit principe voeren zowel de Europese Commissie alsook de Europese Rekenkamer controles uit tot op het niveau van de administratie bij de afzonderlijke onderwijsinstelling, die een ESF subsidie heeft aangevraagd bij OCW.

Vanzelfsprekend is het de bedoeling zo zuiver mogelijke einddeclaraties voor de ESF-gelden bij de Europese Commissie in te dienen.

In verband met de afsluiting van de ESF-periode 2000–2006 en de definitieve declaraties die worden opgesteld vinden er nog controles plaats. Hierdoor kan de afhandeling van de declaraties van de instellingen nog niet worden afgerond.

Ad 4: Emancipatie

Bij de overdracht van de administratie vanuit SZW naar OCW zijn tekortkomingen in het financieel beheer bij Emancipatie gebleken. Ook ontbraken AO beschrijvingen voor de financiële processen en bleek het subsidiebeheer bij de ESF-projecten niet op orde. Om het financieel beheer te verbeteren heeft OCW de volgende maatregelen genomen. Er is een crashactie geweest om de administratie op orde te brengen en de AD is gestart met een audit naar de risicovolle processen binnen Emancipatie. De aanbevelingen vanuit deze audit worden in juni 2008 verwacht.

Ad 5: Urennorm BVE

In verband met het onvoldoende naleven van de minimale urennorm in het mbo onderwijs is in 2007 opnieuw een representatief (nalevings) onderzoek gedaan door de inspectie en AD. Bij de eerste controle bleek 24% van de onderzochte opleidingen niet te voldoen aan de urennorm. Een aantal instellingen hebben nog tijdig kunnen herstellen en aanvullende activiteiten uitgevoerd voor het einde van het schooljaar. Uiteindelijk hebben 10 opleidingen (8%) niet voldaan aan de urennorm.

De Tweede Kamer is op 19 oktober 2007 geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot uitvoering van de eerder aangekondigde maatregelen. Alle bve-instellingen zijn eveneens in oktober 2007 per brief geïnformeerd over de eisen waaraan moet worden voldaan. Instellingen die in eerste instantie onvoldoende uren hadden gerealiseerd hebben een berispingsbrief ontvangen. In het kader van «naming and shaming» worden de resultaten van het onderzoek openbaar gemaakt. Ten aanzien van de tien opleidingen die uiteindelijk niet voldeden aan de urennorm is een financiële maatregel genomen, te weten bij drie opleidingen een

terugvordering van de rijksbijdrage en bij zeven opleidingen een correctie op de bekostiging. In 2008 zal de toezichthouder opnieuw scherp toezien op voldoende geprogrammeerde en gerealiseerde Onderwijstijd. Overigens is voor de onderwijstijd VO inmiddels aan de TK toegezegd, dat een onderzoek naar de onderwijstijd wordt uitgevoerd.

4. Zicht op prestaties

OCW heeft in 2007 een grote inspanning geleverd om in de begroting 2008 een samenhangend geheel van beleidsdoelstellingen te formuleren met bijbehorende prestatiegegevens. Om de aansluiting tussen de beleidsagenda en de begrotingsartikelen te verbeteren is een «schakel-tabel» opgenomen in de beleidsagenda. Deze tabel toont de relatie tussen de pijlers in het beleidsprogramma, de belangrijkste beleidsprioriteiten, de daarbij horende prestatiegegevens en de artikelen. Dit biedt een stabiele uitgangspositie voor een heldere beleidsverantwoording over het onderwijs-, cultuur- en wetenschapsbeleid tijdens deze kabinetsperiode. Voor de begroting 2008 zijn voor alle opgenomen prestatiegegevens beschrijvingen van de totstandkoming gemaakt. Een deel van de totstandkoming van de prestatiegegevens in dit jaarverslag is door de Auditdienst gecontroleerd en ordelijk en controleerbaar bevonden.

Samen met het departementaal jaarverslag publiceert OCW de publicaties «Kerncijfers OCW» en «Bestel in Beeld». Hiermee ontsluit OCW op een inzichtelijke en samenhangende wijze ten behoeve van de Tweede Kamer én een breder publiek statische gegevens en prestatie-indicatoren over het functioneren en de kwaliteit van de OCW-stelsels. Bovendien is in 2007 de Kernmonitor OCW gerealiseerd. Deze Kernmonitor presenteert op internet voor een breder publiek de ontwikkelingen in de afgelopen 5 jaar van de belangrijkste kwaliteitskenmerken van de OCW-stelsels in grafieken, cijfers en toelichtingen.

5. Administratieve lasten

In het huidige Coalitieakkoord staat het onderwerp «terugdringen van administratieve lasten» opnieuw genoemd. OCW draagt actief bij aan het terugdringen van de administratieve lasten van bedrijven en burgers. Het beleid van het vorige kabinet om te komen tot administratieve lastenverlichting draagt ook in deze kabinetsperiode bij aan een vermindering van de regeldruk. Het gaat dan om een vermindering van het aantal regels, vermindering van de administratieve lasten en aanpak van de bureaucratische «rompslomp». Bij de totstandkoming van nieuwe wetgeving wordt aan de hand van de *Beleidwijzer* getoetst of er een onderdeel Administratieve Lasten is opgenomen, om de lastenconsequenties van wijzigingen in wetgeving aan te geven. Nieuwe wetgeving gaat eerst langs een speciaal hiervoor ingestelde *advies*-toetsingscommissie. Daarbij is aandacht voor het draagvlak, de uitvoering, het toezicht. Ook worden alternatieve oplossingen verkend.

Het blijkt dat de professionals op de werkvloer (nog) weinig merken van de inspanningen op het gebied van deregulering. Daarom zal OCW inzetten op regeldrukvermindering voor professionals (docenten). Er is eind 2007 een onderzoek gestart (uitgevoerd door ITS en volgens planning afgerond voorjaar 2008) naar de regels die betrekking hebben op professionals op de werkvloer en van welke regels zij last hebben (irritante regelgeving). Het beleid van OCW is erop gericht om zo veel mogelijk overbodige regels te schrappen. In de prioriteitsstelling zullen de

regels met de hoogste irritatiegraad het eerst worden aangepakt. Uitgewerkte ministeriële regelingen (Dor Hout) worden in het voorjaar ingetrokken door één intrekkingregeling.

Een ander speerpunt in het kader van de vermindering van regeldruk is een lopend onderzoek naar de *reductie van subsidieregelingen*. Doel van dit onderzoek is na te gaan of het aantal subsidieregels en regels over aanvullende bekostiging (verder) kan worden verminderd. Ook wordt gekeken hoe de noodzakelijk blijvende regels kunnen worden vereenvoudigd, geharmoniseerd, praktischer worden ingericht, met minder uitvoeringslasten.

Op 5 september heeft de Minister van OCW met collega bewindsvleugels van Financiën, EZ, LNV en VWS een convenant getekend met de VSNU en HBO-raad voor het terugdringen van administratieve lasten van rijkssubsidies. Door harmonisatie van de subsidievoorwaarden én verantwoordings-eisen zijn minder accountantsverklaringen noodzakelijk en kan de administratie worden vereenvoudigd. Daarnaast is in het hoger onderwijs het aantal subsidies vanuit OCW teruggebracht door financiering anders te organiseren en door extra middelen aan de onderwijsbekostiging toe te voegen. Ook dit leidt tot minder administratieve lasten voor de instellingen.

Op 7 december 2007 zijn de uitkomsten van de bureaucratiebenchmarks van de afzonderlijke onderwijssectoren in een brief (Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 29 546, nr. 15) aan de Tweede Kamer verstuurd. De uitvoering van de benchmarks blijft een verantwoordelijkheid voor het veld zelf. OCW organiseert in het voorjaar van 2008 een bijeenkomst met onderzoekers. Doel hiervan is om meer eenduidigheid te krijgen in de definities en de methodologische aspecten te verbeteren.

6. Ontwikkelingen in het toezicht

Aansluitend bij de in de begroting en in het Coalitieakkoord geformuleerde doelstellingen heeft OCW het voornemen om het financiële toezicht te integreren met het onderwijstoezicht. Hierom worden delen samengevoegd van de drie toezichthouders:

- de Inspectie van het Onderwijs;
- de Auditdienst afdeling Rekenschap (AD/RS)
- de Centrale Financiën Instellingen afdeling Financiën en Analyse (CFI-toezicht).

Er is sprake van een intensieve samenwerking tussen deze toezichthouders op de terreinen onderwijskwaliteit, rechtmatigheid van bekostiging, financieel beheer en de financiële positie van scholen en instellingen. Waar mogelijk doen de inspectie en AD/RS gezamenlijk onderzoek. Deze samenwerking leidt tot effectiever toezicht én lagere lasten, doordat OCW informatie één keer opvraagt om deze op te slaan in één centrale database bij CFI. Het toezicht op de scholen wordt onder meer ingericht op basis van risicogericht onderzoek aan de hand van de eindopbrengsten. Dit betekent dat minder gebruik zal worden gemaakt van de vragenlijsten van de inspectie. Als tussenstap in de integratie van inspectie, AD/RS en CFI-toezicht is het management van de drie genoemde diensten bij elkaar gebracht in een Team Nieuw Toezicht. De integratie van de drie toezichthouders leidt tot de integratie van het financiële toezicht met het onderwijstoezicht. Deze zal wettelijk worden vastgelegd in de WOT. Het

tijdschema voor dit wetsvoorstel voorziet in een spoedtraject met een zo spoedig mogelijke inwerkingtreding in 2009.

Adequate implementatie Visie op toezicht

In het najaar van 2006 heeft de Minister van OCW de nota Toezicht in vertrouwen, vertrouwen in toezicht naar de Tweede Kamer gestuurd (Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 30 183, nr. 11). Deze nota bevat voorstellen om het toezicht en de handhaving binnen OCW sterk te verbeteren, met het oog op het verkleinen van de risico's zoals die zijn opgetreden bij bijvoorbeeld de HBO fraude. De implementatie is gestart eind 2006.

OCW is in 2007 bewuster omgegaan met dossiers waarbij onvolkomenheden zich hebben voorgedaan. Het gaat om bijvoorbeeld het toezicht op de examens in de bve-sector, zeer zwakke scholen (waaronder enkele islamitische scholen) en het naleven van de urennorm in het voortgezet onderwijs en de bve-sector. Ook zijn diverse acties gestart om het toezicht op de verschillende sectoren verder te verbeteren. De Inspectie van het Onderwijs heeft in 2007 een traject gestart, waardoor op basis van een risicogerichte aanpak proportioneel toezicht op het onderwijsveld gehouden ingevoerd wordt. Verder is er sprake van samenwerking dan wel bundeling van het toezicht indien er sprake is van meerdere toezichthouders. OCW heeft in 2007 grote stappen kunnen maken op het gebied van de invoering van de «Visie op Toezicht».

7. M&O beleid

Het voorkomen van misbruik en oneigenlijk gebruik begint bij kwalitatief goede regelgeving. Om deze kwaliteit te realiseren is aandacht voor M&O nodig tijdens de beleidsvoorbereiding. Bij OCW is hiertoe in 2006 een nieuw hulpmiddel geïntroduceerd: de Beleidwijzer. Inmiddels wordt deze Beleidwijzer zo veel mogelijk gehanteerd. Na een evaluatie van dit hulpmiddel is gezocht naar manieren om de beleidwijzer nog beter te verankeren in de beleidsvoorbereiding. De beleidwijzer creëert een belangrijke waarborg voor het voorkomen en beheersen van M&O-risico's in nieuwe wet- regelgeving.

De jaarlijkse M&O-inventarisatie heeft als doel om periodiek te inventariseren welke M&O-gevoeligheden in de regelgeving aanwezig zijn, welke risico's daarmee samenhangen en welke beheersmaatregelen zijn getroffen om die risico's te beheersen. In 2007 is extra aandacht besteed aan het verbeteren van een aantal onderdelen:

- het versterken van het evaluatieve karakter van de M&O inventarisatie;
- het opnemen van M&O risico's die blijken uit de toetsing van de uitvoerbaarheid van nieuwe regelgeving;
- de aandacht voor M&O in de managementcyclus gedurende het gehele jaar.

Een belangrijk resultaat van de M&O-inventarisatie is het in beeld brengen van het restant M&O dat leidt tot onzekerheid over een aantal uitgaven en ontvangsten. Hierop wordt verder ingegaan in de jaarrekening.

Verder is bij de komst van het nieuwe kabinet in 2007 het beleidsterrein Kinderopvang toegevoegd aan OCW. De Belastingdienst bij Financiën is verantwoordelijk voor de uitvoering van de kinderopvangtoeslagen. De Kinderopvangtoeslag en de subsidieregeling Kinderopvang zijn M&O-gevoelig, maar er is geen sprake van restant M&O in 2007, omdat er voldoende beheersmaatregelen zijn getroffen. Gezien de budgettaire

overschrijdingen in 2007 en 2008 zal OCW in 2008 onderzoek doen naar het gebruik bij de kinderopvangregeling.

8. Informatiebeleid

Onderwijsnummer

In 2007 is verder gewerkt aan de invoering van het onderwijsnummer in het PO. De systemen van de scholen zijn aangepast en de systemen van de IB-Groep en CFI zijn gereed gemaakt. Op 1 oktober 2007 is gestart met het testen van de systemen. Zo goed als alle scholen hebben in 2007 de sofinummers van de leerlingen verzameld. Tevens zijn de scholen gestart met het op orde brengen van de leerlingenadministratie. Invoering van het onderwijsnummer in het PO staat gepland voor 2009.

Instellingsportalen

CFI heeft de ambitie om de instellingsportalen te gebruiken als primair communicatie- en servicekanaal richting onderwijsinstellingen. De ervaring in 2007 leert dat steeds meer instellingen de portalen (naar tevredenheid) gebruiken om inzicht te krijgen in bekostigings-, wetgevings- en benchmark informatie op maat. Hiermee wordt daadwerkelijk een bijdrage geleverd aan het verlagen van de administratieve last. Hiernaast is in 2007 ook een begin gemaakt met elektronische transacties via de portalen. Middels een elektronisch formulier wordt het mogelijk gemaakt om bijvoorbeeld aanvullende financiering voor gehandicapte leerlingen aan te vragen. Via het beveiligde deel van de portalen kunnen zodoende administratieve handelingen interactief plaatsvinden tussen CFI en de scholen, van het verzamelen van gegevens die CFI verkrijgt bij het bekostigen tot en met de verantwoording. Tevens zijn in dit gedeelte van de portalen privacygevoelige gegevens opgenomen, zoals terugmeldingsbestanden voor wat betreft de leerlingtelling (onderwijsnummer).

In de begroting 2007 werd ook aangekondigd meer informatie op een betere manier toegankelijk te maken, zodat andere partijen deze informatie kunnen benutten en koppelen aan andere informatie. Uit de in 2007 uitgevoerde marktverkenning door VKA blijkt dat de marktpartijen graag aan de slag willen met OCW-informatie. Het doel van de marktpartijen is het bereik van de OCW informatie te vergroten, waarbij ze uitdrukkelijk ook ouders als klant in het vizier hebben.

Daarnaast zijn in 2007 de volgende mijlpalen bereikt op informatiegebied:

- *Kernmonitor online beschikbaar* (zie hiervoor onderdeel 4 van deze paragraaf);
- *Openbare database online*: 119 rapporten met informatie over het onderwijs zijn nu op internet beschikbaar;
- *Werken vanuit de vraag*: de huidige aanpak van informatieprojecten door OCW was veelal aanbodgedreven. OCW dient echter te kijken waar de klanten behoefte aan hebben in plaats van wat beschikbaar is. Daarom hebben we samen met marktpartijen gekeken aan welke informatie zij behoefte hebben.

9. Verder verbeteren bedrijfsvoering

Nieuwe uitvoeringsorganisatie onderwijs

Eind september 2007 is aan de Tweede Kamer het voornemen gemeld om te komen tot een Nieuwe Uitvoeringsorganisatie voor het Onderwijs (NUO) door een fusie van de IB-groep en CFI. Tijdens het debat in de Tweede Kamer over de OCW-begroting 2008 is door de minister aange-

geven dat er veel voor is te zeggen om CFI en IBG samen te voegen met één overhead, één stelsel van informatiesystemen en één administratie. Over het besturingsmodel van de nieuwe uitvoeringsorganisatie zal gelet op de ZBO-evaluatie van het kabinet een verdere afweging plaatsvinden over de voor- en nadelen van de verschillende organisatievormen. Over de uitkomsten van deze afweging zal de Tweede Kamer voor de zomer van 2008 worden geïnformeerd.

OCW Verandert!

Kernpunten uit het veranderprogramma OCW Verandert! (2006–2007) zijn: een organisatie die enerzijds flexibel inspeelt op wisselende maatschappelijke vragen en prioriteiten en die anderzijds de stelselverantwoordelijkheid conform de uitgangspunten van de bestuursfilosofie op een efficiënte wijze invult. Het programma is in 2007 afgerond met de volgende in het oog springende punten:

- De organisatiestructuur is veranderd. OCW kent nu stelseldirecties die belast zijn met het staande beleid voor de stelsels en enkele themadirecties voor de grote politieke thema's. Daarnaast zijn er de ondersteunende directies, uitvoerende diensten, inspecties en adviesraden.
- De interne bedrijfsvoering is versterkt door een bundeling van de bedrijfsprocessen en dienstonderdelen.
- OCW bouwt verder aan een flexibele organisatie en heeft als eerste stap alle medewerkers op centraal niveau in de OCW-formatie geplaatst. De instrumenten voor een flexibeler inzet worden in 2008 verder uitgewerkt.

Overdracht van nieuwe taken naar OCW

In het regeerakkoord was vastgelegd dat de verantwoordelijkheid voor het beleid ten aanzien van emancipatie en kinderopvang overgaat van het Ministerie van SZW naar het Ministerie van OCW. Met deze overgang zijn de aan deze twee beleidsterreinen gekoppelde medewerkers en financiële middelen naar OCW overgegaan. Ook de taken van homo-emancipatie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zijn overgeheveld naar OCW.

Voor het uitvoeren van de kinderopvangtaken zijn circa 12 fte en voor de emancipatietaken circa 34 fte van SZW overgekomen. Van het ministerie van VWS komt 1 medewerker over voor het dossier homo-emancipatie. Deze (fysieke) inhuizing is in een coöperatieve samenwerking naar volle tevredenheid in een zeer korte termijn gelukt.

Taakstelling OCW

OCW heeft plannen ontwikkeld voor de invulling van de taakstelling. Daarin komen de doelstellingen van het programma *OCW Verandert!* samen met die van het programma Vernieuwing Rijksdienst. De plannen worden in 2008 uitgevoerd en zullen op termijn leiden tot een kleinere en betere organisatie. In onderstaande tabel is aangegeven hoe de taakstelling de omvang van OCW zal beïnvloeden.

	Bezetting per 1 januari 2007	Bezetting per 1 januari 2008	Toegestane bezet- ting eind 2008	Toegestane bezet- ting eind 2011
Kerndepartement	1 332	1 259	1 292	1 019
Raden en adviesorganen	78	55	76	62
Cultuurdiensten	376	384	371	338
Inspecties	484	498	472	388
Agentschappen	562	536	555	506
Totaal	2 832	2 732	2 766	2 313

De bezetting van OCW per 1 januari 2008 zit onder de toegestane bezetting voor eind 2008. Dit wordt veroorzaakt door het anticiperen van de organisatie op de taakstelling: vacatures worden indien mogelijk aangehouden.

Kwaliteitsmanagement

Eind 2006 en in 2007 is een aantal zelfevaluaties uitgevoerd: het tweede extern gerichte waarderings- en behoeftenonderzoek bij de directe beleidspartners en het tweede medewerkertevredenheidsonderzoek, wijzen alle op een organisatie die zijn functioneren stelselmatig verbetert. Dat werkt ook intern bemoedigend, zonder dat er zelfgenoegzaamheid ontstaat: er is nog genoeg te doen.

IBO regeldruk en controletoren

Met ingang van het verslagjaar 2006 is de rechtmatigheidsverklaring nieuwe stijl ingevoerd. Begin 2007 heeft een evaluatie hiervan plaatsgevonden. De belangrijkste conclusie uit deze evaluatie was dat de totstandkoming van de rechtmatigheidsverklaring een toename van de werkdruk en de planlast betekende voor OCW. Naar aanleiding hiervan is besloten om voor 2007 een andere werkwijze te kiezen door de gelaagde opbouw van de rechtmatigheidsverklaring te laten vervallen. Door deze werkwijze zal de planlast naar verwachting aanzienlijk verminderen.

10. Sanctiebeleid specifieke uitkeringen

In 2007 zijn onderstaande specifieke uitkeringen afgerekend:

Specifieke uitkering	Beschikbaar bedrag	Terugggevorderd bedrag 2007
Gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid	€ 168,6 miljoen in de periode 1-1-2006 tot 1-8-2006	€ 17,4 miljoen
Schoolbegeleiding en ondersteuning onderwijs aan zieke leerlingen	€ 39,4 miljoen	€ 0,4 miljoen
Onderwijs aan vreemdelingen	€ 11,8 miljoen in de schooljaren 2005/2006 en 2006/2007	€ 1,5 miljoen
Onderwijskansen «voorloopregio's»	€ 17,0 miljoen	€ 3,7 miljoen ¹
Onderwijskansen «overig Nederland»	€ 17,8 miljoen	€ 1,5 miljoen
Verbetering van zwemvaardigheid	€ 14,7 miljoen (tot 1-1-2006)	€ 2,4 miljoen
Pilots schakelklassen	€ 2,7 miljoen	€ 0,5 miljoen
Beëindigen van OALT	€ 5,6 miljoen	€ 1,2 miljoen
Educatie	€ 265,1 miljoen	€ 3,9 miljoen

¹ Dit wordt met name veroorzaakt doordat één regio geen verantwoording heeft ingezonden en zo goed als alle toegekende middelen zijn terugggevorderd.

Het totaal aantal teruggevorderde bedragen is hoger dan vorig jaar. Dit wordt met name veroorzaakt omdat in 2007 een aantal regelingen is beëindigd waardoor de afrekening in 2007 heeft plaatsgevonden.

Genoemde teruggevorderde bedragen kunnen nog wijzigen naar aanleiding van een bezwaarschrift waarbij (alsnog) een (gewijzigde) verantwoording is gevoegd.

C. JAARREKENING

Departementale verantwoordingsstaat 2007 van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII)

Bedragen x € 1 000		(1)		(2)		(3)
Art. Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting		Realisatie		Verschil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting	
	Verplichtingen	Ontvangsten	Uitgaven	Verplichtingen	Ontvangsten	Uitgaven
TOTAAL	30 306 443	1 373 302	32 844 450	1 984 494	2 538 007	1 421 535
Beleidsartikelen	30 142 270	1 372 735	32 674 770	1 983 170	2 532 500	1 416 183
01 Primair onderwijs	8 237 430	51 906	8 789 236	101 845	551 806	361 203
03 Voortgezet onderwijs	5 836 444	129 196	6 102 888	122 991	266 444	129 493
04 Beroepsonderwijs en volwasseneducatie	3 032 663	82 250	3 354 224	90 276	321 561	137 997
05 Technocentra	9 136	9 136	9 025	9 084	- 111	- 52
06 Hoger beroepsonderwijs	2 012 274	6 017	2 287 731	6 955	275 457	62 392
07 Wetenschappelijk onderwijs	3 520 326	16 466	3 656 718	11 508	136 392	44 489
08 Internationaal onderwijsbeleid	15 567	99	17 794	842	2 227	1 479
09 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	157 004	0	49 974	1 818	- 107 030	- 64 205
10 Informatie- en communicatietechnologie	31 102	47 776	35 593	53 580	4 491	5 217
11 Studiefinanciering	3 060 586	367 700	3 260 683	396 066	200 097	200 097
12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	307 796	9 500	283 655	16 540	- 24 141	- 24 141
13 Lesgeelden	5 896	199 600	5 848	188 744	- 48	- 10 856
14 Cultuur	666 486	34 194	814 454	24 804	147 968	7 471
15 Media	769 107	212 681	886 708	251 225	117 601	24 416
16 Onderzoek en wetenschappen	894 091	177 587	1 041 683	189 367	147 592	37 756
24 Kinderopvang ¹	1 573 546	28 627	2 065 688	517 441	492 142	488 814
25 Emancipatie	12 816	0	12 868	84	52	84
Niet-beleidsartikelen	164 173	567	169 680	1 324	5 507	5 352
17 Nominiaal en onvoorzien	- 7 500	0	0	0	7 500	7 500
18 Ministerie algemeen	118 173	567	112 845	106	- 5 483	- 461
19 Inspecties	46 745	0	49 615	1 218	2 870	1 218
20 Adviesraden	6 755	0	7 220	0	465	465

¹ Bedragen Oorspronkelijk vastgestelde begroting uit begroting 2007 SZW (Uitgaven excl. Apparaatsuitgaven)

Mij bekend,

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

SALDIBALANS

Tabel 1: Saldibalans per 31 december 2007 van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (x € 1000)

Uitgaven ten laste van de begroting	31 920 368	Ontvangsten ten gunste van de begroting	1 984 495
Liquide middelen	2 225		
Rekening-courant RHB		Rekening courant RHB	29 914 689
Te verrekenen extern museaal aankoopfonds	50 629	Begrotingsreserve museaal aankoopfonds	50 629
Rekening-courant risicopremie garantstelling	252	Reserve risicopremie garantstelling	252
Uitgaven buiten begrotingsverband (= intra-comptabele vorderingen)	4 332	Ontvangsten buiten begrotingsverband(= intracomptabele schulden)	27 741
Extra comptabele vorderingen	11 862 580	Tegenrekening extra comptabele vorderingen	11 862 580
Voorschotten	5 742 273	Tegenrekening voorschotten	5 742 273
Tegenrekening garantieverplichtingen	1 062 539	Garantieverplichtingen	1 062 539
Tegenrekening openstaande verplichtingen	22 055 701	Openstaande verplichtingen	22 055 701
Deelnemingen	PM	Tegenrekening deelnemingen	PM
Totaal	72 700 899	Totaal	72 700 899

Toelichting bij de saldibalans

Uitgaven/ontvangsten 2007

De uitgaven over 2007 zijn uitgekomen op € 31 920 368 044,85 en de ontvangsten op € 1 984 495 234,28. In de departementale jaarrekening komen de uitgaven uit op € 31 920 400 000,= en de ontvangsten op € 1 984 494 000,=.

Het verschil tussen de werkelijke uitgaven en de realisatie volgens de departementale jaarrekening 2007 wordt veroorzaakt door de in deze rekening gehanteerde afrondingsregels.

Liquide middelen

Deze balansrekening geeft de saldi van de bank- en girotegoeden weer. De samenstelling is als volgt:

Tabel 2: Liquide middelen (x € 1000)

	Openstaand per 31-12-2007	Openstaand per 31-12-2006
Informatie Beheer Groep	0	0
Cultuurinstellingen	2 224	2 022
Overige kasbeheerders	1	0
Totaal	2 225	2 022

Rekening-Courant RHB

Op de rekening-courant wordt de financiële verhouding met het Ministerie van Financiën geadmistreerd. Tevens worden door middel van deze administratie de begrotingsuitgaven en ontvangsten met het Ministerie van Financiën afgewikkeld.

Begrotingsreserve museaal aankoopfonds

In 1998 is het museaal aankoopfonds opgericht. Dit is een intra-comptabel fonds met het karakter van een interne reserverekening. Op deze rekening wordt bijgehouden hoeveel geld er voor kunst aankopen voor latere jaren beschikbaar is.

In 2007 heeft de volgende mutatie plaatsgevonden:

- de aankoop van het schilderij door Emanuel de Witte, voorstellende het interieur van de Oude Kerk te Amsterdam, door het Instituut Collectie Nederland met een bijdrage van € 1 000 000,= voor de Stichting Restauratiefonds de Oude Kerk.

Tabel 3: Rekening-courant museaal aankoopfonds (x € 1 000)

Saldo 1 januari 2007	49 679
Rentebijdrage 2007	1 950
Bijdrage aankopen 2007	1 000
Saldo per 31 december 2007	50 629

Rekening courant museaal aankoopfonds

Voor de begrotingsreserve museaal aankoopfonds wordt een rekening-courant aangehouden bij het ministerie van Financiën.

Reserve risicopremie garantstelling onderwijsinstellingen

In 2004 is de regeling Schatkistbankieren van kracht geworden. Idee is dat instellingen bij het Ministerie van Financiën een schatkistlening ontvangen op basis van een strikte hypothecaire zekerheid. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap staat garant voor deze leningen. Hiervoor ontvangt het Ministerie van OCW een risicopremie van 0,1%-punt per jaar gedurende de gehele looptijd van de schatkistlening. Deze premie wordt gestort op een begrotingsreserve.

Op deze rekening wordt bijgehouden hoeveel geld er voor eventuele tegenvallers voor latere jaren beschikbaar is. Dit is een intra-comptabele rekening met het karakter van een interne reserverekening.

Rekening courant risicopremie garantstelling onderwijsinstellingen

Voor de begrotingsreserve risicopremie garantstelling onderwijsinstellingen wordt een rekening-courant aangehouden bij het ministerie van Financiën.

Uitgaven buiten begrotingsverband (= intra-comptabele voorde- ring)

Tabel 4: Uitgaven buiten begrotingsverband (x € 1000)		
	Openstaand per 31-12-2007	Openstaand per 31-12-2006
Te verrekenen personeel en voormalig perso- neel	29	111
Informatie Beheer Groep	–	1 217
Cultuurinstellingen	812	643
Overige kasbeheerders	–	–
Overig	3 491	999
Totaal	4 332	2 970

De post overig bestaat voor € 3,4 miljoen uit door CFI vooruitbetaalde gelden t.b.v. werkzaamheden verricht voor «derden».

Ontvangsten buiten begrotingsverband (= intra-comptabele schulden)

Tabel 5: Ontvangsten buiten begrotingsverband (x € 1000)		
	Openstaand per 31-12-2007	Openstaand per 31-12-2006
Loonheffing en overige inhoudingen salarissen	4 622	6 699
Informatie Beheer Groep	834	0
Cultuurinstellingen	2 567	2 864
Overige Kasbeheerders	0	0
Diversen	19 718	4 966
Totaal	27 741	14 529

De af te dragen loonheffing en overige inhoudingen salarissen (departementaal personeel) hebben betrekking op de maand december 2007. In januari 2008 is dit verschuldigd bedrag betaald.

De post diversen bestaat voor € 18,6 miljoen uit vooruit ontvangen (= 2008) ESF-geld van het agentschap SZW.

Extra comptabele vorderingen

De stand van de debiteuren per 31-12-2007 wordt als volgt gespecificeerd naar beleidsartikel en overige onderdelen:

Tabel 6: Stand debiteuren (x € 1000)		
	Openstaand per 31-12-2007	Openstaand per 31-12-2006
01 Primair onderwijs	8 137	2 658
03 Voortgezet onderwijs	194	966
04 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	829	1 457
06 Hoger beroepsonderwijs	58	2 279
07 Wetenschappelijk onderwijs	71	–
08 Internationaal onderwijsbeleid	–	16
09 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	11	–
10 Informatie- en communicatietechnologie	–	38
11 Studiefinanciering	11 712 932	9 848 744
12 Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	17 611	11 735
13 Lesgelden	105 952	113 683
14 Cultuur	1 701	368
15 Media	4 156	1
16 Onderzoek en wetenschappen	1 562	77 548
18 Bestuursdepartement	365	77
19 Inspecties	1	13
Wachtgelden onderwijspersoneel	–	–
Solvabiliteitsbuffers Participatiefonds en Vervangingsfonds	9 000	15 000
Totaal	11 862 580	10 074 583

De openstaande vorderingen studiefinanciering (beleidsartikel 11) betreffen de door de productgroep Studiefinanciering van de Informatie Beheer Groep Groningen verstrekte leningen en voorschotten aan studenten ingevolge de oude regeling studiefinanciering en de nieuwe Wet studiefinanciering.

De verstrekte leningen en voorschotten aan studenten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 7: Verstrekte leningen en voorschotten (x € 1000)		
	Openstaand per 31-12-2007	Openstaand per 31-12-2006
Rentedragende leningen	11 636 998	9 751 896
Renteloze voorschotten	41 285	50 983
Overige vorderingen	34 649	45 865
Totaal	11 712 932	9 848 744

De specificatie van het verloop van de posten rentedragende leningen en renteloze voorschotten is als volgt:

Tabel 8: Verloop van de posten rentedragende leningen en renteloze voorschotten (x € 1000)

	Rentedragende Leningen	Openstaande Voorschotten
Openstaande bedragen per 01-01-2007	9 751 896	50 983
Nieuw verstrekt	2 350 350	1 563
Afgelest	- 317 542	- 5 860
Overige mutaties, w.o. buiten invordering en kwijtschelding	- 135 920	- 5 399
Correctie, w.o. omzettingen	- 11 786	- 2
Totaal	11 636 998	41 285

Voor de bedragen voor rentedragende leningen en renteloze voorschotten geldt de nominale waarde. De werkelijke waarde (uiteindelijk inbaar) hiervan wordt grotendeels beïnvloed door:

- de mate waarin de als voorlopige rentedragende leningen uitgekeerde studiefinanciering (prestatiebeurs) zullen worden omgezet in beurzen, vanwege het voldoen aan de eerstejaars prestatienorm en/of diploma norm;
- het sociaal risico bij de (aflosbaar gestelde) langlopende leningen en renteloze voorschotten in verband met de wettelijk beperkte aflossingstermijnen;
- de mate waarin de achterstallige vorderingen studiefinanciering (achterstallig lager recht en aflosbaar gestelde leningen en voorschotten) uit het deurwaarderstraject geïnd kunnen worden.

De openstaande vorderingen op de onderwijsbeleidsartikelen hebben onder meer betrekking op de afrekeningen van voorschotten.

In het bestuurlijk akkoord dat in 2003 met de fondsen is gesloten is een aanvullende buffer voor mogelijke tijdelijke insolvabiliteit afgesproken van € 15 miljoen (Vervangingsfonds € 10 miljoen en Participatiefonds € 5 miljoen). Het Voortgezet Onderwijs is per 1 januari 2006 respectievelijk 1 januari 2007 uit het Vervangings- en Participatiefonds getreden. De uittreding leidt tot een verlaging van de buffer met € 6 miljoen (Vervangingsfonds € 4 miljoen en Participatiefonds € 2 miljoen) voor mogelijke insolvabiliteit.

Voorschotten

De stand van de voorschotten per 31-12-2007 wordt als volgt naar beleidsartikel gespecificeerd:

Tabel 9: Voorschotten naar beleidsartikel (x € 1000)		
	Openstaand per 31-12-2007	Openstaand per 31-12-2006
01 Primair onderwijs	788 167	4 248 465
03 Voortgezet onderwijs	161 064	232 074
04 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	624 372	418 679
06 Hoger beroepsonderwijs	161 713	106 942
07 Wetenschappelijk onderwijs	35 262	10 023
08 Internationaal onderwijsbeleid	8 694	9 001
09 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	111 899	111 852
10 Informatie- en communicatietechnologie	58 505	64 327
11 Studiefinanciering	686 616	893 767
14 Cultuur	1 670 407	1 169 458
15 Media	219 175	145 816
16 Onderzoek en Wetenschappen	1 135 937	266 487
18 Bestuursdepartement	28 714	81 329
19 Inspecties	–	1
24 Kinderopvang	34 688	–
25 Emancipatie	17 060	–
Permanente voorschotten	–	–
Totaal	5 742 273	7 758 221

De sterke daling van het bedrag openstaande voorschotten in het primair onderwijs wordt veroorzaakt door de overgang naar Lumpsum bekostiging met ingang van 1 augustus 2006. Het bedrag openstaande voorschotten bij Studiefinanciering betreft de voorlopige vergoedingen 2007 en 2008 aan de OV-bedrijven.

De stand van de voorschotten per 31-12-2007 wordt als volgt gespecificeerd naar vergoedingsjaar:

Tabel 10: Voorschotten naar vergoedingsjaar (x € 1000)

	Openstaand per 31-12-2007	Openstaand per 31-12-2006
1996	–	227
1997	–	0
1998	–	27
1999	–	0
2000	1 973	2 779
2001	–	–
2002	4 377	14 597
2003	7 854	38 387
2004	123 529	177 941
2005	774 561	1 415 671
2006	2 156 729	6 108 358
Subtotaal scholen en instellingen 2007	3 069 023 2 673 250	7 758 221 –
Totaal scholen en instellingen Permanente voorschotten	5 742 273 –	7 758 221 –
Totaal-Generaal	5 742 273	7 758 221

Van een achterstand in de afrekening van de oude jaargangen voorschotten is geen sprake, omdat deze vooral betrekking hebben op langlopende projecten op de verschillende beleidsterreinen.

Garantieplichtingen

In het verleden zijn instellingen zelfstandig op de kapitaalmarkt leningen aangegaan ter financiering van bouwinvesteringen, onder garantiestelling van het Rijk jegens de geldverschaffers voor de rente en aflossingsverplichtingen. De destijds vigerende garantieregelingen zijn inmiddels niet meer van kracht. Het bedrag van de garantie verplichtingen (nog openstaande rente en aflossingsverplichtingen op lopende leningen) is het theoretisch maximale risico dat het ministerie ultimo 2006 nog loopt in verband met garantiestellingen op bouwleningen en overige garantieleningen. In onderstaand overzicht zijn de openstaande garanties gespecificeerd opgenomen in vergelijking met ultimo 2006:

Tabel 11: Garantieverplichtingen (x € 1000)

	Openstaand per 31-12-2007	Openstaand per 31-12-2006
Bouwleningen aan academische ziekenhuizen	339 572	354 085
Bouwleningen aan scholen en instellingen vo	5 622	8 503
Bouwleningen aan scholen en instellingen bve	1 153	1 719
Bouwleningen aan scholen en instellingen hbo	463	617
Leningen studiefinanciering	–	85
Garanties cultuur	333 152	501 037
Garantie Vervangingsfonds	23 000	38 000
Garantie Participatiefonds	7 000	12 000
Huisvesting IB-Groep	–	–
Garanties onderzoek en wetenschappen	56 036	40 772
Garanties Hoger beroepsonderwijs	177 167	70 500
Garanties Beroepsonderwijs en volwassenene- ducatie	118 407	102 400
Garanties Voortgezet onderwijs	967	1 000
Totaal	1 062 539	1 130 718

Voor de academische ziekenhuizen is sinds 1991 de garantieregeling niet meer van kracht, met uitzondering van enkele op dat moment in gang gezette bouwprojecten. Sinds 1996 zijn geen garanties meer verstrekt. Deze leningen hebben gemiddeld een looptijd van 40 jaar. Expiratie van deze leningen zal omstreeks het jaar 2035 volledig hebben plaatsgevonden.

In het hoger beroepsonderwijs (hbo) zijn sinds 1985 geen garanties op bouwleningen meer verstrekt.

In het voortgezet onderwijs (vo) en beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bve) worden eveneens geen garanties op bouwleningen meer verstrekt. Dit in verband met de decentralisatie van de huisvesting vo en de OKF-operatie bve. De meeste van deze leningen hebben een looptijd van gemiddeld 25 jaar. Expiratie van deze leningen zal omstreeks het jaar 2013 volledig hebben plaatsgevonden. Het feitelijk risico op deze garanties wordt als beperkt ingeschat.

De uitstaande garanties bij Cultuur bedragen € 333 miljoen. Hiervan is € 113 miljoen verstrekt door het Nationaal Restauratiefonds en € 219 miljoen betreft een garantie onder de indemniteitsregeling.

De uitstaande garanties participatie- en vervangingsfonds zijn het gevolg van het bestuurlijk akkoord dat in 2003 met de fondsen is gesloten en houden verband met garantstelling in verband met het schatkistbankieren.

Het Voortgezet Onderwijs is per 1 januari 2006 respectievelijk 1 januari 2007 uit het Vervangings- en Participatiefonds getreden. De uittreding leidt tot een verlaging van de garantie met € 20 miljoen (Vervangingsfonds € 15 miljoen en Participatiefonds € 5 miljoen).

De uitstaande garanties bij Onderzoek en Wetenschappen bedragen € 56 miljoen. Hiervan is een bedrag van € 5,3 miljoen een garantie aan de Stichting AAP voor de investeringen die Stichting AAP pleegt voor de huisvesting van de van het BPRC afkomstige chimpansees. Voorts heeft OCW zich garant gesteld voor een lening van Stichting Biomedical Primate Research Center (BPRC) bij de Bank Nederlandse Gemeenten (€ 33 miljoen). Tevens is een onder hypothecaire zekerheid verstrekte geldlening aan de St. voor Fundamenteel Onderzoek der Materie verstrekt (€ 17,7 miljoen).

De uitstaande garanties bij Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (€ 118,4 miljoen) het Hoger beroepsonderwijs (€ 177,2 miljoen) en het Voortgezet onderwijs (€ 1,0 miljoen) hebben betrekking op de door het ministerie van Financiën onder hypothecaire zekerheid verstrekte geldleningen aan onderwijsinstellingen.

Openstaande verplichtingen

De opbouw van de stand van de aangegane verplichtingen kan als volgt worden weergegeven:

Tabel 12: Openstaande verplichtingen (x € 1000)	
Stand 1 januari 2007	21 637 931
Bij: correcties op de beginstand	12 291
Gecorrigeerde stand 1 januari 2007	21 650 222
Bij: aangegaan in 2007	32 844 420
Waarvan garantieverplichtingen	518 573
Totaal aangegaan in 2007	32 325 847
Af: Tot betaling gekomen in 2007	31 920 368
Stand 31 december 2007	22 055 701

De specificatie van de openstaande verplichtingen per beleidsartikel ultimo 2007 is hieronder opgenomen.

Tabel 13: Openstaande verplichtingen naar beleidsartikel (x € 1000)	
01 Primair onderwijs	4 822 105
03 Voortgezet onderwijs	5 648 523
04 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	3 031 533
05 Technocentra	–
06 Hoger beroepsonderwijs	1 965 571
07 Wetenschappelijk onderwijs	3 621 408
08 Internationaal onderwijsbeleid	5 792
09 Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	34 471
10 Informatie- en communicatietechnologie	5 942
14 Cultuur	955 889
15 Media	788 871
16 Onderzoek en wetenschappen	1 166 167
18 Bestuursdepartement	276
19 Inspecties	–
24 Kinderopvang	1 495
25 Emancipatie	7 658
Totaal	22 055 701

Deelnemingen

Het betreft hier de deelneming in NOB- Holding. De deelneming is om niet verkregen en wordt derhalve voor € 0,00 verantwoord op de saldbalans. De begrote verkoopprijs bedraagt € 70,3 miljoen.

Studiefinanciering en tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

Woonsituatie

In de WSF2000 en de WTOS kunnen studerende in aanmerking komen voor een uitwonende-toelage. Het is onder beide regelingen voordelig om zich als uitwonende op te geven. In totaal is het financieel belang van uitwonende-toelagen voor de WTOS € 4 miljoen en voor de WSF2000 € 510 miljoen. De IB-Groep controleert de uitwonendheid door de adressen van studerende en ouders te vergelijken met gebruikmaking van de Gemeentelijke BasisAdministratie (GBA). Waar nodig worden aanvullende bewijsstukken opgevraagd. Een controle op de fysieke aanwezigheid van de studerende wordt niet uitgevoerd omdat deze zeer arbeidsintensief en maatschappelijk ongewenst is. Op grond van onderzoek wordt het restant-M&O inzake uitwonende-toelagen geschat op circa € 30 miljoen. Voor de WTOS is een dergelijke analyse niet uitgevoerd. De omvang van het restant-M&O WTOS is daarom te bepalen op € 4 miljoen. Bij de WSF2000 wordt bekeken of de definitie van uitwonendheid volledig is te koppelen aan de registratie in de GBA. Daarmee zou er op dit punt geen sprake meer zijn van restant-M&O. Bij deze afweging zal ook de ontwikkeling van de GBA als authentiek register worden betrokken. Voordat er op dit punt besluitvorming plaatsvindt, zal in 2008 een pilot worden uitgevoerd naar de juistheid van de gegevens in de GBA en de controle- en sanctiemogelijkheden van gemeenten indien zij een melding van «gerede twijfel» ontvangen van bijvoorbeeld de IB-Groep.

Aanwezigheid partner

De aanwezigheid van een partner speelt een rol bij de bepaling van de (hoogte van de) aanspraak op een tegemoetkoming op grond van de WTOS. Het gaat dan om de vraag of de aanvrager *geen* partner met inkomen heeft. Uit een steekproef van begin 2007 is gebleken dat een deel van de populatie WTOS heeft aangegeven geen partner te hebben terwijl dit mogelijk wel het geval is. Het totaal aan WTOS-toekenningen in 2007 bedraagt € 269 miljoen. Het maximale bedrag aan restant-M&O komt uit op circa € 1,7 miljoen.

De toets op de aanwezigheid van een partner is kwetsbaar. Met name de vaststelling dat iemand géén partner heeft is moeilijk. Controle op het partnerbegrip vindt o.a. plaats door de koppeling met de Belastingdienst en de Sociale Verzekeringsbank. Omdat het begrip partner tot en met 2005 in de diverse wetten verschillend was gedefinieerd, is dit echter geen sluitende controle. Door de inwerkingtreding van de Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen (Awir) per 1 januari 2006 is het partnerbegrip voor diverse inkomensafhankelijke regelingen geharmoniseerd, waardoor de situatie structureel is verbeterd. De IB-Groep heeft een geïntensiveerd controleprogramma voor de partnercontrole vastgesteld, dat in 2008 wordt geïmplementeerd. Daarbij wordt gedacht aan het uitwisselen van gegevens van de IB-Groep met gegevens van bijvoorbeeld de GBA en de Belastingdienst. De verwachting is dat door deze controles het restant M&O verder zal dalen.

Inkomen ouders

Van de ouders wordt verwacht dat zij, indien zij dat (financieel) kunnen, een bijdrage leveren aan de studie van hun kind. Wanneer ouders daartoe

niet of onvoldoende in staat zijn, kan aan de studerende op grond van de WSF2000 een aanvullende beurs worden toegekend. De hoogte hiervan hangt mede af van het ouderlijk inkomen. De M&O-gevoeligheid van deze geldstroom (circa € 630 miljoen) is beperkt, omdat de inkomensgegevens van de ouder(s) door de Belastingdienst worden verstrekt. Het controlebeleid is op zich toereikend om de rechtmatigheid van de verstrekte aanvullende beurs te kunnen vaststellen. De Belastingdienst is echter niet in alle gevallen in staat om van de betreffende ouders tijdig een betrouwbaar inkomen te leveren aan de IB-Groep. In 2007 heeft de IB-Groep gerapporteerd over de controle van de inkomens 2003 (bepalend voor de aanvullende beurs 2005). Hieruit blijkt dat na afronding van de controle een bedrag van circa € 8 miljoen aan restant-M&O resteert als gevolg van het feit dat de IB-Groep voor dit bedrag niet over betrouwbare inkomensgegevens van de Belastingdienst kon beschikken.

Voorts is het restant-M&O geïnventariseerd dat verband houdt met de studenten die een aanvullende beurs ontvangen, waarvan de ouders in het buitenland wonen en een buitenlands inkomen hebben opgegeven. De juistheid en de volledigheid van het opgegeven inkomen is door de IB-Groep niet vast te stellen, omdat een uitwisseling van gegevens met een buitenlandse belastingdienst niet mogelijk is. In 2007 heeft de IB-Groep vastgesteld dat het gaat om circa 7 000 studenten, met een bedrag aan aanvullende beurs van ruim € 14 miljoen.

Afname restant M&O bij WTOS

In de komende jaren vindt een aantal belangrijke wijzigingen plaats met betrekking tot de WTOS, met als gevolg dat het aantal toekenningen en de hoogte van de toekenningen zal dalen. Hierdoor zal het restant- M&O bij de WTOS afnemen (zie de onderdelen «woonsituatie» en «aanwezigheid partner»). Vanaf 1 augustus 2008 zal de WTOS worden verlaagd in verband met de afzonderlijke tegemoetkoming schoolboeken voor het voortgezet onderwijs. Vanaf 1 januari 2010 zal de WTOS in het vo vervallen en worden geïntegreerd in het kindgebonden budget. Ten behoeve van mbo-leerlingen van 17 jaar en jonger zal de toekenning WTOS vanwege de integratie in het kindgebonden budget worden verlaagd.

Primair onderwijs

Gewichtenregeling

De gewichtenregeling stelt scholen met veel achterstandsleerlingen in staat om deze leerlingen onderwijs op maat te geven. De scholen komen door de gewichtenregeling in aanmerking voor extra personeelsformatie en materiële instandhouding. Met de wijziging van de gewichtenregeling per 1 augustus 2006 blijft de bepaling van het leerlingengewicht afhankelijk van de opgave van de ouders. Het opgegeven gewicht kan worden gecontroleerd aan de hand van de door de ouders ingevulde ouderverklaring. Scholen kunnen dit echter wel beïnvloeden. Daarom is een aantal controles op de invulling van de ouderverklaring ingericht. Deze controle is niet waterdicht, omdat de GBA en het diplomaregister van de IB-Groep niet volledig zijn.

Met de invoering van het onderwijsnummer zullen de controlemogelijkheden verder worden verbeterd. Het totale budget dat met de gewichtenregeling gemoeid is bedraagt € 270,2 miljoen. Er is geen inschatting te maken hoeveel daarvan betrekking heeft op oncontroleerbare gegevens.

Speciale groepen

Scholen met leerlingen die tot speciale groepen behoren komen in aanmerking voor een aanvullende vergoeding. Het gaat dan om leerlingen met een niet-Nederlandse culturele achtergrond, trekkende bevolking en kinderen uit blijf-van-mijn-lijf huizen.

De opgave van de scholen wordt gecontroleerd aan de hand van de door ouders of verzorgers getekende verklaringen of inschrijfformulieren. De inhoud van de verklaringen kan niet sluitend worden gecontroleerd.

Na invoering van het onderwijsnummer kan de culturele achtergrond worden gecontroleerd aan de hand van de GBA. Dan zal er voor wat betreft dit gegeven geen restant M&O-risico meer bestaan.

Het budget voor speciale groepen bedraagt € 25,9 miljoen.

Stimuleringsregeling beginnende directeuren PO

In de regelgeving is de voorwaarde opgenomen dat de verleende subsidie besteed moet worden aan coaching en begeleiding van een beginnende schoolleider. Het bevoegd gezag dient in het aanvraagformulier te verklaren dat de beginnende schoolleider minimaal 0,4 fte aan directeursstaken zal besteden. In de praktijk kan een beginnende schoolleider voor minder dan het genoemde aantal uren werkzaam zijn geweest. Een controle om dit risico te vermijden weegt niet op tegen de kosten en de daarmee gemoeide (extra) administratieve lasten voor scholen om deze controle te bewerkstelligen. Het gaat om maximaal 450 aanvragen per schooljaar en het restant M&O bedraagt € 2,7 miljoen.

Subsidies Wet op het specifiek cultuurbeleid

In het kader van de Wet op het specifiek cultuurbeleid worden subsidies verstrekt aan instellingen.

Deze subsidies kunnen om twee redenen M&O-gevoelig zijn:

- Er is sprake van declaratiebepoorting. Gesubsidieerde kan niet-gemaakte kosten in de declaratie opnemen om meer subsidie te krijgen. Ook kunnen ontvangsten onvolledig worden verantwoord.
- Gesubsidieerde kan, indien van toepassing, onjuiste prestatiegegevens verstrekken om te proberen een sanctie te voorkomen.

Aan de hand van ingediende jaarrekeningen die prestatiegegevens kunnen bevatten, vindt de definitieve vaststelling van de subsidies plaats. Bij instellingen kan de uiteindelijke hoogte van de subsidie worden beïnvloed door substantieel onderpresteren en de gemaakte kosten. OCW kan dan een lagere subsidie vaststellen. Zowel de prestatiegegevens als de gemaakte kosten worden door de instelling zelf opgegeven. De instelling zou deze cijfers kunnen aanpassen aan de begrote aantallen respectievelijk kosten uit het beleidsplan dat als basis voor de aanvankelijke toekenning heeft gediend. Daardoor zou een eventuele lagere vaststelling vermeden kunnen worden.

Bij de subsidies op basis van de Wet op het specifiek cultuurbeleid is het uitgangspunt dat instellingen die per jaar € 125 000 of meer aan subsidie ontvangen hun financiële jaarverantwoording laten certificeren door een public accountant. Waar de jaarwaarde van de subsidie onder de € 125 000 blijft, kan die certificering echter achterwege blijven. Bij subsidies onder € 125 000 wordt deze eis ondoelmatig geacht. De eis staat qua effect in termen van administratieve lastenverzwaring niet in verhouding tot het geriskeerde bedrag. De Raad voor Cultuur beoordeelt bij Cultuurnotasubsidies de besteding zowel tijdens de midterm review als bij de vierjaarlijkse beoordeling. Bovendien oefenen de verantwoordelijke accountmanagers van OCW en controllers van de drie cultuurdirecties

concreet toezicht uit op de subsidie-ontvangers. Het gaat in totaal om een bedrag van maximaal € 11,3 miljoen aan restant M&O.

Internationaal beleid

De middelen voor de internationale programma's en activiteiten worden verstrekt op basis van de AWB, de Wet overige OCW-subsidies en waar van toepassing op basis van regelgeving van de Europese Commissie. Daarnaast is er met het Europees Platform een bestuurlijke overeenkomst en voor de Nationale programma's PO en VO en het KANS-programma is een regeling gepubliceerd. Vooraf is altijd een maximum per jaar gesteld. De bijdragen worden als voorschot beschikbaar gesteld en worden op basis van een verantwoording achteraf definitief vastgesteld.

Met ingang van het jaar 2007 maken ook cultuursubsidies deel uit van het beleidsartikel van IB. De subsidies worden verstrekt op basis van het «Bekostigingsbesluit cultuuruitingen» en de «Regeling subsidies en uitkeringen cultuuruitingen». Deze bijdragen worden als voorschot beschikbaar gesteld en worden op basis van een verantwoording achteraf definitief vastgesteld.

Het restant M&O bedraagt € 0,46 miljoen. Het betreft 13 subsidies waarvan de kleinste € 600 en de grootste € 165 000 (KANS-regeling) bedraagt. Hiervan vallen 9 subsidies onder het «Bekostigingsbesluit cultuuruitingen» (restant M&O € 0,23 miljoen) en 4 vallen onder de Wet overige OCW-subsidies (restant M&O € 0,23 miljoen).

Er is sprake van restant M&O, omdat uit doelmatigheidsoverwegingen geen accountantsverklaring wordt gevraagd voor subsidies < € 50 000 op basis van de WOOS. Ook worden subsidies < € 125 000 op basis van het «Bekostigingsbesluit cultuuruitingen» verstrekt. Hiervoor geldt voor het overleggen van een accountantsverklaring bij de jaarrekening en omtrent de naleving van de subsidiebepalingen voor het totaal aan subsidies in hetzelfde boekjaar een ondergrens van € 125 000.

Emancipatie

De subsidies op het terrein van Emancipatie worden grotendeels verstrekt onder de Subsidieregeling Emancipatieprojecten. Daarnaast worden er nog twee instellingssubsidies verstrekt van circa € 3,6 miljoen en is er sprake van twee kleine subsidieregelingen («Koplopers 7 tot 7» en «1001 kracht»).

De verstrekking van de twee instellingssubsidies vindt plaats onder de voorwaarde van een goedkeurende accountantsverklaring van de instellingsaccountant.

De subsidies onder de andere subsidieregelingen worden verstrekt onder de voorwaarde dat subsidies boven de € 50 000 worden voorzien van een accountantsverklaring. Verstrekte subsidies onder de € 50 000 krijgen geen accountantsverklaring, zodat sprake is van een restant M&O risico. Dit bedraagt in totaal € 0,25 miljoen.

JAARREKENING CENTRALE FINANCIËN INSTELLINGEN (CFI)

1. Inleiding

CFI heeft als primaire taak het bekostigen van onderwijsinstellingen en het verstrekken van financiële middelen aan gemeenten conform wet- en regelgeving van de minister van OCW. Naast de bekostiging is de informatietaak van CFI een belangrijke taak. Dit komt tot uitdrukking door portalen voor instellingen in het onderwijsveld en voor de beleidsmakers op het departement.

2. Financieel resultaat

Tabel 1: Samenvattende verantwoordingsstaat (bedrag x € 1 000)			
	(1)	(2)	(3) = (2)-(1)
	Oorspronkelijk vast-gestelde begroting	Realisatie	Verschil realisatie en oorspronkelijk vast-gestelde begroting
Totale baten	44 168	60 917	16 749
Totale lasten	44 168	60 174	16 006
Saldo van baten en lasten	-	743	743
Totale kapitaalsontvangsten	-	1 800	1 800
Totale kapitaalsuitgaven	2 507	2 928	421

De kapitaalsontvangsten zijn gelijk aan de toegekende leenaanvraag van € 1,0 miljoen bij het ministerie van Financiën plus de storting moederdepartement van € 0,8 miljoen ter versterking van het eigen vermogen. De kapitaalsuitgaven zijn gelijk aan de investeringen (€ 0,8 miljoen) minus de desinvesteringen (€ 0,2 miljoen) plus de aflossing op de leningen (€ 2,3 miljoen).

Tabel 2: Gespecificeerde baten en lasten (bedrag x € 1 000)

	(1)	(2)	(3) = (2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting	Realisatie	Vershil realisatie en oorspronkelijk vastgestelde begroting
Baten			
Opbrengst moederdepartement	43 318	55 966	12 648
Opbrengst overige departementen	–	653	653
Opbrengst derden	800	1 255	455
Rente	50	247	197
Bijzondere baten	–	2 796	2 796
Totaal baten	44 168	60 917	16 749
Lasten			
Apparaatskosten	39 388	55 327	15 939
– <i>personele kosten</i>	26 838	26 117	– 721
– <i>materiële kosten</i>	12 550	29 210	16 660
Rentelasten	500	291	– 209
Afschrijvingskosten	3 600	2 784	– 816
– <i>materieel</i>	3 600	2 784	– 816
– <i>immaterieel</i>	–	–	–
<i>Overige lasten</i>	680	1 772	1 092
– <i>dotaties voorzieningen</i>	680	174	– 506
– <i>bijzondere lasten</i>	–	1 598	1 598
Totaal lasten	44 168	60 174	16 006
Saldo van baten en lasten	0	743	743

De oorspronkelijk vastgestelde begroting 2007 (€ 44,2 miljoen) wijkt substantieel af van de realisatie 2007 (€ 60,9 miljoen). De oorzaak hiervan is incidentele financiering van werkzaamheden op projectbasis (ondermeer Onderwijsnummer PO, ESF, ontwikkeling informatieproducten, werkzaamheden voor de Inspectie van het Onderwijs en dergelijke). Deze baten (en lasten) zijn niet in de begroting opgenomen. De begrote opbrengst moederdepartement is gelijk aan de bijdrage van OCW voor de going concern; de realisatie is inclusief de additionele projectfinanciering. CFI heeft in 2007 een voordelig exploitatieresultaat behaald van € 0,7 miljoen.

In de begroting zijn de kosten en opbrengsten niet toegedeeld naar de tien opdrachtgevers OCW en hun in totaal ongeveer 250 producten. Afspraken hierover worden jaarlijks gemaakt in het prestatiecontract OCW-CFI. Periodieke verantwoording hierover vindt plaats met de opdrachtgevers.

3. Balans

Tabel 3: Balans (bedragen x € 1 000)		
	Balans per 31-12-2007	Balans per 31-12-2006
Activa		
Immateriële vaste activa	–	–
Materiële vaste activa	6 004	8 034
– <i>grond en gebouwen</i>	–	–
– <i>installaties en inventarissen</i>	6 004	8 034
– <i>overige materiele vaste activa</i>	–	–
Voorraden	–	–
Debiteuren	2 269	1 755
Nog te ontvangen	972	2 631
Liquide middelen	18 766	14 785
Totaal activa	28 011	27 205
Passiva		
Eigen Vermogen	773	– 770
– <i>exploitatie-reserve</i>	30	2 569
– <i>verplichte reserve</i>	–	–
– <i>onverdeeld resultaat</i>	743	– 3 339
Leningen bij het MvF	7 507	8 680
Voorzieningen	2 872	3 216
Crediteuren	4 035	3 473
Vooruit ontvangen bedragen	10 285	8 342
Nog te betalen	2 539	4 264
Totaal passiva	28 011	27 205

4. Kasstroom

Tabel 4: Kasstroomoverzicht (bedragen x € 1 000)			
	(1)	(2)	(3) = (2)-(1)
Omschrijving	Oorspronkelijk vast-gestelde begroting	Realisatie	Vershil realisatie en oorspronkelijk vast-gestelde begroting
1. Rekening courant RHB 1 januari 2007	9 221	14 780	5 559
2. Totaal operationele kasstroom	3 150	5 110	1 960
3a <i>Totaal investeringen (-/-)</i>	–	– 957	– 957
3b <i>Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)</i>	–	202	202
3. Totaal investeringskasstroom	–	– 755	– 755
4a <i>Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)</i>	–	–	–
4b <i>Eenmalig storting van moederdepartement (+)</i>	–	800	800
4c <i>Aflossingen op leningen (-/-)</i>	– 2 507	– 2 173	334
4d <i>Beroep op leenfaciliteit (+)</i>	–	1 000	1 000
4. Totaal financieringskasstroom	– 2 507	– 373	2 134
5. Rekening courant RHB 31 december 2007 (= 1+2+3+4)	9 864	18 762	8 898

In 2007 heeft CFI voor € 1,0 miljoen geïnvesteerd, en wel voor het merendeel ten behoeve van bedrijfsondersteunende systemen en hardware voor bekostiging en informatieproducten. In 2008 zal CFI het Ministerie van Financiën verzoeken om van de lening van € 4 miljoen (14 juli 2006) € 1 miljoen vervroegd te mogen aflossen.

De stijging van het rekening courant in 2007 met € 4,0 miljoen wordt voor € 1,9 miljoen verklaard door effecten in het werkkapitaal. Zo is de post nog te ontvangen met € 1,6 miljoen afgenomen als gevolg van een meer zuiver betalingsritme van de projectfinanciering. De posten crediteuren en nog te betalen zijn samen met € 1,2 miljoen afgenomen, doordat er minder facturen in de pijplijn zitten (projectvolume 2007 is aanzienlijk lager dan 2006). Daarnaast beïnvloedt het positieve exploitatiesaldo 2007 van € 0,7 miljoen de operationele kasstroom.

In 2007 heeft OCW een eenmalige storting van € 0,8 miljoen gedaan in verband met het negatieve eigen vermogen ultimo 2006.

5. Doelmatigheid

In de begroting zijn geen afspraken gemaakt over doelmatigheid. In de jaarrekening kan daarover derhalve niet worden verantwoord.

CFI is in staat om inzicht te geven in de doelmatigheidsontwikkeling over de afgelopen 5 jaar. De doelmatigheidsontwikkeling is op te maken uit de financiële taakstelling in relatie tot de ontwikkeling van de orderportefeuille OCW. CFI heeft in de periode medio 2002 tot en met ultimo 2007 € 7,4 miljoen minder budget nodig voor een gelijkblijvend takenpakket. In het prestatiecontract OCW-CFI worden jaarlijks afspraken gemaakt over de ontwikkeling van het takenpakket en de benodigde middelen.

Tabel 5: Doelmatigheidsontwikkeling CFI (gecorrigeerd voor loon- en prijsbijstelling)

	Ultimo 2003	Ultimo 2004	Ultimo 2005	Ultimo 2006	Ultimo 2007
Taakstelling (in miljoenen euro's)	€ 1,8	€ 3,7	€ 4,9	€ 6,1	€ 7,4
Jaarlijkse doelmatigheidsverbetering	- 3,4%	- 3,7%	- 2,4%	- 2,4%	- 2,5%
Doelmatigheidsontwikkeling t.o.v. 2002	- 3,4%	- 7,1%	- 9,5%	- 11,8%	- 14,4%

JAARREKENING NATIONAAL ARCHIEF

1. Inleiding

1.1 Algemene Inleiding

De doelstelling van het Nationaal Archief is een breed en gevarieerd publiek inzicht in de geschiedenis van Nederland te verschaffen, door haar unieke collectie beschikbaar te stellen en op basis daarvan informatie te verstrekken, activiteiten te organiseren en kennis over te dragen.

De collectie van het Nationaal Archief bestaat uit archieven van nationale betekenis met het accent op archieven van de rijksoverheid.

1.2 Nationaal Archief en Regionale Historische Centra

Krachtens de archiefwet heeft de minister een specifieke verantwoordelijkheid voor alle rijksarchieven, zijnde het Nationaal Archief in Den Haag en rijksarchiefbewaarplaatsen in de provinciehoofdsteden.

Deze bewaarplaatsen in de provinciehoofdsteden maken deel uit van Regionale Historische Centra. Deze centra zijn zelfstandige openbare lichamen, die vanuit het Rijk en andere partners een bijdrage ontvangen.

Deze jaarrekening handelt alleen om de baten en lasten van het Nationaal Archief. De rijksbijdragen aan de afzonderlijke RHC's worden elders verantwoord op artikel 14 van de Rijksbegroting.

2. Financieel Resultaat

Tabel 1: Samenvattende verantwoordingsstaat Nationaal Archief (bedrag x € 1 000)				
	Oorspronkelijk vast-gestelde begroting 2007	Realisatie 2007	Vershil	
Baten	22 268	19 024	- 3 244	
Lasten	22 268	18 750	- 3 518	
Saldo	0	274	274	
Kapitaalontvangsten	5 950	0	- 5 950	
Kapitaaluitgaven	6 607	601	- 6 006	

Tabel 2: Gespecificeerde baten en lasten (bedrag x € 1 000)

	Oorspronkelijk vast- gestelde begroting 2007	Realisatie 2007	Verschil realisatie en oorspronkelijke begroting 2007
BATEN			
Opbrengst moederdepartement OCW:	20 589	27 476	6 887
– personeel/materieel	20 589	26 338	5 749
– fusieverplichtingen RHC's	0	1 138	1 138
Opbrengst overige departementen	0	115	115
Opbrengst derden:	700	2 230	1 530
– detacheringen/divers	0	1 763	1 763
– dienstverlening/decl. uren	700	262	– 438
– verhuur depots/ruimtes	0	204	204
Rentebaten	15	359	344
Bijzondere baten:	964	– 11 156	– 12 120
– bijzondere baten	964	64	– 900
– (vrijval) project/subsidiegelden	0	– 11 220	– 11 220
Totaal baten	22 268	19 024	– 3 244
LASTEN			
Apparaatskosten:	21 164	17 832	– 3 332
– personele kosten	8 006	8 130	124
– materiële kosten	9 467	6 251	– 3 216
– huren/huisvesting	3 691	3 450	– 241
Rentelasten	82	46	– 36
Kapitaallasten	1 022	687	– 335
– afschrijfkosten materieel	1 022	687	– 335
Dotaties voorzieningen	0	131	131
Bijzondere lasten	0	55	55
Totaal lasten	22 268	18 750	– 3 518
Saldo van baten en lasten	0	274	274

3. Balans

Tabel 3: Balans (bedragen x € 1 000)		
	Balans 31-12-2007	Balans 31-12-2006
ACTIVA		
Immateriële activa	0	0
Materiële vaste activa	1 563	2 098
– <i>grond en gebouwen</i>	604	706
– <i>installaties en inventarissen</i>	896	1 294
– <i>overige materiële vaste activa</i>	63	98
Voorraden	54	46
Debiteuren	746	464
Nog te ontvangen	681	404
Liquide middelen	13 680	3 329
Totaal activa	16 724	6 341
PASSIVA		
Eigen vermogen	880	606
– <i>exploitatie-reserves</i>	606	295
– <i>verplichte reserves</i>	0	0
– <i>onverdeeld resultaat</i>	274	311
Leningen bij het Ministerie van Financiën	636	841
Voorzieningen	472	619
Vooruit ontvangen projectgelden	13 108	2 372
Crediteuren	403	918
Nog te betalen	1 224	984
Totaal passiva	16 724	6 341

De leningen bij het ministerie van Financiën (€ 635 934) omvat alleen het langlopende deel van de schuld. Het kortlopende deel van de schuld (€ 205 354) is opgenomen onder de balans post «Nog te betalen». De totale schuld aan leningen bij het ministerie van Financiën is € 841 288.

4. Kasstroom

Tabel 4: Kasstroomoverzicht (bedragen x € 1 000)

	Oorspronkelijk vast- gestelde begroting 2007	Realisatie 2007	Verschil realisatie en oorspronkelijk vast- gestelde begroting 2007
1 Rekening-courant RHB per 1 januari 2007	4 210	3 325	- 885
Saldo baten -/- lasten	0	274	274
Kassaldo	0	1	1
Afschrijvingen	908	687	- 221
Voorzieningen	0	- 147	- 147
Mutaties werkkapitaal	114	9 894	9 780
2 Totaal operationele kasstroom	1 022	10 709	9 687
Totaal investeringen in activa (-/-)	- 750	- 151	599
Totaal boekwaarde desinvesteringen		-	-
3 Totaal investeringskasstroom	- 750	- 151	599
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	0	0	0
Eenmalige storting door moederdepartement (+)	0	0	0
Aflossing op langlopende leningen (-/-)	- 657	- 205	452
Aflossing vermogensbestanddelen	0	0	0
Beroep op leenfaciliteit (+)	750	0	- 750
4 Totaal financieringskasstroom	93	- 205	- 298
5 Rekening courant RHB per 31 december 2007	4 575	13 679	9 104

5. Toelichting op het resultaat

In 2007 is er binnen het Nationaal Archief gestart met de uitvoering van het ambitieuze Beleidsplan «Geschiedenis Ontdekken: het Nationaal Archief in 2007–2010». Hierin zijn drie duidelijke speerpunten genoemd:

- e-Cultuur
- Publieksbereik
- Kennis

In het kader van e-Cultuur zijn verschillende projecten gestart om het archief digitaal toegankelijk te maken.

Op het gebied van kennis wordt het Nationaal Archief ingezet bij verschillende (internationale) projecten, bijvoorbeeld in Suriname en Indonesië. Tevens is er een kenniscentrum in ontwikkeling met als doel als toonaangevend archief kennis extern in te zetten.

In 2007 heeft het Nationaal Archief een financieel resultaat behaald van € 274 123,-. Dit is onder andere veroorzaakt door de extra rentebaten die het Nationaal Archief heeft ontvangen voor het in deposito zetten van de extra ontvangen financiële middelen en het vrijvallen van het fonds flankerend beleid.

Tevens is het balanstotaal van het Nationaal Archief sterk vergroot van € 6 miljoen naar € 16 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een incidentele toekenning in 2007 door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van financiële middelen voor de uitbreiding van het fysieke depot en de ontwikkeling van een digitaal depot. Aangezien deze activiteiten meerdere jaren in beslag nemen, zijn de financiële middelen niet volledig aangewend. De ontvangsten zijn dan ook grotendeels in 2007 opgenomen in de balans als vooruitontvangen projectgelden/fondsen. De verwachting is dat deze projecten in 2009 afgerond zullen worden.

In 2007 is het werkkapitaal van het Nationaal Archief gestegen. Hierdoor is haar financiële positie gezond waardoor het Nationaal Archief zelfstandig haar primaire taken kan uitvoeren.

6. Doelmatigheid

Voor het eerst dit jaar wordt in het jaarverslag een doelmatigheidspassage opgenomen. De essentie van het baten-lastenmodel is – door te sturen op output – de doelmatigheid in de uitvoering te vergroten.

Doelmatigheid wordt gedefinieerd als de verhouding tussen de inzet van middelen en de daarmee gerealiseerde output (productie), zowel in termen van kosten als van kwaliteit. Er is sprake van een toenemende doelmatigheid wanneer de verhouding tussen output en input toeneemt, bij minimaal gelijkblijvende kwaliteit. Doelmatigheid wordt daarom inzichtelijk als kostprijzen per product aanwezig zijn en indicatoren met betrekking tot de kwaliteit van producten zijn geformuleerd.

Idealiter zou een doelmatigheidspassage kwantitatieve informatie moeten bevatten over de kostprijs en de kwaliteit van de producten. Dit is op dit moment niet mogelijk. Ten eerste omdat er nog geen output financiering plaatsvindt en ten tweede zijn de indicatoren nog in ontwikkeling.

In 2007 is voor het eerst gekeken naar de prestaties die zijn geleverd en de indicatoren hiervoor. Ook de kwaliteit is gemeten en heeft er een koppeling naar financiële middelen plaatsgevonden. Hieronder is een eerste inzicht in doelmatigheid weergegeven.

Uitvoering	2007
Aantal bezoeken	
– fysiek	775 000
– virtueel	2 115 000
Klanttevredenheid	7,5
Aantal km's archief	103
Collectiebeheer	
– % Toegankelijk	97%
– % Gedigitaliseerde collectie	1%
– % Gedigitaliseerde fotocollectie	14,3%
– % Archief in goede staat	90%

Bij de berekening naar financiële middelen is duidelijk geworden dat dit nog niet de optimale indicatoren zijn om output financiering toe te passen voor het Nationaal Archief.

In 2008 wordt in kader van Resultaatgericht Management opnieuw onderzocht welke indicatoren de juiste zijn en wordt een voorstel voor output

financiering aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
voorgelegd.

D. BIJLAGEN

BIJLAGE 1: ZBO'S EN RWT'S

De rijksbegrotingvoorschriften schrijven voor dat in de begroting een bijlage wordt opgenomen met een opsomming van alle RWT's (rechtspersonen met een wettelijke taak) en ZBO's (zelfstandige bestuursorganen) die onder de verantwoordelijkheid van het departement vallen, de bijdrage van het departement aan deze instellingen en het beleidsartikel waarop die bijdrage wordt verantwoord. Onderstaand zijn deze gegevens opgenomen, waarbij wordt aangetekend dat voor wat betreft de onderwijsinstellingen de gegevens per onderwijssoort zijn geaggregeerd.

Bedrag x € 1 miljoen					
Instelling	RWT	ZBO ¹	Begroting 2007	Realisatie 2007	Artikel
Stimulerings- en verdeelfondsen -kunstenfondsen	Ja	Ja			
• Stichting fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst			21,0	21,8	14
• Stichting fonds voor de amateurkunst en podiumkunsten			14,5	17,2	14
• Stichting fonds voor podium programmering en marketing			6,6	6,9	14
• Stichting fonds voor de scheppende toonkunst			2,1	2,1	14
• Mondriaanstichting			14,0	17,4	14
• Stichting Nederlands fonds voor de film			12,1	31,5	14
• Stichting stimuleringsfonds voor de architectuur			2,0	4,9	14
Stimulerings- en verdeelfondsen – letterenfondsen	Ja	Ja			
• Stichting fonds voor de letteren			5,8	6,0	14
• Stichting Nederlands literair productie- en vertalingsfonds			2,4	2,5	14
• Stichting stimuleringsfonds Nederlandse culturele omroepproducties (STIFO)			15,8	16,0	15
Commissariaat voor de Media	Ja	Ja	3,8	3,8	15
Nederlandse Omroepstichting	Ja	Ja	62,5	74,9	15
Omroepbestel (alleen landelijk)	Ja		665,4	842,0	15
Bevoegde gezagsorganen primair onderwijs ² (ca 8000 scholen, waarvan 33% openbaar. Hier is het totale bedrag voor primair onderwijs genoemd)	Ja		8 221,0	8 501,8	1
Bevoegde gezagsorganen voortgezet onderwijs ³	Ja		5 518,6	5 661,0	3
Regionale verwijzingscommissie VO		Ja	7,6	7,6	3
Regionale Opleidingscentra (ROC's) en vakinstellingen	Ja		2 200,7	2 436,0	4
Kenniscentra voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven (voorheen landelijke organen voor beroepsonderwijs)	Ja		110,4	114,8	4
Kwaliteitscentrum examinering beroepsopleidingen (KCE)	Ja		11,3	11,3	4
Vereniging voor landelijke organen beroepsonderwijs (COLO)	Ja		0,5	0,5	4
Instellingsbesturen hoge scholen ⁴	Ja		1 948,2	2 013,1	6
Instellingsbesturen universiteiten	Ja		2 801,0	2 864,7	7
Open Universiteit Nederland	Ja		34,5	35,4	7
Academische Ziekenhuizen	Ja		515,3	527,6	7
Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO)	Ja	Ja	3,6	3,1	7
Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW)	Ja		86,4	90,2	16
Nederlandse Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijke Onderzoek (TNO)	Ja		188,1	194,4	16
Koninklijke Bibliotheek (KB)	Ja		41,2	42,6	16
Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)	Ja	Ja	297,5	311,1	16
Stichting Participatiefonds	Ja	Ja	2,9	3,0	1
Stichting Vervangingsfonds	Ja	Ja	12,9	14,5	1, 9
Landelijke geschillencommissie weer samen naar school		Ja	0,0	0,1	1
Informatie Beheergroep	Ja	Ja	116,2	130,7	1, 3, 4, 6,
Bedrijfsfonds voor de Pers	Ja	Ja	0,0	0,0	11, 12, 13
Landelijke commissie toezicht indicatiestelling speciaal onderwijs		Ja	2,2	2,0	Nvt

¹ Betreft ZBO's die in de begroting 2007 als ZBO zijn aangemerkt.

² Voor zover het onderwijsinstellingen betreft waar de gemeente het bevoegd gezag is, zijn deze instellingen niet aan te merken als RWT.

³ Idem.

⁴ Betreft middelen die direct en indirect aan de hogescholen beschikbaar worden gesteld.

BIJLAGE 2: TOEZEGGINGEN AAN DE ALGEMENE REKENKAMER

In deze bijlage wordt ingegaan op de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer bij het departementale jaarverslag van 2006 en de maatregelen die zijn getroffen om de geconstateerde tekortkomingen in 2007 en volgende jaren te voorkomen.

Audit Actielijst 2007 van het Ministerie van OCW			
Stand van zaken RJV2006	Conclusie Algemene Rekenkamer	Aanbeveling Algemene Rekenkamer	Toezeggingen/maatregelen minister
<p>Onvolkomenheden financieel beheer en materieelbeheer <i>Artikel 14, Kunsten, Beheer van kunstvoorwerpen.</i> Het beheer van kunstvoorwerpen was in 2006 in opzet geregeld. Er waren stappen gezet om een ordelijk en controleerbaar beheer van de kunstvoorwerpen van het Rijk mogelijk te maken. De <i>Regeling materieel beheer museale voorwerpen</i> werd op 6 december 2006 gepubliceerd.</p>	<p>In de praktijk moet nog blijken of de <i>Regeling materieel beheer museale voorwerpen</i> voldoet.</p>	<p>Ga door met de implementatie van de verbetermaatregelen.</p>	<p>Met de volgende maatregelen heb ik het beheer van de kunstvoorwerpen verbeterd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● In april 2007 is <i>Regeling materieel beheer museale voorwerpen</i> van kracht geworden. Alle standaard bruikleenovereenkomsten zijn juridisch aangescherpt en geactualiseerd op het punt van toezicht en handhaving. ● In vervolg hierop heeft ICN een set van bouwstenen aangereikt aan de ministeries voor de inrichting van AO procesbeschrijvingen. ICN heeft alle departementen gewezen op de noodzaak van implementatie en handhaving van de AO. ● De richtlijn Materieel Beheer van OCW mede op basis hiervan aangepast. ● De AR is onlangs geïnformeerd over de genomen maatregelen.
<p><i>Artikel 16, OWB, subsidie-dossiers</i></p>	<p>De subsidiedossiers bij de directie onderzoek en wetenschapsbeleid zijn onvolledig en slecht toegankelijk.</p>	<p>Verbeter het dossier-beheer.</p>	<p>Met de volgende maatregelen heb ik het dossierbeheer bij OWB verbeterd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● OWB heeft een subsidiebeheersysteem ontwikkeld waarin alle subsidievoorwaarden zijn vastgelegd. ● OWB heeft de wet- en regelgeving aangepast. ● OWB heeft de subsidiedossiers voorzien van een standaardindeling. ● OWB toetst of alle noodzakelijke documenten aanwezig zijn en relevante handelingen worden uitgevoerd. ● Mijn Auditdienst volgt bovvermelde acties bij OWB.

BIJLAGE 3: TOPINKOMENS

Op grond van artikel 6 van de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (Stb. 2006, 95) is een overzicht opgenomen van medewerkers die in het verslagjaar meer verdiend hebben dan het gemiddelde belastbare loon van de ministers. Dit gemiddelde belastbare jaarloon is voor 2007 vastgesteld op € 169 000. Voor dit departement heeft de publicatieplicht betrekking op de navolgende functionarissen.

Bedragen in euro's							
Functie	Belastbaar jaarloon 2006	Pensioenafdrachten en overige voorzieningen betaalbaar op termijn 2006	Totaal 2006	Belastbaar jaarloon 2007	Pensioenafdrachten en overige voorzieningen betaalbaar op termijn 2007	Ontslagvergoeding	Totaal 2007
Directeur	85 520	19 671	105 191	11 514	126 672 (inclusief € 125 000 euro voorziening betaalbaar op termijn)		138 186

Toelichting

Betreffende medewerker maakt in totaal aanspraak op een voorziening van € 275 000, zijnde gekapitaliseerde rechtspositionele aanspraken over meerdere jaren (2 jaar), waarvan in 2007 betaald is een bedrag van € 125 000.

BIJLAGE 4: INHUUR EXTERNEN

Tabel Uitgaven voor inkoop van adviseurs en tijdelijk personeel (inhuur externen) (bedragen x € 1 000)	
	Uitgaven 2007 Apparaatskosten*
1. Interim-management	700
2. Organisatie- en Formatieadvies	898
3. Beleidsadvies	3 813
4. Communicatieadvisering	476
Beleidsgevoelig (som 1 t/m 4)	5 887
5. Juridisch Advies	717
6. Advisering opdrachtgevers automatisering	3 829
7. Accountancy, financiën en administratieve organisatie (Beleids)ondersteunend (som 5 t/m 7)	447
	4 993
8. Uitzendkrachten (formatie & piek)	6 156
Ondersteuning bedrijfsvoering (som 8)	6 156
Totaal uitgaven inhuur externen (som 1 t/m 8)	17 036
9. Overige externe inhuur **	6 583
Overige externe inhuur	6 583
Totaal uitgaven inhuur externen (som 1 t/m 9)	23 620

* Betreft apparaatskostenuitgaven. OCW kent over het verslagjaar geen systematiek waarin uitgaven op programmagelden worden toegerekend aan de verschillende soorten van adviseurs en tijdelijk personeel.

** Alleen als de opdracht niet is onder te brengen bij een specifieke kostensoort, wordt geboekt op de categorie overige externe inhuur.

NB Verschillen in de optelling worden veroorzaakt door afrondingsverschillen.

BIJLAGE 5: AFKORTINGEN

AD	Auditdienst
AD/RS	Auditdienst, afdeling Rekenschap
Ad-programma	Associate-degreeprogramma
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AO	Algemeen overleg met de Tweede Kamer
AO beschrijving	Beschrijving van de administratieve organisatie
APS	Algemeen Pedagogisch Studiecentrum
AR	Algemene Rekenkamer
atc	accountability, toezicht en controle
AVR	Aanvraag Vaststelling Rijksvergoeding
AWB	Algemene wet bestuursrecht
AWIR	Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen
AWT	Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid
bao	basisonderwijs
bbl	beroepsbegeleidende leerweg
BBOI	Betere Benutting Omroepinfrastructuur
bbp	bruto binnenlands product
BISON	Beraad Internationale Samenwerking Onderwijs
bol	beroepsopleidende leerweg
BPRC	Biomedical Primate Research Centre
BRIM	Besluit Instandhouding Monumenten
BRON	Basisregister Onderwijsnummer
Bsik	Besluit subsidies investeringen kennisinfrastructuur
BSM	Bekostigingssysteem Materieel
BSO	Buitenschoolse Opvang
bve	beroepsonderwijs en volwasseneneducatie
BZK	ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCP	Cultural Contact Point (SICA)
CERI	Centre for Educational Research and Innovation
Cern	Europese organisatie voor kern- en hoger energiefysica
CEVO	Centrale examencommissie vaststelling opgaven
CFI	Centrale Financiën Instellingen
CGO	competentiegericht beroepsonderwijs
CINOP	Centrum voor innovatie van opleidingen
Cito	Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling
CJP	Cultureel Jongeren Paspoort
COC	Nederlandse Vereniging voor Integratie van Homoseksualiteit
COLO	Vereniging voor landelijke organen beroepsonderwijs
COS	Commissie van Overleg Sectorraden
CPB	Centraal Planbureau
CPG	Centrum voor Parlementaire Geschiedenis
Crebo	centraal register beroepsopleidingen
Criho	Centraal register instellingen hoger onderwijs
CROSS	Nederlandse overheidsinstelling die verantwoordelijk is voor de onderwijssamenwerking tussen Nederland en Centraal- en Oost-Europa
cumi	culturele minderheden
CuNo	Cultuurnota

CVI	Commissie van Indicatiestelling
CWI	Centrum voor Werk en Inkomen
CWTS	Centrum voor Wetenschaps- en Technologie Studies
DAAD	Deutscher Akademischer Austausch Dienst
DAL	Deregulering Administratieve Lastenverlichting
D&C	Dagarrangementen en Combinatiefuncties
Delta	Dutch education: learning at top level abroad
DevLab	Development Laboratories
DIA	Duitsland Instituut Amsterdam
DPHO	Duitsland Programma Hoger Onderwijs
DRS-school	Deltaresearch School
Echo	Expertisecentrum voor allochtonen in het hoger onderwijs
ECN	Energie Centrum Nederland
ECP.NL	Electronic Commerce Platform Nederland
ECS	Europese Culturele Stichting
EER	Europese Economische Ruimte
eet	economie, ecologie, technologie
EIB	Europees Instituut voor Bestuurskunde
EIM	Economisch Instituut Midden- en Kleinbedrijf
Embc	Europese moleculaire biologische conferentie
Embl	Europees moleculair biologische laboratorium
END-er	Expert National Délégué
EP	Europees Platform
ERISEE	Education Reform Initiative in South East Europe
ESA	Europees ruimte agentschap
ESF	Europees Sociaal Fonds
ESO	Europese organisatie voor astronomisch onderzoek
EU	Europese Unie
EUR	Erasmus Universiteit Rotterdam
evc	erkenning van verworven competenties
EVD	Economische Voorlichtingsdienst
EZ	ministerie van Economische Zaken
FES	Fonds Economische Structuurversterking
FNA	Frans-Nederlandse Academie, voorheen Frans-Nederlands Netwerk (FNN)
FNU	Frans-Nederlandse Universiteit
FPPM	Fonds voor Podiumprogrammering en Marketing
fpu	flexibele pensioen uittreden
FST	Fonds voor de Scheppende Toonkunst
fte	fulltime equivalent (formatie-eenheid)
G&G	gepremieerde en gesubsidieerde sector
G31	Eenendertig grootste gemeenten
G4	Vier grootste steden
GATE	Gate Foundation: een internationaal instituut voor niet-westerse, moderne en hedendaagse beeldende kunst
GBA	Gemeenschappelijke Basisadministratie Persoonsgegevens
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GION	Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs
gsb	grote stedenbeleid
GTI	Grote Technologische Instituten
havo	hoger algemeen voortgezet onderwijs
hbo	hoger beroepsonderwijs
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking

ho	hoger onderwijs
HOI	Instituut voor Media Auditing
hrm	human resources management
Huygens	High level university year to gain excellence in the Netherlands
IALS	International Adult Literacy Project
IB	Internationaal Beleid
IBG	Informatie Beheer Groep
IB-Groep	Informatie Beheer Groep
ibo	interdepartementaal beleidsonderzoek
ibp	integraal personeelsbeleid
IBS	Institut Biologie Structurale
ICB	Internationaal Cultuurbeleid
ICE	Interdepartementale Coördinatiecommissie Emancipatie
ICES/KIS	Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking / werkgroep kennisinfrastructuur
ICN	Instituut Collectie Nederland
ict	informatie- en communicatie technologie
id	institutional development
I/D	Instroom/Doorstroom
id'ers	instroom/doorstroom
IDTV	Producent van films en televisieprogramma's.
if	interim functievervulling
igbo	internationaal georiënteerd basisonderwijs
igvo	internationaal georiënteerd voortgezet onderwijs
IHE	International Institute for Infrastructural, Hydraulic and Environmental Engineering
IHS	Institute for Housing and Urban Development Studies
IIAV	Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging
IISG	Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
iivo	in instellingstijd verzorgd onderwijs
ILG	Investeringsbudget Landelijke Gebied
ILL	Institut Laue-Langevin
ilr	individuele leerrekening
IMON	publicatie «Internationale Mobiliteit in het Onderwijs in Nederland»
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
INK	Instituut Nederlandse Kwaliteit
io	internationaal onderwijs
iobk	in hun ontwikkeling bedreigde kleuters
ipb	integraal personeelsbeleid
ipo	interprovinciaal overleg
ISCED	International Standard Classification of Education
ISIO	Interdepartementale stuurgroep internationaal onderwijs
ISIS	Independent Schools Information Service
ISO	Interstedelijk Studentenoverleg
ISS	Institute of Social Studies
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
ITC	International Institute for Aerospace Survey and Earth Sciences
ITER	internationaal samenwerkingsproject die de wetenschappelijke en technische haalbaarheid van kernfusie als energiebron wil aantonen

ITS	Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschap
IVA	Instituut voor Arbeidsvraagstukken
JOB	Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs
KANS	Koninkrijk der Nederlanden, Algemeen programma voor Nauwe Samenwerking tussen Scholen
KB	Koninklijke Bibliotheek
KBA	Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt
kbb	kenniscentra voor beroepsonderwijs en bedrijfsleven
kbl	kaderberoepsgerichte leerweg
KCE	Kwaliteitscentrum examens mbo
kdc-zml	kinderdagcentrum zeer moeilijke kinderen
kea	kleinschalig experiment achterstandsbestrijding
Kebb	Kennisuitwisseling beroepsonderwijs bedrijfsleven
KICH	Kennis- en informatienetwerk Cultuur Historie
KNAW	Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen
KOV	Kinderopvang
KP	Kaderprogramma
KPC	Katholiek Pedagogisch Centrum
ksb	kwalificatiestructuur beroepsonderwijs
KSE	Kwalificatiestructuur Educatie
LAKS	Landelijk Actie Comité Scholieren
LAO	Lesgeven Anders Organiseren
lbk	landelijk beleidskader (onderwijsachterstanden)
LBP	Leeftijd bewust personeelsbeleid
LCOJ	Landelijk Centrum voor Onderwijs en Jeugdzorg
LCTI	Landelijke Commissie Toezicht Indicatiestelling
LCW	Les- en cursusgeldwet
lg	lichamelijk gehandicapte leerlingen
lgf	leerlinggebonden financiering
lhc	large hadron collider
LICA	Landelijk Informatie Centrum Aansluiting vo-hbo
LinQ	vo-talenplan, versterking talenonderwijs Frans-Duits
lio	leraar in opleiding
LISBO	Lees Impuls Speciaal Basis Onderwijs
LNV	ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit
lob	landelijk orgaan beroepsonderwijs
LOFAR	Low Frequency Array
LOKV	Landelijke Organisatie Kunstzinnige Vorming
lom	leer- en opvoedingsmoeilijkheden
look	landelijk overleg onderwijskansen
LPBO	Landelijk Platform Beroepen in het Onderwijs
LSVb	Landelijke Studentenvakbond
LVLA	Landelijke Vereniging van Leerplichtambtenaren
lwoo	leerwegondersteunend onderwijs
MARIN	Maritiem Research Instituut Nederland
mavo	middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
mbo	middelbaar beroepsonderwijs
MCN	Muziek Centrum Nederland
MenO	misbruik en oneigenlijk gebruik van regelingen
MEV	Macro Economische Verkenningen
MGK	Max Grootte Kenniscentrum
MJB	MeerJarenBegroting
MKB	Midden- en kleinbedrijf
mlk	moeilijk lerende kinderen
mo	maatschappij oriëntatie

moa	management, ondersteuning, arbeidsmarkt en arbeidsomstandigheden
MOU	Memorandum of understanding
mpv	meervoudige publieke verantwoording
MSM	Maastricht School of Management
msh	monumenten selectie project
MTNL	Multiculturele Televisie Nederland
Mvv-procedure	Procedure machtiging voorlopig verblijf
NA	Nationaal Archief
NAA	Nederlands Audiovisueel Archief
NACEE	Netherlands America Commission for Educational Exchange
NAO	Nederlandse Accreditatie Organisatie
nbi	niet bekostigde instelling
NBLC	Nederlands Bibliotheek en Lectorium Centrum
NCW	Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
Nemo	New Metropolis (educatieve attractie op het gebied van wetenschap en technologie)
NESO	Netherlands Education Support Office
Neth-ER	Netherlands House for Education and Research (te Brussel). Een samenwerkings-verband VSNU, KNAW, TNO, NWO, BVE-raad, HBO-raad, SenterNovem en NUFFIC.
NFPK+	Nederlands Fonds voor Podiumkunsten
NGI	National Genomics Initiative
Ngo	non-gouvernementele organisatie
NIAS	Netherlands Institute for Advanced Studies
NIB	Nederlandse Instituten in het Buitenland
NIBUD	Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting
NICL	Nationaal Informatiecentrum Leermiddelen
NIDI	Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut
NIPO	Nederlands Instituut voor de Publieke Opiniepeiling
NIZW	Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
NJI	Nederlands Jeugdinstituut
NLR	Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium
NMa	Nederlandse Mededingingsautoriteit
noat	Nederlandstalig onderwijs aan anderstaligen
NOB	Nederlandse Omroepproductie Bedrijf
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité * Nederlandse Sport Federatie
NOS	Nederlandse Omroep Stichting
nota WIO	nota Werken in het Onderwijs
NOWT	Nederlands Observatorium van Wetenschap en Technologie
NPS	Nederlandse Programma Stichting
NRF	Nationaal Restauratie Fonds
NROG	Nationaal Regieorgaan Genomics
NT2	Nederlands als tweede taal
NTU	Nederlandse Taalunie
NTU/INL	Nederlandse Taalunie/Instituut voor Nederlandse Lexicologie
NUC	Nationale Unesco Commissie
Nuffic	Netherlands universities foundation for international cooperation
NUO	Nieuwe Uitvoeringsorganisatie voor het Onderwijs

NVAO	Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie
NWO	Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
oa's	onderwijsassistenten
oalt	onderwijs in allochtone levende talen
OCTO	Onderwijscentrum Toegepaste Onderwijskunde
OCW	ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ODA	Official Development Association
odin	onderzoek deelnemersinformatie
o&i	onderwijs en informatie samenleving
oer	onderwijs- en examenregeling
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
oio	onderzoeker in opleiding
ok	onderwijskansen
OKF	Omkering Kapitaalfinanciering
OM	Openbaar Ministerie
OPTA	Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit
os	ontwikkelingssamenwerking
OU	Open Universiteit
OUNL	Open Universiteit Nederland
OV	Openbaar Vervoer
ovsk	openbaar vervoer studentenkaart
owb	onderzoek en wetenschapsbeleid
pabo	pedagogische academie basisonderwijs
PF	Participatiefonds
PIRLS	Progress in International Reading Literature Study
pisa	programme for international student assessment
po	primair onderwijs
POMO	Personeels- en Mobiliteitsonderzoek
PRC	onafhankelijk en multidisciplinair adviesbureau, dat haar opdrachtgevers ondersteunt op het gebied van Bouw, Huisvesting en Ruimtelijke ontwikkeling en Infrastructuur
pro	praktijkonderwijs
PV EU	Permanente vertegenwoordiging bij EU
Raak	Regionale actie en aandacht voor kennisinnovatie
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
RAD	Rijksarchiefdienst
RDMZ	Rijksdienst voor de Monumentenzorg
R&D	Research and Development
RGD	Rijksgebouwendienst
RHB	Rijkshoofdboekhouding
rhc	regionale historische centra
RISBO	Rotterdams Instituut voor Sociaal-wetenschappelijk Beleidsonderzoek
rmc	regionale meld- en coördinatiefunctie
ROA	Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt
roc	regionaal opleidingencentrum
RPE	Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek
RWT	Rechtspersonen met een Wettelijke Taak
sbao	speciaal basisonderwijs
sbd	schoolbegeleidingsdienst
SBO	Sectorbestuur voor de onderwijsarbeidsmarkt
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau

sf	studiefinanciering
sfb	studiefinancieringsbeleid
SIA	Stichting Innovatie Alliantie
SICA	Stichting Internationale Culturele Activiteiten
SKO	Stichting Kennisontwikkeling hbo
SLO	Stichting Leerplan Ontwikkeling
sloa	subsidiering landelijke onderwijsondersteunende activiteiten
so	speciaal onderwijs
STIFO	Stichting stimuleringsfonds Nederlandse culturele omroepproducties
STT	Stichting Toekomstbeeld der Techniek
Surf	Samenwerkingsorganisatie voor netwerkdienstverlening en informatie- en communicatietechnologie in het hoger onderwijs en onderzoek
SZW	ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Teleac	Televisie Academie
TIMMS	Trends in International Mathematics and Science Study
TK	Tweede Kamer
tlo	tegemoetkoming lerarenopleiding
TNO	Nederlandse organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
TNS-NIPO	Nederlands Instituut voor de Publieke Opinie en het Marktonderzoek
tom	teamonderwijs op maat
top-model	model voor transparante onderwijsprogrammering
TS17-	tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten voor leerlingen tot 18 jaar in het voortgezet onderwijs en de beroepsopleidende leerweg (volgens hoofdstuk 3 van de WTOS)
TS18+	tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten voor leerlingen ouder dan 18 jaar in (deeltijd) voortgezet onderwijs die geen recht meer hebben op VO18+ en studerende in het hoger onderwijs van 18 jaar en ouder aan lerarenopleidingen die geen recht meer hebben op WSF (volgens hoofdstuk 5 van de WTOS)
TU	Technische universiteit
TUD	Technische Universiteit Delft
ud	universitair docent
uhd	universitair hoofddocent
UM	Universiteit Maastricht
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation
UvA	Universiteit van Amsterdam
UvT	Universiteit van Tilburg
UWV	Uitvoering Werknemersverzekeringen
vavo	voortgezet algemeen volwassenenonderwijs
vbo	voorbereidend beroepsonderwijs
vbtb	van beleidsbegroting tot beleidsverantwoording
VF	Vervangingsfonds
VHTO	Landelijk expertisebureau meisjes/vrouwen en bèta/techniek
VI	Vernieuwingsimpuls
Visie	volledige internationale studie Europa

VKA	Verdonck, Klooster & Associates is een onafhankelijk adviesbureau met ruime ervaring op het gebied van strategische projecten met ICT in de publieke sector
vmbo	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VNO	Verbond van Nederlandse Ondernemingen
vo	voortgezet onderwijs
VO18+	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten voor leerlingen van 18 jaar en ouder in het voortgezet onderwijs (volgens hoofdstuk 4 van de WTOS)
VOB	Vereniging voor Openbare Bibliotheken
VROM	ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VSNU	Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten
(v)so	(voortgezet) speciaal onderwijs
vsv	voortijdig schoolverlaten
vtb	verbreding techniek in het basisonderwijs
vve	voor- en vroegschoolse educatie
vwo	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
VWS	ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WAO	Wet arbeidsongeschiktheid
WBSO	Wet bevordering speur- en ontwikkelingswerk
WEB	Wet Educatie en Beroepsonderwijs
WEC	Wet op de Expertise Centra
Wet BIO	Wet op de Beroepen in het Onderwijs
WeTeN	Stichting Wetenschap en Techniek Nederland
WFHO	Wetsvoorstel Financiering in het Hoger Onderwijs
WHOO	Wet op het hoger onderwijs en onderzoek
WHW	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek
WKB	Wet op het Kindgebonden Budget
WMO	Wet Medezeggenschap Onderwijs
WMS	Wet Medezeggenschap Scholen
wo	wetenschappelijk onderwijs
WOOS	Wet overige OCenW-subsidies
WOPI	Wetenschappelijk Onderwijs Personeels Informatiesysteem
WOPT	Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens
WOT	Wet op het onderwijstoezicht
wp	wetenschappelijk personeel
WPO	Wet op het primair onderwijs
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
WSF	Wet studiefinanciering
wsns	weer samen naar school
WSNS+	Weer Samen Naar School Plus
wtc	wetenschap- en techniekcommunicatie
WTOS	Wet Tegemoetkoming Onderwijsbijdrage en Schoolkosten
WTOS18+	tegemoetkoming studiekosten voor leerlingen en studenten die minimaal 18 jaar zijn en geen recht hebben op SF of VO18+ (volgens hoofdstuk 5 van de WTOS)
WVA	Wet vermindering afdracht loonbelasting en premie volksverzekeringen

WVO	Wet op het voortgezet onderwijs
WW	Werkloosheidswet
Wwb	Wet werk en bijstand
WWI	Wonen, Wijken en Integratie
ZAT	Zorg Advies Team
zbo	zelfstandig bestuursorgaan
zmlk	zeer moeilijk lerende kinderen
zmok	zeer moeilijk opvoedbare kinderen
zvo	ziektelastvoorziening onderwijs- en onderzoeks- personeel

BIJLAGE 6: TREFWOORDEN

Aankoopfonds 209, 210
Aanvullende beurs 100, 118, 119, 122, 123, 128, 219
Achterstallig recht 249
Achterstandenbeleid 19, 36, 37, 46, 48, 205
Allochtonen 16, 172, 237
Anno 166, 169
Arbeidsmarktknelpunten 54, 103
Arbeidsmarkt 5, 23, 35, 39, 51, 52, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 73, 79, 81, 83, 101, 102, 103, 104, 105, 109, 165, 171, 191, 192, 207, 212, 214, 217, 239, 240, 241, 262
Arbeidsvoorwaarden 102, 103, 104, 190, 191
Arbo 69, 103, 104, 105
Archeologie 142, 144, 147, 241
Archiefwet 226
Archieven 142, 144, 147, 148, 226
Aspasia 16, 167, 171, 172, 176
Basisbeurs 100, 118, 119, 120, 121, 123, 128
Basisbibliotheken 151, 152
Basisvorming 259
Beelden voor de Toekomst 145
Beeldende kunst 143, 146, 154, 232, 237
Bekostiging 15, 19, 20, 21, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 47, 53, 55, 56, 58, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 76, 84, 85, 86, 87, 92, 102, 147, 148, 157, 166, 168, 176, 200, 201, 203, 214, 220, 222, 225, 236
Bekostigingsbesluit cultuuruitingen 221
Beroepskolom 23, 65, 73, 256
Beroepsonderwijs 5, 13, 18, 22, 23, 33, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 78, 79, 81, 99, 100, 128, 133, 191, 192, 207, 212, 214, 216, 217, 232, 236, 239, 242, 243, 251, 252, 253, 255, 256, 257, 259, 261, 262
Beroepsopleidende leerweg 116, 128, 130, 132, 137, 236, 242, 251, 256
Beroepspraktijkvorming 70, 73, 251, 256
Beurzenprogramma 86, 97
Bibliotheken 32, 100, 142, 144, 151, 152, 156, 243
Bilaterale samenwerking 167, 176, 177
Binnenmilieu 39
BPRC 166, 169, 216, 236
Brede school 26, 27, 46
Buitenschoolse opvang 26, 36, 38, 46, 47, 48, 49, 50, 179, 180, 181, 182
Bve Raad 262
Bve-sector 69, 202
Cao 102, 103, 104, 236
Collegegeldkrediet 15, 118, 125, 126
Collegegeld 15, 88, 126, 252
COLO 232, 236
Conservering 169
Convenant 27, 28, 49, 66, 69, 71, 72, 104, 106, 107, 108, 151, 159, 182, 186, 187, 188, 201
Cultureel erfgoed 30, 100, 142, 147
Cultureel ondernemerschap 30
Culturele diversiteit 30, 153, 154, 160
Cultuur en economie 153, 154
Cultuur en school 29, 36, 37, 43, 153
Cultuuruitingen 153, 221
Dagarrangementen 36, 38, 45, 46, 48, 187, 188, 237
De bekostiging 87

Deelname 34, 35, 41, 44, 50, 52, 76, 80, 85, 86, 91, 92, 93, 116, 130, 140, 175, 176
 Deltaplan Bèta/techniek 91
 Deregulering 67, 200, 237
 Differentiatie 69, 106, 108, 179
 Doorlopende leerlijnen 59, 108
 Doorstroom 15, 22, 58, 65, 84, 103, 167, 171, 176, 238, 249, 256
 Duale opleidingstrajecten 69
 Educatie 5, 22, 24, 26, 29, 32, 37, 43, 48, 64, 65, 66, 67, 68, 76, 77, 86, 100, 107, 113, 146, 153, 156, 158, 159, 174, 191, 192, 205, 207, 212, 214, 216, 217, 236, 239, 240, 243, 252, 253, 255, 256, 258, 259, 262
 ESF 66, 71, 185, 187, 188, 198, 199, 211, 223, 237
 FES 16, 26, 37, 38, 46, 55, 56, 66, 74, 84, 86, 111, 114, 145, 164, 166, 167, 170, 171, 195, 237
 Film 144, 145, 146, 147, 149, 232, 238
 Fondsen 30, 142, 144, 145, 146, 147, 213, 216, 230, 232
 Gedragscode schoolkosten 138
 Genomics 16, 164, 166, 167, 170, 176, 240, 254
 Gewichtenregeling 19, 41, 45, 46, 47, 50, 219
 Havo/vwo 34, 57, 58, 60, 121, 261
 Hoger beroepsonderwijs 75, 85, 100, 101, 102, 116, 191, 192, 193, 207, 212, 214, 216, 217, 237, 254, 256, 257, 259, 263
 Hoger onderwijs 5, 13, 14, 15, 16, 33, 55, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 97, 126, 127, 128, 164, 168, 201, 236, 237, 238, 242, 243, 253, 254, 258, 263
 Huisvesting 27, 144, 169, 194, 216, 227, 241, 243, 249
 Inburgering 66, 77, 255
 Individuele leerrekening 238
 Informatie- en communicatietechnologie 5, 192, 207, 212, 214, 217, 242
 Inkomensafhankelijke regelingen 218, 236
 Innovatie 13, 14, 16, 23, 33, 34, 35, 36, 42, 43, 44, 49, 53, 54, 55, 56, 59, 65, 66, 67, 68, 70, 73, 74, 83, 84, 86, 90, 107, 111, 113, 114, 115, 142, 147, 148, 153, 164, 170, 172, 183, 236, 241, 242, 254
 Instroom 15, 38, 57, 88, 90, 91, 92, 93, 95, 102, 167, 171, 176, 238, 249
 Integraal personeelsbeleid 69, 238
 Internationaal cultuurbeleid 100, 153, 154
 Internationale samenwerking 86, 87, 96, 100, 153, 167, 175, 176
 Inventaris 202, 224, 228
 Jaarverslag 1, 6, 11, 18, 38, 54, 75, 81, 82, 93, 94, 154, 157, 178, 181, 198, 200, 230, 233, 262
 Jeugdbeleid 53, 61
 KCE 22, 73, 74, 232, 239, 256
 Kennisnet 32, 55, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 156
 Kinderopvang 5, 13, 14, 25, 33, 37, 47, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 191, 192, 193, 197, 198, 202, 203, 204, 207, 214, 217, 239
 Kinderopvang» 25
 Koers 26, 56, 151, 153
 Kwalificatiestructuur 13, 22, 66, 67, 73, 74, 106, 107, 239, 251
 Kwalificatiewinst 65
 Kwaliteit 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 49, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 61, 64, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 86, 88, 89, 93, 94, 95, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 113, 127, 142, 148, 153, 164, 165, 170, 179, 182, 200, 201, 202, 205, 230, 232, 238, 239, 255, 256, 257
 Kwaliteitsagenda 13, 18, 20, 25, 35, 42, 43, 44, 51, 54, 112
 Kwaliteitsbeleid 30, 43
 Kwaliteitscentrum examens 239

Landelijke organen beroepsonderwijs 232, 236
 Landelijke publieke omroep 31, 156, 158, 159, 162, 163
 Leenfaciliteit 118, 119, 124, 125, 224, 229
 Leerlinggebonden financiering 23, 35, 37, 46, 48, 50, 77, 239
 Leerlingvolgsysteem 18, 44
 Leermiddelen 138, 240
 Leerplicht 22, 28, 34, 36, 41, 46, 51, 53, 61, 79, 239
 Leesvaardigheid 34, 35
 Lerarenbeleid 65, 69
 Lerarenopleidingen 15, 25, 102, 105, 106, 108, 242
 Lesgeld 5, 134, 140, 141, 207, 212
 Letteren 100, 142, 232
 Leven lang leren 23, 24, 75, 76
 Levensonderhoud 134
 Liquiditeit 257
 Loopbaanperspectief 25, 101
 Lumpsum 13, 19, 36, 37, 38, 39, 55, 84, 85, 86, 87, 89, 102, 137, 169, 214
 Maatwerk 28, 71, 104
 Mediawet 31, 156, 157, 158, 159, 160, 161
 Meeneembaarheid 100, 128
 Meeneembare studiefinanciering 100, 119, 128, 129
 Metamorfoze 169
 Middelbaar beroepsonderwijs 51, 71, 77, 127, 128, 239, 243, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 260, 261, 262, 263
 Monumenten 142, 143, 148, 150, 154, 236, 240, 241, 255
 Monumentenzorg 144, 147, 148, 241
 Musea 142, 143, 144, 147, 148, 149, 150, 151, 197, 209, 210, 233, 261
 Nascholing 29
 Onderwijsnummer 36, 37, 38, 39, 40, 58, 67, 72, 203, 219, 220, 223, 236
 Onderwijsprogrammering 242, 262
 Onderwijs 19
 Onderwijsverslag 35, 42, 44, 48, 58, 68
 Onderzoekspersoneel 171, 244
 Ontwikkelingssamenwerking 241
 Ouders 18, 20, 22, 25, 26, 27, 32, 34, 35, 36, 39, 40, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 62, 116, 118, 122, 130, 132, 137, 138, 156, 178, 179, 180, 181, 182, 203, 218, 219, 220, 258
 Participatie 14, 17, 25, 29, 30, 37, 38, 71, 85, 86, 92, 93, 116, 130, 142, 143, 146, 173, 175, 184, 186, 187, 188, 212, 213, 216, 232, 241
 Passend onderwijs 19, 45
 Personeelsbeleid 5, 35, 36, 37, 39, 52, 69, 103, 106, 107, 109, 171, 191, 192, 207, 212, 214, 217, 239
 Podiumkunsten 146, 147, 232, 240
 Prestatiebeurs 116, 119, 121, 123, 124, 213
 Primair onderwijs 5, 13, 18, 19, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 71, 77, 95, 97, 100, 101, 104, 107, 149, 174, 191, 192, 207, 212, 214, 217, 219, 232, 241, 243, 249, 250, 252, 260, 261
 Raad voor Cultuur 142, 147, 148, 194, 220
 Regeerakkoord 63, 204
 Reisvoorziening 100, 118, 119, 120, 122, 128
 Rendement 15, 68, 76, 86, 88, 89, 93, 106, 110, 116, 117
 Rentabiliteit 260
 Rentedragende lening 100, 119, 124, 125, 126, 128, 212, 213
 Renteloze voorschotten 124, 125, 212, 213
 Rijksbijdrage 14, 24, 31, 76, 77, 156, 158, 200, 226
 Schoolbegeleiding 36, 37, 43, 46, 205, 241
 Schoolgids 44, 57

Schoolkosten 130, 131, 134, 137, 138, 243
Solvabiliteit 212, 213, 261
Speciaal onderwijs 19, 20, 34, 35, 41, 42, 45, 46, 49, 105, 140, 232, 242, 243, 252, 261, 263
Studentenmobiliteit 99, 100, 118, 119, 127, 129
Studentenmonitor 89, 90, 127
Studiefinanciering 5, 13, 95, 100, 108, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 136, 140, 191, 192, 207, 212, 213, 214, 216, 218, 242, 243, 249, 258
Techniek 36, 37, 38, 43, 55, 56, 81, 84, 88, 90, 91, 92, 93, 167, 174, 176, 242, 243
Technocentra 5, 81, 82, 192, 207, 217
Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten 5, 207, 212, 218, 242, 243
Tempobeurs 121, 123
Toegankelijkheid 38, 67, 68, 116, 118, 120, 121, 122, 129, 130, 132, 133, 135, 136, 148, 178, 181, 262
Tussenschoolse opvang 36, 37, 46, 47, 48, 50
Uitstroom 15, 68, 88, 90, 91, 174
Uitval 14, 15, 28, 33, 64, 71, 72, 79, 84, 92, 93, 105, 109, 256
Veiligheid 13, 17, 20, 24, 28, 29, 36, 46, 48, 53, 60, 61, 62, 187
Vermogenspositie 38
Vernieuwingsimpuls 164, 167, 171, 172, 173, 176, 242
Vervangingsfonds 104, 212, 213, 216, 232, 242
Verzamelinkomen 122
Vmbo 28, 34, 51, 54, 56, 58, 59, 60, 109, 121, 138, 140, 243, 250, 251, 252, 253, 254, 257, 260, 262, 263
Voor- en voerschoolse educatie 14, 26, 46, 48, 195, 243
Voortijdig schoolverlaten 13, 14, 61, 67, 71, 78, 79, 243
Vouchers 85, 93, 102, 154
Vraagfinanciering 112
Wachtgeld 212
WEC 40, 41, 243
Weer samen naar school 46, 48, 232, 243
Wet op de beroepen in het onderwijs 106
Wet studiefinanciering 2000 128
Wetenschappelijk onderwijs 51, 86, 88, 100, 116, 174, 191, 192, 207, 212, 214, 217, 243, 250, 251, 252, 253, 254, 257, 259, 260, 261, 262, 263
Wetenschapsbudget 164, 168
Wisselwerking 152, 164, 169
WPO 40, 41, 243
Ziektekosten 244
Ziekteverzuim 39, 69, 105
Zij-instromers 107
Zorgleerlingen 19, 20, 23, 37, 45, 71

BIJLAGE 7: BEGRIPPEN

AANTAL GEDIPLOMEERDEN IN EEN ONDERWIJSSECTOR

Het op de peildatum (1 oktober) bepaalde aantal afgestudeerden in het direct daaraan voorafgaande schooljaar of het geraamde aantal afgestudeerden in een (deel-)onderwijssector. Voor het primair onderwijs geldt het aantal deelnemers dat de sector po verlaat in het schooljaar voorafgaand aan de peildatum en in een andere onderwijssector instroomt.

AANTAL ONDERWIJSDEELNEMERS IN EEN ONDERWIJSSECTOR

Het op de peildatum (1 oktober) getelde of geraamde aantal ingeschreven onderwijsdeelnemers in een (deel-)onderwijssector.

ACHTERSTALLIG RECHT

Achterstallig recht, te verdelen in achterstallig lager recht en achterstallig hoger recht betreft een correctie voor onterecht (niet) verstrekte studiefinanciering. Oorzaken van deze achterstallige rechten zijn onder meer (onbewuste) fouten in de gegevens die studenten moeten aanleveren, fouten van de IB-Groep bij verwerking van die gegevens en fraude.

AGENTSCHAP

Een agentschap is één van de modellen voor verzelfstandiging, namelijk een interne verzelfstandiging met een beheersmatig karakter. De ministeriële verantwoordelijkheid en het budgetrecht van de Kamer worden door deze verzelfstandiging niet ingeperkt. Een agentschap past een batenlastenstelsel toe, heeft een afzonderlijke plaats in de begroting en voert een administratie los van de begrotingsadministratie van het moederministerie.

APPARAATSKOSTEN

Het totaal van de personele en materiële uitgaven (voor huisvesting, energie, apparatuur, schoonmaken etc.) van het ministerie.

ARTIKEL

Eenheid voor het boeken van uitgaven of ontvangsten op de begroting. Onderling samenhangende begrotingsartikelen worden samengevoegd op één hoofdbeleidssterrein. Begrotingsartikelen hebben een uniek nummer op de begroting en zijn veelal op te splitsen in meerdere artikelonderdelen.

ARTIKELONDERDEEL

Onderdeel van een begrotingsartikel. Artikelonderdelen maken geen deel uit van de begrotingsstaat.

ASPASIA

Stimuleringsprogramma dat beoogt een initiërende bijdrage te leveren aan de vergroting van de doorstroom van vrouwen van universitair docent naar universitair hoofddocent.

ASSISTENT OPLEIDING

De assistent opleiding duurt een half tot één jaar en leidt op tot niveau één van de beroepsopleidingen. Er zijn vier niveaus, niveau één is het laagste niveau. Er zijn geen vooropleidingseisen. Leerlingen zijn meestal vanaf ca. 16 jaar oud.

ATHENEUM

Het atheneum is één van de drie schooltypen van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) voor leerlingen van 12–18 jaar. Er wordt op het atheneum geen Grieks en Latijn gegeven. Andere schooltypen in het vwo zijn het gymnasium en het lyceum.

ATC: ACCOUNTABILITY, TOEZICHT EN CONTROLE

Een project dat zich richtte op de toezichtsarrangementen met de instellingen, de richtlijnen voor de verantwoording en de controle door accountants.

AUDIT COMMITTEE

Een toezicht- en adviesorgaan op het gebied van de bedrijfsvoering.

BASISBEROEPSOPLEIDING

De basisberoepsopleiding duurt twee tot drie jaar en leidt op tot niveau twee van de beroepsopleidingen. Er zijn vier niveaus, het vierde niveau is het hoogste niveau. Er zijn geen vooropleidingseisen. Leerlingen die naar een basisberoepsopleiding gaan zijn ca. 16 jaar oud.

BASISONDERWIJS

Basisonderwijs wordt gegeven aan scholen voor basisonderwijs en is bestemd voor leerlingen van 4 tot ongeveer 12 jaar. Het onderwijs omvat in principe acht aaneensluitende jaren. De overkoepelende term voor basisonderwijs en speciaal basisonderwijs is primair onderwijs.

BASISVORMING

Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) beginnen met een periode van onderbouw van drie jaar. Het doel is een brede vorming te geven aan leerlingen tussen 12 en 15 jaar. Er is geen strikte scheiding tussen algemene en technische vakken. Onderbouw is geen schooltype, maar een inhoudelijke vernieuwing die geldt voor alle schooltypen binnen het voortgezet onderwijs die aanvangen na het basisonderwijs.

BATEN-LASTENSTELSEL

In een baten-lastenstelsel worden de uitgaven en ontvangsten toegerekend aan het tijdvak waarin het verbruik van goederen en diensten plaatsvindt en de baten ontstaan. Dit stelsel maakt het mogelijk om de integrale kosten en opbrengsten af te leiden uit de administratie en leidt daarmee tot een doelmatiger beheer.

BEDRIJFSVOERING

De sturing en beheersing van bedrijfsprocessen binnen een ministerie om de beleidsdoelstellingen te realiseren. Het gaat dan om zowel de primaire als de ondersteunende processen.

BEGROTINGSWET

Wet waarbij de financiële vastlegging van het te voeren beleid met betrekking tot een begrotingsjaar is geautoriseerd. De wet bevat ramingen van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten.

BELEIDSEVALUATIE

Onderzoek naar de effectiviteit en doelmatigheid van het te voeren (ex ante) en/of gevoerde (ex post) beleid.

BELEIDSINTENSIVERING

Verhoging van uitgaven en/of verlaging van ontvangsten ten opzichte van de begroting en/of de meerjarencijfers, waaraan een beleidsbeslissing ten grondslag ligt.

BELEIDSTERREIN

Het beleidsterrein is de afbakening van een aandachtsgebied binnen de taakopdracht van het departement. Per begroting worden de begrotingsartikelen zodanig afgebakend en gegroepeerd dat deze gezamenlijk een helder beeld geven van de onderwerpen van beleid.

BEROEPSKOLOM

De route van vmbo, via mbo, naar hbo.

BEROEPSONDERWIJS

Beroepsonderwijs sluit aan op het voorbereidend beroepsonderwijs (vbo) en het algemeen voortgezet onderwijs (avo), en is voor leerlingen vanaf ca. 16 jaar. Het beroepsonderwijs omvat vier opleidingsniveaus: de assistent opleiding, de basisberoepsopleiding, de vakopleiding en de middenkader- of specialistenopleiding. Alle opleidingen bevatten een beroepsopleidende leerweg (beroepspraktijkvorming 20–60%) en een beroepsbegeleidende leerweg (meer dan 60% beroepspraktijkvorming).

BEROEPSOPLEIDENDE EN BEROEPSBEGELEIDENDE LEERWEG

Binnen het middelbaar beroepsonderwijs zijn twee leerwegen: de beroepsopleidende leerweg (bol) en de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). In de bol vindt de opleiding hoofdzakelijk op de school plaats, minimaal 20% en maximaal 60% van de studieduur is een praktijkdeel. In de bbl opleiding omvat de beroepspraktijkvorming minimaal 60% of meer van de studieduur.

BEROEPSPRAKTIJKVORMING

Het onderricht in de praktijk van het beroep.

BUDGETTAIR NEUTRAAL

Zonder effect op het saldo van uitgaven en ontvangsten van de begroting.

CENTRAAL REGISTER BEROEPSOPLEIDINGEN

Het centraal register beroepsopleidingen (crebo) is een systematische geordende verzameling van gegevens met betrekking tot de opleidingen uit de kwalificatiestructuur beroepsonderwijs die door de bekostigde en niet-bekostigde instellingen worden verzorgd. Het crebo bevat een overzicht van opleidingen per instelling en registreert voor elke deelkwalificatie welke exameninstellingen de externe legitimering kunnen verzorgen.

CENTRAAL EXAMEN

Het centraal examen is een landelijk examen en voor alle scholen gelijk. Het maakt samen met het schoolexamen deel uit van het eindexamen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo), en voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo). Zie eindexamen.

CERTIFICAAT

Voor een met succes afgerond vak of deelkwalificatie kan een certificaat worden verkregen. Meerdere certificaten kunnen leiden tot een diploma, ter afsluiting van een volledige opleiding. Certificaten zijn te behalen in het algemeen vormend onderwijs, het voorbereidend wetenschappelijk

onderwijs, het voorbereidend beroepsonderwijs, educatie en beroepsonderwijs (vanaf 1-8-97) en de Open Universiteit. Bij voldoende afsluiten van de opleiding schoolleiders primair onderwijs wordt ook een certificaat behaald.

CERTIFICAATEENHEID

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) kent eindtermen die aangeven wat de leerlingen aan kennis en vaardigheden moeten leren. Het examenprogramma wordt vastgesteld op basis van de eindtermen en ingedeeld in onderdelen die overeenstemmen met certificaateenheden. Certificaateenheden hebben elk een betekenis in het kader van de beroepsuitoefening of doorstroming naar het vervolgonderwijs. In het nieuwe mbo dat in augustus 1997 van start is gegaan worden de certificaateenheden vervangen door deelkwalificaties.

COLLEGEgeld

Collegegeld is de verplichte eigen bijdrage van de student. Collegegeld is verschuldigd door de inschrijving als student voor een voltijdse, deeltijdse of duale opleiding aan een universiteit of hogeschool.

DEELKWALIFICATIE

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) kent eindtermen die aangeven wat de leerlingen aan kennis en vaardigheden moeten leren. Het examenprogramma wordt vastgesteld op basis van de eindtermen en ingedeeld in onderdelen die overeenstemmen met deelkwalificaties. Deelkwalificaties hebben elk een betekenis in het kader van de beroepsuitoefening of doorstroming naar het vervolgonderwijs.

DIPLOMA

Bij het met succes afronden van een bepaalde opleiding wordt een diploma verkregen. Dit geldt voor het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), het hoger algemeen vormend onderwijs (havo), het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), educatie en beroepsonderwijs (na 1-8-97) en voor de deeltijd opleiding tot leraar speciaal onderwijs.

DOELMATIGHEIDSKENGETAL

Een doelmatigheidskengetal geeft de kostprijs per activiteit of prestatie aan.

DOELTREFFENDHEIDSKENGETAL

Een doeltreffendheidskengetal geeft de mate aan waarin zich beoogde en niet beoogde effecten van beleid voordoen.

EDUCATIE

Educatie is gericht op de bevordering van de persoonlijke ontplooiing ten dienste van het maatschappelijk functioneren van volwassenen door de ontwikkeling van kennis, inzicht, vaardigheden en houdingen op een wijze die aansluit bij hun behoeften, mogelijkheden en ervaringen, alsmede bij maatschappelijke behoeften.

Educatie omvat opleidingen gericht op breed maatschappelijk functioneren, opleidingen Nederlands als tweede taal en opleidingen gericht op sociale redzaamheid. Educatie is uitsluitend voor volwassenen. Waar mogelijk sluit de educatie aan op het ingangsniveau van het beroepsonderwijs

EINDEJAARSMARGE

De eindejaarsmarge is het bedrag dat moet worden gecompenseerd in, respectievelijk mag worden meegenomen naar het volgende begrotingsjaar. Het gaat daarbij om een tekort of overschot (als saldo van de uitgaven en ontvangsten) in het betreffende begrotingsjaar. De eindejaarsmarge bedraagt maximaal 1% van het begrotingstotaal. Op deze wijze kan het ondoelmatig besteden van begrotingsgelden worden beperkt.

EINDEXAMEN

Het eindexamen van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) bestaat uit twee delen: het schoolexamen en het centraal examen. Het schoolexamen wordt door de school georganiseerd en afgenomen; het centraal examen is een landelijk examen en voor alle scholen gelijk. Zie ook centraal examen, schoolexamen.

EINDTERMEN

Definitie van de kennis, vaardigheden en competenties die van deelnemers op elk van de kwalificatieniveaus worden verwacht

EINDTOETS BASISONDERWIJS

Eindtoets voor het basisonderwijs, die scholen kunnen gebruiken om hun resultaten te meten en te kunnen vergelijken met andere scholen. Ongeveer 75% van de scholen gebruikt de eindtoets basisonderwijs van het Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito).

EXAMEN

Een examen is een afsluiting van een opleiding of een deel van een opleiding. Het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) zijn voltooid na het examen. De meeste opleidingen in beroepsonderwijs en educatie kunnen worden afgesloten met een examen of een staatsexamen. In het hoger onderwijs kan er aan het eind van het eerste studiejaar een propedeutisch examen zijn. Na vier jaar is er een afsluitend examen. Zie ook centraal examen.

FINANCIËEL BEHEER

Het geheel van maatregelen, voorzieningen en regels voor het opstellen, verwerken, vastleggen en controleren van de uitgaven, de verplichtingen, de ontvangsten en de voorschotten van het ministerie.

FINANCIËEL BEHEERBRIEF

In de financieel beheerbrief geeft het ministerie van Financiën (DAR) op basis van de rapporten van de OCenW-accountantsdienst en eigen onderzoeken haar opmerkingen bij het financieel beheer over een bepaald jaar en de ontwikkelingen naar het hierop volgend jaar. Deze brief verschijnt uiterlijk 1 september van het jaar volgend op het begrotingsjaar waarop de brief betrekking heeft.

GEDWONGEN WINKELNERING

De gemeenten zijn volgens de WEB verplicht om educatie bij roc's in te kopen voor zover de gemeente deze financiert uit het rijksbudget educatie. Deze verplichting is in de WEB opgenomen om enerzijds de gemeenten en de roc's gelegenheid te geven een contractrelatie tussen beide op te bouwen en anderzijds om een doorlopende leerlijn en soepele doorstroming vanuit de educatie naar het mbo te waarborgen.

GENOMICS

Het door grootschalige DNA sequentieanalyse in kaart brengen van mensen, dieren, planten en micro-organismen en het grootschalig onderzoek naar de functie van genen en de manier waarop erfelijke eigenschappen zoals vastgelegd in de genen, worden vertaald naar het functioneren van een cel en uiteindelijk het gehele organisme. Ook «high throughput» technologieën zoals proteomics en metabolomics en de bioinformatica, die informatieverwerking en analyse van de zeer grote hoeveelheden complexe data mogelijk maken, vallen onder genomics.

GETUIGSCHRIFT

De afgestudeerden van een hoger beroepsopleiding (hbo) of een opleiding in het wetenschappelijk onderwijs (wo) ontvangen een getuigschrift. Hierop staat vermeld de studierichting en het vak. Indien een lerarenopleiding is gedaan wordt ook de bevoegdheidsgraad vermeld. Bij het hoger beroepsonderwijs worden ook vermeld: voltijd- of deeltijdopleiding, de duur van de opleiding en de titel.

GIGAPORT

Project waarmee wordt beoogd Nederland een voorsprong te geven in de ontwikkeling en het gebruik van een geavanceerde en innovatieve internettechnologie.

GROTE TECHNOLOGISCHE INSTITUTEN

Hieronder vallen de volgende instellingen: Stichting Waterloopkundig Laboratorium, Stichting Grondmechanica Delft, Stichting Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium, Stichting Maritiem Research Instituut Nederland en Energiecentrum Nederland (het ECN ontvangt sinds 1983 geen bijdrage meer van OCenW).

GYMNASIUM

Het gymnasium is één van de drie schooltypen van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) voor leerlingen van 12–18 jaar. Op het gymnasium zijn Grieks en Latijn verplicht. Andere schooltypen in het vwo zijn het atheneum en het lyceum.

HOGER ALGEMEEN VOORTGEZET ONDERWIJS

Hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) is één van de drie typen voortgezet onderwijs: voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo). Hoger algemeen voortgezet onderwijs duurt vijf jaar, voor leerlingen van 12–17 jaar. Het bereidt leerlingen hoofdzakelijk voor op het hoger beroepsonderwijs (hbo).

HOGER BEROEPSONDERWIJS

De bacheloropleidingen in het hoger beroepsonderwijs (hbo) duren vier jaar en zijn bestemd voor studenten met een diploma havo, vwo of mbo 4-jarig. Het hbo is georganiseerd in zeven sectoren (Chroho-onderdelen) en wordt gegeven aan 50 hogescholen. Het maakt samen met het wetenschappelijk onderwijs deel uit van het hoger onderwijs.

HOGER ONDERWIJS

Het hoger onderwijs omvat het hoger beroepsonderwijs (hbo) en het wetenschappelijk onderwijs (wo).

INBURGERING

Inburgering is de eerste fase van integratie van nieuwkomers in de Nederlandse samenleving. Hierbij wordt gestreefd nieuwkomers door een vlot en intensief programma zo snel mogelijk een vorm van zelfredzaamheid te laten bereiken. Het inburgeringstraject heeft een welzijns- en educatieve component. De educatieve component is een programma dat kan bestaan uit onderwijs in Nederlands als tweede taal, maatschappelijke oriëntatie en beroeporiëntatie.

INDIVIDUELE LEERREKENING

Spaarrekening bestemd voor scholing en opleiding.

IN HUN ONTWIKKELING BEDREIGDE KLEUTERS

Onderwijs voor in hun ontwikkeling bedreigde kleuters is een vorm van speciaal basisonderwijs: het onderwijs is er afgestemd op de specifieke moeilijkheden die jonge kinderen ondervinden bij het volgen van onderwijs. Iobk-onderwijs wordt gegeven aan afdelingen, verbonden aan scholen voor speciaal basisonderwijs en is voor kinderen van 3–7 jaar met ontwikkelingsproblemen.

INDIVIDUEEL VOORBEREIDEND BEROEPSONDERWIJS

Het individueel voorbereidend beroepsonderwijs (ivbo) maakt deel uit van het voorbereidend beroepsonderwijs (vbo) en is bedoeld voor leerlingen die veel hulp en individuele aandacht nodig hebben. Het ivbo is onderwijs in de eerste fase van het voortgezet onderwijs en duurt vier jaar, voor leerlingen van 12–16 jaar. Met ingang van 1 augustus 1998 is het ivbo veranderd in afdelingen voor leerwegondersteunend onderwijs. Zie ook leerwegondersteunend onderwijs.

INK MODEL

Een model van de Stichting INK waarmee de kwaliteit van de organisatie en de behaalde resultaten kan worden gemeten.

INTENSIVERING

Zie beleidsintensivering.

KANJERS

Een nationale keurcollectie van bijzondere gebouwen en complexen uit verschillende tijden. Rijksmonumenten die om verschillende redenen grote cultuurhistorische waarde vertegenwoordigen en waarvan de instandhouding van groot belang is.

KAS-/VERPLICHTINGENADMINISTRATIE

Een administratie waarin de aangegane verplichtingen worden geregistreerd, tezamen met de hieruit voortvloeiende betalingen in het jaar van aangaan en eventuele volgende jaren. Gedane betalingen worden geregistreerd in relatie tot de aangegane verplichtingen, zodat de nog openstaande verplichtingenbedragen kunnen worden vastgesteld.

KASVERSCHUIVING/KASSCHUIF

Een vervroeging of vertraging van de uitgaven over de jaargrens heen.

KENNISCENTRA BEROEPSONDERWIJS BEDRIJFSLEVEN

Per bedrijfstak of groep van bedrijfstakken is er een kenniscentrum beroepsonderwijs bedrijfsleven (kbb). Het bestuur van een kbb bestaat uit werkgevers en werknemers (bipartiet) of uit vertegenwoordigers werkgevers, werknemers en onderwijsinstellingen (tripartiet).

KENGETAL

Een kengetal is een getal dat inzicht geeft in de situatie en/of de ontwikkeling van een beleids- of productieproces.

KWALIFICATIENIVEAU BEROEPSONDERWIJS

Binnen het middelbaar beroepsonderwijs bestaan 4 kwalificatieniveaus. Aan elk niveau is een opleiding verbonden. De niveaus zijn:

Niveau	Opleiding	Duur
1 Eenvoudige uitvoerende werkzaamheden	Assistent opleiding	0,5–1 jaar
2 Uitvoerende werkzaamheden	Basisberoepsopleiding	2–3 jaar
3 Volledige zelfstandige uitvoering van werkzaamheden	Vakopleiding	2–4 jaar
4 Volledige zelfstandige uitvoering van werkzaamheden met brede inzetbaarheid dan wel specialisatie	Middenkaderopleiding Specialistenopleiding	3–4 jaar 1–2 jaar

KWALIFICATIENIVEAU EDUCATIE

Binnen de educatie zijn zes kwalificatieniveaus, die worden aangeboden via 4 soorten opleidingen: de opleidingen voortgezet algemeen volwassenonderwijs (vavo), de opleidingen Nederlands als tweede taal (NT2) I en II, en de opleidingen gericht op breed maatschappelijk functioneren en gericht op sociale redzaamheid (basiseducatie).

KWALIFICATIEWINST

Toename van het aantal gediplomeerden in de beroepskolom (vo, mbo, hbo) als gevolg van vermindering van de ongediplomeerde uitval en verbetering van de doorstroom naar de hogere opleidingsniveaus in het beroepsonderwijs.

KWALITEITSCENTRUM EXAMINERING

Het KwaliteitsCentrum Examinering (KCE) is een instantie die – met ingang van de inwerkingtreding van de beoogde nieuwe examensystematiek beroepsonderwijs – belast is met het toezicht op de examens mbo aan de hand van de standaarden voor de examenkwaliteit.

LECTORATEN/KENNISKRINGEN

Het in het hoger beroepsonderwijs aanstellen van lectoren/instellen van kenniskringen ter versterking van de kenniseconomie.

LEER- EN OPVOEDINGSMOEILIKHEDEN

Onderwijs voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden is een vorm van speciaal basisonderwijs: het onderwijs is afgestemd op de specifieke moeilijkheden die kinderen ondervinden bij het volgen van onderwijs. Speciaal basisonderwijs wordt gegeven aan aparte scholen.

LEERWEGEN: BEROEPSOPLEIDENDE EN BEROEPSBEGELEIDENDE LEERWEG

Binnen het middelbaar beroepsonderwijs zijn twee leerwegen: de beroepsopleidende leerweg (bol) en de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). In de bol vindt de opleiding hoofdzakelijk op de school plaats, minimaal 20% en maximaal 60% van de studieduur is een praktijkdeel. In de bbl opleiding omvat de beroepspraktijkvorming minimaal 60% of meer van de studieduur.

LEERWEGONDERSTEUNEND ONDERWIJS

Afdeling binnen het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) voor leerlingen die moeite hebben om het gewone lesprogramma te volgen, en meer individuele begeleiding nodig hebben dan in het gewone vmbo (gericht op het verwerven van een diploma).

LIQUIDITEIT (CURRENT RATIO)

Liquiditeit is een maatstaf voor de mate waarin de instelling op korte termijn aan zijn schulden kan voldoen, en wordt uitgedrukt in een verhoudingsgetal als resultaat van de verhouding tussen vlottende activa en kortlopende schulden. Voor de beoordeling van de liquiditeitspositie van een instelling worden de volgende normering en kwalificatie gehanteerd: een liquiditeitsratio van meer dan 1,2 is goed, tussen 0,6 en/of gelijk aan 1,2 is matig/voldoende en 0,6 of lager is slecht.

LOONBIJSTELLING

Middelen die nodig zijn om de extra uitgaven van het ministerie ten gevolge van loonstijgingen te financieren.

LYCEUM

Het lyceum is één van de drie schooltypen van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) voor leerlingen van 12–18 jaar. Op het lyceum zijn Grieks en Latijn keuzevakken. Andere schooltypen in het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs zijn het atheneum en het gymnasium.

MEDEDELING OVER DE BEDRIJFSVOERING

In de mededeling legt de minister verantwoording af over de beheersing van de bedrijfsprocessen, de verbeteracties en de kwaliteitsverbeteringen in de bedrijfsvoering.

MEEVALLER

Lagere begrotingsuitgaven of hogere begrotingsontvangsten dan geraamd zonder dat het onderliggende beleid is gewijzigd.

MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

Middelbaar beroepsonderwijs (mbo) behoort tot de tweede fase van het voortgezet onderwijs. Onderwijs in het mbo duurt vier jaar en is voor leerlingen van 16–20 jaar. Er worden zowel algemene als beroepsgerichte vakken gegeven. In het mbo stromen leerlingen door naar een baan of naar het hoger beroepsonderwijs (hbo). In augustus 1997 is het mbo opgegaan in de opleidingsniveaus van het nieuwe beroepsonderwijs.

MIDDENKADEROPLEIDING

De middenkaderopleiding duurt drie tot vier jaar en leidt op tot niveau vier van de beroepsopleidingen, het hoogste niveau. Als toelatingseis gelden een diploma voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), drie jaar hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) of voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo). Leerlingen zijn dan circa 15/16 jaar.

MOEILIK LERENDE KINDEREN

Onderwijs voor moeilijk lerende kinderen is een vorm van speciaal basisonderwijs: het onderwijs is afgestemd op de specifieke moeilijkheden die kinderen ondervinden bij het volgen van onderwijs. Speciaal basisonderwijs wordt gegeven aan aparte scholen.

NEMO

Het New Metropolis (educatieve attractie op het gebied van wetenschap en technologie) in Amsterdam is het grootste science centre van Nederland. Het heeft als doel de belangstelling voor wetenschap en technologie te stimuleren bij een breed publiek.

NESO's (Netherlands Education Support Offices)

De NESO's zijn verantwoordelijk voor de generieke promotie van het Nederlands hoger onderwijs. Daarnaast faciliteren de NESO's institutionele samenwerking tussen onderwijsinstellingen uit Nederland en het land van vestiging en ondersteunen zij mobiliteit van studenten, docenten en onderzoekers. Het netwerk van NESO's wordt beheerd door de NUFFIC.

NIB's (Nederlands Instituut in het Buitenland)

Nederlands instituut voor het hoger onderwijs gevestigd in het buitenland. Deze instituten faciliteren internationale (vakinhoudelijke) kennisuitwisseling en samenwerkingsprojecten tussen Nederland en het land van vestiging. Daarnaast dragen deze instituten zorg voor de generieke promotie van het Nederlands, faciliteren zij institutionele samenwerking tussen onderwijsinstellingen uit Nederland en het land van vestiging en ondersteunen zij mobiliteit van studenten, docenten en onderzoekers.

NIET – RELEVANT

Niet relevant voor het beleidsmatig financieringstekort

NOTA VAN WIJZIGING

Een door het ministerie ingediende verandering op een wetsvoorstel dat bij de Tweede Kamer in behandeling is.

OMBUIGING

Beleidsmatige verlaging van de begroting.

ONDERWIJS- EN EXAMENREGELING

De onderwijs- en examenregeling is het document waarin de belangrijkste kenmerken van de opleiding waaronder inhoud en inrichting, de studieduur voor een groep of groepen van deelnemers en de toetsing en examinering, worden vastgelegd door het bevoegd gezag van de instelling. Ook wordt in de onderwijs- en examenregeling vastgelegd welke opleidingstrajecten voldoen aan de eisen van de Wet studiefinanciering (WSF) of de eisen voor tegemoetkoming van de studiekosten voor studerende tot 18 jaar.

ONDERWIJSKUNDIG RAPPORT

Aan het einde van de basisschool krijgen de leerlingen geen getuigschrift of diploma, maar een onderwijskundig rapport over de schoolvorderingen en leermogelijkheden. Dit rapport wordt opgesteld door de directeur, na overleg met het onderwijzend personeel, ten behoeve van de ontvangende school voor voortgezet onderwijs. Een afschrift van het rapport wordt aan de ouders van de leerlingen verstrekt. De minister van onderwijs, cultuur en wetenschap kan nadere voorschriften over dit rapport geven.

ONDERWIJSOVEREENKOMST

De onderwijsovereenkomst is de overeenkomst tussen deelnemer en bevoegd gezag die ten grondslag ligt aan de inschrijving. De overeenkomst regelt de rechten en verplichtingen tussen instelling en deelnemer.

In de overeenkomst worden per deelnemer zaken zoals de inhoud van het onderwijs, de examens en de studiebegeleiding overeengekomen.

ONTWERPBEGROTING

Begrotingswetsvoorstel dat (ter autorisatie) bij de Staten-Generaal wordt ingediend op de derde dinsdag van september van het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar.

ONVOLKOMENHEID

Een overschrijding van de kwalitatieve tolerantiegrens van de Algemene Rekenkamer.

OPEN UNIVERSITEIT

De Open Universiteit is een instelling voor afstandsonderwijs, die opleidingen biedt op het niveau van het wetenschappelijk onderwijs, voor personen van 18 jaar en ouder. De Open Universiteit is vooral gericht op personen die geen studie op de gebruikelijke manier kunnen of willen volgen.

OPLEIDINGEN GERICHT OP BREED MAATSCHAPPELIJK FUNCTIONEREN

Opleidingen gericht op breed maatschappelijk functioneren maken deel uit van de educatie en zijn gericht op het eindniveau van de eerste fase van het voorgezet onderwijs (basisvorming). De opleidingen zijn bedoeld als voorbereiding op een voortgezette opleiding, bijvoorbeeld in het beroepsonderwijs. De opleidingen zijn uitsluitend voor volwassenen. Zie ook educatie.

OPLEIDINGEN GERICHT OP SOCIALE REDZAAMHEID

Opleidingen gericht op sociale redzaamheid maken deel uit van de educatie, en richten zich op een niveau van minimale redzaamheid op het gebied van taal, rekenen en sociale vaardigheden. De opleidingen zijn uitsluitend voor volwassenen. Zie ook educatie.

OPLEIDINGEN NEDERLANDS ALS TWEDE TAAL

Opleidingen Nederlands als tweede taal maken deel uit van de educatie, en zijn bedoeld voor niet-Nederlanders om hun taalvaardigheid op een aanvaardbaar niveau te brengen. De opleidingen zijn uitsluitend voor volwassenen. Zie ook educatie.

OVERBOEKING

Een verschuiving van begrotingsuitgaven tussen de artikelen van het ministerie of een verschuiving van begrotingsuitgaven naar of van een ander departement.

PEDAGOGISCHE ACADEMIE BASISONDERWIJS

Een pedagogische academie basisonderwijs verzorgt de lerarenopleiding voor het basisonderwijs en valt onder het hoger beroepsonderwijs (hbo). Zowel de voltijdopleidingen als de deeltijdopleidingen duren vier jaar. De praktische studieduur bij de deeltijdopleiding verschilt, afhankelijk van de vooropleiding. Het getuigschrift geeft een volledige bevoegdheid om les te geven aan de basisschool in alle vakken en alle leeftijdsgroepen (4 tot 12 jaar).

PRAKTIJKONDERWIJS

Afdeling binnen het vmbo voor leerlingen die veel moeite hebben om het gewone lesprogramma te volgen, extra individuele begeleiding nodig hebben, maar niet in staat worden geacht een diploma voor vervolgonderwijs te behalen.

PRIMAIR ONDERWIJS

Dit is de overkoepelende term voor basisonderwijs en speciaal basisonderwijs. Deze term wordt gebruikt sinds de invoering van de Wet op het primair onderwijs in augustus 1998. Zie ook basisonderwijs en speciaal basisonderwijs.

PRIJSBIJSTELLING

Tegemoetkoming voor de extra uitgaven van het ministerie ten gevolge van de prijsstijgingen.

REALISATIE

Resultaten van de begrotingsuitvoering in termen van uitgaven, verplichtingen en ontvangsten. Ook de prestatiegegevens die in een bepaald begrotingsjaar zijn geleverd, worden aangeduid als realisaties.

RELEVANT

Relevant voor het beleidsmatig financieringstekort

RENTABILITEIT

Rentabiliteit geeft de mate van winstgevendheid aan, en wordt uitgedrukt in een verhoudingsgetal door het resultaat te delen op baten uit gewone bedrijfsvoering. Het bedrijfsresultaat is lastiger te normeren. Idealiter en gemeten over een lange periode zou dit nul moeten zijn. Het is immers niet direct de bedoeling dat instellingen structureel winst of verlies boeken. Voor de beoordeling van dit kengetal worden de volgende normering en kwalificatie gehanteerd: een ratio van meer dan 1% is goed, tussen – 1% en/of gelijk aan 1% is matig/voldoende en – 1% of lager is slecht.

REVIEWS

Een beoordeling door de departementale Auditdienst van de accountantscontrole verricht door de public accountant van OCW-instellingen, gericht op de juiste en volledige naleving van het controleprotocol.

RISICOMANAGEMENT

De wijze waarop wordt omgegaan met risico's, onder andere door het identificeren en wegen van risico's, het treffen van beheersmaatregelen en het monitoren en bijstellen van risico's en beheersmaatregelen.

SCHOLENGEMEENSCHAP

Een scholengemeenschap bevat meerdere schooltypen voor voortgezet onderwijs die samenwerken.

SCHOOLONDERZOEK

Het eindexamen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) bestaat uit twee delen: het schoolonderzoek en het centraal examen. Het schoolonderzoek wordt door de school georganiseerd en afgenomen; het centraal examen is een landelijk examen en voor alle scholen gelijk. Vanaf augustus 1998 is de term schoolonderzoek vervangen door de term schoolexamen. Zie ook centraal examen, eindexamen.

SOLVABILITEIT (EXCLUSIEF VOORZIENINGEN)

Solvabiliteit is een maatstaf die aangeeft of de instelling op langere termijn (bij liquidatie) in staat zal zijn haar schulden te voldoen. Dit verhoudingsgetal wordt verkregen door het eigen vermogen te delen op het totaal vermogen, waarbij voor de analyse de volgende normering en kwalificatie worden gehanteerd. Een solvabiliteit van meer dan 30% is goed, tussen 10 en/of gelijk aan 30% is matig/voldoende en 10% of lager wordt als slecht gekwalificeerd.

SPECIAAL BASISONDERWIJS

Dit is sinds augustus 1998 de verzamelterm voor bepaalde vormen van speciaal onderwijs, namelijk scholen voor lom, mlk en iobk. Het speciaal basisonderwijs vormt samen met het basisonderwijs het primair onderwijs.

SPECIAAL ONDERWIJS

Het speciaal onderwijs (so) is voor leerlingen vanaf 3 à 4 jaar tot circa 12 jaar. Het voortgezet speciaal onderwijs (vso) is voor leerlingen van 12 tot maximaal 20 jaar. Speciaal onderwijs wordt gegeven aan aparte scholen. Scholen voor speciaal onderwijs zijn afgestemd op de specifieke moeilijkheden die kinderen kunnen ondervinden bij het volgen van onderwijs. Zie ook speciaal basisonderwijs.

SPECIALISTENOPLEIDING

De specialistenopleiding duurt één tot twee jaar en leidt tot niveau vier van de beroepsopleidingen, het hoogste niveau. Om een specialistenopleiding te kunnen volgen is een diploma vakopleiding voor eenzelfde beroep op beroepencategorie vereist. Zie ook beroepsonderwijs.

STARTKWALIFICATIE

Een startkwalificatie is ten minste het diploma niveau 2 middelbaar beroepsonderwijs of een diploma voor havo/vwo.

STUDIEHUIS

De tweede fase van scholen voor voortgezet onderwijs (leerjaren 4–5 van het hoger algemeen voorgezet onderwijs (havo) en leerjaren 4–6 van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo)) zullen zich tot een studiehuis ontwikkelen. Dit houdt in dat leerlingen in toenemende mate hun eigen studie plannen en meer zelfstandig en in groepjes opdrachten uitvoeren. De rol van de docent zal verschuiven van lesgeven naar begeleiden.

SUBSIDIEREGELING INDEMNITEIT BRUIKLENEN

Een regeling op grond waarvan OCW garanties verleent aan musea die een tijdelijke tentoonstelling organiseren. Indien door verlies of beschadiging van het tentoongestelde een tekort ontstaat op de exploitatie van de tentoonstelling, kan de instelling een financiële tegemoetkoming ontvangen.

TEGENVALLER

Hogere begrotingsuitgaven of lagere begrotingsontvangsten dan geraamd zonder dat het onderliggende beleid is gewijzigd.

TOP-MODEL

De Bve Raad heeft, als gevolg van het plan van aanpak optimalisering en verantwoording opleidingsprogramma's, een model ontwikkeld waarmee de onderwijsintensiteit inzichtelijk wordt gemaakt. Dit model staat bekend onder de naam Model Transparante Onderwijsprogrammering.

UITGAVEN OCW VOOR EEN ONDERWIJSSECTOR

Het totaal van de uitgaven OCW (zie hieronder) voor onderwijs voor een (deel-)onderwijssector, voor zover dat bedoeld is voor de instandhouding en exploitatie van het onderwijsstelsel voor de betreffende onderwijs-deelnemers.

VAKOPLEIDING

De vakopleiding duurt twee tot vier jaar en leidt op tot niveau drie van de beroepsopleidingen. Er zijn vier niveaus, het vierde niveau is het hoogste niveau. Als toelatingseis gelden een diploma voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) of drie jaar hoger algemeen voorgezet onderwijs (havo) of voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo). Leerlingen zijn dan circa 15/16 jaar. Zie ook beroepsonderwijs.

VBTB

Een proces om te komen tot een duidelijke koppeling tussen beleid, prestaties en geld, met als belangrijkste doel vergroting van de informatie-waarde en toegankelijkheid van de begroting en het jaarverslag.

VERNIEUWINGSIMPULS

Impuls binnen het onderzoek en wetenschapsbeleid, die erop gericht is creatieve en kwalitatief goede jonge onderzoekers ruimte te bieden en daarmee voor een carrière in de wetenschap te behouden.

VOLWASSENENEDUCATIE

De volwasseneneducatie richt zich op het opleiden van cursisten voor een zelfstandige positie in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Tot de volwasseneneducatie worden gerekend: het vormings- en ontwikkelingswerk, de basiseducatie, het onderwijs aan de erkende onderwijsinstellingen en het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo).

VOORBEREIDEND MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS

Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) is op 1 augustus 1999 ingevoerd, en bestaat uit de schoolsoorten vbo en mavo met vier leerwegen.

VOORBEREIDEND WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) is één van de drie typen voortgezet onderwijs, naast het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) en het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo). De opleiding duurt zes jaar, voor leerlingen van 12–18 jaar, en bereidt leerlingen voor op de universiteit.

VOORTGEZET ALGEMEEN VOLWASSENENONDERWIJS

Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) is één vorm van voortgezet onderwijs voor volwassenen. Het wordt gegeven aan avondscholen of dag-/avondscholen. Dag-/avondscholen is onderwijs dat volgens de wet avondonderwijs is, maar dat overdag gegeven wordt. In augustus 1997 is het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs opgegaan in de opleidingsniveaus van het nieuwe beroepsonderwijs.

VOORTGEZET ONDERWIJS

Het voorgezet onderwijs omvat het onderwijs dat wordt gegeven na het basisonderwijs en het speciaal onderwijs, voor leerlingen vanaf 12 jaar. Het bestaat uit het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), het hoger algemeen voorgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo). Vmbo duurt vier jaar, havo vijf jaar en vwo zes jaar.

VOORTIJDIG SCHOOLVERLATER

Jongeren tot 23 jaar die geen onderwijs volgen en die geen startkwalificatie hebben. Een startkwalificatie is ten minste het diploma niveau 2 van het middelbaar beroepsonderwijs of het diploma havo.

WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

Het wetenschappelijk onderwijs omvat zowel diepgaande theoretische studies als specialistische training voor beroepen. De meeste opleidingen duren vier jaar, er zijn echter beroepen waarvoor een langere opleiding noodzakelijk is. Het wetenschappelijk onderwijs is voor studenten vanaf ongeveer 18 jaar, en wordt gegeven aan 13 universiteiten. Toelating tot het wetenschappelijk onderwijs is mogelijk na het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) en het hoger beroepsonderwijs (hbo). Het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs vormen samen het hoger onderwijs.